

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

XENOPHONTIS
INSTITUTIO CYRI

RECENSUIT

ET PRAEFATUS EST

LUDOVICUS DINDORFIUS.

EDITIO QUARTA EMENDATIOR.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MDCCLXXVII.

PRAEFATIO.

Xenophontis Institutio Cyri etsi meliorum ope codicum multis liberata est vitiis quibus liber iam olim multum lectitatus fieri non potuit quin paulatim contaminaretur, tamen hos quoque quamvis satis diligenter descriptos ex libris unde sunt ducti manifestum est fluxisse ex antiquiori, multis iam modis depravato nec raro grammaticorum commentis et additamentis deformato exemplari. Nam etsi praeter alia cuiusvis generis vitia multa etiam interpretum scholia meliorum ope sunt sublata, tamen in illis quoque haud pauca eiusmodi deprehenduntur lectorum otiosorum additamenta, quorum tria certe adeo sunt manifesta ut indigna duxerim quae diutius inter verba scriptoris exhiberentur commenta in marginem relegata 6, 1, 51; 7, 3, 16; 8, 5, 28. Quibus nihil praestant quae seclusi 5, 2, 8; 7, 5, 11, 12; 8, 1, 21, aut verba ab Stobaeo et Zonara omissa 1, 2, 13, *οἷόντιες γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες*, et 2, 2, 13, languida perverseque interposita: *ὥσπερ ἐνιοὶ καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰατοῦσιν τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειθῶνται ἀγειν*. His accedunt minora quaedam ex margine, ut videtur, illata scholia: quo de genere est vix explicabile 2, 1, 6, *ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας*, et supervacuum certe 2, 2, 7, post *καὶ ἀνῆρ σοι* additum *ὁ νεανίας ἐκεῖνος*, et 5, 4, 51, omissum a Zonara *φρουρῶν* et suspecta nonnullis 6, 2, 39, *καὶ ἐγγυητὰς* vel *ἐγγυῖους* post *γνωστῆρας* 6, 3, 10, *ἔχαιρον* post *οὐ μὲν δὴ*, quod sine verbo post *οὐ μὰ Δία* ponere solet Xenophon; 7, 5, 59, *καὶ ὕπνω*, et alia nonnulla, de quibus anceps et iudicium. Sed 1, 6, 35, constructionem et sententiam perturbat *ὑποδέξει*, ut inutile sine illo *ἀντὸς* et ib. 36, *δεῖ*, quo deleto tres tantum memorantur *ἀνάγκαι*, nisi secundum etiam *ἀνάγκη* delendum cum nonnullis. Similis appendix delitescit apud Ps. Demosthenem p. 1406, 26:

a*

Ἡ γὰρ πρὸς χάριν ὁμιλοῦντα τοῖς φράσιν ἀναγκαῖον εἶναι διαβάλλεσθαι παρὰ τοῖς πολλοῖς ἢ διευλαβοῦμενον τὰς τοιαύτας ἐπιπλήξεις ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐντυγχανόντων δυσχεραίνεσθαι συμπέπει, ubi non συμπέπει ex H. Wolfii coniectura recipiendum, sed delendum vocabulum cum ἀναγκαῖον parum congruens. Mire dictum et iure Schneidero displicens εὐθύμως 2, 3, 12: Μάλιστα δέ, ὡς ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἄγωνά τὸν πρὸς τοῦσδε παρομοῖ, ex margine videtur illatum, ut 6, 3, 21, ἀληθῶς, 22, στρατηγικῶς sunt in margine Guelferbytani et alia alibi adverbia ex marginibus codicum sic sunt illata, ut ἀληθινῶς Oecon. 10, 8.

Alibi varietas scripturae suspecta reddit quae per se forent ferenda, ut 1, 2, 4: Διήρηται δ' αὐτὴ ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέταρα μέρη, omissi in parte meliorum articuli ἢ et τὰ omnia illa ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα T. I. Halbertsmae, quippe supervacua post modo positum ἀγορὰ, ἔνθα τὰ τε βασίλεια καὶ τὰλλα ἀρχεῖα πεποίηται: eidemque 1, 3, 15, verba ἀγαθῶς ἱππέων sic scripta in optimis, in ceteris ἀγαθῶν ἱππέων, tanquam ascripta ad sequens κράτιστος ὧν ἱππέως. Libris melioribus 1, 2, 5: Εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἤρημένοι, οἱ προστατεύουσιν ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελεῶσιν, inter hoc et προστατεύουσι δὲ variantibus, utrumque videri potest delendum, tanquam supervacuum, ut forma certe verbi utrumque est vitiosum. Nam etsi forma προστατεύω vel frequentior est in libris Xenophontis legitima προστάτῳ, nihilominus librariis est relinquenda, ut ἐπιστατεύω pro ἐπιστάτῳ, de quo dixi ad Thes. Stephani, et ἀπροστάτεντος pro ἀπροστάτητος illatum Stob. Flor. 67, 24, vol. 2. p. 13 Gaisf., Josephi A. J. 20, 8, 8, ubi codex praebet quod est 10, 11, 7. Similia librariorum commenta videntur in nonnullis omissa 1, 1, 1, πειθομένοις, quamvis Stephano vel necessarium visum, λέγεται 1, 1, 4, γενομένου 1, 2, 1, δουλείας 3, 1, 25.

Fuit enim perversa grammaticorum sedulitas in addendis quae pro ipsorum captu necessaria essent ad sententiam, reapse autem non solum supervacua, sed etiam saepe recte dicta et cogitata obscurarent et onerarent potius quam explicarent, velut 2, 4, 18: Γίνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερά ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλά. Ubi delevi cum libris melioribus ἰέναι,

quod est quidem Anab. 2, 2, 3: Ἐμοὶ θυομένῳ ἰέναι ἐπὶ βασίλεια ἐγίνετο τὰ ἱερά, sed ibi quoque delendum videtur quod est in rasura in C., et facile ex sequentibus potuit peti: ἰέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρον φίλους πάνυ καλά ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. Sic enim 7, 8, 21: Ὁ Ἀσιδάτης ἀκούσας ὅτι κάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἶη ὁ Ξενοφῶν. Sine libris autem sustuli saepe sic in Anabasi illatum καλά, cui simile est χρηστά apud Herodotum 5, 44: Ἐπειτα οἱ τὰ ἱερά οὐ προεχώρει χρηστά θυομένῳ ἐπὶ Κρότανα. Tum 3, 2, 1: Περιλάυνων τὴν χώραν κατεθεάτο, σκοπῶν ποῦ τειχίσειε φρούριον, meliorum auctoritate eieci φρούριον. 5, 2, 15: Στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδιά ἀνίησι, omissum in optimis φρύγανα scholiastae esse persuadet Ven. 6, 25: Μὴ παραλείποντα μηδὲν ὧν ἡ γῆ ἀνίησι ἢ ἔχει ἐφ' ἑαυτῆς et alia alibi, quae quamvis per se non incommoda, tamen in melioribus omissa non per incuriam excidisse, sed in ceteros mala grammaticorum sedulitate illata videntur. Quanquam dubitet quis interdum in scriptore non parco verborum et in oratione struenda saepe liberiori utrum pro scholio habeat an illius sint ipsius, quale 5, 4, 29: Παρῆν ο Γαδατας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοια φερῶν καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἤγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ, omissum ab uno verbum ἤγε, non magis necessarium quam Anab. 3, 2, 29: Νομίζοντες ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων καὶ ἡμῶν πειθομένων ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας ἀναρχία ἂν καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι, sic illatum post participium ἐνόμιζον. Quo de genere sunt quae 1. 1. 2. Stephanus nullo modo ferenda iudicavit καὶ οὐκ ἠθέλον αὐτῷ ὑπακουεῖν, et alia alibi, sed quae similibus haud paucis apud Xenophontem anacoluthis satis videntur defensa. Rursus libri superstites tantam saepe produnt grammaticorum licentiam in addendis integris membris, ut ne eiusmodi quidem supplementa tollentium suspiciones omnino sint reiiciendae. Veluti 2, 4, 11: Πρὸς μὲν οὐκ ἂν πάντα ὄραν, ὃν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντα, ἀτοπὸν μοι δοκεῖ εἶναι, meliores qui ὄραν αἰσθάνομαι πολλὰ δαπανῶντά σε, omissis ἀτοπὸν μοι δοκεῖ εἶναι, verissimam mihi visi sunt Schneidero coniecturam suppeditasse πάντων ὁρῶντων

αἰσθάνομαι πολλά δαπανῶντά σε, deletis ceteris. Qui ipse non minori licentia grassatos deprehendi correctores 2, 2, 4: Καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς. κακίενος ἔλαβε· καὶ ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. Ubi quum nihil nisi αὐτῷ ἐν αὐτῷ esset mutandum, corrector intulit: ἔλαβεν μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβεν καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μείον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει. Itaque ib. 5: Ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνήλωτο μὲν ὃ εἰλήφει ὄψον, ὃ δ' ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεισθαι, τοῦτό πως — ἀνέτρεψεν, alterum δ' qui omittunt meliores, similem videntur fraudem arguere correctoris, quum ὄψον per praecedens ὄψον illatum esset pro ὄσον, quo recepto etiam τοῦ ante ἐμβάπτεισθαι ab iicere licet. Et 3, 1, 17: Οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δευγεῖσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἐσεσθαι, παραχοῖμα ἐξ ἀφρονοῦ σώφρον ἂν τις γένοιτο, omissum in iisdem παραχοῖμα prodere conieci ἐξ ἀφρονοῦ scribendum esse ἐξάφρησις. Aliud de multis talis licentiae exemplum est 4, 5, 37: Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι πολλὰς ὑμᾶς συγκάλω. καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἐσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. Ubi optimi pro ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ nihil nisi ἦν, pro αἰεὶ, inani hic vocabulo, εἰς τὰ. Unde scribendum videtur: Πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἀσύντακτα· καὶ ἀνάγκη ταῦτα πλείστα πράγματα παρέχειν, ut et in Πλειστα litterae duae priores proximis TA absumptae fuerint et KAI in HN mutatum. Sic Reip. Laced. 2, 9: Ἐλάχιστα μὲν ὠφελεῖται, πλείστα δὲ πράγματα λαμβάνει. Atque ib. 4: Ὅψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἀφθονα ταῦτα ἔχειν, quum ἔφη et ἔχειν de-sint iisdem, eiectis his ὅτι quis coniciat in ἔτι mutandum, etsi ἔφη satis congruit cum sequentibus ὃ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, quae referuntur ad s. 1.

In formis vero vocabulorum omnique dialecto libris melioribus et aliis in rebus fide dignioribus idem accidit quod in Anabasi et saepe vel optimis Platonis, Demosthenis et aliorum, ut minus bonis multo sint vitiosiores, et quamvis etiam hoc in genere non careant emendatioribus scripturis, tamen plurima et gravissima inferant vitia.

Quod quum nihil facessat negotii ubi aliunde satis constat quid verum falsumve sit, in dubiis facile auctoritas meliorum inducit ad introducendas formas deteriores. Estque in hoc genere tanto iniquior Xenophontis conditio quod illi iam antiquitas, et partim propter eandem librorum depravationem immerenti, quaedam adhaeret macula. Nam idem Phrynichus, qui in Σοφιστικῇ παρασκευῇ secundum Photium Bibl. cod. 158, p. 101, 4, εἰλικρινούς καὶ καθαρὸν καὶ Ἀττικοῦ λόγου κανόνας καὶ στάθμας καὶ παράδειγμα ἄριστον perhibet Πλάτωνά τε καὶ Δημοσθένην μετὰ τοῦ ἡρωικοῦ τῶν ἐννέα χοροῦ, Θουκυδίδην τε καὶ Ξενοφῶντα καὶ Αἰσχίνην τὸν Ἀνσανίου τὸν Σακρατικόν, in Ecloga p. 89 in eundem ita invehitur: Ὁσμὴ χρη λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὀσμῆ Ἴωνων· παρανομεῖ γοῦν (οὖν recte codex apud Bachmann. Aneed. vol. 2, p. 384) Ξενοφῶν εἰς τὴν πατριὸν διάλεκτον ὀσμὴ λέγων. Cuius formae quum nullum nunc sit in codicibus vestigium, nemo affirmet, si modo vera sunt quae de Ionismo formae ὀσμῆ dixit Phrynichus, non ipsum esse deceptum libri quo uteretur vitio, quum in ὀσμῆ cum libris Conv. 2, 3, 4, consentiat iam Athenaeus, ut in ἐνέγκαι pro ἐνέγκοι. Quod certe Helladio apud eundem accidit Photium cod. 279, p. 533, 26: Ὅτι ἱππεῖς μὲν καὶ νομεῖς δεῖ γράφειν καὶ λέγειν τὴν εὐθείαν τῶν πληθυντικῶν, οὐκέτι δὲ καὶ τὰς αἰτιατικὰς, ἀλλ' ἱππέας καὶ νομέας. εἰ δὲ καὶ Ξενοφῶν εἰρηγε τοὺς νομεῖς, οὐδὲν θαυμαστόν, ἀνῆς ἐν στρατείαις σχολάζων καὶ ξένων συνουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατριῶν φωνῆς· διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀττικισμοῦ παραλάβοι, et qui hoc repetunt grammaticis, Choerobosco vol. 1, p. 217, 30, per η scriptum ponenti, ut est in D. pr.: Ἔστι δὲ καὶ παρα τῷ Ξενοφῶντι τοὺς νομῆς διὰ τοῦ η, et Draconi p. 115, 16, qui etiam ἱππῆς tribuit Xenophonti. Cuius in libris etsi frequentia sunt accusativi in εἰς exempla, tamen loco 1, 1, 2, unde afferunt grammatici, quum in aliis nihilo deterioribus libris sit νομέας, Helladii, quem tanti quantum Photius cod. 145 describit Lexici conditorem mirum est non advertisse librorum perpetuam inter utramque formam fluctuationem, per se mirabili excusatione carere licet Xenophonti. Cui non minorem fecit iniuriam Photius ipse in Lexico, quum ἕως Atticorum esse perhibens, Xenophon-

tem tamen ἡὼς in Cyropaedia κατακόρας scripsisse addit, cuius formae nullum nunc in libris est vestigium. Sed omnino multo aliter in talibus quam hodie agendum ducimus versati sunt antiquiores grammatici, qui de usu scriptorum disserentes saepe unius loci aut libri testimonio nixi ceteros locos aut alios libros nihil fere curarent, ut laudanda sit Eustathii Od. p. 1441, 30, diligentia, qui de forma φιλαίματος Hist. Gr. 7, 3, 8, disputans multos addit codices φιλωτάτος praebere, ut idem ad Dionys. Perieg. 976, multos memorat codices Arriani. Quam fallax enim sit unius alteriusque loci scriptura ipsae illae ostendunt formae pluralis nominum in εὺς, de quibus etsi certum est accusativum in εἶς alienum esse Xenophonte, qui ne Demostheni quidem relinquendus, sed apud illum quoque partim grammaticorum indicio vincitur, nominativus tamen utrum per η, ut apud Platonem omnesque antiquiores, an per ει sit scribendus quaerentem apud Xenophontem ita libri ludificant ut in plerisque eius scriptis ει exhibeant, nisi quod raro unus vel plures praebent η, in Cyropaedia vero D. toties a prima plerumque manu praebet ἐπιπῆς, ut ipsa libri etiam alias formas meliores servantis auctoritas persuadeat recipiendum esse η. saepe etiam apud Platonem in ει depravatum. Et quum nulla sit ratio cur illius aetatis scriptori non tribuatur quod ceteris eius aequalibus, Xenophonti quoque, ut antiquioribus certe Oratoribus, quorum in libris rarissime est servatum, constanter reddendum erit η, ut hoc uno exemplo intelligatur quantum sibi librarii permiserint in formis sibi insuetis perpetuo expellendis, quasi γραφικὰ ἀμαρτήματα corrigerent, quibus ulterius propagandis apographa contaminarentur. Cuiusmodi quid accidit in forma ἦσαν aegre semel iterumve servata in libris Cyropaediae, ceterum fere abolita apud Xenophontem, ut alios plerosque, nisi ubi in ἦσαν est depravata. Item in forma κλήω ceterisque eiusdem generis, quae, si ἐπιπῆς scripsit Xenophon, non minus illi constanter est reddenda quam ἦμαξον pro εἶμαξον, etsi illius pauca, huius nulla supersunt in libris eius exempla. Sed de illo grammaticus in Epimerismis Homeri Cramerii Anecd. Oxon. vol. 1, p. 224, 23: Κλείω οἱ τραγικοί κλήω λέγουσιν καὶ οἱ

πεζολόγοι διὰ τοῦ η, καὶ Θουκυδίδης, ὅθεν καὶ κλήθρον ὑπότινων εἴρηται, καὶ Ξενοφῶν καὶ Πλάτων καὶ οἱ κωμικοὶ διὰ τοῦ ἦτα καὶ ἴσως διχῶς. Ubi ipsi κλήθρον in codice inepte superscriptum ει. Quod ipsum idem p. 225, 9, tribuit Comicis: Οἱ κωμικοὶ δὲ διὰ διφθόγγου τὸ κλείθρον ἐξ αὐτοῦ, etsi η est in libris Aristophanis. Aegre servatum η in libro optimo Platonis prorsus evanuit ex libris Demosthenis, etsi non dubitandum quin huic quoque sit restituendum, si ἐπιπῆς dixit, non ἐπιπῆς. Eadem librariorum temeritas alias multas formas exquisitiores ita sustulit, ut interdum tantum non pro vitiosis habitae fuerint quibus antiquiores omnes constanter usos esse obscuris quibusdam proditur vestigiis. Veluti quod Photius sive Suidas tradit: Σέσωται καὶ σεσωμένος· οἱ παλαιοὶ ἄνευ τοῦ σ· καὶ διεξωμένοι φησὶ Θουκυδίδης· οἱ δὲ νεώτεροι σέσωσμαι· ἐπ' ἐνίων ἀπλῶς παραλείπονσι τὸ σ· κεκλειμένον, πεπορημένον, et confirmat ὑπέξεται in inscriptione Attica Ol. 107, 4 vel 108, 1, apud Boeckh. Urkunden p. 355, 26, si levior videatur grammaticorum auctoritas, quibus accedit Ἄζωτος in Etym. M. p. 22, 20, ab ἄζωτος distinctum. Quae omnia reiicere tanquam ficta aut falsa non minus sit temerarium quam codicis Medicei apud Aeschylum Cho. 1059 scripturam: Σωεὶ καθαρούς· Λοξίας δὲ προσδιγῶν ἐλενθερον σε τῶνδε πημάτων κτισει, quae et ipsa confirmatur inscriptione Attica apud Boeckh. Corp. Inscr. vol. 1, p. 105, n. 70, 6, 7: Καὶ τὰ κοινὰ τῶν Σαυβωνιδῶν σωῶ καὶ ἐποδώσω. Quod si διεξωμένος scripsit Thucydides, cuius libri in διεξωμένος consentiunt 1, 6, ut διαζώμα inferunt librarii pro διάζωμα, recteque habet illud ὑπέξεται in inscriptione Attica, et quae saepius apud Platonem et alibi in libris optimis servata sunt σέσωμαι, σέσωται, σωτός, dixerunt antiquiores, etiam Xenophonti eximendum in hoc verbo erit σ, ut in κέχομαι exemi et κέκλειμαι, qualia raro intacta evaserunt inde ab Homericο κενόνιτο et Thucydideo ἀληλέμενος.

Verbi ἐπιμέλομαι forma ἐπιμελοῦμαι, ab librariis saepe vel apud Iones illata, haud dubie aliena fuit ab antiquiori dialecto Attica, ut neque Xenophonti neque Platoni, nedum Aristophani aut Thucydidi possit tribui. Nam Euripides Phoen. 556, quem ipse citavi ad Stephanum, tri-

bus illic novitii poetae versibus auctus videtur: Οὔτοι τὰ χροῖματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί, τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα. ὅταν δὲ χροῖμασ', αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν. Sunt enim perinde supervacui ut quem Valckenarius post hos additum in libris: Ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος, iudicio non minus recto eiecit quam alios multos in eadem fabula. Sed librarium in expellenda forma ἐπιμέλωμαι tanta fuit constantia ut serio dubitatum sit an vel usurpata fuerit infinitivi forma ἐπιμέλεσθαι, quam dubitationem iam tollit inscriptio Attica Ol. 97, 1, apud Rangabé *Antiq. Hellen.* vol. 2, p. 31, n. 377, 26, 31, in qua *ΕΠΙΜΕΛΕΤΑΙ* est et *ΕΠΙΜΕΛΕΣΘΑΙ*, etsi frequens est altera verbi forma in inscriptionibus paullo recentioribus, sed alteram quoque haud raro exhibentibus, ut *ἐπιμελέσθων* est ib. n. 692, p. 275, 28 et alibi: ut quatenus aut eximenda aut relinquenda sit illius aut recentioris aetatis scriptoribus, quorum in libris, ut Polybii et aliorum, non est infrequens, parum constet. Quo factum ut nemodum ausus esset apud Xenophontem aut Platonem, etiam ubi res ad accentum rediret, Moeridis obsequi praecepto: Ἐπιμέλον κάλλιον ἢ ἐπιμελοῦ, librisque invitis restituere ἐπιμέληται et alia huiusmodi, quasi scriptorum manu appositi sint accentus, nedum ut reliqua contractarum formarum exempla quis eieceret, quod in omnibus faciendum est scriptis Platonis et Xenophontis: in quibus etiam ubi constanter prope servatum ἐπιμελεῖσθαι, interdum tamen pellucet verior forma, ut in *Oecon.* 12, 12, in *ἐπιμελεῖς ἔσσεσθαι* pro *ἐπιμέλεσθαι*. Quattuor praeter hoc sunt verba, quorum formas contractas antiquioribus male inferre solent librarii, *εἰλέω* pro ἴλλω, *κυλινδέω* pro *κυλίνδω*, *πιεζοῦμαι* pro *πιέζομαι*, *στεροῦμαι* pro *στέρομαι*, idque tam constanter ut priora maxime apud Xenophontem quoque, ut alios plerosque, propemodum oblitterata sint in libris, nec nisi in *ἐξίλλω* aegre servata forma Attica, penitus sublata in *περιλλεῖν* et *συνλλεῖν*, ut apud Platonem et alios in *ἀνλλεῖν*, de quo dixi ad Stephanum.

Sunt autem vitia huius generis magnam partem libris superstitionibus multo antiquiora et iam tum in Atticorum scripta in vecta quum usurpari hae formae coepissent, antiquiores autem paulatim abolerentur. Nihil igitur mirum

si multa eiusmodi cadentis linguae vitia toties sunt illata, ut vel ex uno scriptore collecta satis magnum efficiant exemplorum numerum, ex universis autem tantum qui plerosque absterruit ab efficiendis quaecunque de hoc genere Alexandrini invexissent, velut imperativos in *ᾠσαν*, optativos in *ἡμεν*, *ἡτε*, *ἡσαν*, nec minus alienas a prosa formas singularis in *οἶμι* quum in verbis contractis tum in verbo *εἶμι*, ut videtur. Qua si *Cyrop.* 5, 5, 1: Ἐὰν δὲ κελύη, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκείνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος, usus sit Xenophon, mirum unde *ἰὼν* venerit in meliores, clarum vero, si *ἰόην* scripsit, ut *Conv.* 4, 16, et *Isocrates* p. 102 A, *διεξιοῖην*, qua una primae personae forma Attici usi videntur in prosa. Quam coniecturam planissime comprobant librorum *Ps. Demosthenis* p. 1409, 20, inter *διεξιοῖμι* et quod meliores servarunt *διεξιοῖην* dissensus. Atque *Anab.* 6, 5, 17: Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐπολύην ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροῖην, verissimam habeo *Naberi Mnemos.* vol. 5, p. 464, correctionem *επιοῖην*. Saepe autem libri etiam aliis in verbis variant inter formas *οἶην* et *οἶμι*, ut inter *ἐπιδιδοῖην* et *ἐπιδιδοῖμι* vel *ἐπιδιδοῖ* *Platonis Leg.* 11, p. 913 B; *διαβαλοῖην* et *διαβαλοῖμι* *Epist.* 7, p. 339 D; *μαστιγοῖην* et *μαστιγοῖμι* *Aeschinis* p. 49, 20, ut *ἐγγειροῖμι* ἂν *Platonis Tim.* p. 48 C, nemo sit dubitaturus recte corrigi *ἐγγειροῖην* ἂν. Vitiosa etiam secunda pluralis plusquamperfecti in *εἶτε*, quam sustuli 1, 3, 9, quum ne prima quidem singularis in *εἶν* ferenda videatur apud Xenophontem, sed eam illi quoque ut *Platoni Phaed.* p. 63 E, ubi *ἡ* unus servavit *Photius* v. *Ἡιδη*, ipsisque poetis Atticis ab librariis esse illatam obscura quaedam alterius prodant vestigia, ut *ἡγή* *Cyrop.* 5, 5, 21, pro *ἡδεῖν* scriptum in melioribus, quae nulla relicta sunt tertiae in *εἶν* pro *ἡ*, qua alii usi sunt Attici. Nullum item est in libris Xenophontis vestigium formae *καθίξε* vel *καθίσε*, sed *ἐκάθισε* fortasse ex 6, 1, 23, affert iam *Pollux* 3, 89, etsi nemo affirmet illos minus fallere quam libros *Aristophanis* aut *Thucydidis*, quum librarii vel *ἐκαθικέτερον* inferant pro *καθικέτερον*, *ἐκάθιξε* autem, quamvis alienum videatur ab Atticis illius aetatis, tamen pariter atque *ἐκαθίσσατο* multo ante *Pollucem* obtinuerit. Eadem fere est ratio formarum *ἀφίσεον* et *ἡφίσεον*, quae

promiscue leguntur in libris Xenophontis et aliorum, ut augmentum in verbis *εὐρίσκω* et *ευχομαι* omnibusque cum *εὐ* compositis plerumque omissum, interdum tamen vel in omnibus servatum, sicut apud Hesychium est *Ἡυδοξησεν*, *Ἡυθύνθη*, *Ἡυνασας*, *Ἡυπόρησεν*, *Ἡροσηύετο*, qualia in libris raro relicta superstitiosum sit restituere ubi sunt in illis, cetera intacta relinquere, etsi quaedam ita prope ab olita sunt ut *ἠύρηκα* inusitatum perhiberet Buttmannus, quamvis aliquoties servatum in codicibus Anthologiae, Athenaei, et aliorum bonis et antiquis.

Alia etsi non ita sunt vitiosa ut ne ferri quidem possint, admodum tamen sunt suspecta, velut verborum in *μι* formae pleraeque in *ω*, quarum nonnullae certe prorsus sunt ab huius aetatis dialecto alienae. Et quum ipse optimus Platonis codex Parisinus A. Critiae p. 119 C, *ἀποκτινύων* exhibeat pro *ἀποκτινύως*, qua una forma utitur Plato, ne Xenophontis quidem libris formas in *ω* exhibentibus pro formis in *υμι*, nedum *υεις*, *υει*, *υουσι*, *υουτος*, denique *υει*, plus tribuere licet quam libris Platonis inter *δεικνυ* et *δεικνυε* variantibus, ut libri Demosthenis, cui et ipsi eximenda esse multa de hoc genere satis ostendit crebra librorum fluctuatio. Neque *εφης* pro *εφησθα*, quo alibi utitur, scripserat Xenophon 4, 1, 23, aut *απηεις* pro *απηειςθα*, ut videtur, 5, 1, 25, neque *ην* pro *η*, ut Plato et alii antiquiores, dixisse eum quis affirmet, quum librorum quae sit fides ostendat vel *ημην* illatum in optimos 6, 1, 9.

Nihilo certior est particulae *εν* sive *ην* forma *αν*, etiam Thucydidi et Tragicis interdum, multo crebrius Platoni illata, sed neque huic neque Xenophonti relinquenda, item forma *θειω*, quamvis crebra apud poetas Atticos, sed aliena, ut videtur, a Xenophonte et Platone non minus quam ab Herodoto et Thucydide.

Vocabuli *σως* forma *σως* ita obtinet in libris Xenophontis, ut *σως* tantum et *σων* aegre sint servata, cetera abolita, etsi satis certum est non modo illum non usum esse disyllaba, ab librariis etiam in comparativo *σαώτερος* illata Cyrop. 6, 3, 4, sed ne Demosthenem quidem, nedum Thucydidem, cuius in libris nullum superest vestigium eius quod grammatici adhuc reppererant *σῶ*. Idem quam

eum illa comparant formam *ζως*, *ζων*, *ζῶ*, et cum *αειζως* pro *αειζωος* componunt, ea et ipsa evanuit ex libris Atticorum, sed ut suspicio sit apud illos quoque, ut apud Homerum vel contra versum, saepe illatam esse formam *ζωός* aut *ζῶν* Et quum certissimum sit Aristophanis Avium versum 1078 ita scriptum in libris:

Ἦν ἀποκτείνῃ τις ὑμῶν Φιλοκράτη τὸν Στρούδιον,

λήψεται τάλαντον· ἦν δὲ ζῶντ' ἀγάγη, τέταρα,

sic esse corrigendum: *ἦν δὲ ζῶν τις ἀγάγη, τέταρα*, nemo spondeat similibus in prosa locis, ubi nunc est participium *ζῶν*, ut apud Herodotum 3, 127: *Τίς ἔν μοι ἢ ζῶντα ἀγαροὶ ἢ ἀποκτείνε* (sed 8, 93: *Ὅς ἂν μιν ζῶν ἔλη*), Thucydidem 8, 5, 5: *Ἀυόρηγν ἢ ζῶντα ἄξειν ἢ ἀποκτενεῖν* 28, 3: *Τὸν Ἀυόρηγν ζῶντα λαβόντες*, aut ubi adiectivum *ζωός*, non esse abolitam ab librariis. Apud Xenophontem quidem omnes Anab. 3, 4, 5: *Ἐν τῇ χαράδρῃ ζωὸι ἐληφθησαν ὡς οὐτανκαίδεκα*, sed Hist. Gr. 1, 2, 5: *Ἐνα μὲν ζῶν ἔλαβον*, nonnulli *πεζόν*, varietate facilius explicanda, si *ζῶν* scriptum fuit. Certe saepe sic variatur inter *αειζωος* et *αειζως*, mirumque est solum Atticorum Xenophontem usum esse forma *ζωός*, neque vestigium reperiri apud Atticos Attici illius *ζῶς* ubi vel maxime ei est locus. Eadem librariorum consuetudo in inferendis formis *κακονόοις*, *ομονόως*, quae *κακόνοις*, *ομόνως* sunt scribendae, ut *ἀγγίνως*, *πολύνως* et reliqua omnia eodem modo. Non minus vocabuli *φῶς* aliena a prosa Atticorum videtur forma soluta nec nisi in genitivo et dativo usurpata, quamvis librarii hunc usum ita perverterint ut 4, 2, 9, 26, *φῶς* bis in deterioribus sit in *φωτός* mutatum et rursus *φῶς* illatum pro *φῶς* in meliores 4, 2, 28. Quodsi vera est Porsoni *Tracts* p. 390 opinio Graecos *φῶς* per *φωτός*, *φωτί*, non flexisse ante Macedonum imperium, neque *φωτεινός* aut *φωτίζειν* dixisse, sed Xenophonti Comment. 4, 3, 4 (adde 3, 10, 1) librarios intulisse *φωτεινός* pro *φῶς*, quo non solum Plato aliique Attici constanter, sed ipse alibi utitur Xenophon (v. Kidd. ad Dawes. p. 146 ed. sec.), ne *φωτός* quidem relinquendum aut ipsi Comment. 4, 3, 3, aut Platoni Reip. 7, p. 518 A, B; 532, C, etsi nullum apud hunc est exemplum formae *φῶς*, ut ne apud Xenophontem quidem alterum exstat formae *φῶς*, quae

in melioribus est Cyrop. 4, 2, 28, ubi ceteri φῶς, ut reliquis est locis omnibus et hoc ipso restitui ex minus bonis. Estque id multo credibilis quam Xenophontem inter has formas ita fluctuasse ut Theodori Studitae similesque scriptores inter φαεινός et φατεινός, φατός et φάους, in iisdem prope versibus.

Dignum notatu quod 1, 4, 28: *Μάλα ἰδροῦντι τῷ ἴππῳ*, minus quidem boni tantum praebent formam *ἰδρῶντι*, quae in nullo est in eadem formula Anab. 1, 8, 1, sed est in optimo B. Hist. Gr. 4, 5, 7, ut minime vana videatur Buttmani Gram. vol. 1, p. 506, suspicio diffidentis quodammodo libris apud Atticos hanc formam non item ut apud Iones, velut Homerum et Hippocratem constanter, exhibentibus, ut re non satis explorata opinabatur. Nam praeter libros Xenophontis etiam Theophrasti Fragm. 9 De sudoribus 36, variant inter *ἰδρῶσι* et *ἰδροῦσι*, quod constanter est apud Aristotelem, et 7, 11, 29, 30, 33, bis omnes *ἰδρῶσιν*, sed 32, 34, 35, 37, 38, *ἰδροῦσι*, 34 *ἰδροῦμεν*. Cuiusmodi formarum alternatio quum nimis sit absurda quam ut Theophrasto possit tribui, restituendum erit apud illum omnesque antiquiores ω pro ου, ut in contrario *ῥιγῶ*, quod apte contulit Buttmannus. Illud etiam notabile quod quum in libris Xenophontis nullum sit exemplum huius formae pro *ἰδίω* ab librariis, ut apud Platonem pro *ἀνιδίειν* et *ἀνιδίτι*, illatae, Theophrasto formam etiam alibi ab eo, ut ab Aristotele, interdum usurpatam vindicat unus Mediceus semel *ἰδίσειεν* exhibens pro *ἰδρῶσειεν* ib. 28.

Non *ὄντιναισῶν*, ut libri Cyropaediae et Anabasis, sed *ὄντινῶν*, scripserat Xenophon, quod ex libris restitui Diodoro 1, 59, 61, et Platoni quoque, cuius modo hanc modo alteram libri formam praebent, constanter est restituendum, ut Demosthenis confirmant libri p. 542, 20; 574, 20.

Quod 5, 5, 12 est in omnibus *τοῦτο ἐγὼ πάνν χαλεπῶς φέρω*, haud dubie scribendum *παγγαλέπας*, cui vix uspiam pepercerunt librarii, ut alterum neque Xenophonti relinquendum putem neque Platoni Conv. p. 176 A, etiamsi sit in omnibus. Nihili est quod Plutarchi Periel. c. 13 extr legitur in libris: *Οὕτως ἔοικε πάντῃ χαλεπὸν εἶναι καὶ δυσθήρατον ἱστορία τάληθές*, pro *παγγάλεπον*, quod habet Mor.

p. 700 D: *Τὴν αἴτιαν ἔχον ἄπορον ἢ παγγάλεπον*. Atque sic *πάμπολυς* saepe mutatum videtur in *πάνν πολύς*.

Crasin etiam ego in plurimis restitui ubi non intellecta ab librariis etiam graviora pepererat vitia, ut *ἀν* pro *ἄ* *ἀν* 5, 3, 9; 5, 5, 35, tamen in multo pluribus esse restituendam certum reddunt libri easdem modo exhibentes modo solventes, ut Atticorum omnium inde ab Thucydide usque ad Oratores, inter quos Demosthenis Parisinus S. saepe praebet, sed saepe etiam solvit crasin, et recentiores, qui Atticas crases studiose sunt aemulati. Nam quae aliquoties pro *ὁ ἀνήρ* vel *ἀνήρ* et pro *οἱ ἄνθρωποι* vel *ἄνθρωποι* restitui *ἀνήρ* et *ἄνθρωποι*, eadem etiam aliis locis nonnullis restituenda videntur, ut 1, 2, 7; 7, 5, 81 et similibus, ubi aut inter *ἄνθρωποι* et *οἱ ἄνθρωποι* variant libri, ut H. Gr. 4, 1, 34, Anab. 1, 7, 6, aut *ἄνθρωποι* praebent, ut Oecon. 6, 3, 8, 12. Idem dicendum de apostropho singulis paginis neglecta. Et quanquam etiam in inscriptionibus eiusdem aetatis eadem cernitur inconstantia, tamen inter pronuncian- dum crasin fuisse servatam ostendunt exempla neglectae in iisdem apostrophis in versibus poetarum. Multa vero etiam hoc in genere olim fuisse aliter scripta produnt vitia hinc nata quale latere videtur 4, 3, 14: *Πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο*, ubi meliores *τοῦτο ἔργον*, haud dubie pro *τοῦργον*, ut *τοῦνειδος* in *τοῦτο ὄνειδος* depravatum notavi apud Dionem Chrys. vol. 1, praef. p. XVII.

His accedunt leviora quaedam vitia orthographica, velut *φιλονεικεῖν*, *φιλονεικία*, *φιλόνεικος*, sed etiam in libris interdum recte per *ι* scripta, ut in Volum. Herculan. vol. 1, p. 61 ed. Oxon., ubi *ΦΙΛΙΟΝΙΚΕ*, etsi per *EI* ibidem p. 84, 17, Isocratis melioribus et Demosthenis Parisino S. p. 433, 12, in alio p. 535, 25. *Φιλόνικος* enim quum Aristoteles in Rhetorica, ut dictum ad Thes. Stephani, ducat a *νίκη* et cum *φιλότιμος* componat, quocum *φιλόνεικος* componitur apud Platonem, satis coarguit quum apud illum tum apud alios omnes vel propter terminationem suspectum adiectivum *φιλόνεικος* pariterque nomina *Φιλόνεικος* et *Φιλονεικίδας*, sic scripta etiam in inscriptionibus, sed in aliis recte per *ι*, ut *γείνεσθαι* iam antiquitus scriptum et *γείνεσθαι* et *πέπτειν* vel in superstitionibus codicibus, unde nihil

colligitur nisi *ι* in his produci, *Τεταίας* apud Eusebium Praepar. 2, p. 57 C, pro Diodoreo *Τιταίας*, i. e. *Τεταίας*, et *ελλη* pro *λλη*, ridiculoque mendo *Cyrop.* 5, 5, 7, in D. *ἀπειλῶν* pro *πλῶν*, quod in memoriam revocat non minus ridiculo mendo depravatam Tacitici locum Ms. apud Bandin. Bibl. Med. vol. 2, p. 228 B: *Ῥητέον ὅτι παντός τοῦ ἐν τῇ στρατιᾷ πλήθους τὸ μὲν ἐστὶ μάχιμον, ὃ καὶ ἀπειλητικὸν καὶ ἐνοπλον καὶ στρατεύμα καὶ στρατός ὀνομάζεται*, quo usus sum ad *Cyrop.* 3, 2, 11, ubi *ὀπλιτικὸν* scribendum. Eiusdem est generis *ἀμαχί*, quod quamvis positum a grammaticis recentioribus, etiam *ἀμισθί* et similia praecipientibus, de quibus dixi ad Stephanum, nihilo tamen verius quam *ἀνατεῖ* aut *ἀνεγκλητεῖ* apud Isocratem p. 315 D, ubi *ἀνεγκλητῆ* servavit gramm. Bekkeri p. 400, 28, et alia pleraque huius generis, quae vel ubi *ι* corripitur inferunt librarii. Pro *ἀμαχί* autem quod 4, 2, 28, est *ἀμαχητεῖ*, in melioribus *ἀμαχητεῖ* scriptum, ut in duobus *Anab.* 4, 2, 15, haud dubie cum *Zonara* scribendum *ἀμαχί* vel *ἀμαχί*, ut *Thucydidi* 4, 73, *ἀμαχητῆ* illatum pro eodem. Neque *ἀμαχητοί* *Cyrop.* 6, 4, 14, *Xenophontem* illatum pro *δύσμαχον* apud *Libanium* argum. *Demosth.* p. 8, 4, et similia alibi, ut apud *Xenophontem* aliosque saepe *ἀπαρρασκέυαστος* pro *ἀπαράσκευος*.

Sed missa longiori de huiusmodi vitis disputatione, quibus *Cyropaediam*, ut *Atticorum* omnium scripta, inquinavit librariorum, ut verissime de forma *ἀγθεσθήσομαι* etiam illi 8, 4, 10, in plerisque illata disserens dixit *Piersonus* ad *Moerin* p. 21, incredibilis in solutae orationis scriptoribus licentia, locus nonnullos attingere placet nondum satis emendatos aut alioqui animadversione dignos.

1, 2, 2. *ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας*. Pluralis eodem modo positus creditur ut infra *ἦν δέ τις τούτων τι παραβαλῆναι, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν*. Quod loquendi genus certiori quam huius loci testimonio confirmatum velim, ubi *ἑαυτοῦ* D. G.

1, 2, 10. *αὐτός τε θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρώσιν, ὅτι ἀληθεστατὴ αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἢ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον*, recte non habebit nisi deleto articulo *ἢ*, qui sententiam corrumpit, pariterque 8, 1, 37: *Ἐξεπόνει*

τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας, quam hic quoque dicantur *πολεμικαὶ μελέται*, scribendum καὶ *μελέτας*.

1, 2, 13. *εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς*. Libris melioribus inter *πλείον τι* et *πλείον* variantibus, *Stobaeo* etiam *πλέον* praebente, semel dixisse sufficiat formam *πλείον* *Xenophonti* saepe male esse illatam modo pro *πλέον*, ut in formula *πλείον ἔχειν* 1, 6, 26, 27, in plerisque, et in omnibus *Hipparch.* 4, 13, et ubi cum altera alternat *Ages.* 2, 24, modo pro forma *πλείν*, ubi *ἢ* sequitur cum numerali, cuius nullum in libris eius relictum est vestigium, unde *Piersonus* ad *Moerin* p. 294, satis habuit exemplis *Aristophanis* formae *πλείν* addere *Xenophontis* et *Antiphontis* formae *πλέον*. Sed etiam in prosa restituendum esse alterum tenui iam constat unius *S. Parisini Demosthenis* indicio p. 413, 2, semel servantis quod ipse ceteris locis cum reliquis obscuravit. Hic quum *γεγονότες* in libris non minus bonis post *ἔτη* sit positum, fieri potest ut *πλείν ἢ τὰ πεντήκοντα* tantum scripserit *Xenophon*, ut *Anab.* 2, 6, 30: *Ἦσθη δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς*. Nam saepe vocabula ex margine illata incerta sede se produnt, etsi cavendum est ne in lusum vertant huiusmodi suspiciones, ubi non alia accedunt argumenta. Sed vix dubium *Hist. Gr.* 1, 6, 32, praeter *ἔφη* delendum esse *εἴη* et *καλῶς ἔχοι* scribendum.

1, 4, 17. *ἐβουλεύσατο σὺν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς*, mire operoseque dictum pro simplici *ἐβουλεύσατο λεηλατῆσαι*, quae usitata est verbi constructio cum infinitivo rei quam quis decernit, ut verba *κράτιστον εἶναι* non minus sint importuna quam *κράτιστον* 7, 5, 78.

1, 4, 23. *εἰστήμεσαν*] ut hic inter illud et *ἔστησαν*, sic *Anab.* 1, 6, 6, inter *ἀφεστήμεσαν* et *ἀπέστησαν* variant libri, et utroque loco monstrare videntur formam *ἔστασαν*, quae cum altera alternat 8, 3, 9, ut alibi inter *ἐδεδοίμεσαν* et *ἐδέδισαν*, *ἐδεδίεσαν*, *ἔδεισαν* variantes apud *Thucydidem* et *Xenophontem* suspectam reddunt formam productiorem, et quod 1, 3, 10, est in nonnullis *ἐδεδοίην* pro *ἐδεδοίειν*, *ἐδεδίειν* vel *ἐδεδίη* prodere videtur, si *ην* pro *ειν*, quod saepius est in libris *Xenophontis*, ut *εἰώθην* *Anab.* 7, 8, 4, *ἡκηκόην* *Oecon.* 15, 5, ad *η* pro *ειν*, de quo dixi p. XI, referendum est.

1, 6, 7. Mirum accidit ἀνθρώποι ἄλλων pro ἄλλων ἀνθρώπων, ut s. 8, ἄλλους ἀνθρώπους, praesertim praegresso αὐτός, et suffecturo solo ἄλλων.

1, 6, 33. ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρότεροι πολῖται γένοιτο neque hic scripsit Xenophon, neque Comment. 2, 1, 28: Εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι τῇ γυμνῇ ὑπηρετεῖν, ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἰδρώσι, ubi delendum σὺν, ut Cyrop. 1, 2, 10: Καὶ γὰρ πρὸ ἀνίστασθαι ἐθίζει καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοπορίας καὶ δρόμοις. Hoc autem loco quid scripserit, quum nihili sit sive σὺν ἔθει sive ἔθει ἐθισθέντες, in medio relinquo, quum non leve scripturae vitium, sed scholion aliquod illatum videatur, qualia per multa in primo maxime libro conspiciuntur in libris, quum ne solum quidem σὺν τοιούτῳ ἔθει satis placeat.

2, 2, 2. ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλεία τα περιπερούμενα. Suspectum ἢ, quod omittunt meliores. Nam frequens est καὶ certe inter duo numeralia positum, ut apud Thucyd. 1, 82: Διελθόντων ἐτῶν δύο καὶ τριῶν, et Xenoph. ipsum Eq. 4, 4: Αἰθῶν ἀμάξας τέτταρας καὶ πέντε, multosque recentiorum, ut Polybium, Plutarchum et alios, interdum ab editoribus in ἢ mutatum, ut apud Hesychium initio Epistolae ad Eulogium, τριῶν καὶ τεσσάρων στοιχείων. V Valcken. Opusc. vol. 2, p. 187. Quod inter et ἢ variant libri Anab. 4, 7, 10, inter καὶ et ἢ καὶ Demosth. p. 816, 7.

2, 2, 14, quod semel est τοῦ κλάειν καθίζοντος, sequente bis 14 et 15 κλάοντας καθίζειν, ut est Comment. 2, 2, 11; Platonis Ion. p. 535 E, et ratio postulat, adeo est insolenter dictum ut si recte scriptum καθίζοντος, κλάειν ex praecedente s. 13 κλάειν ποιεῖν repetitum videatur pro participio. Simile nec minus mirabile genus loquendi ὅμοιοι ἦσαν θαναμάζειν vel θαναμάζοντες Anab. 3, 5, 13, nihilo melioris est fidei et haud dubie ad librariorum commenta ablegandum, in quibus explicandis saepe opera perditur, etsi ipsae librorum varietates quanta eorum fuerit licentia demonstrant.

Qui scripsit Anab. 4, 8, 12: Οὗτοί εἰσιν οὓς ὁράτε μοι οἱ εἶμι ἡμῖν ἐμποδῶν τὸ μὴ ἤδη εἶναι ἔνθα πάλα ἐσπεύδομεν, in quo libri omnes consentiunt, Cyrop. 2, 4, 23, non scripsit in quo

item omnes consentiunt: Ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίγνοιτο τοῦ μὴ ὄραν αὐτούς τὸ ὅλον στρατεύμα, sed τὸ; nec Plato Leg. 8, p. 832 A: Αὕτη ἐμπόδιος γίγνεται τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τα περὶ τὸν πόλεμον ἐκάστους· 11, p. 925 E: Ἄ μυσία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίγνεται τοῖς τοιούτοις ἐπιτάγμασιν τοῦ μὴ τινα ἐθέλειν πείθεσθαι, sed τὸ; nec Demosthenes p. 669, 12: Καὶ τοῦ μὴ λαβεῖν Ἀμφίπολιν τοῦτ' ἐμποδῶν κατέστη· aut p. 702, 26: Ἐνούσης δὲ οὐδεμιᾶς ἐτ' ἀποστροφῆς τοῦ μὴ τὰ χρήματ' ἔχειν ὑμᾶς, sed τὸ μὴ, ut p. 676, 12: Τρεῖς δὲ μόναι ψήφοι διήνεγκον τὸ μὴ θανάτου τιμῆσαι, ipse S. cum aliis nonnullis τοῦ, et apud Thucydidem 2, 75, 5: Ξύνδεσμος δ' ἦν τὰ ξύλα τοῦ μὴ ἀσθενὲς εἶναι το οἰκοδόμημα, reponendum quod 2, 102, 5: Αἶ τε νῆσοι πυκναὶ καὶ ἀλλήλαις τῆς προσχώσεως τῶ μὴ σκεδάννυσθαι ξύνδεσμοι γίγνονται, est in tribus τό. Non minus enim absurdum τῶ quam apud Dionem Chrys. Or. 70, vol. 2, p. 376: Οὐδὲν γὰρ ἡ ἀστρονομία ἐμποδῶν ἐστὶ τῶ μὴ τὰ δέοντα ποιεῖν, de quo in τὸ mutando dixi praefat. vol. 1, p. XVI. Simile vitium perspexerat fere iam Schneiderus apud Xen. Cyrop. 8, 7, 12: Ἄ σάφ' ἴσθι τῶ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει, ubi τοῦ scripsi. Nam aut genitivus in talibus ponendus aut τὸ μὴ, ut Hist. Gr. 6, 1, 16: Οὐδὲ διὰ ταῦτα ἀσχολίαν ἔχει τὸ μὴ πράττειν αἰεὶ τὸ δέον, ubi mire turbarunt librarii, qui saepe aut μὴ addunt aut τοῦ inferunt pro τὸ locis etiam multo magis alienis. Aliud genus mendii obscuravit idem τὸ μὴ 2, 2, 20: Ἄμα μὲν συναγορευόντων ἡμῶν, ἅμα δὲ καὶ ἀίσχρον ὄν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλείστα καὶ ποιοῦντα καὶ ἀφελούντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι, ubi haud dubie transposito post ἀντιλέγειν articulo scribendum, ut Conv. 3, 3: Οὐδεὶς ἀντιλέγει τὸ μὴ οὐ λέγειν, et apud Dionem Chr. Or. 61, vol. 2, p. 320: Αἰσχρὸν ὄν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ — ἀξιοῦσθαι.

3, 1, 8. εἰς καιρὸν ἦκεις, ὅπως τῆς δλαγῆς ἀκούσης. Quod D., qui ἀκούσεις, monstrat ἀκούσει, ostendit quae sit fides plurimorum huiusmodi aoristi post ὅπως exemplorum, pariter atque elusdem post οὐ μὴ illati pro futuro. Infra 5, 2, 23: Σκεπτέον ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ, in libro uno esse videtur quod Stephanus restituit ἐπικρατήσει.

3, 2, 1. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κύρος ἠκηκόει. Quum hoc quidem per se intelligatur et inane sit, nisi quid addatur, me-

liores autem ἡμῶσθεις praebeant pro ἡκηκοί, scribendum videtur ἀκούσας ἥσθη potius quam ἥκουσεν ἥσθεις. Sic 6, 2, 21: Οὐδέεις ἂν ἥσθειη ακούσας.

3, 3, 11. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, scribendum potius ἔταξεν. Κατατάττειν enim est collocare, quod alienum ab hoc loco. Atque similis fortasse correctio adhibenda 8, 1, 40: Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆται τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ἦτο χρῆται αὐτούς, quum Anab. 5, 7, 9: Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἦκειν εἰς Φάσιν, meliores praeberint γοητευθέντας, eodemque verbo saepissime utatur Plato, composito recentiores demum. Simili varietate Anab. 3, 2, 39: Τῶν μὲν νικῶντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἠττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί, C. pr. καίνειν, quod est Cyprip. 4, 2, 24, idemque κηρύξαντα et μηνύση pro κατακηρύξαντα et καταμηνύση Anab. 2, 2, 20.

4, 3, 17. οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἔπειθ' ἐγεγόνεισθε συγκομιζομαι πρὸς ἑμαυτόν. Quod a Gabrielio expressum Schneiderus reiecit συγκομιοῦμαι, ceteris quae sequuntur futuris ita congruit ut librorum in altero consensum non pluris quis faciat quam deteriorum quorundam in sequentibus scripturam τεκμαίρομαι pro τεκμαροῦμαι aut meliorum τειχίσασθαι pro τειχεῖσθαι inferentium 6, 1, 19, et alius διακοντιζόμενος pro διακοντιοῦμενος 1, 4, 4.

5, 1, 25. σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθέλουσίους συνεπομένους. Aptius est σοι, ut sequitur πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες συνηκολούθησαν.

5, 1, 29. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον. Πάντες hic non aequè aptum ut s. 25, aptius scribi videtur πάλιν.

5, 2, 10. οἶδ' ὅτι κεν πρῖαιτο. Quod genitivum quempiam addi, ut 3, 1, 36, πόσον ἂν πρῖαιτο, solennius putavit Schneiderus, eundem omisit Eupolis apud Athenaeum 1, p. 17 D: Ταγηρῖζειν δὲ κἂν πρῖαιμην.

5, 3, 59. ἄλλοτε ἄλλαχῆ. Non ita, sed ἄλλοτε ἄλλη di cere solet Xenophon, quod hic monstrat D., qui ἄλλη μάχην, i. e. ἄλλη, superscripto λαχῆ. Eodem auctore ἀλλαχόσθ in ἄλλοσε mutavi 7, 4, 7.

5, 4, 17. ὅπως τὰπιτήθεια ἔξουσι συνεπεμέλετο. Recte Schneiderus ἔξουσι ἐπεμέλετο, et, ut opinor, κατεσκήνον pro συγκατεσκήνον. Nam συγκατεσκήνωσι quid sit docet Anon. Περὶ συγκατεσκηνώσεως p. 138 ed. Koechly.

5, 4, 40. ὡς εἶη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύεσθαι. Usus et ratio poseunt ἐν ἀφθονωτάτοις.

5, 4, 45. ἐπιτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργόμενοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ. Quum nihili sit ἀνειργόμενοις, libris inter hoc et ἀνειργομένοις variantibus, conieci ἀνειργόμενοις, ut idem acciderit quod in praecedenti verbo ἐπιτεταμέναις scripto in uno, ut συνεταγμένους et ξυνταχθῆναι pro altero verbo illata sunt Hist. Gr. 4, 8, 22, et Thuc. 5, 9, et πεπραγμένη ibid. 4, 3, 31, pro πεπραμένη.

5, 5, 1. ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκείνων ἴοιμι (ἴοιμην ut dixi supra p. X.) στρατοπεδευσόμενος. Inane est vocabulum postreum, nisi συστρατοπεδευσόμενος scribitur.

5, 5, 39. ἀρτοποιοί potius quam ἀρτοποιοὶ hic quoque, ut alibi semper, scripserat Xenophon, apud ipsum aliosque saepius in alterum depravatum. Est idem in inscriptione Attica apud Boeckh. vol. 1, p. 548, n. 1018. Phrynichum autem p. 222, recte Lobeckius iudicavit non hoc reiecisit, sed ἀρτοποιός, etsi libri contrarium faciunt dicentem.

6, 1, 6. οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐπαιζον σπουδῆ πρὸς ἀλλήλους. Mirum genus loquendi, quod H. Stephanus in Thes. explicavit, Utebantur iocis habentibus aliquid serii, librario deberi suspicor, quum Xenophon idem scripsisset quod diligens eius lector Dio Orat. 2, vol. 1, p. 78: Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἅμα σπουδῆ ἐπαιζάτην. Quod ipse aliter dixit Comment. 1, 3, 8: Τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἐπαιζεν ἅμα σπουδάων. Sic autem Hist. Gr. 7, 2, 9: Ἐνθα δὲ θεάσασθαι παρῆν ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοὺς μὲν ἄνδρας δεξιουμένους ἀλλήλους, τὰς δὲ γυναῖκας ἅμα χαρᾷ δακρυούσας. Contra Arrianum Exped. 6, 13, 5: Ἀνθρωπὸν τινα πρῶτον λέγει Βοιωτίον — προσελθόντα τοῦτον βοιωτιάζοντα ἅμα τῇ φωνῇ ταῦτα φάται, scripsisse βοιωτιάζοντα τῇ φωνῇ persuadet quem imitatur Xen. Anab. 3, 1, 26. Ἀπολλωνίδης τις ἦν βοιωτιάζων τῇ φωνῇ.

6, 1, 42. ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χωρᾶς] ποι Καρρέγνα

van de Coppelio Mnemos. vol. 3, p. 384. Sic dicitur δεῦρο ἐμβαλλεῖν 2, 1, 5, et quicquid est huius generis.

6, 2, 28. Vitiosum μειγμένην pro μεμιγμένην, ab Hemsterhusio correctum, repetiit Suidas, ipse pariter atque Zonaras libris usus nihilo fere emendatioribus quam qui hodie supersunt. Neque ille tantum, sed ipse Stobaeus partim satis speciosas, sed saepe etiam manifestas correctionum exhibet scripturas.

7, 1, 5. ἐπεὶ δὲ προσελήλυθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στρατεύμα ἀντιπροσιὸν παρορᾶν. Necessarium videtur καθορᾶν. Alterum repetitum videtur ex s. 4: Παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον. Sic 5, 4, 6: Ἦδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι — καθορᾶσι τὸν Κῆρον προσιόντα.

7, 1, 38. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες εὐάχοντο, εὐώθουν, εὐώθουντο, ἐπαιον, ἐπαιόντο. Omissum a melioribus εὐώθουν tuetur etiam Dio Cassius 62, 16: Ὡθουν, ὠθούντο, ἀνέτρεπον, ἀνετρέποντο. Qui imitatur haec etiam 47, 45, loco iam a Zeunio collato.

7, 2, 22. εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον pro πᾶν κινδύνον etsi est Eq. 12, 8: Ἦν τι πάσῃ ὁ ἵππος, ἐν παντί κινδύνῳ καὶ ὁ ἀναβάτης γίγνεται, et similiter Hist. Gr. 6, 2, 24: Ἐν πάσῃ δὴ ἀθυμία ἦσαν, tamen huiusmodi exemplis nihil esse tribuendum persuadet consuetudo librariorum genitivum cum neutro πᾶν coniunctum in dativum vel accusativum mutandi, de qua Lobeckius ad Soph. Aiac. v. 1144 p. 448, 490, ut neque Aeschini p. 9, 27: Ἐν παντί κακῶ γενόμενος, neque Plutarcho Mor. p. 568 A: Ἐν παντί γενέσθαι κακῶ διὰ φόβον, sit relinquendum, cui Fab. c. 25: Ἐπὶ πᾶν δέους ἄγων τὴν πόλιν pro δέος ab Reiskio restitutum confirmavit codex, neque Xenophonti tale quid tribuendum, cui Thucyd. 7, 55: Ἐν παντί δὴ ἀθυμίας ἦσαν, etiam pro πάσῃ vindicat παντί. — Ib.: Ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν ἐμάντων μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, quum ἱκανῶς sit in melioribus, in D. ἱκανὸν εἶναι, Xenophontem pro his grammaticorum commentis scripsisse coniiicio ἐπεὶ γὰρ ἔγνωσαν μὴ ἱκανὸς ὦν ὑμῖν μάχεσθαι, ut ὁρῶ ὀφείλων in melioribus fere servatum restitui 5, 2, 8, pro ὅτι σε ἀληθεύοντα ὁρῶ, ἤδη ὀφείλω, ut Euripides loquitur Med. 350: Καὶ νῦν ὁρῶ μὲν ἐξαμαρτάνων. Thuc. 7, 47: Τοῖς ἐπιχει-

ρήμασιν εἰρῶν οὐ κατορθοῦντες. Sic Hist. Gr. 7, 3, 4: Ἐπεὶ ἔγνω οὐκ ἂν δυνάμενος τῶν Θεβαίων ἐχόντων τὴν ἀκρόπολιν τῆς πόλεως κρατεῖν.

7, 5, 61. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσειεν εὐνόχον πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρείττον ἀπέλογοι. Praeter ἂν ab nonnullis omissum haud dubie delendum etiam ἦν, iam ab Weiskio eiectum, ut a me Anab. 4, 8, 20: Τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ὅτι καὶ ἐθαύμασαν cum C. et Suida. Nam etiam Hist. Gr. 7, 5, 26: Συνελλυθῦλας σχεδὸν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος οὐδεὶς ἦν ὅστις οὐκ ᾔετο κ. τ. λ., ubi additum ἦν ut rarius notavit Wolfius ad 5, 1, 3: Οὐδεὶς ἐπέεινον τῶν στρατιωτῶν ὃς οὐκ ἐδεξιόσατο, delendum quod abest ib. 6, 2, 34, Cyrop. 8, 2, 24. Optativo sic Cyneg. 5, 33: Οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν ἰδὼν ἐπιλάθοιτο. Non minus supervacuum οἶδα Cyrop. 8, 7, 7: Ὡν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσάμην. Ἔστιν sic addunt nonnulli Demosthenis p. 1265, 10.

7, 5, 85. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσῃς ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις οἱ ὁμοίμοι διάγονσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χοῦραι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἄπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, ubi πάντα necessarium esse intellexit Stephanus, duplex restituenda videtur crasis πάνθ' ὅσαπερ κακεῖ. Idem vitium corrigendum apud Demosthenem p. 586, 17: Τοῦτον ἐσορίττετε καὶ ἐκλώξετε καὶ πάντα ἃ μίσους ἐστὶ σημεῖα ἐποιεῖτε. Cuiusmodi hiatus quum alienus sit ab illo, restituendum videtur πάνθ' ὅσα, quod est p. 445, 14; 446, 14; 528, 20; 544, 1; 1070, 1; et praefendum fortasse p. 444, 10, ubi alii πάνθ' ἃ, quod certe convincit prius illud, ut simile p. 446, 13: Καὶ γέγονε τὰ πράγματα πάνθ' ὥσπερ αἶνιγμα.

8, 5, 14. οὕτω δὴ ἐχόντων ἤγειτο, εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιθεμένους ἐμπίπτειν. Delendum videtur alterum εἰς.

Epilogus Cyropaediae, qui non solum nihil commune habet cum consilio eius quale in prooemio declaratur, sed etiam cum universa libri ratione ita fere congruit ut cum ficta fabula disquisitio et confutatio eius historica, eosdemque Persas quos Cyropaedia saepius tanquam nondum degenerantes a prisca virtute ita laudaverat, ut 4, 3, 2, in medio relinqueret an voluptati essent dediti, sic exagitat ut nihil boni eis relinquat, quum ita sit compositus ut paullo

post illam et certe ante eversum regnum Persicum scriptus videatur, non mirum si in singulis verbis nihil fere habet quod non potuerit scribi a Xenophonte. Nam pauca illa quae rara sunt etiam apud alios, sed nihilominus reperiuntur etiam apud illum, ut *Θρυπτικός* pro *τρυφερός* s. 15, quod est etiam Comment. 1, 2, 5, si maxime illius auctoritate non possent confirmari, non tamen suffectura essent ad eripiendum ei libellum, qui antiquitus cum Cyropaedia coniunctus iam Pollucem et Athenaeum omnesque post illos fefellit usque ad Valckenarium, multarum huiusmodi fraudum prudentissimum investigatorem.

SUMMARI A.

LIB. I.

Ostendit auctor operis prooemio non adeo difficile videri hominibus imperare, modo quis eorum naturam cognitam prudenter tractare sciat. Quam in rem Cyri affert exemplum, atque ita commode ad narrationem instituendam transit (c. 1.) Cyri genus et corporis animique dotes, eiusdemque educatio puerilis ad leges Persicas instituta, quarum ratio et praestantia explanatur (c. 2.). Duodecim annos natus Cyrus ad avum profectus est, apud quem multa pueriliter quidem, sed ingenue atque ita dixit et fecit ut egregiam mentis et animi indolem ostenderet omniumque amorem sibi conciliaret (c. 3.). Exactis pueritiae annis gravitatem et verecundiam induit: aequales obsequio et comitate sibi devincit, inter quos unice tenetur equitandi et venandi studio. Sedecim annos natus tirocinium ponit et documentum artis imperatoriae edit adversus Assyrios. In Persas redeuntem deducunt Medi magno comitatu, quorum unus eius pulchritudine captus aegre ab eo discedit (c. 4.). Transactis modeste et strenue legitimis usque ad aetatem virilem annis a Persis praeficitur exercitui qui Cyaxari mittitur auxilio contra Assyrios (c. 5.). Cyri oratio ad mille duces sui exercitus. Proficiscentem prosequitur. Cambyses et cum eo disserit de officiis imperatoris et singulatim quidem de rerum divinarum cura et de precibus ad deos certa lege faciendis 1.—6., de industria et cura efficiendi ut quisque modestus et probus reperiat, et ut res necessariae suppetant exercitui 7.—11., de multiplici boni imperatoris scientia 12.—14., de tuenda bona exercitus valetudine, et de exercitationibus hanc in rem instituendis 15.—18., de artibus quibus effici possit ut milites non modo coacti et inviti, sed volentes ac lubentes imperatori pareant 19.—25., de variis artibus superandi hostes 26.—43., de divinatione in rebus suscipiendis adhibenda 44.—46. (c. 6)

LIB. II.

Cyaxares suas hostiumque copias recenset Cyro et pugnæ armorumque genus quod sit ostendit. Cyrus autem ab eo impetrat ut Persis advenientibus nova arma ad bellum feliciter gerendum fieri iubeat. Concionibus de mutando armorum genere habitis Persæ omnes iisdem quibus homotimi armis ornantur. Cyrus meditationes campestris instituit, et virtutis præmiis propositis studia contentionum honestarum excitat (c. 1.). Convivantium sermones ita moderatur Cyrus ut et delectent et prosint. Ergo cum narrationes de fatuitate et vecordia Persarum privatim institutorum redarguantur ab Aglaitada, Cyrus narratorum locos defendit. Inde post seria quaedam de præmiis distribuendis rursus ad ludum sermones revocat (c. 2.). Causa de præmiis in concione agitur. Cyrus rem ad deliberandum proponit. E procerum ordine Chrysantas statuit ut in ea re virtutis singulorum ratio habeatur. E plebeiorum ordine Pheraulas præstantissimæ oratione idem suadet, simulque decernit dignitatis et virtutis iudicium esse Cyro permittendum. Totas centurias Cyrus ob singulares exercitationes ab ipsis institutas epulo excipit (c. 3.). Legatis ab Indorum rege ad Cyaxarem missis Cyrus accessus dat responsum. Cyaxari suadet idem ut Armeniorum rex, qui defecerat, ad officium redigatur, et probata re sub venationis specie cum exercitu ad fines eius accedit (c. 4.).

LIB. III.

Armenia rex cum suis capitur, et iudicii quadam forma defensus a filio in fidem conditionibus æquis recipitur. Regis Armeniorum et filii eius paratum obsequium (c. 1.). Chaldaeos pariter oppressos Cyrus sibi et Armeniis socios adiungit, et utrisque volentibus montes occupatos ipse tenet: quos munire instituit. Legatos ad Indorum regem de pecunia in belli suntus mutuo sibi danda mittit (c. 2.). Cyrum redeuntem excipiunt honorifice deducuntque abeuntem Armenii. Ornatis et excitatis militibus Cyrus persuadet Cyaxari ut iam in hostium regionem educatur exercitus: in qua prædando et cuncta vastando accedunt ad hostes. Assyriorum et Cyri diversa in castris collocandis ratio. Cyrus principes Persarum ad fortitudinem cohortatur; Assyrius omnem suum exercitum; quod sero ab hoc et frustra fieri pluribus docet Cyrus. Magno animo Persæ impetum faciunt in Assyrios, qui amissis suorum multis in castra repelluntur (c. 3.).

LIB. IV.

Cyrus ob victoriam reportatam deos et milites honore afficit. De hostibus, qui nocte castra deseruerant, persequendis capitur consilium. Rem impedire conatur Cyaxaris livor et ignavia: sed ab eo impetrat Cyrus ut Medi, qui sponte velint, ipsum sequantur (c. 1.). Interim Hyrcaniorum legati de societate cum Persis ineunda veniunt: quos duces itineris secutus Cyrus cum suis et eam maxima parte Medorum proficiscitur, Hyrcanosque in fidem recipit. Hostium aggrediendorum et persequendorum modum docet, quos oppressos nullo resistente maxima clade afficit. Cyrus per servos captivos parat commeatum et summa cura providet ut socios in hostibus persequendis iam occupatos sibi devinciat (c. 2.). Persarum res equestris decernitur (c. 3.). Captivi ut continentur sub imperio, dimittantur liberi (c. 4.). Coena sumitur et castra custodiuntur. Cyaxares cognito suorum discessu iratus mittit qui confestim illos redire iubeat: sed Cyrus nuntium retinere studet. Mittitur nuntius cum mandatis in Persas ut novos milites mittant, sed cum litteris idem ad Cyaxarem. De præda dividenda ita Cyrus agit ut equi et omnia quæ ad rem equestrem pertinent, Persis ad instituendum equitatum cedant (c. 5.). Gobryas ab Assyrio deficit ad Cyrum. Medi de præda divisa referunt (c. 6.).

LIB. V.

Cyrus de præda sibi tributa ornat alios. Panthea, forma et virtute excellens mulier, custodienda committitur Araspæ: qui cum adversus Cyrum egregie disputasset de amore, suamque adversus eius illecebras iactasset firmitatem, ad extremum vehementi capitur amore Pantheæ. Cyrus de bello persequendo certus explorat Medorum et sociorum voluntatem, utrum secum manere velint: qui omnes haud dubitanter respondent se ab eo non esse discessuros (c. 1.). Cyrus proficiscitur ad Gobryam: hic se et sua omnia tradit Cyro. Gobryas in castra invitatus Persarum coenam admiratur. Cyrus a Gobrya et Hyrcanio exquirat quæ nova sociorum auxilia possit adsciscere; et si via propter Babylonem ducat, non refugiendum, sed nunc maxime illuc iter dirigendum esse docet (c. 2.). Assyria denuo vastata prædæ maxima pars tribuitur Gobryæ. Cyrus ad Babylonem accedit et Assyrium ad pugnam, sed frustra provocat. Gadatas, regulus sub Assyriorum ditione agens, sed per vim a rege castratus, ad Cyrum transit et aliud castellum dolo occupatum eidem tradit. Cadusios et Sacas cum Cyro se coniunxisse paucis significatur.

qui maiores copias, ut et Hyrcanii, ad bellum educunt. Gadatas ad oppida sua defendenda proficiscitur, et Cyrus suos hortatur ut ei auxilium ferant docetque quomodo agmen ad iter nocturnum institui velit. Quibus de causis Cyrus militum duces nominatim appellavit exponitur. Eius cura et solertia in itinere instituto conficiendo (c. 3.). Gadatas a perfido vulneratus servatur a Cyro. Cadusii temere versus Babylona excurrunt et amisso duce magnam contrahunt cladem. Quos Cyrus humaniter monet et meliora edocet, simulque cum novo eorum duce hostes ulciscitur. Pactum conventum de parcendo agricolis. Gadatas relicto domi praesidio cum exercitu Cyri proficiscitur. Cyrus exponit cur in itinere non prope Babylona, sed aliquo spatio remotus praeterire velit. Castellis tribus potitur (c. 4.). Cum novi milites, de quibus nuncius cum mandatis missus erat, e Perside ad Cyaxarem venissent, hic invitatu Cyri eo lubentius in eius castra proficiscitur, quod cum suis exercitibus Medorum agris molestus esse non vult. Cyrus obviam Cyaxari procedit cum equitatu. Altercatio inter Cyaxarem et Cyrum. Cyaxares conciliatus deducitur in tabernaculum et donatur a suis. Dum Cyaxares cum suis coenat, Cyrus in concione amicorum refert de bello ducendo (c. 5.).

LIB. VI.

Ante Cyaxaris tabernaculum congregati socii rogant Cyrum ne dimittat exercitum. Egresso iam Cyaxare decernitur bellum esse prosequendum. Cyrus suadet ut castellis hostium sublatis a suis nova exstruantur. Probato illo consilio Cyrus capit loca hibernis idonea. Equitatus Persarum augetur et instituuntur currus falcati. Araspae, qui Pantheam violare conatus erat, ignoscit Cyrus, eundemque ad hostes simulata fuga iubet transire. Abradatas arcessitur a Panthea. Abradatas Cyri rem curulem adiuvat. Plaustra cum turribus aedificat Cyrus (c. 1.). Indorum legati mittuntur a Cyro ad Assyrium speculandi causa. Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyri studium in apparando bello et exercendis militibus. Indorum narratio de hostium copiis perturbat milites Cyri, quorum metum sedant conciones Cyri et Chrysantae. Decreta expeditione statim suscipienda Cyrus edicit de rebus, quibus praeter arma exercitus debeat esse instructus ad iter (c. 2.). Describitur ordo agminis, et inprimis plaustrorum et impedimentorum. Cyrus e pabulatoribus, quos intercipi iubet, de statu ho-

stium quaerit. Araspas redit et exponit de acie hostium. Accuratus describitur acies Cyri (c. 3.). Armis ornatur exercitus, inprimisque Abradatas munere Pantheae; quae simul virum gravissimis verbis ad fortitudinem hortatur. Cyrus duces convocatos denuo ad spem victoriae excitat (c. 4.).

LIB. VII.

Prandio sumto et sacris rite factis Cyri exercitus omine fausto procedit. Cum iam uterque exercitus est in conspectu, obequitat Cyrus et suos excitat totamque praelii ineundi rationem docet. Croesus tribus phalangibus invadit Cyri aciem, sed eius utrumque cornu primo impetu fugatur. Abradatas hostes incurrit, et cum nonnullis suorum cadit. Aegyptiorum globus cum fortiter resistit, pedem referunt Persae. Aegyptii tandem, cum a tergo adortus esset Cyrus, caeduntur undique, sed in fidem acceptis assignantur sedes. Quid in hoc praelio plurimum valuerit, breviter commemoratur (c. 1.). Sardibus captis Cyrus Croesum custodiri iubet et ob praedandi libidinem egregie castigat Chaldaeos. Croesum arcessitum humaniter salutat, et eius consilio de non diripienda urbe paret. Exponit Croesus de oraculis Apollinis sibi datis et suam incusat imprudentiam. Cyri clementia erga Croesum (c. 2.). Cyrus audita morte Abradatae funus ei splendidum parat: cumque Panthea prope maritum gladio incubuisset, utrique amplissimum poni iubet monumentum (c. 3.). Carum controversias callide componit Adusius. Phrygiam minorem domat Hystaspas. Cyrus cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus in itinere Phrygiis, Cappadocibus, Arabibusque bello subactis petit Babylonom (c. 4.). Babylonom corona cingit et inde se caute recipit. Quasi ad obsidendam urbem fossa lata profunda circumducitur. Urbs tandem, Euphrate in fossas derivato, vino somnoque sepulta capitur. Res captae urbis ordinantur. Callida ratione Cyrus instituit ut amici intelligant ipsum raro in conspectum populi venire debere. Artabazus dum exponit quibus de rebus ipse adhuc Cyri consuetudine frui non potuerit, summam rerum a Cyro gestarum repetit. Chrysantas existit suasor eorum quae Cyrus maxime expetebat. Corporis custodes eligit Cyrus eunuchos. Satellites regiae et praesidium urbicum instituit. Cyri oratio ad amicos de disciplina procerum constituenda (c. 5.).

LIB. VIII.

Chrysantas assentitur Cyro et persuadet aliis observantiam cultumque regis. Munera palatina instituuntur a Cyro. Quibus

artibus effecerit ut saepe in regiae atrio comparerent optimates. Ut eosdem ad virtutis studium excitaret, ipse virtutem coluit omnem. Se suosque exercuit venando. Suum et amicorum cultum habitumque ad splendorem instituit. Servituti sub ipsius imperio addictos ab armorum usu et ab omni liberali exercitatione removit. Principes ne quid novarum rerum molirentur, effecit amore civium, quem sibi conciliavit ita, ut magis sibi quam inter se essent amici; et id quidem his usus artibus (c. 1.): multis cibos de sua mensa mittebat, aliis eos ornabat donis, omnino se benevolum et liberalem adversus eos praebebat: etiam medicos constituebat, qui aegrotantes curarent. Eodem consilio, ut nempe aliquid dissensionis inter eos aleretur, certamina instituit (c. 2.). Pompa Cyri primum e regia prodeuntis ad loca sacra. Sacris peractis habentur ludi equestres. Pheraulas cum homine plebeio e Sacis colloquitur de divitiarum pretio, eique omnia bona sua donat ita, ut ipse ab eo quantum satis sit ad victum et cultum accipiat (c. 3.). Amicos excipit convivio Cyrus, ubi ioci liberales non desiderantur. Nuptiis Hystaspae cum Gobryae filia conciliatis ceteros convivas cum muneribus dimittit. Socios partim domum dimittit partim secum Babylone manere concedit, quos omnes tam duces quam milites muneribus ornat. Amicis et proceribus convocatis omnes suas copias et opes ostendit (c. 4.). Cyri in Persidem proficiscentis agmen et castrorum ratio describitur. Cyrus ad Cyaxarem devertitur, a quo filia et Media dotis loco ei offertur. Cambysis auctoritate pacta fiunt iurata inter Persas Cyrumque de regno Persico. Cyaxaris filiam ducit uxorem Cyrus (c. 5.). Satrapas provinciarum constituit, quibus eandem morum disciplinam commendat, quae apud ipsum in urbe obtinet. Legatos instituit, qui cum exercitu provincias obeant; angaros item seu veredarios disponit per stationes, qui epistolas summa celeritate quocunque perferant. Asia inde a Syria usque ad mare rubrum Aegyptoque domita habitare instituit modo Babylone modo Susis modo Ecbatanis (c. 6.). Somnio admonitus se parat ad discessum ex hac vita. Cyri morientis oratio ad filios et amicos (c. 7.). Epilogus commemorat a Cyri institutis defecisse Persas posteriores et deteriores esse factis (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

[A.]

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- I.
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνήρηται ἤδη ὑπὸ δῆμων, καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάντα κατέλυθησαν, οἱ δὲ κἂν ὅποσονοῦν χρόνον
ἄρχοντες διαγένοινται, θανατῶνται ὡς σοφοὶ τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἔδοκοῦμεν
καταμεμαθημένοι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάντι ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάντι δυναμέ-
νους χοῦσθαι [πειθομένοις] τοὺς δεσπότης. ἐτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφοροὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζῶων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοντο· πάσας
τοῖν ταύτας τὰς ἀγέλας ἔδοκοῦμεν ὄραν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ
ἂν αὐτὰς εὐδύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία
ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν
αὐτὰς ἀπειρώσιν· καὶ τοῖς καρποῖς τοῖν ταύτοις γι-

γνωμένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι τοὺς νομίας χρῆσθαι οὕτως ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ἤσθημέθα συστάσαν ἐπὶ τὸν νομέα οὔτε ὡς μὴ πελθεσθαι οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέμειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσι τε καὶ ὠφελουμένοις ἀπ' αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας μᾶλλον συνίστανται ἢ ἐπὶ τούτους οὓς ἂν αἰσθωνται ἄρχειν ἐαυτῶν ἐπιχειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐργυνώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων τῶν ἄλλων ἕαον ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν. ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κύρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτῆσατο πειθομένους ἑαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἢν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττη. Κύρω γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πελθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ οὐδ' ἑορακότας πώποτ' αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας ὅτι οὐδ' ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ γὰρ τοὶ τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ τῶν πατριῶν ἀρχῆς παρειληφότων καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ' ὁ μὲν Σκύθης καίπερ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλου μὲν οὐδενὸς περὶ αὐτῶν ἔθνη ἐπάραξει, ἀγαπή δ' ἂν εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνη ἀρχῆς διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρακῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν, καὶ τᾶλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν τὰ γοῦν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγεται] καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κύρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ

ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα ὀρηθεῖς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων μὲν ἠγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ἰρκακίων, κατεστρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἀραβίους, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Ἀνδούς, Κᾶρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικίων, ὡσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἔθνων, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπήρξε δὲ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβάς δ' ἐπὶ θάλατταν καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν ἔθνων ἤρξεν οὔτε 5 αὐτῷ ὁμογλώττων ὄντων οὔτε ἀλλήλοις, καὶ ὅμως ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἄφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλήξαι πάντας καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι ὥστε αἰεὶ τῇ αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιῶν κυβερνᾶσθαι, ἀνητήσατο δὲ τοσαῦτα φύλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν ἄρξηται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἢν τε πρὸς ἕω ἢν τε πρὸς ἐσπέραν ἢν τε πρὸς ἄρκτον ἢν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα εὐθανμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ' ὦν γενεὰν καὶ πόλιν τινὰ φύσει ἔχων καὶ ποία τιμὴ παιδείᾳ παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα καὶ ἠσθησθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πατρὸς μὲν δὴ ὁ Κύρος λέγεται γενέσθαι Καμ- II
βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληθῆναι· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἢ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ
1*

τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φύναι δὲ ὁ Κύρος λέγεται καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέστατος καὶ φιλοτιμώτατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομείναι τοῦ
 2 ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς ψυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευθῆ γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οὐκ ἔνθενπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάτους αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν περιφέρειν, μὴ παίζειν ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὡσαύτως· ἦν δὲ τις τούτων τι παραβαίνειν, ζημίαν
 3 αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἔλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη, ἐνθα τὰ τε βασίλεια καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποιήται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ ἀπειροκαλίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη τῇ
 4 τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διήροηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἢ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέτταρα μέρη· τούτων δ' ἔστιν ἓν μὲν παισίν, ἓν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγυῖσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῇ,

πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, αἷς αὐτοὺς δεῖ παρῆναι. οἱ δὲ ἐφήβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὄπλοις πλὴν τῶν γεγραμμένων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢ μὴ προρρηθῆ παρῆναι, οὔτε πολλάκις ἀπειναι καλόν. ἄρχοντες δ' ἐφ' 5 ἐκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήροηται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύειν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὐτοὺς ἐφήβοις βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας καὶ τὰ παραγγελόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, οἱ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἐκάστη ἡλικία προστέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται ἢ ἐπιμέλονται ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται.
 οἱ μὲν δὲ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διά- 6 γουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλείστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης καὶ κακολογίας καὶ ἄλλων οἷων δὴ εἰκόσ. οὓς δ' ἂν γυῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζου- 7 σι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα, δικάζονται δὲ ἡμιστά, ἀχαριστίας, καὶ ὃν ἂν γυῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδίδουσι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τούτου ἰσχυ-

ρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους καὶ περὶ θεοὺς ἂν
 μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ περὶ γονέας καὶ πατρίδα
 καὶ φίλους. ἔπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστία
 ἢ ἀναισχυντία· καὶ γὰρ αὕτη μερίστη δοκεῖ εἶναι
 8 ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμῶν. διδάσκουσι δὲ τοὺς
 παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς
 τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι καὶ τοὺς προ-
 σβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διά-
 γοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρ-
 χουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶσι
 τοὺς προσβυτέρους πειδομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυ-
 ρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστροῦ καὶ
 ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι ὁρῶ-
 σι τοὺς προσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστροῦ
 ἕνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ παρὰ
 μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ,
 ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἰκοθεν σῖ-
 τον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πεινὴν δέ, ἢν τις
 διψῇ, κάθωνα, ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι.
 πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ ἀκου-
 τίξειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γε-
 νεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παιδων ἐξέλθωσι
 κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχεῖα, ὥσπερ προειρηκά-
 μεν, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύ-
 νης· δοκεῖ γὰρ αὕτη ἢ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας
 δεῖσθαι· παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς
 ἄρχουσι χρῆσθαι ἢν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ
 ὅταν μὲν δέη, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα·
 ὅταν δὲ ἐξίη βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμί-
 σεϊαν τῆς φυλακῆς· ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ

μηρός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ
 τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κοπίδα ἢ σάγαριν, ἔτι
 δὲ γέρον καὶ παλτὰ δύο, ὥστε τὸ μὲν ἀφεῖναι,
 τῷ δ' ἐάν δέη, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διὰ τοῦτο δὲ 10
 δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ βασιλεὺς ὥσ-
 περ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἔστιν αὐτοῖς καὶ αὐτὸς τε
 θηρᾶ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως ἂν θηρῶσιν,
 ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη ἢ μελέτη τῶν
 πρὸς τὸν πόλεμον. καὶ γὰρ πρῶ ἀνίστασθαι ἐθίζει
 καὶ ψυχὴ καὶ θάλαπη ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοι-
 πορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεύσαι θηρίου
 καὶ ἀκουτίσαι ὅπου ἂν παραπίπτη. καὶ τὴν ψυχὴν
 δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι τῶν ἀλκιμῶν
 θηρίων ἀνθιστήται· παλεῖν μὲν γὰρ δήπου δεῖ τὸ
 ὁμοσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον·
 ὥστε οὐ φάδιον εὐρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεστι τῶν ἐν
 πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν ἄρι- 11
 στον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς τὸ εἶκος, τῶν παιδων,
 τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ ἂν ἀριστή-
 σεϊαν, ἢν δὲ τι δεήσῃ ἢ θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι
 ἢ ἄλλως ἐθελήσωσι διατρέψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ
 ἀριστον τοῦτο δειπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν αὖ θη-
 ρῶσι μέχρι δειπνου, καὶ μίαν ἄμφω τούτῳ τῷ ἡμέρα
 λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο
 δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθιζέσθαι ἕνεκα, ἵν' ἐάν τι καὶ ἐν
 πολέμῳ δεήσῃ, δύνησιν τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ
 τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικούτοι ὅτι ἂν θηρᾶσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δὲ τις αὐτοὺς οἴεται ἢ ἐσθί-
 εῖν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πεινῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ- 12

λαί διατρέβουσι μελετώσαι τά τε ἄλλα ἅ παῖδες ὄντες
 ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζό-
 μενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ
 δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἄθλα προτίθεται· ἐν ἧ
 δ' ἂν τῶν φυλῶν πλείστοι ὡς δαημονέστατοι καὶ
 ἀνδρικότατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολι-
 ται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν,
 ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶν-
 ται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ
 φρονησάσαι δεήσει ἢ κακοῦργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς
 ὑποδραμεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος τε καὶ τάχους
 ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἐφηβοὶ πράττουσιν. ἐπει-
 δὴν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς
 13 τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου
 οὗτοι αὐ' πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη διάγουσιν ὡδε.
 πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἐφηβοὶ παρέχουσιν ἑαυτοὺς
 ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν τι δέη ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ,
 ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα ἐστί καὶ ἔτι δυναμέ-
 νων. ἣν δὲ ποι δεήσει στρατεῦσθαι, τόξα μὲν οἱ
 οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλὰ στρα-
 τεύονται, τὰ δ' ἀρχέμαχα ὄπλα καλούμενα, θώρακά
 τε περὶ τοῖς στέροισι καὶ γέρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἴ-
 ὄνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ
 μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τού-
 των καθίστανται πλην οἱ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι.
 ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη διατελέσωσιν,
 εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεν-
 τήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς ἐξέρχονται δὲ τηρικαῦτα εἰς
 14 τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ'
 αὐ' γεραιτέροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς
 ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τά τε κοινὰ καὶ
 τὰ ἴδια πάντα. αἱ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ

τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας ἀφροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν
 ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἐλλίπη τι τῶν νομί-
 μων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλ-
 λων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραιτέροι ἀκούσαντες ἐκ-
 κρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοι-
 πὸν βίον.

Ἴνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πο- 15
 λιτεία, μικρὸν ἐπάνεμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν
 δηλωθεῖη διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρ-
 σαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι· τούτων δ' οὐ-
 δεῖς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι
 πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ
 κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυ-
 νάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν,
 οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευ-
 θῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐ-
 τοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεῦεσθαι, τοῖς δὲ μὴ δια-
 παιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὐ' ἐν τοῖς
 ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιῶντες, ἔξεστι τού-
 τοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλλίεσθαι καὶ ἀρ-
 χῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγένωνται ἐν
 τοῖς ἐφήβοις, οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ'
 ἂν αὐ' ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι, οὗ-
 τοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γε-
 ραῖτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθί-
 στανται· καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἴονται χρῶμενοι
 βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύ- 16
 ρια καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπο-
 νεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχροὺ μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν
 ἐστί Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι
 καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι, αἰσχροὺ δὲ ἔτι
 καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ τοῦ οὐρεῖ-

σαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν· οὐ δ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

III. Κύρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγω πλείον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων διαφέρων ἐφαίνετο καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἂ δέοι καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν εἶναι. ἐρχεται δ' αὐτῇ τε ἡ Μανθάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κύρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα καὶ ἔγνω ὁ Κύρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς οἶα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἠσπάζετό τε αὐτὸν ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὄρων δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρέφει καὶ κόμαις προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μῆδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικὰ ἐστὶ, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδυες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέσῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσῃσι δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φανλότεραι καὶ δίκαιται εὐτελέστεραι· ὄρων δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μητερ, ὡς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κύρος, ὦ μητερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ,

Μῆδων μέντοι ὄσων ἐόρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμηε, καὶ εἰ ποι ἐξελαύνει, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κύρος ἄτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἤδετο τῇ στολῇ, καὶ ἱππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρεν· ἐν Πέρσῃσι γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν ἐν ὄρεινῃ οὔσῃ τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον σπάνιον. δεικνῶν δὲ ὁ Ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δεικνεῖν, ἵνα ἤττον οἴκαδε ποθοίη, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κύρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δεικνῶ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ δεικνῶν τοῦ ἐν Πέρσῃσι; τὸν δὲ Κύρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, Οὐκ, ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἀπλουστέρα καὶ εὐδυντέρα παρ' ἡμῖν ἢ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι ἢ παρ' ὑμῖν· παρ' ἡμῖν μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινὰς ἐλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμενος δὲ καὶ σὺ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἄλλὰ καὶ σέ, φάναι τὸν Κύρον, ὄρα, ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπε-

ρέσθαι. Καὶ τίνοι δὴ σὺ τευμαϊζόμενος, ὦ παῖ, λέ-
γεις; Ὅτι σε, φάναι, ὄρω, ὅταν μὲν τοῦ ἄφρου ἄψῃ,
εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον, ὅταν δὲ τούτων
τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ
χειρομάκτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι πλέα σοι ἀπ'
6 αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ τὸν Ἀστυάγην εἶπεν,
Εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε
εὐχοῦ, ἵνα νεανίας οἰκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα
λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν καὶ θήρεια καὶ τῶν
ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα,
εἶπεν, Ἥ καὶ δίδως, φάναι, ὦ πάππε, πάντα ταῦ-
τά μοι τὰ κρέα ὅτι βούλομαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ
7 Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔργω γέ σοι. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦ-
ρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν
πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἐκάστῳ, Σοὶ μὲν
τούτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις, σοὶ δ'
ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω· σοὶ δ'
ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι μου
τὴν μητέρα τιμᾶς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου πάντα
8 ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκκα δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, τῷ
οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμᾶ, οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ
Σάκκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐτύγγανε καὶ τιμὴν ἔχων
προσάγειν τοὺς δεομένους Ἀστυάγους καὶ ἀποκα-
λύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν.
καὶ τὸν Κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὡς ἂν παῖς μη-
δέπω ὑποπτήσων, Διὰ τί δὴ, ὦ πάππε, τούτου οὕτω
τιμᾶς; καὶ τὸν Ἀστυάγην σκιάφαινα εἶπεν, Οὐχ
ὄρᾳς, φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ
δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνο-
χοοῦσι καὶ καθαρείως ἐγγέουσι καὶ διδάσσι τοῖς τρισὶ
δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὡς
ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα εὐληπιότατα τῷ μέλλοντι πί-

νειν. Κέλευσον δὴ, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκκα καὶ 9
ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κατὰ καλῶς σοὶ πιεῖν
ἐγγέας ἀνακτῆσωμαι σε, ἢν δύνωμαι. καὶ τὸν κε-
λευσαι δοῦναι. λαβόντα δὴ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν
δὴ εὐ κλύσαι τὸ ἔκπωμα ὡσπερ Σάκκα ἑώρα, οὕτω
δὲ στήσαντα τὸ πρόσωπον σπουδαίως καὶ εὐσχη-
μόνως πως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην
τῷ πάππῳ ὡστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀστυάγει πολλὴν
γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐγγελά-
σαντα ἀνακηθῆσαι πρὸς τὸν πάππον καὶ φιλοῦντα
ἅμα εἶπεν, Ὡ Σάκκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς
τιμῆς· τά τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοὺ κάλλιον οἰνο-
χοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ δ' ἄρα
τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὴν διδώσι τὴν φιάλην,
ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κνέθῳ εἰς τὴν ἀριστερὰν
χεῖρα ἐγγεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ φάρμακα
ἐγγέουεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς· ἐν τούτῳ δὴ ὁ Ἀστυά- 10
γης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τᾶλλα
μιμούμενος τὸν Σάκκα οὐκ ἀπεροφῆσας τοῦ οἴνου;
Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἔδεδοίκεν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρ-
μακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰστίασας σὺ τοὺς
φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρ-
μακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγγέαντα. Καὶ πῶς δὴ σὺ τούτο,
ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνωσ; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἑώρων καὶ
ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶ-
τον μὲν γὰρ ἃ οὐκ ἔατε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν,
ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκρά-
γετε, ἐμεινθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἦδετε δὲ καὶ
μᾶλα γελοῖως, οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος
ἄμυντε ἄριστα ἄδειν· λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν
ἑαυτοῦ φώμην, ἐπειτ' εἰ ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ
ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι

ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντάπασι σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἷ τε ἄλλοι ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔργω καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσχυροία ἧ ὑμεῖς τότ' ἐποιεῖτε· οὐδέποτε γοῦν
 11 εἰσιωπάτε, καὶ ὁ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς πατήρ, ἔφη, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται; Οὐ μὰ Δί', ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν οὐδὲν πάσχει· οὐ γὰρ οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σύ, ὦ παῖ, τῷ Σάκῃ οὕτω πολεμεῖς; τὸν δὲ Κύρον εἰπεῖν, Ὅτι νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὁ μικρότατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἵκετεύω, φάναι, ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ; καὶ τὸν Κύρον φάναι, Στάς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσοδῷ, ἔπειτα ὅποτε βούλοιο παριέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὕτω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν σπουδάζει γὰρ πρὸς τινος· εἶθ' ὅποτε ἦκοι ἐπὶ τὸ δείπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λούται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάξοι φαγεῖν, εἰποίμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν· ἕως παρατείναιμι τοῦτον ὥσπερ οὗτος ἐμὲ
 12 παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοσαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ· τὰς δ' ἡμέρας, εἰ τινος αἰσθοῖτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα· ὅ,τι γὰρ δύναίτο ὁ Κύρος ὑπερέχειρεν αὐτοῖς χαριζόμενος.
 13 Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιούσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, εἶδετο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης καταλιπεῖν τὸν Κύρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιο μὲν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκουα μὲν-

τοι τὸν παῖδα χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν. ἐνθα δὴ ὁ Ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν Κύρον, Ὡ παῖ, 14 ἦν μένης παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσοδοῦ σοι οὐ Σάκας ἄρξει, ἀλλ' ὅποταν βούλη εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται· καὶ χάριν σοι εἶσομαι ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσῆς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλη, καὶ ὅποταν ἀπίης, ἔχων ἄπει οὐς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν ὁποῖαν βούλει ὁδὸν πορεύσει. ἔπειτα τὰ τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι καὶ ἄλλα παντοδαπά συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειδὴν τάχιστα ἵππεύειν μάθῃς, διδώσει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρεξω, καὶ ἄλλα ὁπόσα ἂν βούλη λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ 15 μήτηρ διηρώτα τὸν Κύρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν ὅτι μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τί εἰπεῖν λέγεται, Ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μήτηρ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἵππεύων ἦττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εὖ ἴσθι, ὦ μήτηρ, ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιά. ἦν δὲ με καταλίπης ἐνθάδε καὶ μάθω ἵππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσiais ὦ, οἶμαι σοὶ ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ κὰ ῥαδίως νικήσειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἵππέων κράτιστος ἂν ἵππεὺς συμαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, Τὴν δὲ δικαιοσύ- 16 νην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κύρον φάναι, Ἀλλ', ὦ μήτηρ, ἀκριβῶ ταῦτά γε ἦδη. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην

εἰπεῖν. Ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκῃ πληγᾶς ἔλαβον
 17 ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνου ἠμφίσεε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδν. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἐγγυὼν βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόττοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. ἐν τούτῳ αὖ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμόττοντος εἴην κριτής, οὕτω δεοὶ ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δεοὶ ποτέρον ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτεῖον εἶναι τίς κτήσις δικαία ἐστί, πότῃρα τὸν βία ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν αἰεὶ τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ μήτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶ· ἦν δὲ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδιδά-
 18 ξει. Ἄλλ' οὐ ταυτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν, ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει, τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστιγούμενος, ἐπειδὴν οἶκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθῶν ἠκῆς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστί τὸ πλεῖον οἰεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὅ γε σὸς πατὴρ. εἶπεν ὁ Κύρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μήτερ, διδασκεῖν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν· ἢ οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὅτι καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν;

ᾧστε θάρρει, ὡς ὅ γε σὸς πατὴρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κύρος· τέλος δὲ IV. ἢ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κύρος δὲ κατέμεινε καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέρρατο ὥστε οὐκ εὖ διακείσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνῆρτητο, προσιών καὶ ἐνδηλος ὢν ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοιεντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπραξασθαι σφίσι· ὁ δὲ Κύρος, εἰ δέοιεντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλοφροσύνην καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπραττεσθαι. καὶ ὁ Ἄστυά-
 2 γης ὅτι δέοιτο αὐτοῦ ὁ Κύρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ δῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερρεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἰ τινος δέοιτο Ἄστυάγης, πρῶτος ἠσθάνετο Κύρος καὶ πάντων ἀκονότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσαν ὅτι εἴοιτο χαρίζεσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτίσατο τὸν Ἄστυάγην.

Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ 3 τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὢν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς αἰεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νεοὶ ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὁ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κύρου ἐκ τῆς πολυ-

λογίας οὐ θράσος διαφαίνεται, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἂν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὄραν τοῦ πρόσθιον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρήτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πάσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκέθ' ὁμοίως προπετὲς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαιότερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάνπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικίαι πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἂ κρείττων ἦδει ὄγ, ταῦτα προουκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἄπερ εὖ ἦδει αὐτὸν ἦττονα ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσκειν, καὶ κατήρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξευσόμενος ἢ διακουτιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὐπὼ πάνυ ἐποχος ὢν, 5 ἦττώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἦττώσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἦττώτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὐτὸς βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλιξί, ταχὺ δὲ παρήει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλάκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἄστνάγης οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλόμενος οὐ δύναίτο οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, Ὡ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητούντα πράγματ' εἶχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐμπέμπης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θεῖῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, 6 ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκέθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ἂ πρόσθεν

τῷ Σάκᾳ ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον. αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐρίγνετο· οὐ γὰρ προσήει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἶη, καὶ τοῦ Σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὁπότε ἐγχωροίη· ὥστε ὁ Σάκας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἄστνάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπι- 7 θυμοῦντα ἔσω θηρῶν, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θεῖῳ καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανεῖθαι θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἐπομέων προθύμως ἐπυνθάνετο ποίοις οὐ χρὴ θηρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρὴ θαρροῦντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν καὶ κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρδάλεις, αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἶες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι ἀσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι θεοὶ φυλάττεσθαι οὐδὲν ἦττον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. καὶ ὁ Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προ- 8 θύμως· ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὢν ἤκουσεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὄρων ἢ ὄπη ἐφευγε. καὶ πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ κἀκεῖνον ἐξετραχίλισεν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δ' εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν· οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον εἰς οἶον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος εἰστήκει καταβεβηκῶς, καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιάτο. ὡς δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ ἐνθουσιῶν, καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἀντίου κάπρον 2*

προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ διατεινόμενος εὐ-
στόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε τὸν κά-
9 προν. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδο-
ρεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορομέ-
νου ὁμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἑᾶσαι εἰς-
κομίσαντα δοῦναι τῷ πάπῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν
φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθηταὶ ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον
λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν
βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγώσατάω, ἐπειδάν γε
ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, εἰ βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τι-
μωρησάμενος [ὅ,τι βούλει] ταῦτα ὁμως χάρισαι μοι.
καὶ ὁ Κυρῶς μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως
βούλει· σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι.
10 οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ
πάπῳ καὶ ἔλεγεν ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκεί-
νω. καὶ τὰ ἀκόντια ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηγε δὲ
ἡματωμένα ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ
Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγω-
γε ἠδεως ὅσα σὺ δίδως, οὐ μέντοι θέομαι γε τούτῳ
οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ
τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἵκετεύω, ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά,
ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ διαδῶ. Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη
ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βού-
11 λει καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λα-
βὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ καὶ ἅμα ἔλεγεν, Ὡ
παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδεί-
σῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι οἶόν
περ εἰ τις δεδεμένα ζῶα θηρῶη. πρῶτον μὲν γὰρ ἐν
μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτὰ καὶ ψωραλέα, καὶ
τὸ μὲν αὐτῶν χολὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν· τὰ δ' ἐν
τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὡς μὲν καλά, ὡς δὲ με-
γάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι ὡς-

κερ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ κάπροι
ὡσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους ὁμοσε ἐφέ-
ροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἀμαρτεῖν οἶόν
τ' ἦν αὐτῶν· καλλίω δὴ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τε-
θνηκότα εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκείνα τὰ περιωκοδομη-
μένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφείεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέ-
ρες ἐπὶ θήραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ Ἀστυ-
άγης κελεύει. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἄν ἡμῖν 12
Ἀστυάγει μνησθεῖη; Τίς γὰρ ἄν, ἔφασαν, σοῦ γε
ἱκανώτερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ μὲν
οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γενένημαι· οὐδὲ γὰρ οἶός
τ' εἰμὶ λέγειν ἔργω οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάπ-
πον ἐκ τοῦ ἴσου εἶναι δύναμαι. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιδι-
δῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλί-
θιος γένωμαι. παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν
ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις
τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέη δυνήσει
πράττειν, ἀλλ' ἄλλον τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται
δεῖσθαι ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχθη, 13
καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἐαυτῷ τολμᾶν
εἰσῆλθεν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἄν ἀλυπότατα εἴποι
πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπραΐξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς
παισίν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδορᾶ σε τῶν
οἰκετῶν καὶ λάβης αὐτόν, τί αὐτῷ χορήσει; Τί ἄλλο,
ἔφη, ἢ δήσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόμα-
τος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ
μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ ἀνθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς
χορήσομαι; Ὡρα ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευά-
ζεσθαι εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαι γε
ὅπως σε ἀποδορᾶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν.
καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπῶν·

ἐνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χα-
 ρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν
 14 παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κύρος
 ἐπέθετο μὲν καὶ ἔμεινεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρω-
 πὸς ὦν σιωπῇ διῆγεν. ὁ μὲντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω
 αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρί-
 ζεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ
 ἵππεας συναλλσας καὶ τοὺς παῖδας κατ'συνελάσας εἰς
 τὰ ἱππασίμα χωρία τὰ θηρία ἐποίησε μεγάλην θή-
 ραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρῶν αὐτὸς ἀπηγόρευε μη-
 δένα βάλλειν, πρὶν Κύρος ἐμπλησθεῖη θηρῶν. ὁ δὲ
 Κύρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ', Εἰ βούλει, ἔφη, ὦ
 πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς κατ' ἐμὲ πάντας
 διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἕκαστος κράτιστα
 15 δύναιτο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφίησι, καὶ στὰς
 ἐθεᾶτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονικούν-
 τας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ Κύρω ἦδε-
 το οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ὥσπερ
 σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θη-
 ρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὀρῶν ἠΰφραίνετο, τὸν δὲ
 τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ἠσθάνετο οὐδ' ὀπωστι-
 οῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ
 Ἀστυάγης ἀπῆει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε
 θήρᾳ ὥστε ἀεὶ ὁπότε οἶόν τ' εἶη συνεξῆει τῷ Κύρῳ
 καὶ ἄλλοις τε πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖ-
 δας, Κύρου ἔνεκα. τὸν μὲν οὖν πλείστον χρόνον
 οὕτω διῆγεν ὁ Κύρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ
 τινος συναίτιος ὦν, κακοῦ δὲ οὐδενός.
 16 Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη γενομένου
 αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλ-
 λων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρό-

νον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν
 καὶ τοῖς Μήδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρευτα διὰ
 τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως
 οὖν ἀσφαλῶς θηρῶν, ἵππεας τε προσέλαβε πολλοὺς
 καὶ πελταστάς, ὅτινες ἐμελλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων
 τὰ θηρία ἐξελαῖν εἰς τὰ ἐργασίμα τε καὶ εὐήλατα.
 ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυ-
 λακῆ, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρῶ τῇ ὑστεραία
 θηρᾶσων. ἤδη δὲ ἐσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ
 17 πρόσθεν φυλακῆ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἵππεῖς καὶ
 πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι·
 δύο γάρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς
 ἦκεν ἔχων ἵππεας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κρά-
 τιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμ-
 πρότερόν τ' αὖ φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ λε-
 ρείων αὖ πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω
 δὲ πρῶ ἀναστὰς ἦγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν
 πεζοὺς κατέλιπεν ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς
 δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων
 φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων
 μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὡς μὴ βοηθοῖεν
 οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς
 δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλὰς ἄλλοις ἄλλοσε κα-
 ταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους ὅτῳ τις ἐπιτυγ-
 χάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὲ ταῦτα ἔ-
 πραττον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγῃ ὅτι πολέμοι εἰσιν 18
 ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν
 τοῖς περὶ αὐτὸν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς
 παρατυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε
 πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους
 τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἵππεας ἡσυ-

χίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὄρων ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πυσσυδί, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ὄπλα ἐνδύς, οὔποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλισθῆναι· μάλα δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμόττοντα αὐτῷ ἂ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεπόητο. οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ Ἴππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν τίνος κελεύσαντος ἦνοι, ὅμως δὲ εἶπε· ἀρτῷ μένειν παρ' 19 ἑαυτόν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤφρητο, Ἥ οὗτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμιοί εἰσιν, οἱ ἐφεστῆμασι τοῖς Ἴπποις ἡρέμα; Πολέμιοι μέντοι, ἔφη. Ἥ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; Κἀκεῖνοι μέντοι. Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἄλλ' οὐν πονηροὶ γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα· οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἄλλ' οὐχ ὄρας, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἱππέων ἔστηκε συντεταγμένον; οἷ ἦν ἐπ' ἐκεῖνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν ἐκεῖνοι· ἡμῖν δὲ οὔπω ἡ ἰσχὺς πάρεστιν. Ἄλλ' ἦν σὺ μένης, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνης τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ οὐ κινήσονται, οἱ δ' ἄγοντες εὐθύς ἀφήσουσι τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἰδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

20 Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξέ τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐργηγῶρει κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλαύνειν ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε, ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθῆναι ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν. οὕτω δὴ ὁ Κναξάγης λαβὼν τῶν ἐρωμένων ἱππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος ὡς εἶδεν ὀρωμένους, ἐξορᾷ, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἠγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κναξάγης μέντοι

ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθύς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφευγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον 21 ὑπετέμνοντο, καὶ οὗς μὲν κατελάμβανον εὐθύς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἐφθασαν, κατοπίν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίσταντο, ἀλλ' ἤφρονον τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κᾶπρον, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὄρων τὸ πατεῖν τὸν ἀλίσκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἐώρων πονουῦντας τοὺς σφετέρους, προκίνησαν τὸ στίφος, ὡς παυσομένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἰδοῖεν προορμήσαντας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον 22 ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις κατέχων ἐποίει, καὶ ὁ Κναξάγης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυρόμενος τὸν πατέρα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνν πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυάγης ὡς ἐώρα τοὺς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντῶντας, δείσας περὶ τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κῦρον μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιεν τι, ἠγεῖτο εὐθύς πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέ- 23 μιοι ὡς εἶδον τοὺς Μῆδους προκινήθεντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν τὰ παλτὰ οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεισαν, ὡς ἐπειδὴ εἰς τόξενμα ἀφίκοντο στησομένοις, ὥσπερ τὰ πλείστα εἰσῆθισαν ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα γένοιτο, προσήλαννον ἀλλήλοις καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρι ἐσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων τοὺς μὲν σφετέρους φυγῆ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ φερομένους,

τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διακόντας ἀνὰ κράτος· ἤρουν δὲ πολλούς· καὶ τοὺς μὲν ἀλισκομένους ἔπειον καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαινον· καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων
 24 ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνήγειν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κύρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκείνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεάτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι εἴωρα τὸ πρόσωπον τοῦ πίππου ἠγριωμένου ἐπὶ τῇ θεᾷ τῇ αὐτοῦ.

25 Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἱ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κύρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὃ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἤθετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρῶς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κύρον, ἀπειλάει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κύρος δὲ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιο καὶ ἡ πόλις μέμφοιο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμψαι αὐτόν. ἐνθα δὲ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὗς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἔπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀμῶν.

ἀπιόντα δὲ τὸν Κύρον προύπεμπον ἅπαντες καὶ παῖδες καὶ ἡλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφρασαν ὄντιν' οὐ δακρύουτ' ἀποστρέφεσθαι. καὶ Κύρον δὲ αὐτὸν λέγεται 26 σὺν πολλοῖς δακρυοῖς ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναι φασὶν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ἂν Ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μηδικὴν ἐκδύνατα δοῦναι τιμῇ, δηλῶν ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστυάγει ἀπενεργεῖν, Ἀστυάγην δὲ δεξάμενον Κύρω ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε, ἐμὲ καὶ αὐθις ἰέναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν εἰ τῷ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ὥσπερ Κύρος ἐπέστειλεν.

Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγου ἐπιμνησθῆναι, λέγε- 27 ται, ὅτε Κύρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο ποιοῦσι Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινα τῶν Μήδων μάλα καλὸν κάραθον ὄντα ἐκπεπλήχθαι πολὺν τινα χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου, ἠνίκα δὲ εἴωρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρω καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ μόνον οὐ γιγνώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κύρε; Τί δέ, εἰπεῖν τὸν Κύρον, ἢ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα, φάσαι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κύρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάνκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιούντα. Προσελθεῖν γὰρ σοι, ἔφη, αἰεὶ βουλόμενος ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἠσχυρόμην. Ἄλλ' οὐκ ἔδει, φάσαι τὸν Κύρον, συγγενὴ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλήσαι αὐτόν. καὶ τὸν Μήδου φιληθέντα ἐρέσθαι, Ἥ καὶ 28

ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; Μάλιστα, φάναι, ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ' ἀπέρχομαι γάρ, ὡς ὄρας, ἦδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπει καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὕτω πολλὴν διηγνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἦκειν πάλιν ἰδροῦντι τῷ ἴππῳ· καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἄλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ἂν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί' ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι. ὅτι οὐχ ὄρα σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἐμπροσθεν δακρῶν καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρραλεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὄραν ἐξέσται κἂν βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

V. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνιαυτὸν λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἐσκαπτον αὐτὸν ὡς ἡδυναθεῖν ἐν Μήδοις μεμαθηκῶς ἦκοι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθλόντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἰ ποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τᾶλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσαν αὐτῷ οἱ ἥλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἦδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὐτὸν ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελετῶν ἄχορην καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀστυάγης ἐν τοῖς 2 Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς κατεστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φύλον πάμπολυ, ὑπήκοον δὲ πεποιημένους τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπήκοους δὲ ἔχων ἦδη καὶ Ἰρκαλίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσεις, πάντων γε τῶν πέριξ ῥαδίως ἄρξειν· ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγύς φύλων τοῦτο ἐδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐ- 3 τὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κᾶρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεστηκότα εἰς ταῦτό, καὶ ἐπιγυμνίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύσοιεν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἑν ἑκάστου τῶν ἐθνῶν ἰόντες καταστρέφασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς 4 λόγοις τούτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ καὶ δώροις καὶ χρημασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ. Κναξάρης δὲ ὁ τοῦ Ἀστυά- 4 γους παῖς ἐπεὶ ἡσθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτὸς τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρασκευάζετο καὶ εἰς Πέρσας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειραῖσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἰ τινες πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἦδη γὰρ καὶ ὁ Κῦρος διατετελεκῶς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις

- 5 ἀνδράσιν ἦν. οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ Κύρου οἱ βουλευόντες γεναιότεροι αἰρουῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιάς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμοτίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκαστῷ τέτταρας ἔδωκαν προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ ἔταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστάς προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας· καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται· χωρὶς δὲ τούτων οἱ χίλιοι ὑπήρχον.
- 6 τὸσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ἠρέθη τάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ τότε προσήρειτο τοὺς διακοσίους ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἑκαστοὶ, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον ἐν αὐτοῖς τάδε.
- 7 Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παιδῶν ὄρων ὑμᾶς ἃ μὲν καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθύμως ταῦτα ἐκπονοῦντας, ἃ δὲ αἰσχρὰ ἠρεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἔνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι.
- 8 ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρονες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσκοῦντες γοῦν κάκεινοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅ,τι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθῷ ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καίτοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων ὡς μηδὲν πλεῖον ἔχουσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν, ἀλλ' οἳ τε τῶν παραντίκα ἠδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν,

ἀλλ' ὡς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανούμενοι οὕτω παρασκευάζονται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι οὐχ ἵνα εὐ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὐ πείθοντες ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· καὶ οἳ ταῦτα τὰ πολεμικὰ ἀσκοῦντες οὐχ ὡς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθὰ γενόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα 10 ἐκπονήσαντες πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι περιεῖδον αὐτοὺς γήραξ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι οἶον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὐ σπείρων καὶ εὐ φυτεύων, ὁπότε καρποῦσθαι ταῦτα δεῖοι, ἐφῆ τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τις γε ἀσκητῆς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνομικος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὗτός μοι δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης. ἀλλ' ἡμεῖς, ὧ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπεὶ 11 περ σὺνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παιδῶν ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γὰρ πῶ οὗτοι ἱκανοὶ εἰσὶν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ ἰσπεύωσιν ἐπιστημόνως, ἦν δὲ πῶν πονῆσαι δέη, τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόνους· οὐδέ γε οἵτινες ἀγροπνῆσαι δεῖον ἠττώνται τούτου, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶται κατὰ τὸν ὕπνον· οὐδέ γε οἳ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὡς χρὴ καὶ συμμαχοῖς καὶ πολεμίους χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δη-

λον ὡς τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.
 12 υμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ὄσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ δύ-
 ναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἠδέως ἡγεμόνας
 νομίζετε, λιμῶ δὲ ὄσαπερ ὄψω διαχρησθε, ὑδροποσίαν
 δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων
 καὶ πολεμικώτατον κτήμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμε-
 σθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἄπασι
 χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαινῶν ἐραστίας ἀνάγκη κτᾶσθαι
 τὰ αἰτία. διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίν-
 13 δυνον ἠδέως ὑποδύεσθε. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ
 ὑμῶν ἄλλη γιγνώσκων, ἑμαυτὸν ἔξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ
 μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ
 ἐλλείπον ἦξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ
 ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ
 ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρ-
 ροῦντες ὁρῶμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδῶν ἡμῖν γεγέ-
 νηται τὸ δόξα τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν
 γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χει-
 ρῶν, καλοῦσι δὲ ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν
 ἐστὶν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις
 14 ἀρῆγειν κάλλιον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρ-
 ρεῖν, τὸ μὴ παρημεληθῆταί με τῶν θεῶν τὴν ἐξοδὸν
 ποιῆσθαι· πολλὰ γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον
 τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ
 ἀπὸ θεῶν ὁρᾶσθαι. τέλος εἶπε, Τί δεῖ ἐτι λέγειν;
 ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες
 καὶ τᾶλλα παρασκευασάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ
 δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα πρόειμι δὴ, ὅπως τὰ
 τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθῶν οἷά ἐστι παρασκευ-
 ἀζῶμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῶ
 ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

VI. Κύρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἔστία

πατρώᾳ καὶ Διὶ πατρώῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὁρ-
 μάτο ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπρούπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ
 ὁ πατήρ. ἐπειδὴ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται
 ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῶ αἰσιοὶ γενέσθαι. τούτων
 δὲ φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἐτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο,
 ὡς οὐδένα λήσονται τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

Προϋόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοι- 2
 οῦδε. Ὡ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἴλεψ τε καὶ εὐμενεῖς
 πέμπουσί σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις ση-
 μείοις· γιγνώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γὰρ σε ταῦτα
 ἐπίτηδες ἐδιδάξαμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρημῶν
 τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ
 ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γιγνώσκεις
 καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλοιντό σε ἔξαπατᾶν
 ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα,
 μηδ' αὖ, εἰ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖο
 θείοις σημείοις ὅ,τι χρῆο, ἀλλὰ γιγνώσκων διὰ
 τῆς μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα,
 τούτοις πείθοιο. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κύρος, 3
 ὡς ἂν ἴλεψ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν,
 ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελεῶ ἐπιμελό-
 μενος. μέμνημαι γὰρ, ἔφη, ἀκούσας ποτέ σου ὅτι
 εἰκότως ἂν καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ
 καὶ παρ' ἀνθρώπων ὅστις μὴ ὀπότε ἐν ἀπόροις εἴη,
 τότε κολακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μά-
 λιστα τῶν θεῶν μεμνηῖτο· καὶ τῶν φίλων δ' ἔφη-
 σθα χρῆναι ὡσαύτως οὕτως ἐπιμελέσθαι. Οὐκοῦν 4
 νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἡδίων
 μὲν ἔρχει πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ
 μᾶλλον τεύξεσθαι ὢν ἂν δέη, ὅτι συνειδέναι σαντῶ
 δοκεῖς οὐπόποτ' ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνυ μὲν οὖν,
 ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς

5 οὕτω διάκειμαι. Τί γάρ, ἔφη ὁ πατήρ, μέμνησαι ἐκεῖ-
 να ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν ὡς ἄπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μα-
 θόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας
 αὐτῶν ὄντας καὶ ἐοραζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀρ-
 γούοντας καὶ ἐπιμελομένους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ
 ἀφυλακτοῦντας τούτων, παρέχοντας οὖν τοιοῦτους
 ἑαυτοὺς οἷους δεῖ, οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεί-
 6 σθαι τὰ γὰρ παρὰ τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Κῦρος, μέμνημαι μέντοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ
 γὰρ ἀνάγκη με πείθεσθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε
 λέγοντα αἰεὶ ὡς οὐδὲ θέμις εἶη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν
 θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας ἱππομαχοῦντας νι-
 κᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν τοξεύοντας κρα-
 τεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερ-
 νᾶν σώζειν εὖχεσθαι ναῦς κυβερνητῶν, οὐδὲ μὴ
 σπείροντας γε σῖτον εὖχεσθαι καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι,
 οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ σωτηρίαν αἰ-
 τεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμούς πάντα
 τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένους ὁμοίως
 ἐρησθαι εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν ὥσπερ καὶ
 παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παράνομα δεομέ-
 νους.

7 Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ
 ἐλογιζόμεθα ὡς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον,
 εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς
 κάγαθός δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτήδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεῦειν ὅπως ἔξουσι πάντα τὰπιτήδεια ἐκπλεῶ
 καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν
 8 δῆπου ἡμῖν ἐφαίνετο εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πά-
 τερ, μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκειοῦν

καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν·
 καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς
 αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε
 πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους ἰδῶν κατανοήσω οἷοι ὄντες
 διαγίγνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνιστῆται
 ἡμῖν ἔσονται, πάνν μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιού-
 τος ὑποπτῆξαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγω-
 νιουμένους· οὗς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος
 ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡρουμένους δεῖν τὸν
 ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέ-
 στερον δειπνεῖν καὶ πλεον ἔχειν ἔνδον χρυσίου καὶ
 πλείονα χρόνον καθεῦδειν καὶ πάντα ἀπονάτερον
 τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρ-
 χοντα οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρ-
 χομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν προθυ-
 μούμενον. Ἀλλά τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνὶ ἐστίν ἃ οὐ 9
 πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ
 πράγματα, ἃν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι.
 αὐτίκα δῆπου οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τὰπιτήδεια ἢ στρα-
 τιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μέν,
 ἔφη, ὦ πάτερ, Κναξάρης φησὶ παρέξειν τοῖς ἐντεῦθεν
 ἰοῦσι πᾶσιν ὁπόσοι ἂν ᾶσι. Τούτοις δὲ σὺ, ὦ παῖ,
 πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κναξάρη χρήμασιν; Ἐγὼ',
 ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ἔστι;
 Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν δῆ. Ὅμως δὲ τού-
 τοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοισ; ὅτι δὲ πολλῶν μὲν δεή-
 σει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκείνο
 οὐ γιγνώσκεις; Γιγνώσκω, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν,
 ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη ἢ καὶ ἐκῶν ψεύσεται,
 ὦ παῖ, πῶς ἄρ' ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Ἀῆλον ὅτι οὐ
 καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορῶς τινα πόρον
 καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσ-

10 μὲν, λέγε. Ἐρωτᾶς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγενέοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ πόρον προσγενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πρὸς μὲν δύναμιν ἐνθ' ἐνδὲ ἔχων ἔρχει ἀνθ' ἧς οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἱππικὸν δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἐσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃν καὶ φοβούμενον μὴ τι πάθῃ; ἂ ἤρῃ σε κοινῇ σὺν Κναξάρῳ σκοπεῖσθαι μήποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τότε δὲ πάντων μάλιστα μοι μέμνησο μήποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰπιτήδεια ἐστ' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν μάλιστα εὐπορήσῃς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἄπορος δοκῶν εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις· ἐν τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς τεύξει, καὶ ἦν τινας βούλη ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει ἢ κακῶς, μᾶλλον ἔως ἂν ἔχωσι τὰ θέοντα οἱ στρατιῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι, λόγους δυνήσει τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν

11 καὶ κακῶς. Ἄλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὧν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἶσεται· ἴσασι γὰρ ἔφ' οἷς αὐτοὺς Κναξάρῳς ἄγεται συμμαχούς· ὅτι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιούσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἶδέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν ἢ ἐστὶ μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἐστὶ δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πορίζεσθαι, οἷε τι, ἔφη, ἥττόν τι τοῦτο

εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἰ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἔφή τὴν ἀγροῦσαν ἀνωφελῆτον εἶναι; Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσουτος τοῦ τὰπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμαχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.

Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων ὧν ἐδόκει ποθ' 12 ἡμῖν ἀνεγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι; Οὐ γάρ, ἔφη, μέμνημαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἦλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντι στρατηγεῖν με πεπαιδευκέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπρωτάς ὡδέ πως, Ἄρα γε, εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ οἰκονομίαις τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὃν τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦττον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτηδείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων τάληθ' εἶπον ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρουν με πάλιν εἰ τί μοι ὑγιείας πέρι ἢ ῥώμης ἐλέξεν, ὡς δεῆσον καὶ τούτων [ἄσπερ καὶ] ὑπὲρ τῆς στρατιᾶς τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεσθαι. ὡς δὲ καὶ ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρουν με αὐτὰ 13 λιν εἰ τινας τέχνας ἐδίδαξεν, αἷς τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιτο. ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο ἀνέκρινας αὐτὸν καὶ τότε εἰ τί μ' ἐπαίδευσεν ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾶν προθυμίαν ἐμβαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχεσ αὐτὸν εἰ τινα λόγον ποιήσαιο διδάσκων περὶ τοῦ πελθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο, τέλος 14 δὴ μ' ἐπήρουν ὅτι ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας δ' ἤλθες μοι παρατιθεῖς ἔκα-

στον τί εἴη ὄφελος στρατιᾶ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτη-
 δεῖων, τί δ' ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπί-
 στασθαι τὰς ἡρώμενας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ'
 ἄνευ τοῦ πεῖθεσθαι. ὡς δέ μοι καταφανές ἐποίησας
 ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπε-
 ρομένου μου εἰ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης,
 ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις
 ἀνδράσι διαλέγεσθαι καὶ πυθέσθαι πῆ ἕκαστα τούτων
 15 γίνονται. ἐκ τούτου δ' ἐγὼ συνῆν τούτοις οὓς μάλιστα
 φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν
 τροφῆς ἐπέισθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅ,τι Κναζάρης
 ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ
 ὁρῶν ὅτι καὶ πόλεις αἰ χρῆζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς
 αἰροῦνται καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἔνεκεν
 ἰατροὺς ἐξάγουσιν, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει
 τούτῳ ἐγενόμην, εὐθύς τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι,
 ἔφη, ὦ πάτερ, πάνν ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην
 16 ἔξειν μετ' ἑμαντοῦ ἄνδρα. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατήρ
 εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη, οὗτοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ
 ἱματίων φαγόντων εἰσὶ τινες ἠπηταί, οὕτω καὶ οἱ
 ἰατροί, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους·
 σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἡ τῆς ὑγείας
 ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στρατεύμα,
 τούτου σοὶ δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγὼ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὁδὸν ἰῶν τούτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν
 δήπου χρόνον τινὰ μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγίει-
 νοῦ πρώτον δεῖ στρατοπέδου μὴ ἀμελήσαι· τούτου δὲ
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις, ἐάνπερ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγον-
 τες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν
 χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς
 ἑκατέρους αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ
 χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκεῖ σκέψα-

σθαι, ἀλλὰ μνήσθητι σύ πῶς πειρᾶσαντοῦ ἐπιμέλε-
 σθαι ὅπως ὑγιαίνης. καὶ ὁ Κύρος εἶπε, Πρῶτον μὲν 17
 νῆ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφο-
 ρον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι
 δοκεῖ ἢ τε ὑγεία μᾶλλον παραμένειν καὶ ἰσχύς προσ-
 γενέσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων
 δεῖ ἐπιμέλεσθαι. Ἡ καὶ σχολὴ ἔσται, ἔφη, ὦ πάτερ,
 σωμασκειν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ πατήρ,
 οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δήπου στρα-
 τιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι
 ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσαν ἢ ἑαυτῇ ἀγαθὰ·
 ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι,
 πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων
 δὲ χαλεπώτατον στρατιάν ἀργὸν τρέφειν. πλείστα τε
 γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρμώ-
 μενα καὶ οἷς ἂν λάβῃ δαψιλέστατα χρώμενα, ὥστε
 οὐποτε ἀργεῖν δεήσει στρατιάν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ 18
 πάτερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ
 οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν
 ὄφελος εἶναι. Τὸν δὲ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ,
 ἔφη, ἀναδέχομαι, ἢν μὴ τις θεὸς βλάβῃ, ἅμα καὶ τὰ
 πιθήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδεί-
 ξειν καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν.
 Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη, τό γε μελετᾶσθαι ἕκαστα τῶν πο-
 λεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ
 πάτερ, προειπῶν ἑκάστοις καὶ ἄθλα προτιθεῖς μάλι-
 στα ποιεῖν εὐ ἀσκεισθαι ἕκαστα, ὥστε ὁπότε δεῖ-
 το ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλιστα
 λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ· τούτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι,
 ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις αἰεὶ τὰ προσήκοντα μελετώ-
 σας θεάσει.

Ἄλλὰ μὲν, ὁ Κύρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19

ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἄλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτο γε τοιοῦτόν ἐστιν οἰόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλησίᾳ ἢ περὶ ὅταν τὸ θηρίον ὀρέῃ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὐ οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτάς, τελευτᾶσαι οὐδ' ὀπότεν ἀληθῶς ὀρέων καλῇ πείθονται αὐτῶ. οὕτω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηται τις, οὐδ' ὀπότεν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἂ μὴ σαφῶς εἰδείη εἰργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι δ' ἐνετοὶ λέγοντες ταῦτ' ἂν διαπραττοῖεν· τὴν δ' αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μέλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δι', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ οὕτως ἦδιον. τὸ γε μὴν πειθόμενος παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὦ πάτερ· σὺ γὰρ με εὐθύς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαυτῶ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκεῖνοι ταῦτο τοῦτο ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἤμεν, ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων ἐν πᾶσιν ὀρέων μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὄν τὸ τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὐτῇ, ὦ παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ τὸ ἐκόντως πείθεσθαι ἄλλη ἐστὶ συντοματέρα. ὄν γὰρ ἂν ἠγρήσανται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονι-

μωτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδύως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κἀμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρῆ ποιεῖν καλοῦσι· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίσωσι τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνν τι ἐθέλουσιν εἰκεῖν οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. Λέγεις σύ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθόμενος ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονημώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ τις ἂν, ὦ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ παρασχέσθαι δύναίτο; Οὐκ ἐστίν, ὦ παῖ, συντοματέρα ὁδὸς περὶ ᾧ βούλει δοκεῖν φρόνιμος εἶναι ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἐν δ' ἕκαστον σκοπῶν γνώσει ὅτι ἀληθῆ ἢ λέγω. ἦν γὰρ βούλη μὴ ᾧ ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθός, ἢ ἱππεὺς ἢ ἰατρὸς ἢ ἀυλῆτης ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐννόει πόσα σε δέοι ἂν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν λάβοις, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκῶς εἴης ἂν καὶ ὀλίγω ὕστερον, ὅπου πείραν δοίης, ἐξεληλεγμένος ἂν προσέτι καὶ ἀλαζῶν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Ἀἴλον, ἔφη, ὦ παῖ, ὅτι ὅσα μὲν ἐστὶ μαθόντα εἰδέναι, μαθῶν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικά ἐμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παραθεῶν πυνθανόμενος φρονημώτερος ἄλλων εἴης· ὅ,τι

δὲ γνώης βέλτιον ὄν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν
 τούτου ὡς ἂν πραχθῆιη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελέσθαι οὐ
 24 ἂν δέη φρονιμωτέρου ἀνδρός ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἄλλα
 μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
 ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δήλον ὅτι ἡ αὐτῇ
 ὁδὸς ἤπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
 μοίῃ· εὐ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι.
 Ἄλλα τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύνα-
 σθαι εὐ ποιεῖν οὐς ἂν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν
 τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίῃη, καὶ
 συναχθόμενον, ἢν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προ-
 θυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον
 μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ
 σφάλωνται, ταῦτά πως δεῖ μάλλον συμπαρομαρτεῖν.
 25 καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δέ, ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν
 ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι·
 ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους· ἢν δὲ διὰ μόχθων,
 τῶν πόνων· πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ
 τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ πά-
 τερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρ-
 χοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. Λέγω γὰρ οὖν, ἔφη.
 θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ παῖ· εὐ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν
 ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται
 ἄρχοντός τε ἀνδρός καὶ ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικουφίζει τι
 ἢ τιμῇ τοὺς πόρους τῷ ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι
 ὅτι οὐ λανθάνει ὅ,τι ἂν ποιῇ.
 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοὶ ἤδη ἔχοιεν μὲν τάπιτή-
 δεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνουεν δέ, πονεῖν δὲ δύ-
 ναιτο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκημότες εἶεν, φι-
 λοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθὸν φαίνεσθαι, τὸ δὲ
 πεῖθεσθαι αὐτοῖς ἡδίων εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τη-
 νικαῦτα σωφρονεῖν ἂν τις σοὶ δοκοίη διαγωνίζεσθαι

βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ
 Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ'
 ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπο-
 μένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μάλλον φυλαττοί-
 μην, ὥσπερ καὶ τάλλα ἂν οἴωμεθα πλείστου ἡμῖν ἄξια
 εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχθροτάτῳ ποιεῖσθαι.
 Πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ- 27
 ναίτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦλον,
 ὦ παῖ, οὐδαμῶς ἔργον ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὐ ἴσθι ὅτι δεῖ
 τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν καὶ ἐπίβουλον εἶναι καὶ
 κρυψίνου καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτην
 καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων.
 καὶ ὁ Κύρος ἐπιγελάσας εἶπεν, Ὁ Ἡρόκλεις, οἶον σὺ
 λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἶος ἂν,
 ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ
 εἴης. Πῶς μὲν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους 28
 τάναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ
 νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε
 τοὺς πολεμίους δύνασθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἴσθα
 μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δήτα,
 ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὲν ἔνεκα, ἔφη, ἐμαν-
 θάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκουτίζειν; τίνος δ'
 ἔνεκα δολοῦν ὑς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι;
 τί δ' ἐλάφους ποδάγρας καὶ ἀρπεδόνας; τί δὲ λέουσι
 καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστά-
 μενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπει-
 ρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γιννώ-
 σκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τὲ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ
 δολῶσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, θηρίων 29
 γε ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπα-
 τῆσαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ
 γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκουτίζειν ἄνθρωπον ἐπε-

τρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουροίητε τοὺς φίλους, εἰ δε ποτε πόλεμος γένοιτο, δύνασθε καὶ ἀνθρώπων στο- χάζεσθαι. καὶ ἑξαπατῶν καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀν- θρώποις ἐπαιδύομεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε, εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε.

30 Οὐκοῦν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφο- τερα ἐπίστασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπου, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐπ' ἀνθρώποις

31 Ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγό- νων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδασθαι, καὶ μὴ ἑξαπατῶν καὶ ἑξαπατῶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ δια- βάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώ- ριζε δὲ τούτων ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχθρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὡς καὶ τοὺς φίλους δίκαιον εἶη ἑξαπατῶν ἐπὶ γε ἀγαθῷ, καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδά- σκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἢ πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλη φασὶ τοὺς Ἕλληνας διδάσκειν ἑξαπατῶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενό- μενοι οὖν τινες οὕτως εὐφρυνεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπα- τῶν καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφρυνεῖς ὄντες, οὐκ ἀπέσχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρα- 32 σθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ τούτων ῥήτρα, ἣ καὶ νῦν χρώ- μεθα, ἀπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διδάσκειν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατῶν καὶ μὴ πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα

ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες προῶτεροι πολῖται γένοιοντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλι- 34 κίαν ἢ σὺ νῦν ἔχεις, ἤδη καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέ- σθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντετραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίαν οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη· ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ 35 ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ πάτερ, μὴ φεί- δον εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμιῶν. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὀπόση ἐστὶ δύνα- μίς, τεταγμένοις τοῖς σαντοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ ἐρη- γοροσί καθεύδοντας καὶ φανερούς σοι ὄντας ἀφανῆς αὐτὸς ὢν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνομέ- νους ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἂν, 36 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναται ἂν τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; Ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πο- λεμίους παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμ- φοτέρους. κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἔω- θεν ἐπὶ τὰναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἴεσθαι καὶ ταῖς ὁδοῖς ὅποιοι ἂν ὦσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἂ χρῆ σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώ- σκης ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνη εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπι- τίθεσθαι. Πότερον δ', ἔφη ὁ Κύρος, ἐν τούτοις μο- 37 νον ἔστι πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ

πολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι
 δέονται. οἱ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται
 καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ
 διῶξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς
 δυσχωρίαν φυγῆ ὑπαγαρόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι.
 38 δεῖ δὴ, ἔφη, φιλομαθῆ τοῦτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς
 ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημά-
 των, ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι τού-
 τοις μόνοις χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται
 ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα
 καὶ τὰ ἀνθηρὰ εὐδοκίμει, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολε-
 μικοῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκίμει· ταῦτα
 γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾶν δύναται τοὺς ὑπεναντίους.
 εἰ δὲ σύγε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις
 39 ἐπ' ἀνθρώπους τὰς μηχανὰς αἷς καὶ πάνν ἐπὶ τοῖς μι-
 κροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσω πάνν
 ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ
 ἐπὶ μὲν τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνι-
 στάμενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς
 ὄρνιθας ἐπεποίητό σοι αἱ πάγαι αὐταῖς καὶ τὸ κει-
 νημένον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὄρνιθες δ'
 ἐπεπαίδευτό σοι ὡς σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρε-
 τεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ
 ἐνήδρευες, ὥστε ὄραν μὲν αὐτάς, μὴ ὄρασθαι δὲ ὑπ'
 αὐτῶν· ἡσκήμεις δὲ φθάσειν ἔλκειν ἢ τὰ πτηνὰ φεύ-
 40 γειν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέ-
 μεται, τὴν δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες
 αἰ τῇ ὁσμῇ αὐτὸν ἀνηύρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἐφρευγεν,
 ἐπεὶ εὐρεθείη, ἀλλὰς κύνας εἶχες ἐπιτετηθευμένας
 πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀπο-
 φύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐμανθάνων καὶ πρὸς οἶα

χωρία φεύγοντες αἰροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δί-
 κτυα δυσόρατα ἐνεπιτάννυς ἂν, καὶ τῷ σφόδρα φεύ-
 γειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπροσθὼν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐν-
 τεῦθεν διαφεύγειν σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθί-
 στης, οἱ ἐγγύθεν ταχὺ ἐμελλον ἐπιρηνήσεσθαι· καὶ
 αὐτὸς μὲν σὺ ὄπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ
 λαγῶ βοῶν ἐξέπληττες αὐτὸν ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκε-
 σθαι, τοὺς δ' ἐμπροσθεν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρεύοντας
 λαυθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα 41
 ἐθέλησαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ
 οἶδ' ἔργω εἰ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ
 ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ
 τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ὀπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην
 συνάπτειν, ἐν τῷ τοιούτῳ δέ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ
 παρεσκευασμένοι πλεονεξία μέγα δύνανται. ταύτας
 δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ἦν τῶν στρατιωτῶν εὐ μὲν τὰ
 σώματα ἡσκημένα ἢ, εὐ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὐ
 δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὄσιν. εὐ δὲ 42
 42 χρῆ καὶ τοῦτο εἰδέναι ὅτι ὀπόσους ἂν ἀξιοῖς σοὶ πεί-
 θεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιόσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν
 βουλευέσθαι. μηδέποτ' οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ
 τῆς μὲν νυκτός προσκόπει τί σοὶ ποιήσουσιν οἱ ἀρχό-
 μενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ
 εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει. ὅπως δὲ χρῆ τάττειν εἰς μά- 43
 43 χην στρατιᾶν ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτός ἢ στενὰς
 ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὄρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρα-
 τοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμε-
 ρινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προσάγειν πρὸς πολεμίους
 ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολε-
 μίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τείχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ
 ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἰππικὸν
 φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας, καὶ εἰ γε

δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι πολέμοι ἐπιφανέειν, πῶς
 χρὴ ἀντικαθιστάσθαι, καὶ εἰ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι
 ἄλλοθεν ποθεν οἱ πολέμοι φαίνονται ἢ κατὰ πρόσω-
 πον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολε-
 μίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ οἱ
 πολέμοι ἤμιστα εἰδεῖν, ταῦτα δὲ πάντα τί ἂν ἐγὼ
 λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔρωγε ἦδειν, πολλάκις ἀκή-
 κοας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι,
 οὐδενὸς αὐτῶν ἠμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γερένησαι. δεῖ
 οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις χρῆσθαι
 ὅποιον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 14 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα·
 παρὰ γὰρ ἱερά καὶ οἰωνοὺς μήτε σαντῶ μηδέποτε μήτε
 στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὡς ἄνθρωποι μὲν
 αἰροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
 45 ποίας ἔσται αὐτῶν τὰ γαθά. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν
 τῶν γιγνομένων· πολλοὶ μὲν γὰρ πόλεις ἐπεισαν καὶ
 ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρασθαι
 πρὸς τούτους ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώ-
 λοντο, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠΰξησαν καὶ ἰδιώτας καὶ
 πόλεις ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον,
 πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι καὶ εὖ ποιεῖν καὶ
 εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες ἢ
 φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν·
 πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν
 ἠδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ
 ταῦτα καὶ ἂν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολύεν-
 τον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο.
 46 οὕτως ἢ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄρι-
 στον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅτι λάχοι τοῦτο τις
 πράττοι. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, ἀεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ τε
 γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων
 οἷς ἂν ἴλεω ᾧσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ
 ἅ οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλεύειν, οὐ-
 δὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἔστιν ὧν ἂν
 μὴ ἐθέλωσιν ἐπιμέεσθαι.

[B.]

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν I.
 ὀρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φα-
 νεῖς προηγείτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἦρωσι τοῖς
 Περσίδα γῆν κατέχουσιν Ἰλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν
 σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὄρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν,
 προσηύχοντο αὐτοῖς θεοῖς τοῖς Μηθίαν γῆν κατέχου-
 σιν Ἰλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ
 ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκὸς, ὁ
 μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πόλιν ἀπήει, Κῦρος δὲ εἰς Μή-
 δους πρὸς Κναξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ 2
 Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κναξάρην, πρῶτον μὲν
 ὥσπερ εἰκὸς ἠσπάσαντο ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ ἤρετο
 τὸν Κῦρον ὁ Κναξάρης πόσον ἄγοι τὸ στρατεύμα. ὁ
 δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν γε, οἱ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων
 πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε
 ἐξεληθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τι-
 νές; ἔφη ὁ Κναξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ 3
 Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον
 ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμοτίμοι καλούμενοι πολ-
 λῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν βαθείας ἄρχουσιν.
 ἀτάρ, ἔφη, δεῖε τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ
 πολέμοι οὐκ ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, καὶ πολλοὶ

4 γε. Πῶς τοῦτο σαφές; Ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἦκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταῦτό λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρως πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα ὅπως ἂν ἀριστα ἀγωνιζόμεθα. Ἄκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάρης.

5 Κροῖσος μὲν ὁ Ἄνδρος ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἀρχόντα λέγουσιν ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλεῖα ἱππέας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀράβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππέας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν πάμπόλυ τι χοῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πῶ σαφές λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστριον πεδίου ἑξακισχιλίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ εἰς δισμυρίους. Κᾶρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας παρακληθέντας οὐ φασὶν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνῆ τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσσυρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὐ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι 6 παμπόλλους· εἰσῶθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππέας μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη. Μήδων μὲν ἱππεὶς πλείους

τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὡς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας] κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ' ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται ἱππεὶς μὲν τετρακισχιλιοὶ, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί 7 οὖν, ἔφη ὁ Κναξάρης, ὀλίγους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὐς σὺ φῆς ἄγειν; Ἄλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὐθις βουλευσόμεθα· τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λέξον ἐκάστων ἧτις ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κναξάρης, πάντων ἢ αὐτῆ' τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἷ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιοῦτων γε τῶν ὄπλων ὄντων. Ἀνάγκη γάρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλείονων ἢ νίκη 8 πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρείττον εὗροι ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἦξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλείον στρατεύμα; Ἄλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, εὐ ἴσθι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους. Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾶς ἄμεινον τοῦ 9 του; Ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἔχοιμι, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιοῦμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν οἵαπερ ἔχοντες ἔρχονται οἱ παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι· ταῦτα δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στήθρα, γέρορον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἢ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμοσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι ἀσφαλίστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν

αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μεντὰν αὐτῶν φεύγωσι, τοῦτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε
 10 μένειν μήτε ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κναξάρῃ ἔδοξε τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείονος μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὄπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδὸν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμοῖτοι παρηῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περ-
 11 σῶν στρατεύμα. ἐνταῦθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος συναγαγὼν αὐτούς, Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὄρων αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὡς χεῖρας συμμύζοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γιγνώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰδὼν ὡς ὅτι προσωτάτω σταθέντες μάχεσθαι, ἔδεισα μὴ ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπύπτοντες πολεμίοις πολλοῖς πάθοιτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἦκετε οὐ μεμπτά· ὄπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐτῶν ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντος γὰρ ἔστιν οὐχ ἑαυτὸν μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

12 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἳ δ' ἤσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνεῖσθαι· εἰς δ' αὐτῶν
 13 καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄλλα θαυμαστά, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κῦρος συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὄπλα λαμβάνωσιν οἳ ἡμῖν μέλλοντες συμμάχεσθαι· ἀλλὰ γιγνώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἳ τῶν ἰκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκούοντων· κἄν δῶρα διδῶσιν οἳ τοιοῦτοι, κἄν μείω τυγχάνῃ ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται

οἳ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἳ Πέρσαι παραστάται ὑπὸ Κῦρου πολὺ μᾶλλον ἠσθήσονται ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βεβαιοτέρως σφίσιν ἠγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπειῖναι μέντοι γὰρ τὰ ἡμέτερα χρεῖ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεῖς τὰ ὄπλα [εἰς τὸ μέσον] 14 καὶ συναλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν 15 τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτράφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χεῖρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ταπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔχετε ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὄπλα οἰάπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, κἄν τι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιούσθαι. τὸν 16 μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἰ τι χεῖρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὅσπερ ἡμῖν τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στήθνα ἀρμόττων ἐκάστω ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ παλεῖν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν φυλαττομένους μὴ τι παίοντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἕτερον διαφέ- 17

ροι ἡμῶν πλὴν τόλμη; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἥττον προσήκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ γαθὰ κτάται τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμῶν μᾶλλον ἢ καὶ ὑμῶν τούτου δεῖσθαι; τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁράτε τὰ ὄπλα· ὁ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρέτικοις ὄπλοις. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρσαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ ὅμοια ποιοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελήσουσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμνημονοῦντες βιοτεύειν. καὶ οὕτω δὴ ἀπογράφονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες.

20 Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρήσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειράτο ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μετ' αὐτοῦ εἰς ἰσχύν, διδάσκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά.

21 καὶ πρῶτον μὲν λαβῶν παρὰ Κναξάρου ὑπηρέτας προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἰκανῶς ἂν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐπεῖνο δοκῶν καταμαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται οἱ ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἐν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελών καὶ τὸ τόξον μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέροφ καὶ θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκευάσας τὰς γνώμας ὡς ὁμοσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ

ὁμολογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξίους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι οἵτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἕν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ 22 ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονικία, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγωνίας τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὁπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτη μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὄπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχω δ' αὐτὸν ὄντα οἰόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπαδα εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν, δεκαδάρχω δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῶ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξίαρχω ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκείνοι αὐτοῖς ἂν ἄρχουσι παρέξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. ἅθλα 23 δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξίαρχοις ὡς τοὺς κρατίστους δόξαντας τὰς τάξεις παρασκευάσθαι χιλιάρχους ἔσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξίαρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὐτῶν δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι, τῶν δ' αὐτῶν πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπανετείνοντο δὲ καὶ μείζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἰ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μείζον φαίνοιτο. προεῖπε δὲ νικητή- 24

για και θλαις ταῖς τάξεσι και ὄλοις τοῖς λόχοις, και
 ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως και ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἄν φαί-
 νωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὐσαι και προ-
 θυμότερα ἀσχοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταῦτα
 νικητήρια οἷα δὴ εἰς πλήθος πρόπει. ταῦτα μὲν δὴ
 25 προεῖρητό τε και ἤσκειτο ἡ στρατιά. σκηνας δ' αὐ-
 τοῖς κατεσκεύασε, πλήθος μὲν ὕσσι ταξίαρχοι ἦσαν,
 μέγεθος δὲ ὥστε ἰκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ
 τάξις ἦν ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνου μὲν δὴ οὕτω κατὰ
 τάξεις· ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ
 ὠφελείσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο ὅτι ἐώ-
 ρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους και οὐκ ἐνῆν πρό-
 φασις μειονεξίας ὥστε ὑφείσθαι τινα κακίῳ ἐτέρου
 εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελείσθαι δ' ἐδόκουν
 αὐτῷ και πρὸς τὸ γιγνώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκη-
 νοῦντες. ἐν δὲ τῷ γιγνώσκεισθαι και τὸ αἰσχύνεσθαι
 πᾶσι δοκεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνοοῦμενοι
 ῥαδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκότει
 26 οὔτες. ἐδόκουν δ' αὐτῷ και εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκρι-
 βοῦν μεγάλα ὠφελείσθαι διὰ τὴν συσκηνίαν. εἶχον
 γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμη-
 μένας ὥσπερ ὅποτε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ
 λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὡσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δε-
 27 κάδας, πεμπάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς
 τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι και εἰς τὸ
 μὴ ταράττεσθαι και εἰ ταραχθεῖεν θᾶπτον καταστῆ-
 ναι, ὥσπερ γε και λίθων και ξύλων ἂν δέη συναρμο-
 σθῆναι, ἔστι, κανὸπωςοῦν καταβεβλημένα τύχη, συν-
 αρμόσαι αὐτὰ εὐπετῶς, ἦν ἔχη γνωρίσματα ὥστ'
 εὐδηλον εἶναι ἐξ ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἔστιν.
 28 ἐδόκουν δ' ὠφελείσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι και
 πρὸς τὸ ἦττον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἐώρα

και τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον,
 ἦν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ και 29
 τούτου ὁ Κύρος ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ
 τὸ ἄριστον και τὸ δειπνον εἰσίοιεν. ἡ γὰρ ἐπὶ θήραν
 ἐξάγων ἰδρωτὰ αὐτοῖς παρέιχεν, ἡ παιδιᾶς τοιαύτας
 ἐξηύρισκεν αἱ ἰδρωτὰ ἐμελλον παρέχειν, ἡ και πρά-
 ξαι εἰ τι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πρά-
 ξεως ὡς μὴ ἐπανόιεν ἀνιδρωτί. τοῦτο γὰρ ἠγεῖτο και
 πρὸς τὸ ἠδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι και πρὸς τὸ ὑγι-
 αίνειν και πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, και πρὸς τὸ ἀλ-
 λήλοις δὲ πραοτέρους εἶναι ἀγαθὸν ἠγεῖτο τοὺς πό-
 νους εἶναι, ὅτι και οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις
 πραότεροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους
 μεγαλοφρονέστεροι γίνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἑαυ-
 τοῖς εὐῆσκημότες.

Κύρος δ' ἑαυτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκεύασατο ὥστε 30
 ἰκανὴν ἔχειν οὐς καλοῖη ἐπὶ δειπνον. ἐκάλει δὲ ὡς
 τὰ πολλὰ τῶν ταξίαρχων οὐς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη
 εἶναι, ἔστι δ' ὅτε και τῶν λοχαγῶν και τῶν δεκαδάρ-
 χων τινὰς και τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε
 και τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε και τὴν πεμπάδα
 ὅλην και δεκάδα ὅλην και λόχον ὅλον και τάξιν ὅλην.
 ἐκάλει δὲ και ἐτίμα ὅποτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιή-
 σαντας ὁ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέ-
 μενα αἰεὶ ἴσα αὐτῷ τε και τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δει-
 πνον. και τοὺς ἀμφὶ τὸ στρατεύμα δὲ ὑπηρέτας ἰσο- 31
 μοίρους πάντων αἰεὶ ἐποιεῖτο· οὐδὲν γὰρ ἦττον τιμᾶν
 ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικά
 ὑπηρέτας οὔτε κηρύκων οὔτε πρέσβων. και γὰρ πι-
 στοὺς ἠγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους και ἐπιστήμονας τῶν
 στρατιωτικῶν και συνετούς, προσέτι δὲ και σφοδρῶς
 και ταχεῖς και ἀόκνους και ἀταράκτους. πρὸς δ' ἔτι

ἂ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐγίνωσκεν ὁ Κύρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἀσκεῖν ὡς μηδὲν ἀναίνουτο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομιζοῖεν πρόπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἄρχων προστάττοι.

II. Ἄει μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κύρος, ὅποτε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότατοι τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τὰγαθόν. ἀφίκετο δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρα γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὐτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέη; καὶ Ἰστάσπας ὑπόλα' ὦν εἶπεν, Ἄλλ' ὅποιοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους οὐπω ἔργω ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν φαίνονται. *πρωην* μὲν γε, ἔφη, Κναξάρχης ἐπεμφεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην *λεγεῖται*, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα. καὶ ἤρξατο μὲν ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περίοδον περιφέρειν· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῆει περιόισαν, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου *ἀρχεσθαι* καὶ ἀναπαλιν περιφέρειν. ἀνακραγῶν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἔστιν, εἰγε ἄφ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἤχθ' ἐσθην, εἰ τι μείον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἄτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρότατα λελειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὲ ἐκέλευσεν πάνν *ἀνιαθεῖς* *δηλος ἦν* καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, 4 Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ *Handl Myl. v. d. Sup. . . .*

ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γὰρ ἄφ' ἡμῶν αὐτῷ ἄρξεται καὶ σὺ πρώτος λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κακείνος ἔλαβε, κατ' ἔδοξεν αὐτῷ μείον *Handl* λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὁ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ ἄρταμος οἴομενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι *Handl* ὄψου, ἄχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. ἐνταῦθα δὲ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνή-5 λωτο μὲν ὁ εἰλήφει ὄψου, ὁ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγχαί τε καὶ τῇ τύχῃ ὀργίζεσθαι δυσθετουμένος ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὲ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε τὰ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ἠψφραίνετο. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήττειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην τὸν γέλωτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν δὴ σοι ἔνα, ὦ Κύρε, τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη. ἐπὶ μὲν δὲ τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δὲ τις ἔλεξε τῶν 6 ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κύρε, ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἂ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἕνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ ὅμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λοχαγόν, ἠνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προτέναι ἐκέλευσα. καὶ ἀνήρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προσελθὼν 7 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον, Ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέρομαι ὥσπερ σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἄλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προτέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε,

ἔφη, λουδοφουμένον; προτέναι, ἔφη, πάντας κελεύει.
καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἦσαν
8 πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἔδυσ-
φόρουν καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρὴ; νῦν
γάρ ὁ μὲν κελεύει προτέναι, ὁ δ' οὐκ ἔα. ἐγὼ μὲντοι
ἐνεργῶν ταῦτα πρόως ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν καταχωρίσας εἶπον
μηδένα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν
ἡγήται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας τῷ πρόσθεν
9 ἔπεσθαι. ὡς δ' εἰς Πέσσας τις ἀπὶ αὐτῶν ἦλθε πρὸς ἐμέ
καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραψα οἴκαδε δοῦ-
ναι, κἀγὼ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπι-
στολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεργεῖν τὴν ἐπι-
στολήν, ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκείνος εἶπετο
τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θάρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ
ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόγος ἰδὼν ἐκείνον συνέτρεχε· καὶ
ἦγον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. οὕτως, ἔφη,
10 ὅ γ' ἐμὸς λόγος σοὶ ἀκριβοῦς πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
μὲν δὲ ἄλλοι ὡς εἰκὸς ἐγέλωσαν ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
οἴους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐ-
θεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ
μικρῷ ὄψῳ παμπόλλους φίλους ἀνακτιήσασθαι, πιθα-
νοὶ δ' οὕτως εἰσὶν τινες ὥστε πρὶν εἰδέναί τὸ ταπτό-
μενον πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους
τινας χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι ἢ τοιοῦτους στρατιώτας
11 ἔχειν. ὁ μὲν δὲ Κύρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπήνεσε
τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγγανέ τις ἂν
τῶν ταξιαρχῶν Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
τῶν στρυφνοτέρων ἀνδρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
Ἦ γὰρ οἶε, ἔφη, ὦ Κύρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν
ταῦτα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κύρος, ψεύ-
δονται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέ-

λοντες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.
καὶ ὁ Κύρος, Εὐφήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόνως 12
εἶναι τούτους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζῶν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα
κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις
εἶναι ἢ εἰσὶ καὶ ἀνδρειότεροις καὶ ποιήσῃν ἂ μὴ ἱκα-
νοὶ εἰσιν ὑπισχνουμένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνο-
μένοις ὅτι τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα καὶ κερδαίνει ποιοῦσιν.
οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῷ
αὐτῶν κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκούοντων μήτε ἐπὶ
βλάβῃ μηδεμιᾶ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστείοι ἂν καὶ εὐχά-
ριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ 13
μὲν δὲ Κύρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέ-
λωτα παρασχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξιαρχὸς ὁ τὴν τοῦ
λόχου χαριτίαν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπου ἂν, ἔφη, ὦ
Ἀγλαϊτάδα, εἰ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρ'
ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνοι καὶ ἐν ῥῥαῖς καὶ ἐν
λόγοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πει-
ρῶνται ἄγειν, ὅποτε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐ-
φραίνεω μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν,
ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', 14
ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ
τοῦ κλάειν καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε
δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα κῆτοῖς
μηχανώμενος. διό, ἔφη, καὶ σὺ νῦν, ἣν ὁρθῶς λο-
γίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα εὐρήσεις. κλαύμεσι μὲν γε
καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ δι-
δάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ μαθήματα, καὶ νόμι γε πο-
λίτας διὰ τοῦ κλαίοντος καθίζειν εἰς δικαιοσύνην
προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα μηχανώμενους ἔχοις
ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὠφελούντας ἢ ψυχὰς οἰκονομι-
κωτέρας τι ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας; ἐν τούτου ὁ 15
Τσατάσπας ὠδέ πως εἶπε· Σὺ, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἦν

ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαρσύνων δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλάοντας ἐκείνους πειράσσει καθίξιν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος ἐπιδαψιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοὶ ἐστὶν ἀποκειμένος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησίμωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλους οὐδὲ ξένους ἐκὼν εἶναι γέλωτα παρεχέεις· ὥστε οὐδεμία σοὶ πρόφασίς ἐστὶν ὡς οὐ παρεκτέον σοὶ ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαττάδας εἶπε, Καὶ οἶε γε, ὦ Ἰστιάσπα, γέλωτα ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἐκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥᾶον ἂν τις ἐκτριψέειν ἢ γέλωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἱ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ τ' Ἀγλαττάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἄδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπειθῶν, καὶ ταῦτα, 17 ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν. 18 Ἄλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Κύρε καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι· ἦν δέ τι γίνγηται ἀγαθόν, ἀξιώσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιρεῖν. καίτοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιουῖσθαι. καὶ ὁ Κύρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸ στρατεύμα, πότερα δοκεῖ, ἦν τι ἐκ τῶν πόνων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἐκάστου πρὸς 19 ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ'

οὐχὶ προοιπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὕτω προοίπας καὶ τὰ ἀθλα; Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἂ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἑαυτῶν ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἰκοθεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἶε, 20 ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθόν ὥστε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστοις καὶ τιμαῖς καὶ δόροις πλεονεκτεῖν; Ἐγώ, ἔφη ὁ Κύρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροῦν ὃν τὸ ἀντιλέγειν μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονουῦντα καὶ ὠφελούντα τὸ κοινὸν τούτου καὶ μεγίστων ἀξιουῖσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις συμφέρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κύρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν 21 ὁμοτίμων γενέσθαι τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγήτο τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξονται. καιρὸς οὖν ἐδόκει αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνον τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λόγους καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστισπερ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξίαρχων τις εἶπεν, Ἄλλ' 22 ἐγώ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε μὴ εἰκῆ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο τοῦτου τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί' ἀνὴρ ἡμῖν σύσκημος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. ἄλλος δ' ἐπήρετο αὐτόν, Ἡ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί', ἔφη, οὐ μὲν δὴ· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος

εάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων
 ὄρω πάνυ θαρραλέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ'
 23 οὐτιναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ἄνδρες,
 γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὗτος
 νῦν λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργῶν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ
 στρατεύμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατίας. δοκεῖ
 γὰρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἐπε-
 σθαι ἢ ἂν τις ἠγῆται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ
 μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμο-
 γνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἢ
 γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραντίκα ἠθογῶν πορευομένη
 ταύτας ἔχει συμπειδούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμο-
 νεῖν· ἢ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πάνυ δεινὴ
 ἐστὶν ἐν τῷ παραντίκα εἰκῆ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως
 τε καὶ ἦν ἄλλοι ὄσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνὲς καὶ τὸ μαλακὸν
 25 ἀντιπαρακαλοῦντες. καὶ τοίνυν ὅταν μὲν τινες βλα-
 κεία καὶ ἀποιία μόνον κακοὶ ὄσι, τούτους ἐγὼ νο-
 μίζω ὥσπερ κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τῆς
 κοινωνίας· οἱ δ' ἂν τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὄσι κοι-
 νωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναί-
 σχυνοι, ἠγεμονικοὶ εἰσὶ πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις
 γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδει-
 κνύναι· ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοί
 26 εἰσι. μηδὲ μέντοι σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀν-
 τιπληρώσετε τὰς τάξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἄρι-
 στοὶ ὄσιν, οὐχ οἱ ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε,
 οὕτω καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι
 μάλιστα συνισχυρεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν,
 τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δὲ μοι καὶ τόδε πρὸς
 τὰ γαθόν· οὔτε γὰρ ἄρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βρα-
 δέων ἵππων ἐνότων οὔτε δίκαιον ἀδίκων συνεξευ-

γμένων, οὐδὲ οἶκος δύναται ἂν εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς
 οἰκέταις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ ἐνθεόμενος οἰκετῶν
 ἦττον σφάλεται ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δ' 27
 ἴστε, ὡς ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον
 ἀφελήσουσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέ-
 σονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων οἱ μὲν ἀνε-
 πίμπλαντο ἤδη κακίας, ἀποκαθαροῦνται πάλιν ταύ-
 τῆς, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς ἰδόντες ἀτιμασθέντας
 πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. ὁ μὲν 28
 οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι συνέδοξε ταῦτα, καὶ
 οὕτως ἐποίησαν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώμματος ἤρχετο ὁ
 Κῦρος. κατανοήσας γὰρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδει-
 πνον καὶ παρακλίτην πεποιημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν
 τε καὶ ὑπέραισχυρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνο-
 μαστὶ εἶπεν ὡδε· Ὁ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ
 κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περι-
 γει τοῦτο τὸ μειράκιον τὸ παρακατακειμένον σοι;
 Νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἦδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ
 συνῶν τε καὶ θεώμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ 29
 σύσκινοι προσέβλεψαν· ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ
 ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἰσχει, ἐρέλασαν πάντες. καὶ
 τις εἶπε, Πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποῖα ποτέ
 σε ἔργω ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀνήρηται; καὶ ὃς εἶπεν, Ἐγὼ 30
 ὑμῖν νῆ τὸν Δία, ὡς ἄνδρες, ἐρῶ. ὅποσάνκις γὰρ
 αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυκτὸς εἴτε ἡμέρας, οὐπάποτε μοι
 οὔτ' ἀσχολίαν προουφασίσατο οὔτε βάδην ὑπήκουσεν,
 ἀλλ' αἰεὶ τρέχων· ὅποσάνκις τε αὐτῷ προᾶξαι τι προσέ-
 ταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα.
 πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκαδέας πάντας τοιούτους, οὐ
 λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις 31
 εἶπε, Κἀπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ

τοὺς συγγενεῖς· καὶ ὁ αἰσχυρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε, *Μὰ Δία*, ἔφη· οὐ γὰρ φιλόπονος ἐστίν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων γυμνασίων.

- III. Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγχετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ γὰρ τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλκον. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιαῦτα.
- 2 "Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγυὲς ἡμῖν· προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γὰρ, ἔφη. δεῖ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὐτὸ νικῶμεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γυμνάσκειν ὡς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχουσιν, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμῆσεται, ὡς οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πρᾶττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος διανοηθῇ ὡς ἄλλος ἐστὶ ὁ πρᾶττων καὶ μαχόμενος, κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τοῦτοίς, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἤκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς οὕτω πῶς ἐποίησε· τοὺς μὴ θέλοντας ἑαυτοῖς προστάττειν ἐκπονεῖν τὰ γὰρ ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτικῶς δίδωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστάς περὶ αὐτοῦ τούτου ποτέρας ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἴεται ἀσκαῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλεῖστα καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κα-

κὸν εἶναι· ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευζόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστάς Χρυσάντας, εἰς τῶν ὁμοτίμων, 5 ἄνθρω οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, Ἄλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοοῦμένον σε ὡς δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἰ τις ἄρα ἐστὶ ἄνθρωπος ὅστις ἐθέλησει ἐπιδειξάμενος ἑαυτὸν ὡς διανοεῖται μηδὲν καλὸν καγαθὸν ποιῶν, ἂν ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε ποσὶν εἰμι ταχὺς οὔτε 6 χερσὶν ἰσχυρὸς, γυμνώσκω τε ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν χιλιστός, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλ' ἐκεῖνο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήφονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω πλεῖον μέρος ἢ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν 7 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κῦρος πῶς ἐτι οἰκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἄνθρωπος, καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυῆς καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ αἰδοῖ ἐοικώς, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα.

Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8 σαι, ἠγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάσης ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὀρμασθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ ὁμοίαν μὲν τροφὴν πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκούοντας, ὁμοίαν δὲ συνουσίαν πάντας ἀξιουμένους, ταῦτα δὲ πασὶν ἡμῖν πρόκειται. τὶ γὰρ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι πᾶσιν ἐν κοινῷ κείται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τοῦτο

ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς
 τυγχάνοντα· τό τ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον
 εἶναι οὐ τῷ μὲν προσήκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ
 9 τοῦτο προκείμεται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν
 καὶ δέδεικται μάχη, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους
 φύσει ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίστα-
 τὰί τινα μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα
 ἢ παρὰ τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ
 ἵππος ὀπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι. καὶ
 φυλάττεσθαι γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ'
 ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου
 10 πάποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθύς
 προβάλλεσθαι ἠπιστάμην πρὸ τούτων ὅτι ὦμην πλη-
 γήσεσθαι· εἰ δὲ μὴ ἄλλο μῆδεν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προ-
 ἔχων ἐνεπόδιζον ὅτι ἐδυνάμην τὸν παῖοντα· καὶ
 τοῦτο ἐποίουν οὐ διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ
 τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν
 εὐθύς παιδίον ἂν ἤρπαζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ'
 ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, ὡς ἐγὼ φημι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο
 κωλύμενος, οὐ διδασκόμενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν
 ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ
 τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία
 ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρα πᾶν ὅτι δυναίμην λανθάνειν.
 οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέ-
 χειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς τῷ πεφνεῖναι τοῦτο ἐδόκει
 11 μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οὖν αὕτη, ἔφη, ἡ μάχη καταλεί-
 πεται, ἐν ἣ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἔστι,
 πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγω-
 νιστέον; ὅπου γε τὰ μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρό-
 κειται, παραβαλλόμενοι δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον
 ἴμεν, ἀλλ' οὔτοι μὲν ἐντιμον, ὥσπερ μόνος ἦδιστος,

βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δέ, ὥσπερ οἶμαι
 χαλεπώτατος. μάλιστα δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐ- 12
 φύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμαῖ ὅτι
 Κύρος ὁ κρίνων ἔσται, ὃς οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ
 σὺν θεῶν ὄρκῳ λέγω ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κύρος οὔστι-
 νας ἂν ὄρα ἀγαθὸς φιλεῖν οὐδὲν ἦττον ἑαυτοῦ· τού-
 τοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅτι ἂν ἔχη ἠδῖον διδόντα μᾶλ-
 λον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, ἔφη, οἶδα ὅτι οὔτοι μέγα 13
 φρονουῦσιν ὅτι πεπαιδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ
 δίψαν καὶ πρὸς θίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι
 καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαι-
 δεύμεθα ἢ οὔτοι. οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς τού-
 των κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ταῦτ'
 ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὔτοι μὲν τὰ ὄπλα φέ- 14
 ρουτες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν ἀνθρώποις ἠύρη-
 μένα ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη, ἡμεῖς δὲ γ', ἔφη, ἐν
 μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζό-
 μεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν ὄπλων φόρημα
 πτεροῖς μᾶλλον εἰκέναι ἢ φορτίῳ. ὡς οὖν ἐμοῦ γε 15
 καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ὦ κατὰ τὴν ἀξίαν
 με τιμᾶν ἀξιώσοντας, οὕτως, ἔφη, ὦ Κύρε, γίνωσκε.
 καὶ ἡμῖν γ', ἔφη, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ εἰς
 ἔριν ὁρμαῖσθαι ταύτης τῆς μάχης πρὸς τοὺς πεπαι-
 δευμένους τούσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν
 ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. 16
 ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ συναγορευόντες. ἔδοξε
 κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἕκαστον, Κύρον δὲ τὸν κρί-
 νοντα εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὔτω προυκεχωρήκει.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δειπνον καὶ ὄλην τάξιν σὺν τῷ τα- 17
 ξιάρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοῖς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν
 τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν,
 θῶρακας μὲν ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέροα ἐν ταῖς

ἀριστοταῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεισιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεήσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοισι. ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἔστησαν, ἐσήμηγεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἐνταῦθα δὴ οἱ μὲν βάλλοντες ἔστιν οἱ καὶ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέρον, οἱ δὲ καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. ὅπου δὲ ὁμοσε γένοιτο, οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικνυπτόντων ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι παῖοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς νάρθηκας ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοισι βάλλον-
 19 τας. ταῦτα δ' ἀγασθεῖς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξίαρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐρμυνάζοντο, ἅμα δὲ ἠϋθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τοῦτοις δὴ ἡσθεῖς ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδῶν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινὰ ἀντι-
 20 κνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι πληγείεν ταῖς βώλοισι. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιᾷν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ συγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι δοκοῖε παιδιᾷ εἶναι τὸ ὁμόθεν παῖεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν ναρθηκῶν τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τραχήλοισι, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοισι. τῇ δ' ὑστεραία μεστὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμένων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δὲ ποτε ἰδῶν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἄριστον ἐφ' ἑνός, καὶ ὅποτε δοκοῖε αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παραγεῖν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρήγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὅποτε δ' αὐτῷ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὐτῷ παρήγον εἰς τέτταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὐτῷ εἰς ἕνα ἰόντων εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρανὸν ἐκέλευσεν ἔπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας ἠγεῖτο εἰς ὧ· οὕτω δ' εἰσαγαγὼν κατέκλιεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεῖς τῆς τε προότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρόντων δὲ τις ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρή ἐπὶ τὸ δεῖπνον, πάντα ταῦτα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχη, ἔξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τεταγμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστανται ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δὲ, ἔφη, καταστῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἐνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἑὼ ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἠγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόγων δεκάδες καὶ πεμπάδες,

ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγὼ· ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἐσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηροῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πείθονται ὑστέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἐπεσθαι καὶ ἠγεῖσθαι ὁμοίως πειθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἡ καὶ αἰεὶ τοῦτο ποιεῖτε;

23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπατούντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ἀφελεῖτε διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον

24 καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηρῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο.

IV. Ἐξέτασιν δὲ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναξάρου ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρσίη πρεσβεία· κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναξάρου· βούλεται γὰρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμοτάτα προσάγειν, ὡς ὁψομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσθίης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταῦτό τοῦτο παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν, ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ

μὲν μέτωπον ἐπὶ τριακοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι, τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἐπεσθαι ἐκέλευσεν ὡς ἂν αὐτὸς ἠγγῆται· καὶ εὐθὺς τροχάζων ἠγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγνίαν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας διένοι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὴν ἐπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν ἠγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλλαι χιλιοστῆες κατ' οὐρὰν ἐκάστη τῆς ἐμπροσθεν εἴποντο. ἐπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς 4 ἀγνίης, πῶς εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνουεν τὸ δέου ποιεῖν ὡς δ' ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον, καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτα ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ παντὸς οὕτως. οἱ μὲν 5 δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσήει πρὸς τὸν Κναξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κναξάρης τῷ μὲν τάχει ἦσθη, τῇ δὲ φανλότητι τῆς στολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε, Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἶον πεποίημα οὕτω φανείς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὡς λαμπρότατον φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα 6 εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κναξάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμου, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς καὶ ψέλια λαβὼν καὶ στρεπτόν περιθέμενος σχολῆ κελεύουσι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σὲ τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθόμενος; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν.

ὁ δὲ Κναξάρης νομισάσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν ἐκέλευσε
7 τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμ-
ψιε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ οὗ
ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ
σοῦ ἀκούσαιμεν, ἐκέλευσεν ἐλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν
Ἀσσύριον κἀκείνου ταῦτα πύθεσθαι· τέλος δ' ἀμφο-
8 τέροις εἰπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον
σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδικημένου ἔσεσθαι. πρὸς
ταῦτα ὁ Κναξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε
ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ'
εἰ δεῖσθε, ἐλθόντες νῦν πύθεσθε ὅ,τι λέγει. παρῶν
δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κναξάρην, Ἡ καὶ ἐγὼ, ἔφη,
εἶπω ὅ,τι γινώσκω; καὶ ὁ Κναξάρης ἐκέλευσεν. Τιμῆς
τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγεῖλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεὶ τάδε, εἰ
μὴ τι ἄλλο Κναξάρη δοκεῖ, ὅτι φαμέν ἡμεῖς, εἰ τί φη-
σιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐ-
τὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
ἀκούσαντες ὄχοντο.

9 Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κνα-
ξάρην ἤρξατο λόγον τοιοῦδε.

Ὡ Κναξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων
ἴδια χρήματα οἰκοθεν· ὅποσα δ' ἦν, τούτων πάννυ
ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρα-
τιώτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ πῶς ἐγὼ
ἀνήλωκα σοῦ αὐτοῦς τρέφοντος· εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τιλ
10 ἀγαθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας
μὲν οὖς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι
ὁποίου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὐ τε λέ-
γοντα καὶ εὐ ποιοῦντα παρορμῶν μᾶλλον ἢ λυποῦντα
καὶ ἀναγκάζοντα· οὖς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἐρ-
γῶν ποιήσασθαι τις βούλοιο συνεργοὺς προθύμους,

τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς θηρατέον
εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ, οὐκ ἐχθροὺς,
δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους συμμάχους
ἔσεσθαι καὶ μῆτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχοντος φθονή-
11 σοντας μῆτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. ταῦτ' οὖν
ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ προσδεῖ-
σθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντων ὀρώντων αἰσθάνομαι
πολλὰ δαπανῶντά σε· σκοπεῖν δ' ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ
ἐμὲ ὅπως σὲ μὴ ἐπιλείψει χρήματα. ἐὰν γὰρ σὺ ἄφθονα
ἔχῃς, οἶδα ὅτι καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοί-
μην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὁ
μέλλοι καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν 12
μὲννημαί σου ἀκούσας ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου
νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ
οὔτε τὸ στράτευμα πέμποι οὔτε τὸν δασμὸν ὃν ἔδει
ἀπάγοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκείνος·
ὥστε ἐγωγε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι
καὶ πειραῖσθαι ἀνάγκη αὐτῷ προσθεῖναι ἢ νῦν ἑᾶσαι
ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλ-
13 λοις προσθῶμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, Αἰ δ' οἰκί-
σεις αὐτῷ πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν ἢ καὶ πον
ἐν εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κναξάρης εἶπεν, Αἰ μὲν οἰκήσεις
οὐ πάννυ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλων· ὄρη
μέντοι ἔστιν ἐνθα δύναται ἂν ἀπελθῶν ἐν τῷ παρα-
χρημῇ ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτὸς γε ὑποχείριος
γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναίτο ὑπεκκομίσασθαι,
εἰ μὴ τις πολιορκοῖ προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς
πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει 14
τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
προσθεῖς ὅποσοι δοκοῦσι μέτροι εἶναι, οἶμαι ἂν σὺν
τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι
καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμὸν σοι· ἔτι δ' ἐπιζῶ καὶ φί-

15 λον αὐτὸν μάλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἐστὶ. καὶ ὁ Κναζάρης εἶπε, Καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλθεῖν ἂν πρὸς σὲ μάλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ συνθηρευτάς τινες τῶν παιδῶν σοὶ γενέσθαι αὐτοῦ· ὥστ' ἴσως ἂν καὶ κάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων δὲ γενομένων αὐτῶν πάνταπραχθεῖν ἂν ἢ ἡμεῖς βουλόμεθα. Οὐκοῦν σοὶ δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφωρον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μάλλον γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κναζάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἰ τις ὀρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκειοι
 16 ἂν λαμβάνονται. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἦν τί σοὶ δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πάσι τοῖς μετ' ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας τινὰς ἤδη προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἐταίρων ἀφικόμεν. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν, ἔφη ὁ Κναζάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἢ δύναμις φαίνοιο ἢς ἔχων εἰώθας
 17 θηρᾶν, ἤδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἦν τις ἐκεῖσε ἐξαγγέλλῃ, ὡς ἐγὼ βουλομένη μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναζάρης· ἐγὼ δὲ σοὶ οὐκ ἐθέλησω διδόναι πλὴν μετρίους τινὰς, ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Συρία. καὶ γὰρ τῶ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθῶν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. ὅποτε δὲ σὺ προσηλυθοίης σὺν ἢ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοὶ ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθὺς ἀνίοις, καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμεν μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἰ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κναζάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρούρια 18 ἡθροῖξεν ἱππέας καὶ πεζοὺς, καὶ ἀμάξας δὲ σίτου προὔπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κναζάρην ἦται τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βουλομένων ἐπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προσηλυθὸς δ' ἤδη τοῦ Κναζάρου σὺν δυνάμει πεζῇ καὶ ἱπικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια γίνεται τῷ Κῦρῳ τὰ ἰερά ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον· καὶ οὕτως ἐξάγει ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πορευομένη δ' αὐτῷ εὐθὺς 19 ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· ἀετὸς δ' ἐπιπτόμενος αἰσιος, κατιδὼν τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἐπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, ἀπενεργκῶν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐρχήτο τῇ ἄγρᾳ ὅ,τι ἤθελεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἤσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας, Ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἦν ὁ θεὸς θελήσῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὀρίοις ἐγένετο, ὥσπερ εἰώθει 20 ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὄγμευον αὐτῷ, ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανίσταεν· οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστασαν καὶ ἀνίστάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἦρουν πολλοὺς καὶ σὺς καὶ ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις καὶ νῦν ἐτι γίνονται. ἐπεὶ δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμίξας 21 πρὸς τὰ ὄρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποίησατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὐθις ἐθήρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ἂν ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κναζάρου στρατεύμα ὡς ἤσθητο προσίον, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, καὶ τοῦτο προῖδῶν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν· ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν,

εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξίαρχους παρεκάλει· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε

- 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κναξάρῃ· νῦν δ' ὡς ἤσθητο τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στράτευμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν τοῦτον θηράσαι, ἢν δυνάμεθα, ἤλθομεν. ὧδ' οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὴν ἀποκοιμηθῆς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι τὴν ὄρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τι φοβηθῆ, 23 καταφεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν καὶ δασεῖα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος τοῦ σεαυτοῦ ἄνδρας λησταῖς εὐοκίους καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς, οὔτοι ἂν σοι, εἰ τι ἐντυγχάνοιεν τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιτο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίνουιντο τὸ μὴ ὄραν αὐτοὺς τὸ ὄλον στράτευμά σου, 24 ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν περσῶν ἔχων, πάντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνδιστῆται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῆ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγη, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον 25 μὴδένα ἀφιέναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητούντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι· μέμνησο οὖν ἐκεῖνο ὅτι φθάνειν δεῖ περραγμένους τοὺς πόρους

πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποτρέφειν τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, 26 οὕτως αὖ ποίει ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν· πολλὰς γὰρ ὄλην τὴν νύκτα ἄνπνος πραγματεύει· ἀλλὰ νῦν ἔασαι χρῆ τοὺς ἄνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν· μηδὲ γε, 27 ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅση ἂν τὰ θηρία ὑψηγῆται, ταύτη μεταθεῖς, μῆτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου, ἀλλὰ κέλευέ σοι τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πολὺ μᾶσσων ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη ταχίστη. μηδέ 28 γε σὺ, ὅτι δύνασαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μῆτι δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς ἂν δύνηται σοι ὁ στρατὸς ἔπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνα- 29 τωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένωντινας ἐνίοτε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας τρέχοντας ὀρᾶσθαι.

Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγυρω- 30 θεὶς τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας ἅ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμηθῆσαν ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κύρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν προῦ- 31 πεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κύρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων οἴσεις καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. ἦν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τάληθῆ ὅτι ἐπὶ τοῖς ὄρεισι. ἦν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι. λέγε κἀνταῦθα τάληθῆ ὅτι οὐκ οἶσθα. ἐὰν δ' ὁπόσοι ἐσμέν πνυθάνηται, συμπέμπειν τινα κέλευε καὶ μαθεῖν.

32 τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστάλλας ταῦτα ἐπέμψε, νομίζων φιλικώτερον οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις μηδέν' ἀδικεῖν, καὶ εἰ τις Ἀρμενίων ἐντυγχάνοι, θαρραλεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγορὰν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

[Γ.]

1. Ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοῖη καὶ τὸν δασμὸν λιπῶν καὶ το στρατεύμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβείτο, ὅτι ὀφθῆσθεσθαι ἔμελλε τὰ βασιλεία οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα ὀκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἐπέμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστον ἀξίαν συναπέπεμπε προπομποῦς δούς αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευαζομένους ἐπέμπε τί πράττοι Κύρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομένους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρήσαν ἄλλοι λέγοντες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ.
- 3 ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτ' εἶδον ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βου-

λόμενοι τὰ ὄνια ἐκποδῶν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κύρος ὡς εἶδρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστόν, ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐδενὶ πόλεμος εἴη τῶν μερόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν ὅτι ὡς πολεμῶ χρήσοιτο. οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναῖξιν προΐοντες ἐνέπεσον εἰς 4 τοὺς ἐν τῷ ὄρει, εὐθύς κραυγὴν τε ἐποίουν καὶ φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοὶ γε αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ἤσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποὶ τράποιτο ἐπὶ λόφον τινα καταφεύγει. ὁ δ' αὖ Κύρος 5 ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἤκειν. τὸ μὲν δὴ στρατεύμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρετο ἄδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβάς ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδετέροις βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κύρος πέμψας ἠρώτα 6 Τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις; Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. Ἄλλ' οὐδέν, ἔφη ὁ Κύρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Ἀἴλον ὅτι ᾧ ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι βούλοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην καταβαίνει· καὶ ὁ Κύρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κάκεινον καὶ τᾶλλα πάντα ἐστρατοπεδεύσατο, ὁμοῦ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ 7

Ἀρμενίου Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὅς
καὶ σύνθηρός ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε
τα γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
Κῦρον. ὡς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-
8 φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημέ-
νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κῦρος ἰδὼν
αὐτὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ'
ὅτι Εἰς καιρὸν ἤμεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσει
παρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρός. καὶ εὐθὺς συγκαλεῖ
τοὺς ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν
Μήδων· προσεκάλει δὲ καὶ εἰ τις Ἀρμενίων τῶν ἐν-
τίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις
παρούσας οὐκ ἀπήλασεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ
9 καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου, Ὡ Ἀρμένιε, ἔφη,
πρῶτον μὲν σοὶ συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῆ λέ-
γειν, ἵνα σοὶ ἐν γε ἀπῆ τὸ εὐμισθιότατον· τὸ γὰρ
ψευδόμενον φαίνεσθαι εὐ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώ-
μης τινὸς τυγχάνειν ἐμποδῶν μάλιστα ἀνθρώποις
γίγνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συνίσασί μὲν σοὶ καὶ οἱ παῖ-
δες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ πάντα ὅσα ἐπραξας, καὶ
Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα
ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομιούσί σε καὶ αὐτὸν κατα-
δικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἦν ἐγὼ
τάληθῆ πύθωμαι. Ἄλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι
βούλει, ὡς τάληθῆ ἐροῦντος. τούτου ἔνεκα καὶ γε-
10 νέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς
ποτε Ἀστνάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ καὶ τοῖς
ἄλλοις Μήδοις; Ἐργῶ, ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ
συνωμολόγησας δασμὸν οἶσιν καὶ συστρατεύσεσθαι
ὅποι ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν ταῦτα.
Νῦν οὖν διὰ τί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε τὸ
στράτευμα ἐπεμπες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-

θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γὰρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ
αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν κατα-
λιπεῖν. Καὶ γὰρ ἐστίν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχε- 11
σθαι, ὅπως μήποτε τις δούλος μέλλοι γενήσεσθαι·
ἦν δὲ δὴ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον
δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότας
ἀποστереῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὡς
ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὡς ἀδι-
κοῦντα, ἦν λάβης, κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ
ἔας σὺ ψεύδεσθαι. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, 12
καθ' ἐν ἑαυστον· ἦν ἄρχων τις τύχη σοὶ καὶ ἀμάσθη,
πότερον ἔας ἄρχειν ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ;
Ἄλλον καθίστημι. Τί δέ, ἦν χορήματα πολλὰ ἔχη, ἔας
πλουτεῖν ἢ πένητα ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν
ἔχων τυγχάνη. Ἦν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους γινώσκης
αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί
γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον
ἢ τάληθῆ λέγοντα; ἔνθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς 13
ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο τὴν τιάραν καὶ τοὺς πέ-
πλους κατερορήξατο, αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι
ἐδρούποντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρός καὶ ἀπολωλότων
πάντων σφῶν ἤδη. καὶ ὁ Κῦρος σιωπήσας κελεύσας
εἶπεν, Εἶεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε·
ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ
Ἀρμένιος ἀπορῶν ἐσιώπα πότερα συμβουλεύοι τῷ
Κύρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τάναντία διδάσκει ὧν
αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης ἐπήρκετο 14
τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατήρ
ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαι
σοὶ βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος, ἡσθημένος, ὅτε
συνεθῆρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστὴν τινα αὐτῷ
συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνου, πάιν

ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίη· καὶ προθύ-
μως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γινώσκω.

- 15 Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγράνης, εἰ μὲν ἄρα σοὶ τοῦ
πατρὸς ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε, πάνν σοι
συμβουλεύω τοῦτον μιμείσθαι· εἰ μὲντοι σοι δοκεῖ
πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω τοῦτον μὴ μιμεί-
σθαι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἡμιστ'
ἂν τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα.
Κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν
πατέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πό-
τερα δ' ἡρεῖ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγα-
θῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμμαν-
16 τόν, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι,
ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημοίω, εἰ τοὺς σεαυ-
τοῦ κατακαίνοις τότε ὅποτε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν
κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστου
ἄξιοι γίνωντο ἄνθρωποι ὅποτε ἀδικοῦντες ἐλί-
σκωντο; Εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίνωντο. δοκεῖ
γάρ μοι, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύ-
νης οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γὰρ
ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώ-
φρονι, τί δ' ἰππικῷ, τί δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη
ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσι-
17 μος καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέ-
γεις ὡς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ
ἄφρονος σώφρων γενένηται; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.
Πάθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέγεις εἶναι τὴν σωφρο-
σύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μᾶθημα· οὐ γὰρ ἂν δή-
που, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώ-
φρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος σώφρων ἂν
18 τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐπω ἤσθου καὶ
εἶνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι

ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὴν δὲ ἠττηθῆ, εὐθύς πεπαυ-
μένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πόλιον δ', ἔφη,
οὐπω ἐόρακας ἀντιταττομένην πρὸς πόλιον ἑτέραν,
ἧς ἐπειδὴν ἠττηθῆ παραχρῆμα ταύτη ἀντὶ τοῦ μά-
χεσθαι πείθεσθαι ἐθέλει; Ποίαν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, 19
καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἤτταν λέγων οὕτως ἰσχυρίζεαι σε-
σωφρονίσθαι αὐτόν; Ἦν νῆ Δί', ἔφη, σύννοιδεν
ἑαυτῷ ἑλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐ-
δεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ φῆθη χρῆναι λαθεῖν ἢ
φθάσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γε-
νόμενος διαπραξάσασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἐπεὶ ἐβουλή-
θης ἐξαπατήσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπατήσαντα ὥσπερ
ἂν τις τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μηδ' ὀτιοῦν φρο-
νοῦντας ἐξαπατήσειεν· ἃ δὲ φῆθης λαθεῖν χρῆναι,
οὕτω σὲ οἶδε λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἔχουρά
χωρία ἀποκείσθαι, σὺ εἰρηκτὰς ταῦτα ἔλαθες προ-
κατασκευάσας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγμένου αὐτοῦ
ὥστε πρόσωθεν ἐφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ
πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναναι ἀθροίσασθαι.
Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἤττα 20
σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γινῶναι ἄλ-
λους ἑαυτῶν βελτίονας οὕτως; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη
ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἠττηθῆ. ὁ μὲν γὰρ
ἰσχύι κρατηθεὶς ἔστιν ὅτε φῆθη σωμασκήσας ἀναμα-
χεῖσθαι· καὶ πόλεις γε ἀλοῦσαι συμμάχους προσλα-
βοῦσαι οἴονται ἀναμαχεῖσθαι ἂν· οὐς δ' ἂν βελ-
τίους τινὲς ἑαυτῶν ἠγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ
ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, εἰκας 21
οὐκ οἰεσθαι τοὺς ὑβριστὰς γινώσκειν τοὺς ἑαυτῶν
σωφρονεστέρους, οὐδὲ τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτον-
τας, οὐδὲ τοὺς ψευδομένους τοὺς τάληθ' ἰλέγοντας,
οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ

οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἠμπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ἂν Ἀστύαγης συνέθετο παραβαί-
 22 νομεν; Ἄλλ' οὐδ' ἐγὼ ταῦτα λέγω ὡς τὸ γινῶναι μό-
 νον τοὺς βελτιόνας σωφρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδό-
 ναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ νῦν δι-
 δωσιν. Ἄλλ', ἔφη ὁ Κύρος, ὃ γε σὸς πατήρ πέπονθε
 μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πῶ κακόν· φοβεῖται γε μέντοι εὐ
 23 οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ ἐσχατὰ πάθῃ. Οἷε οὖν τι, ἔφη
 ὁ Τιργράνης, μᾶλλον καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους
 τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυρο-
 τάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι ὅμως
 ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; οὐς δ' ἂν
 σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρώποι, τούτοις οὐδὲ παρα-
 μυθουμένοις ἐτι ἀντιβλέπειν δύνανται; Λέγεις σὺ,
 ἔφη, ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργῳ κακοῦσθαι μᾶλλον κολάζει
 24 τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγω·
 ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι μὴ φύγωσι πα-
 τρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἥττη-
 θῶσιν ἀθύμως διάγουσι, καὶ οἱ πλείοντες μὴ ναυαγή-
 σωσι, καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι, οὗτοι
 μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὑπνου δύνανται λαγχάνειν διὰ
 τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν φρυγάδες, ἤδη δ' ἥττημένοι,
 ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν
 25 εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. ἐτι δὲ φανε-
 ρώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόρημα ὁ φόβος· ἐνιοὶ
 γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι προαπο-
 θνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ῥιπτοῦντες ἑαυ-
 τοὺς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀποσφαττόμενοι· οὕτω
 πάντων τῶν δεινῶν φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς
 ψυχάς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς
 διακείσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ,

ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ καὶ περὶ γυναικὸς καὶ περὶ πάν-
 των τῶν τέκνων [δουλείας] φοβεῖται; καὶ ὁ Κύρος εἶ- 26
 πεν, Ἄλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐδὲν ἄπιστον τοῦτον
 οὕτω διακείσθαι· δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς
 εἶναι εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα ταχὺ πτη-
 ξαι, καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν αὐτὸ μέγα φρονῆσαι καὶ
 πάλιν αὐτὸ πράγματα παρέχειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', 27
 ἔφη, ὦ Κύρε, ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρ-
 τήματα ὥστ' ἀπιστεῖν ἡμῖν· ἔξεστι δέ σοι καὶ φρου-
 ρία ἐντειχίζειν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν καὶ ἄλλο ὅ,τι
 ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς
 μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυπουμένους· με-
 μνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἰτιοὶ ἐσμεν· εἰ δέ
 τιτι τῶν ἀναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν
 αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα μὴ ἅμα τε εὐποιήσεις καὶ ἅμα οὐ
 φίλον νομοῦσί σε· εἰ δ' αὐτὸ φυλαττόμενος τὸ ἀπε-
 χθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι,
 ὅρα μὴ ἐκείνους αὐτὸ δεήσει σε σωφρονίζειν ἐτι μᾶλ-
 λον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, 28
 ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπερέταις, οὐς εἰδείην
 ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ χρῆσθαι·
 οὐς δὲ γιννώσκεις δοκοῖν ὅτι εὐνοία καὶ φιλία τῇ
 ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἂν μοι δοκῶ
 καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦντας
 μὲν, ἐκπλεῶ δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονομένους. καὶ
 ὁ Τιργράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τίνων
 ἂν ποτε λάβοις τὸσαύτην ὄσσην σοι παρ' ἡμῶν ἔξεστι
 κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν
 μηδέποτε πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργ-
 γετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργετεῖν
 ὑμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κύρε, ἐν τῷ παρ- 29
 ὅτι νῦν εὐρεῖν ὅτῳ ἂν χαρίσαιο ὅσαπερ τῷ ἐμῷ

πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα ἕως ζῆν τῶν σε μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶε αὐτὸν εἰσεσθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῆ, τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλεῖαν εἰ μὴ ἔξει, οἴσθ' αὖτις, ἔφη, νῦν λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, δήλον ὅτι ὁ μάλιστα λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεύσει οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη.

30 εἰ δέ τί σοι, ἔφη, μέλει καὶ τοῦ ὡς ἥμιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶε ἡμεσετέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς ἀρχομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰσθ' αὖτις καταμενούσης· εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιάν ἐξάγειν, τί' ἂν οἶε μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλὰς αὐτῇ κεχρημένου; εἰ δέ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖττον ἐκπορῆσαι τοῦ καὶ εἰδότης καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα; ὠγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν σαυτὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἐδυνήθη σε βλάβαι. ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

31 Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήθετο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέσθαι πάντα αὐτῷ ὅσαπερ ὑπέσχετο τῷ Κναζάρῳ πράξειν· ἐμύνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιάν μοι συμπέμφεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν

32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιότερον ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὔσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόντα ὅσην μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιάν ἄγειν, τὴν δὲ

καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὡς δ' αὐτως περὶ χρημάτων δηλώσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα, σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὅποσα ἂν βούλη φέρεσθαι καὶ ὅποσα ἂν βούλη καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, 33 Ἴθι δὴ λέξον μοι πόση σοι δύναμις ἔστι, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Ἰππεῖς μὲν τοίνυν εἰδὼν Ἀρμενίων εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν ἔστιν εἰς ἀργύριον λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦ- 34 ρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὄμοροι Χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι συμπέμπε· τῶν δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα τάλαντων ὧν ἔφερες δασμὸν διπλάσια Κναζάρῳ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δὲ σοι ὑπισχνούμαι, ἦν ὁ θεὸς εὐ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσης ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃν ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσῃν, ἦν δύνωμαι· ἦν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν φαινοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, 35 ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μὴ, οὐ θαρροῦντά με ἔξεις· ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν καταλίπης μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίης. Εἶπεν, ἔφη ὁ Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα ἂν μοι χρήματα δοίης; Ὅποσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί δέ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὅποσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι πόσον ἂν 36 πρῶται ὥστε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ δὲ ἐτύγγανε νεόγαμος ὧν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πρῶται μὴποτε

37 λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγου την σήν· οὐδὲ γὰρ εἰλήφθαι ἔγωγε ἀιχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φνυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθεῖς, ἵν' εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν, ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελεύνετε ὅποι ὑμῖν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

38 Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δειπνον ἐπήρετο ὁ Κῦρος, Εἰπέ μοι, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστίν ο ἄνθρωπος οὗς συνεθήρα ἡμῖν καὶ σὺ μοι μάλα ἐδόκεις θαναμάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτόν οὐτοσί ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβῶν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐτόν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἐμελλε προσκαλέσας με εἶπε, Μῆτι σὺ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ὅτι ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί· οὐ γὰρ κακονοία τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία· ὅποσα δὲ ἀγνοία ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτα ἐγὼ

39 νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναίξι λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακαίνουσιν ὡς ἀφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ ἐκεῖνῳ ἐφθόγγον, ὅτι μοι ἐδόκει τοῦτου ποιεῖν

40 αὐτόν μᾶλλον θαναμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλὰ καὶ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Ἀρμένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν· καὶ σὺ, ὦ Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάν-

τες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυναίξιν ἀπήλαννον εὐφραυνόμενοι.

Ἐπεὶ δ' ἤλθον οἰκαδε, ἔλεγον τοῦ Κῦρου ὁ μὲν τις 41 τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προσότητα, ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, Ἥ καὶ σοί, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὲν; ἔφη ὁ Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὡς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν πρόαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ἀρμένιος Κῦρῳ μὲν καὶ τῇ στρα- 42 τιά ἀπάσῃ ξένια ἐπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ, οὓς δεήσει στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χορήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμησεν. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβῶν τᾶλλα ἀπέπεμψεν· ἦρετο δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στρατεύμα ἄγων, ὁ παῖς ἢ αὐτός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατήρ οὕτως, Ὁπότερον ἂν σὺ κελεύης· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ δέη σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, 43 Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκούσαι ὅτι σκευοφορεῖς; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἔξεσται ὅ,τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἰη. Νόμιζε δ', ἔφη, συσκευασμένους παρεσσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ πατήρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιᾶται ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραία ἀναλαβῶν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην Π. καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν

ἑαυτοῦ φίλων ὀπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιε-
 λαύνων τὴν χώραν κατεθεάτο, σκοπῶν ποῦ τει-
 χίσειε. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τι-
 γράνην ποῖα εἴη τῶν ὀρέων ὀπόθεν οἱ Χαλδαῖοι κα-
 ταθέοντες λήζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ
 πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἐρημὰ ἐστίν; Οὐ
 μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἱ σημαί-
 νουσι τοῖς ἄλλοις ὅτι ἂν ὀρώσῃ. Τί οὖν, ἔφη, ποιού-
 σιν, ἐπὴν αἰσθάνονται; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα,
 2 ὡς ἂν ἕκαστος δύνῃται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἡμη-
 κόει· σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς
 Ἀρμενίοις ἐρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον.
 καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δει-
 3 πνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὕστεραία αὐτὸς τε ὁ
 Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς
 τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς
 τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ
 ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἡγε-
 4 μόνους καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν,
 ἔλεξε τοιᾶδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρώμεν
 Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν
 εἴη πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν· ἀνδραπίνῃ
 δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέγα
 σύμμαχον ἂν γένοιτο ὡς τάχος. ἦν γὰρ φθάσωμεν
 πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντά-
 πασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρησαίμεθ' ἂν πολεμίους. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥάων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν

καρτερεῖσθαι σπενδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὄπλα. καὶ
 ὑμεῖς μὲν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορευέσθε·
 ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ'
 ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγείσθε· ὑμεῖς δ', ὦ ἱππεῖς,
 ὀπισθεν ἔπεσθε παρακελεύόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω
 ἡμᾶς, ἦν δὲ τις μαλακύνῃται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' 6
 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγείτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς
 λόγους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὡς ἔγνωσαν τὴν ὕμνην ἄνω
 οὔσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν καὶ συνεβόων
 ἀλλήλους καὶ ἠθροίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγία,
 Ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἦν γὰρ
 φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων
 δυνήσεται.

Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέροα τε καὶ παλὰ δύο· 7
 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην
 τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν
 τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες
 εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινὴ τέ ἐστὶ καὶ ὀλίγη
 ἢ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ 8
 ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ
 Κῦρῳ πορευόμενος εἶπεν, ὦ Κῦρε, ἄρ' οἴσθ', ἔφη,
 ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς ἀντίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς
 οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ
 ὁ Κῦρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθύς παρηγγύησε
 τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς ἀντίκα δεήσου
 διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαράγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύ-
 9 γοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω
 δὴ ἡγούντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ
 παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάξαντες
 ἔθειον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι
 ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ διώκοντες οἱ 10
 Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίους μαχαιοφόρους λεμένους

- ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχτο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κύρον, καθιέρων τε τῶν Χαλδαιῶν τὰς οἰκίσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν
- 11 ἐγγύς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κύρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν ἐπεὶ δὲ ἡριστήμεσαν, καταμαθῶν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν τῶν Χαλδαιῶν ἐρυμνόν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθύς ἐτείχιζε φρούριον· καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅποσοι εἴεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ᾤχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κύρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.
- 12 Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους, τοὺς δὲ τινας καὶ τετρωμένους. ὡς δὲ εἶδεν, εὐθύς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἰατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι ἦμοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμένιοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἶδ' ὅτι οὐκ ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦρετε καὶ
- 13 ἐφέρετε· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἷα ἐστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρησθε, μηκέτι ἦμετε δεῦρο ἄνευ ὀπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὀπλων ἦμετε· ὡς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γέ-
- 14 νησθε, ἐμοὶ μελήσει. ἀκούσαντες δὲ οἱ Χαλδαῖοι

ταῦτα, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι ᾤχοντο οἴκαδε.

Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τὴν τε κλήσιν τοῦ Κύρου καὶ τὴν πράξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ ἄλλα ὅσων ᾔετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κύρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κύρον, ἔλεξεν, ὦ Κύρε, ὡς ὀλίγα 15 δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δούλος ὡς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες νῦν ἀναφαινώμεθα σεσωσμένοι ὡς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κατὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠνχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κύρε, 16 ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἂ ὑπισχνοῦ ποιήσῃν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάβαντες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἦδη, ὥστε καὶ προσοφειλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφύραμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος τοσαύτ' ἔλεξεν.

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἦκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἄλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὰδ' ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὃς τί δ', 18 ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραϊνοίμεθα. Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. τί

οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα-
 περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς
 ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι,
 19 εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σὺ, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε, βούλοιο ἂν σοὶ τὴν νῦν ἀργὸν οὐδ' ἄν χωρὴν
 ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ
 σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ
 ἂν τοῦτο προΐασθαι· πολὺ γὰρ ἂν ἀυξάνεσθαι τὴν
 20 πρόσδοτον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὅρη
 ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιστ' ἂν ἔαν νέμειν ταῦτα τοῖς Ἀρ-
 μενίοις, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀπο-
 τελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεί-
 σθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε,
 ἐθέλοισ ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις
 μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺ πλείω ὠφελήσεσθαι;
 Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἶπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε
 21 σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν
 οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζόμεθα μὴ
 ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι
 τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμ-
 μαχα εἴη; Οὕτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι,
 εἰ οὗτοι παραλήφονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ
 22 τετειχισμένα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτωςι τοίνυν,
 ἔφη, ἐγὼ ποιήσω· οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παρα-
 δώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· κὰν ἀδικῶσιν
 ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ἀμφοτέρωθεν ταῦτα, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔλαβον καὶ ἔδοσαν πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἔλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι

συντείδετο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ
 ἐπινομίας, καὶ ἐπιμαχίαν κοινὴν, εἰ τις ἀδικοῖη
 ὁποτέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν 24
 δὲ ἐτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθήκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ
 συνθήκαι ἐγεγένηντο, εὐθύς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 ροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον καὶ τὰπιτήδεια
 συνεισήγον. ἐπεὶ δ' ἐσπέρα προσῆει, συνδείπνους 25
 ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὡς φίλους ἦδη. συ-
 σκηφούντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν
 ἄλλοις σφῶν πᾶσι ταῦτ' εὐκτὰ εἴη· εἰσὶ δὲ τινες τῶ
 Χαλδαίων οἱ ληζόμενοι ζῶσι καὶ οὗτ' ἐπίστανται ἐρ-
 γάζεσθαι οὗτ' ἂν δύναιντο, εἰδισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεῦν· αἰεὶ γὰρ ἐλήζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν, πολλά
 κισ μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γὰρ, ἔφασαν,
 πολύχρυσος ἀνήρ, πολλάκισ δὲ καὶ παρ' Ἀστνάγει.
 καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μι- 26
 σθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλει-
 στον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν, καὶ πολλοὺς γε ἔσε-
 σθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συναμολογεῖτο. ὁ δὲ 27
 Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πολλάκισ πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ
 Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ'
 αὐτοῦ κατασκευασμένοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πρά-
 γματα καὶ ὄχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ
 καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰν-
 δὸν τὰ ἐαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοι- 28
 οὔδε· Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἶ-
 πατέ μοι, εἰ τινα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι
 πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων
 οὔτινες αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγοῦντο ἂν καὶ συμπράττοιεν
 ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλο-

μαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βου-
 λοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι
 οἷς ἂν δέη καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευο-
 μένων τοὺς ἀξίους· τούτων δὲ ἕνεκα βούλομαι ὡς
 ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομί-
 ζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδὺ μοι ἀπέχεσθαι φαίνεται·
 φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ
 29 ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγελος, ᾧ κε-
 λέύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γε-
 νέσθαι, ἔλθων ἐκείσε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ με Κύρος,
 ὃ Ἰνδὲ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων,
 προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθεῖν ἐκ Περσῶν·
 καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ πέμψης
 ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος
 διδῶ αὐτῷ, πειράσσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλεύσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν
 ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ
 ἐπιστέλλετε ὅ,τι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν
 μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρη-
 σόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰδόμεθα αὐτῷ ὅτι οὐ-
 δεμίαν χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου
 ἕνεκεν πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.
 31 ταῦτ' εἶπεν ὁ Κύρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων
 καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς
 ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ
 αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύ-
 σαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

III. Τῇ δ' ὑστεραία ὃ τε Κύρος ἐπεμπε τὸν ἄγγελον
 ἐπιστείλας ὁσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλ-
 δαῖοι συνεπέμψαν οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι
 καὶ συμπράξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσή-
 κοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κύρος τὸ

φρουριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις
 τᾶσι καὶ ἄρχουτ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον οὐ ᾤετο
 Κναξάρη ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπήει συλλαβῶν
 τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων καὶ ὁ
 παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων
 εἰς τετρακισχιλίους, οἱ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν
 ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰ- 2
 κουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἐνθον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνὴρ
 οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἠδόμενοι τῇ εἰ-
 ρῆνῃ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅ,τι ἕκαστος ἀξίου
 εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως
 ἂν νομίζων καὶ τὸν Κύρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ ὑπὸ
 πάντων τιμῇ. τέλος δ' οὖν ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
 Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον
 υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν
 ὁ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κύρος. καὶ ὁ Κύρος 3
 ἰδὼν εἶπεν, Ῥεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ πε-
 ριμόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σύ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα
 τὰ χρήματα ἃ φέρεις ἄπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ
 μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμπε δὲ τὸν υἱόν ὡς
 κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρα-
 τιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σπαντῆ καὶ τῷ ἀν-
 δρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεντημέ-
 νοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα
 διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκείτω τὰ σώματα,
 ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' 4
 εἰπὼν παρήλασεν· ὁ δ' Ἀρμένιος συμπρούπεμπε καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐερ-
 γέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποίουν,
 ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ καὶ ὁ
 Ἀρμένιος στρατιάν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης.
 οὕτω δὲ ὁ Κύρος ἀπήει κεχρηματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε 5
 7*

μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὅποτε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραία τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἐπέμψε πρὸς Κναξάροη· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνη καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα ὄπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις καὶ ἡφφραίνετο.

6 Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδωκε τοῖς αὐτοῦ ταξίαρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἰκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἰ τινας ἀγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ ὅ,τι πον καλὸν ἰδοὶ εἰς στρατιάν, τοῦτο κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιοτάτοις, νομίζων ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἔχει τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμησθαι. ἠνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξίαρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔξομεν οὕς ἂν βουλώμεθα καὶ 8 τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιός ἢ. πάντως δὲ ἀναμνησκόμεθα τὰ ποῖ' ἄττ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια· σκοπούμενοι γὰρ εὐρήσετε τὸ τε ἀργονηνῆσαι ὅπου ἔδει καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπευδῆσαι καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρῆ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, γιννώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειδῶ καὶ ἢ καρτερία καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κύρος ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ

σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικούς πόρους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσι ἐώρα πάντας εὖ παρασκευασμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γιννώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦνται τι. ἐτι δ' ὄρων ὅτι φιλοτίμως 10 ἔχοντες, ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ 11 εἶναι. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστα τε καὶ ἄριστα, ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξίαρχους καὶ λοχαγούς. οὗτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τοῦ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς, καὶ ὅποτε θεοὶ ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὡς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, 12 παράγων αὐτοὺς ἐπεδείκνυ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕναστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς

ἑαυτοῦ ἄπερ αὐτὸς ἐκείνους, καὶ πειρᾶσθαι ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶντο, πρῶ δὲ παρῆναι ἐπὶ τὰς
 13 Κνωξάρου θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπίοντες οὕτω πάντες ἐποίουν. τῇ δ' ὕστεραία ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ θύραις. σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κνωξάρην ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κνωξάρη, ὅτι ἂ μέλλω λέγειν σοὶ πάλα δοκεῖ οὐδὲν ἦττον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνηι λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις ἡμᾶς ἐξόδου μεμνήσθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾶς, ἐγὼ λέξω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπεὶ περὶ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὴν ἐμβάλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκουτες· ἦν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἠδόμενοι. ἐπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατεύσομεθα, θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μελίων τις κίνδυνος ἐμελλεν ἡμῖν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται, ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχόμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐπίοντες αὐτοὺς δεχόμεθα ἦν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μὲντοι ἡμεῖς μὲν βελτίοσι καὶ ἐρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ μὴ ἄκουτες ὄραν δοκῶμεν τοὺς πολέμιους· πολὺ δὲ κἀκείνοι

μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσομεν αὐτοὺς οἴκοι καθήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμέν τε αὐτοῖς, ἔν' ὡς τάχιστα συμμίζωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δηοῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, 19 εἰ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ' αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω [πολὺ ἂν μᾶλλον]. καὶ ὁ πατήρ αἰεὶ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὡς αἱ μάχαι κρινονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμας. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· Κνωξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, 20 Ἄλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἀχθῶμαι ὑμᾶς τρέφων μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμωγνομοῦμεν, συσκευαζάμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάττον συγκρατινῆ, ἐξίωμεν ὡς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21 ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἐπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἠτείτο Ἰεῶς καὶ εὐμενεῖς ὄντας ἠγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ παραστάτας ἀγαθούς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρακάλει δὲ καὶ ἦρωας γῆς Μη 22 θίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέρησε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὄρειοις, τότε δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν Ἰάσκειτο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίαις καὶ ἦρωας Ἀβσυρίας οἰκήτορας ἠμμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας

αὐθις Αἰὶ πατρώῳ ἔδνε, καὶ εἰ τις ἄλλος θεῶν ἀνε-
καίνετο, οὐδενὸς ἠμέλει.

- 23 Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθύς τοὺς μὲν πε-
ζοὺς προαγαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἔστρατοπεδεύ-
οντο, τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιε-
βάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. καὶ τὸ λοιπὸν
δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τά-
πιτήδεια καὶ δροῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς
24 πολεμίους. ἠνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ'
ἡμερῶν ὁδὸν ἀπέχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Ὡ
Κυαξάρη, ὦρα δὴ ἀπαντῶν καὶ μῆτε τοῖς πολεμίοις
δοκεῖν μῆτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσ-
ιέναι, ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα.
25 ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξε τῷ Κυαξάρη, οὕτω δὴ συν-
τεταγμένοι προῆσαν τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον
ἔδοκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ
φῶς ἐποιούντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ
στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μὲντοι τοῦ στρατοπέδου
ἔκαον, ὅπως ὁρῶεν μὲν εἰ τινες νυκτὸς προσίοιεν
διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο δ' ὑπὸ τῶν προσιόντων.
πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέδου ἐπυρπό-
λουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ' ἔστιν ὅτε
καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐ-
τῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω τοῦ
στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.
26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἤδη
ἐγγὺς ἀλλήλων τα στρατεύματα ἐγένετο, τάφρου
περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβα-
ροι βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρου
περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι
γάρ ὅτι ἵππικὸν στρατεύμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι
27 καὶ δύσχορηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμέ-

νοὺς τε γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις,
καὶ εἰ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λύσαι
ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον
δὲ θωρακίσασθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι
διὰ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ
ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα
περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ
εἶναι ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι.
τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγένοντο. 28
ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπειχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν
Ἀσσύριοι οὕτως ἔστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἰρηται, ἐν
περιτεταφρευμένῳ μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς
ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κόμας τε καὶ γηλόφους ἐπί-
προσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια
ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι.
καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα ὥσπερ ἐπρεπε προφυλα-
κὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
καὶ οἱ ἄλλοι ἠγρυμῶνες ἀνέπαινον τὰ στρατεύματα ἐν
τῷ ἐχυρῷ· Κῦρος δὲ καὶ Κυαξάρης συνταξάμενοι
περιέμενον, ὡς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχούμενοι.
ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ
τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσουντο ἐν ταύτῃ τῇ
ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κυαξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἐλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
ᾧ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι
θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, εἰ μὴ ἀνταπεξ-
ίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρήσαντες
ἀπίασιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν
μᾶλλον φοβήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἔδοκει. ὁ δὲ 31
Κῦρος, Μηδαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ᾧ Κυαξάρη,

οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσό-
 μεθα, ὡς σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πο-
 λέμιοι θεάσονται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν
 ἀσφαλεῖ εἰσι τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδάν τε μηδὲν
 ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ
 πλῆθος πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονή-
 σουσι, καὶ αὐριον ἐξίασι πολὺ ἐρωμενεστέραις ταῖς
 32 γνάμαις. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν,
 οὐχ ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὐ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρο-
 νοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ
 διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐργῶν ὅτι οὐδὲν παύονται.
 ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερούς τε
 ἡμᾶς γενέσθαι καὶ λέναι εὐθύς ὁμοίως, εἰληφτότας αὐ-
 33 τοὺς ἐνθα πάλα ἐβουλόμεθα. λέξαντος δ' οὕτω Κύ-
 ρου συνέδοξε ταῦτα καὶ Κνωξάρη καὶ τοῖς ἄλλοις.
 καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατα-
 στησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύ-
 34 σαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραία πρῶ Κῦρος μὲν
 ἔστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
 ὁμοτίμοις ἔστεφανωμένοις πρὸς τὰ λεγὰ παρῆναι.
 ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς ἔλε-
 ξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὡς οἱ τε μάντιες φασὶ καὶ
 ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην ἔσεσθαι προαγγέλλουσι καὶ
 νίκην διδόναι καὶ σωτηρίαν ὑπισχυοῦνται ἐν τοῖς λε-
 35 ροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποίους τινὰς χρῆ εἶ-
 ναι ἐν τῷ τοιῶδε κἂν αἰσχυνοίμην ἂν· οἶδα γὰρ ὑμᾶς
 ταῦτα ἐπίσταμένους καὶ μεμελετηκότας καὶ ἀκούον-
 τας διὰ τέλους οἷάπερ ἐγώ, ὥστε κἂν ἄλλους εἰκό-
 36 τως ἂν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατα-
 νενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ συμμαχούς
 τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν,
 τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἐφ' οἷς τε ἐτρε-

φόμεθα ὑπὸ Κνωξάρου, ἃ τε ἠσκοῦμεν, ἐφ' ἃ τε αὐ-
 τοὺς παρακελήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀνταγωνιστὰι
 ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς ὑπομι- 37
 μνήσκετε ὅτι ἦδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἕκαστός ἐστιν
 ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμαθεῖς ἄνθρωποι γένωνται,
 οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομιμνή-
 σκοντος δέοιτο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς
 δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι 38
 πράττοντες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πείραν λήψεσθε.
 ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιῶδε καὶ ἄλλους βελ-
 τίους ποιεῖν εἰκότως ἂν ἦδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τε-
 λέως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν, ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν
 αὐτὸς μόνος ἔχων καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν
 ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι. τούτου δ' ἕνεκα οὐκ ἐγώ, 39
 ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ
 ἐρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε
 αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὐ δ' ἐπίστασθε
 ἕως ἣν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε,
 καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ ἀλλ'
 ἔργῳ θαρροῦν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπίοντας ἀρι- 40
 στᾶν ἔστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησάμενους
 ἦκειν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλ-
 θον, αὐτίς τοὺς οὐραγούς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις
 τοιάδε ἐνετέλλετο.

Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε 41
 καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οἱ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς
 κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φρονιμώ-
 τεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥττον ἐντιμον
 τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπισθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς
 εἶ κρείττους ποιοῖτε, καὶ εἰ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦ-
 τον ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρεει δ' 42

ὑμῖν, εἶπερ τῶ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ δια τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἠττηθήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς θάττου ἠγρεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἡμετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφα-
43 νωμένοι εἰς τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὲ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν· οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠριστηκότες ἐξῆσαν τε θρασέως καὶ παρετάττοντο ἐρωμένως. παρέταττε δὲ αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιᾶδε παρεκελεύετο.

44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι· νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ γῆς ἐν ἧ ἔφυτε καὶ οἰκῶν ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἐσεσθε· εἰ δ' ἠττηθήσεσθε, εὐ ἴσθε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίους.
45 ἄτε οὖν νίκης ἐρώωντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ κρατεῖν βουλομένου τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίους φεύγοντας· μῶρος δὲ καὶ εἰ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶρος δὲ καὶ εἰ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἠτταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσι καὶ τὰ τῶν ἠττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἠττώμενοι ἅμα ἑαυτοὺς τε καὶ
46 τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν; ὁ μὲν δὲ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναζάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ὀλίγοι ἐτι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρούματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται. ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἐτι οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47 ἀπεκρίνατο, Ὡ Κναζάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῖν αὐτῶν ἔσονται οἱ ἠττηθέντες, εὐ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐτοὶ δὲ οὐ νομιοῦσιν ἠττηθῆσαι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσει, ἐν ἧ ἄμεινον ἂν ἴσως βουλευσάιντο ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμειέσθαι ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλάμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48 δὲ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ᾤχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος ὥσπερ εἰκὸς ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξλοῖεν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω ὧν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὔσι πολλά τε καὶ ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας. ἐνθα δὲ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ᾧ 49 Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἐτι ἔξεστι παρακελεύσαιο, εἰ ἄρα τι καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαιο τοὺς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡ Χρυσάντα, μηδέν 50 σε λυπούντων αἰ τοῦ Ἀσσυρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ ἐστιν οὔτω καλὴ παραίνεσις ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς αὐθήμερον ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσεν· οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τούτο μεμελετηκότες εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἰππέας, ἀλλ' οὐδὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς ποιεῖν, ἦν μὴ πρόσθεν ἡσκηκότες ᾧσι. καὶ ὁ Χρυσάντας εἶ- 51 πεν, Ἄλλ' ἄρκει τοι, ᾧ Κῦρε, ἦν τὰς ψυχὰς αὐτῶν

ἀμείνονας παρακελευσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύ-
 ναιτ' ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθεῖς αὐθιμερὸν
 αἰδοῦς μὲν ἐμπλήσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ
 ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρῆ
 ἐπαίνων ἔνεκα πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον
 ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο
 ὡς ἀρετώτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον
 52 ἢ φεύγοντας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι
 τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφῆσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμ-
 μονοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρχαι δεῖ τοι-
 ούτους δι' ἃν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐντιμος καὶ ἐλευθέ-
 ριος ὁ βίος παρασκευασθῆσεται, τοῖς δὲ κακοῖς τα-
 πεινός τε καὶ ἀλγεινός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακεί-
 53 σεται; ἔπειτα δὲ διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας
 ἐπὶ τούτοις γενέσθαι οἵτινες δειξουσὶ τε ὀρθῶς καὶ
 διδάξουσιν καὶ ἐθιοῦσιν ταῦτα δοῦν, ἔστ' ἂν ἐγγένη-
 ται αὐτοῖς τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμο-
 νεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ
 δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ
 δεῖ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολε-
 54 μίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρεξέσθαι. εἰ
 δὲ τοὶ ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ
 καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ
 δυνήσεται τις ἀπορραψοδήσας παραχοῆμα ἄνδρας
 πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶστον εἶη καὶ μα-
 θεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις
 55 ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστενον
 ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτοῖς
 ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἐώρων παρόντας, οἳ καὶ
 παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε οἷους χρῆ εἶναι καὶ ὑπο-
 βαλεῖν δυνήσεσθε, ἢν τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ'
 ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θανμάζοιμ' ἄν, ἔφη,

ὦ Χρυσάντα, εἰ τι πλέον ἂν ἀφελήσειε λόγος καλῶς
 ῥηθεῖς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσι-
 κῆς ἄσμα μάλα καλῶς ἄσθην εἰς μουσικὴν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κναξάρης πάλιν 56
 πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἔξαμαρτάνοι διατριβῶν καὶ οὐκ
 ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος
 ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὐ μὲν ἴστω,
 ἔφη, ὅτι οὐπω εἰσὶν ἔξω ὄσους δεῖ· καὶ ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ,
 ἄξω ἦδη. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς 57
 ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, θάπτον
 ἠγείτο, οἳ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπί-
 στασθαι καὶ μεμελετημέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι,
 ἐρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους
 καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ τὸ πάν-
 τας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι, ἠδέως δὲ διὰ
 τὸ φρονίμως ἔχειν· ἠπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὐ-
 τως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ
 ὁμοσεῖναι τοῖς πολεμίους, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ
 ἀκοντισταῖς καὶ ἵππευσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, 58
 παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἠγε-
 μάν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμε-
 νον, ἐξῆρχεν αὐτὸς ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἳ
 δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῆ φωνῇ·
 ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦττον τοὺς
 ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα 59
 πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροί, πεπαιδευμένοι, καὶ
 παρορῶντες εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας,
 ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ Ἄγει' ἄνδρες φίλοι,
 Ἄγει' ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεσθαι.
 οἳ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο
 τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ

στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, θάρρους, θάρρους, παρακλευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς, 60 ὅπερ οἶμαι δεινότετον τοῖς ὑπευαντίοις. τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρμάτων προμαχοῦντες, ὡς ἔγγυς ἤδη προσεμίγνυ τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινόν τε ἐπὶ τὰ ἄρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται 61 αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ' ἐπίοντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν, ἐφθέγγετο δὴ ὁ Κύρος, Ἄνδρες ἄριστοι, ἤδη θάπτόν τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπένδειν συμμίξαι δρόμον τινὲς ἤρξαν, συνεφέι- 62 πετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βᾶδην δρόμῳ ἠγείτο, καὶ ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς ἄνδρα πρῶτος καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτο τοῦτο ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγύα οὐ- 63 τως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὲ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμῶσε ἐφέροντο. οἱ γὰρ μὴν πολέμιοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἐφευγον 64 εἰς τὸ ἔρμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι ἀθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρω- νυσαν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπύπτοντας ἐπεισπη- δῶντες ἐφόνεον ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἕνια γὰρ τῶν ἀρμάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα 65 ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ τῶν Μήδων δ' ἵππεις ὀρῶντες ταῦτα ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππεας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τούτοις. ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διαωγμός 66 ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ φόνος [ἔξ] ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου τοξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς

κατακαίνοντας οὔτε ἐφρόνου οὔτε ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὄραματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περσῶν τινὰς διακεκοφῆτας [πρὸς] τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδον. ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσ- 67 συρίων καὶ τῶν συμμάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναι τε πέπλους καὶ θρυπτόμεναι, καὶ ἰκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς, ἀλλ' ἀμῦναι καὶ αὐταῖς καὶ τέκνοις καὶ σφίσι αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν 68 τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ Κύρος τὰ γι- 69 γνόμενα, δεισας μὴ καὶ εἰ βιάσαιντο εἶσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαιεῖν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ' ἀνάγειν ἔξω βελῶν καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις 70 ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευμένους ὡς δεῖ· ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπέσθοντο, ταχὺ δὲ τοῖς ἄλλοις παρηγγελλον. ὡς δ' ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου εἶδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

[A.]

Μείνας δὲ ὁ Κύρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ 1. στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοὶ εἰσι μάχεσθαι εἰ τις ἐξέρχοιτο, ὡς οὐδεὶς ἀντεξῆει, ἀπήγαγεν ὅσον 8

ἔδοκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ
 2 ἔλεξε τοιαύδε. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον δύνάμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι· νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια ὦν ἂν αἰεὶ ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον πᾶσιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται· ὦν δ' ἕκαστος ἀξίος, ἐπειδὴν παρ' ὦν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστω καὶ ἔργῳ
 3 καὶ λόγῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἔγγυ-
 4 τατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι πυθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσα περ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομαστί, ἀνατεταμένους οὗτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθύς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτὸς τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφθασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολέμιους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντεινασθαι καὶ τὰ παλὰ ἐπαφείναι· ὥστε αὐτὸς τε ἀβλαβῆς καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πεί-
 4 θεσθαι παρέχεται. ἄλλους δ', ἔφη, ὁρῶ τετραμέ-
 5 νους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὀπίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ καὶ ὡς ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ φρόνιμον καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία μὲν ἤδη τιμῶ· ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν διδῶ ὃ
 5 θεός, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, ὑπομῆσαι· ἃ γὰρ νῦν εἴδετε

ἐν τῇ μάχῃ τῆδε ἐνθυμούμενοι μήποτε παύεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κρῖνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώξει τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾶν ἀπαλλάττονσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποῖαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστ' ἂν κρῖναιτε πειράν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγενημένου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, 6 ἔφη, αἰεὶ διανοοῦμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὡς θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σάφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπουδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἔξῃρχεσθε καὶ τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν 7 δὲ ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κναξάρην ἤλθε· καὶ συνησθεῖς ἐκεῖνα κοινῇ ὡς εἰκὸς καὶ ἰδὼν τάκει καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς τὸ αὐτοῦ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς ἔδει ἐκοιμήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, καὶ τεθνημότος τοῦ ἄρχοντος καὶ 8 σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτός ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὃ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἠθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρείχε πᾶσιν ὅτι τὸ ἠγούμενον τῆς στρατιᾶς φύλον διεφθάρθαι ἔδοκει ταῖς γνώμαις. οὕτω δὲ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. ὡς δ' 9 ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθύς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρῶτους· κατελείπειτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κναξάρην Μῆδοι πάντες καὶ
 8*

- 10 ἤριστοποιοῦντο ἐν ταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἤρισθησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κύρος τοὺς αὐτοῦ ταξίαρχους καὶ ἐλέξε τοιάδε. Οἶά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα, ὡς ἄνδρες, ἀγαθὰ ἀφείναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ διδόντων. νῦν γάρ ὅτι οἱ πολέμοι ἡμᾶς ἀποδεθράκασιν αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς ἂν τις τούτους οἴοιτ' ἂν μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οἵτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνειαν, ἐπεὶ ἤττηνται τε καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ἂν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μάχασθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν; καὶ τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διάκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, Ὅτι ἵππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακαυεῖν, οὗτοι ἐφ' ἵππων νέονται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί, 12 διάκοιτες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κναξάρη λέγεις ταῦτα; καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἰδῆ ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.
- 13 Καὶ ὁ Κναξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκεῖνοι ἤρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνη· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτὸς τε περὶ εὐθυλίαν ἐτύγγανεν ἂν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς το αὐτο ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν 14 ὧδε. ὦ Κύρε. ἀλλ' ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μᾶλλον ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μὴδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακείσθαι καὶ ὁρῶν καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῆ εἶναι. μεῖζω δὲ ἡδονὴν τί

παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγνηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν, σωφρόνως 15 διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύως εὐδαιμονοῦντες γηρᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάθωμεν ἄπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθῆναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας ἐτέρας ἐφριμένους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμοι ἤττους ὄντες ἡμῶν ἐφρου- 16 γον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἤττους ἀσφαλῶς εἴχε. νῦν δὲ κατανόησον πόσῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοι εἰσιν· οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς δι' ἀμεθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται ὅτι ἀπίοντες οὐδὲν ἤττον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς, κἂν μὴ βούλωνται, ἀγαθὸς γενέσθαι. ἴσθι δ' ὅτι 17 οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας λαβεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶσι, φεύγουσι, κἂν πολλὰ ὦσι, σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπειδὴν δέ τις αὐτῶν θηρᾶ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει οὐδ' ἦν μία τύχη οὕσα, ἀλλ' ἴεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν 18 κατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρῳμα παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥστε ὑπόσοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσιμεν αὐτοῖς καὶ μαθήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἐκάστῳ ἡμῶν χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν. προσέτι δ' οὐδ' ἂν ἐθέλοισι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὁρῶν Μήδους εὐθυμου-

μένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
λέναι.

- 19 Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σύγε μη-
δένα ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἐπεσθαι
δός· καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων
ἤκοιμεν ἐκάστῳ ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσε-
σθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων
οὐδὲ διωξόμεθα· πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν
δέ τι ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι
20 ὑπολειπόμενον, ἤξομεν πρὸς σέ ἄγοντες. ἐννοεῖ δ',
ἔφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοὶ χα-
ριζόμενοι μακρὰν ὁδόν· καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιός εἰ
ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἰκαδ' ἀφικώμε-
θα καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες οἶδε ὁρῶ-
21 μεν. ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κναξάρης, Ἀλλ' εἰ γε μὲν-
τοι ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χερσὶν ἔγωγέ σοι εἰδείη
ἂν. Σύμπεμφον τοίνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπί-
στων τούτων, ὃς ἐρεῖ ἂν σὺ ἐπιστείλης. Λαβῶν δὴ
22 ἴθι ὄντινα ἐθέλεις τούτων. ἐνθα δὴ ἔτυχε παρῶν ὁ
φήσας ποτὲ συγγενῆς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθείς. εὐ-
θύς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἔφη, οὐτοσί.
Οὗτος τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σὺ, ἔφη, τὸν
23 ἐθέλοντα λέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβῶν τὸν
ἄνδρα ἐξῆι. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν
δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφης ἠδισθαι
θεώμενος ἐμέ. Οὐκ οὖν ἀπολείψομαι γέ σου, ἔφη ὁ
Μῆδος, εἰ τοῦτο λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους, ἔφη,
προθύμως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν
Δί', ἔφη, ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σέ ἐμὲ ἠδέως θεᾶ-
24 σθαι. τότε δὴ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κναξάρου
τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μῆδοις καὶ
προσετίθει ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς καλ-

λίστου καὶ ἀρίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γε-
γονότος.

Πράττοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πως ἀφι- Π
κνοῦνται ἀπὸ Ἑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι
ὄμοροι τῶν Ἀσσυρίων εἰσὶν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὐίπποι δὲ καὶ
τότε δὴ ἐδόκουν καὶ νῦν δοκοῦσιν εἶναι· διὸ καὶ
ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι τοῖς Σικρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ'
ἐν πόνοις οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπι-
σθοφυλακεῖν ἐκέλευον αὐτοὺς ὡς χιλίους ἰππέας ὄν-
τας, ὅπως εἰ τι ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ αὐ-
τῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ Ἑρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες 2
ὑστάτοι πορευέσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ
τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον. στρατεύονται γὰρ δὴ
οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧνπερ
καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ἑρ-
κάνιοι. ἐννοηθέντες δὲ οἶά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν 3
Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν,
ἠττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνείη τῷ στρατεύματι,
οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολεί-
ποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν κα-
λὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συν-
επιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἄγγελους πρὸς Κῦρον·
ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τοῦτου ὄνομα μέγιστον ἠύ-
ξητο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρω ὅτι μισοῖέν 4
τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βούλοιο λέναι
ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἠγή-
σοιντο· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολε-
μίων ὡς ἔχοι, ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ 5
δοκεῖτε ἂν, ἔφη, ἔτι ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτοὺς πρὶν

ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα
 συμφορὰν τοῦτο ἠγοῦμεθα ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀπο-
 6 δρᾶντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτοὺς ὡς μέ-
 γιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσι. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι
 καὶ αὐρίον ἔωθεν εἰ εὐζωνοὶ πορεύοιντο, καταλή-
 ψοῖντο· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῆ
 πορεύεσθαι αὐτοὺς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέρα
 νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἐστρα-
 7 τοπέδευνται. καὶ ὁ Κύρος ἔφη, "Ἐχετε οὖν ὧν λέ-
 γετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε; Ὀμή-
 ρους γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες τῆς
 νυκτὸς ἀγαγεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῖν πιστὰ θεῶν πε-
 ποιήσο καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις
 8 τὰ αὐτὰ ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τού-
 του πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἂ
 λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς,
 ὡς μῆτε Περσῶν μῆτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἑαν-
 τῶ. καὶ νῦν ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ἑρκανίους καὶ πιστενο-
 μένους καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ
 Μήδων οἱ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

9 Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στρατεύμα ἔτι φά-
 οὺς ὄντος, καὶ τοὺς Ἑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
 ἵνα ἅμα ἴοιεν. οἱ μὲν δὲ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
 τες ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγρᾶνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στρα-
 10 τεύμα· τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἱ μὲν διὰ τὸ παιδί
 ὄντι Κύρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἱ δὲ διὰ
 τὸ ἐν θήρῃσιν συγγενόμενοι ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν
 τρόπον, οἱ δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἶδέναι ὅτι μέγαν
 αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἱ δὲ καὶ ἐλπίδας
 ἔχοντες διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχεῖ
 καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἱ δὲ, ὅτε ἐτρέ-
 φετο ἐν Μήδοις, εἰ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντι-

χαρίζεσθαι ἐβούλοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλαν-
 θρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολ-
 λοι δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς Ἑρκανίους εἶδον καὶ λόγος δι-
 ἤλθεν ὡς ἠγγήσονται ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ
 τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα. οὕτω δὲ ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαν- 11
 τες καὶ οἱ Μῆδοι πλὴν ὅσοι σὺν Κναξάρῃ ἔτυχον
 σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον καὶ οἱ τούτων ὑπή-
 κοοι. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως
 ἐξωρμᾶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθελοῦσιοι καὶ χά-
 12 ριτος ἔνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν
 πρὸς τοὺς Μήδους ἐλθὼν ἐπήγεσέ τε αὐτοὺς καὶ
 ἐπηύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ἡρεῖσθαι
 καὶ σφίσι, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι χάριν
 αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος δ'
 εἶπεν ὅτι ἠγγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί, ἐκείνους δ'
 ἔπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν ἀνα-
 παύονται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς
 πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ αἰεὶ
 καίριον. ἐκ τούτου ἡρεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ἑρκανίους. 13
 καὶ οἱ ἠρώτων τί δέ, οὐ γὰρ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
 τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχω καὶ σὺ τὰ
 πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
 γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
 ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν.
 οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευασθαι ὡς ἦν μὲν ἀλη-
 θεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἔξαπα-
 τᾶτε, οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὡς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν
 ἔσεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς
 ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ἑρκανίοι,
 ἐπεὶ περ φατὲ ὑστάτους ἔπεσθαι τοὺς ὑμετέρους,
 ἐπειδὴν ἴδητε αὐτοὺς, σημήνατε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμετέροι
 εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα 14

οἱ Ἰσραηλιῖται τὴν μὲν ὁδὸν ἠγοῦντο ὡς περ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Αὐδοὺς οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ Κύριος μικρὰν τινα αὐτῶν οἴοιτο ῥοπήν εἶναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.

- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται πρῶς τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανῆς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φοβίαν ἐγγίγνεσθαι πρὸς τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὡς δ' εὖζωνοὶ τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίνονται
- 16 τοῦ τῶν Ἰσραηλιῶν στρατεύματος. ὡς δ' ἐγνωσαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τῷ Κυρίῳ λέγουσιν ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι· τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γινώσκουσιν
- 17 ἔφασαν καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, τάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσίν, ὡς τάχιστα ὑπαντῶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας· συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Ἰσραηλιῶσι ὅτι ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτούς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ
- 18 Κυρίῳ, ὁ δὲ προσελαύνει πρὸς τοὺς Ἰσραηλιῶσι. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς Ἰσραηλιῶσι ὁ Κύριος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στρατεύμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ πλησίον Ἰσραηλιῶν στρατεύμα καὶ οὐχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτούς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξιούσθ' τε αὐτούς καθ' ὃν ἂν

ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρρύνετε· ἦν δὲ ὄπλα αἴρονται ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων, ἔφη, εὐθὺς δεῖ πρώτων πειρᾶσθαι μηδένα λιπεῖν. ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. οἱ δὲ Ἰσραηλιῖται ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων 19 ἤσθησάν τε καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρήσαν τὰς δεξιὰς, ὡς περ εἶρητο, προτεινόντες· οἱ δὲ Μήδοι καὶ Πέρσαι ἀντεδεξιούντο τε αὐτούς καὶ ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύριος λέγει, Ἡμεῖς μὲν 20 δὴ, ὡς Ἰσραηλιῖται, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, πρώτου ἡμῖν εἶπατε πόσον ἀπέχει ἐνθένδε ἔνθα αἱ ἀρχαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγω πλεον ἢ παρασάγγην.

Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κύριος, Ἄγετε δὴ, ἔφη, ὡς 21 ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μήδοι καὶ ὑμεῖς ὡς Ἰσραηλιῖται, ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς πρὸς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι, εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τοιούτῳ ἐσμεν ἔνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν ἂν πάντων τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ἃ ἤκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλ' ὄψεσθε ὡς περ δούλων ἀποδιδρασκόντων ἠύρημένων τοὺς μὲν ἰσχυρούμεν αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φροεῖν δυναμένους. ἠττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἤξειν οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι κατελιγμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἠδέως βουλόμεθα καὶ 22 δεῖπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν τούτοις σχολὴν μήτε βουλευσασθαι μήτε παρασκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδὲν, μηδὲ γινῶναι πάμπαν ὅτι ἄνθρωποι ἐσμεν, ἀλλὰ γέγραφα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἤκειν

23 νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ἰσκιόνιοι, ὑμᾶς
 αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορευέσθε ἔμπροσθεν,
 ὅπως τῶν ὑμετέρων ὄπλων ὀρωμένων λανθάνωμεν
 ὅτι πλείστον χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρα-
 τεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν κα-
 ταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἰππέων, ἢ, ἂν τι δέωμαι, [ὡς]
 22 χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ
 μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθροοὶ
 ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐν-
 τυχόντες ἀποβιασθῆτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε
 διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
 25 τον, νῦν ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ
 νικῶμεν, ἔφη, ὁ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην
 ἀνέτρεψε, φυλάσσειν δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέ-
 σθαι· ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνήρ ἐστιν, ἀλλὰ
 σκευοφόρος· καὶ ἕξει τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι δὴ
 26 τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκείνο δὲ χρῆ γινῶναι ὅτι
 οὐδὲν ἐστὶ κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν
 ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τοὺς ἀνδρας καὶ τὰς γυ-
 ναῖκας καὶ τὰ χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν. πρὸς
 ταῦτα τοῦτο μόνον ὀρατε ὅπως τὴν νίκην διασωζώ-
 μεθα· ἐὰν γὰρ κρατηθῆ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάξων ἔχεται.
 καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες μέμνησθε, ἦκειν πάλιν ὡς
 ἐμὲ ἐτι φάους ὄντος· ὡς σκότους γενομένου οὐδένα
 ἐτι προσδεξόμεθα.
 27 Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἐκάστους
 καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἑκα-
 στον δεκαδάρχοις ταῦτά σημαίνειν· ἐν μετώπῳ γὰρ
 ἦσαν οἱ δεκαδάρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκα-
 δάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελύειν παραγγέλλει
 ἐκ τούτου δὲ προηγοῦντο μὲν οἱ Ἰσκιόνιοι, αὐτὸς δὲ
 τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ

ἰππέας ἐκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκός, παρέταξε. τῶν δὲ 28
 πολεμίων, ἐπεὶ φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ
 δρώμενα, οἱ δ' ἐρίγνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ
 δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλνον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζου-
 το, οἱ δ' ἐρρίπτουν τὰ ὄπλα ἀπὸ τῶν ὑποξυρίων,
 οἱ δ' ὠπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους,
 οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ
 τὰ ὄχηματα, οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια ἐλάμβανον ὡς
 διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλί-
 σκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φυγὴν ὤρμων· οἴεσθαι
 δὲ δεῖ πολλά τε καὶ παντοδαπά καὶ ἄλλα ποιεῖν
 αὐτούς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' ἀμαρτητὴ ἀπώλ-
 λυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Αὐδῶν βασιλεὺς, ὡς θέρους ἦν, 29
 τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμ-
 ψατο τῆς νυκτός, ὡς ὄρεον πορεύοιντο κατὰ ψῦχος,
 καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἰππέας ἐπηκολούθει. καὶ τὸν 30
 Φρύγα τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ'
 Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας. ὡς δὲ παρήσθοντο
 τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτούς, πυ-
 θόμενοι τὸ γιγνόμενον ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνά-
 κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν 31
 τῶν Ἀραβίων ἐτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθα-
 ρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ἰσκιόνιοι. τὸ δὲ πλεῖ-
 στον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων·
 ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώτατα πρὸς
 τὴν πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὲ Μῆδοι καὶ Ἰσκιόνιοι, 32
 οἷα δη εἰκός κρατοῦντας, ταῦτα ἐποίουν διωκο-
 ντες. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἰππέας καταλει-
 φθέντας περιελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ
 εἰ τινὰς σὺν ὄπλοις ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν·
 τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολε-
 μίων στρατιωτῶν ἦσαν ἰππεῖς ἢ πελτασταὶ ἢ τοξό-

ται, ἀποφέρειν τὰ ὄπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵπ-
 πους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα
 μὴ ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεται· τας
 δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες ἐν τάξει περιέστασαν.
 33 οἱ μὲν δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες
 εἰς ἕν χωρίον ὅποι ἐκέλευε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέ-
 ταξεν ἔκανον.
 34 Ὁ δὲ Κύρος ἐνενόησεν ὅτι ἤλθον μὲν οὔτε σίτα
 οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύε-
 σθαι δυνατὸν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ'
 ὅπως ἂν κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐν-
 θυμείται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι
 τινα ὄψω καὶ σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τάπιτήδεια
 παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιούσιν ἔσται.
 35 καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατελιγῆθαι ἢν διὰ τὸ ἀμφὶ
 συσκευασίαν ἔχειν· ἐκήρυξε δὲ παρῆναι τοὺς ἐπι-
 τρόπους πάντας· εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν
 πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς· τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα
 τὰ χαλεπὰ ἀνείπεν. οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπό-
 τας πειδομένους ταχὺ ἐπέειπον. ἐπεὶ δὲ παρεγέ-
 νοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε καθίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις
 ἔστί πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τάπιτή-
 36 δεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐτίς ἐκέλευεν ὅσοις
 37 μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἄγετέ νυν, ἔφη,
 ὦ ἄνδρες, εἰ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, μαλα-
 κοῦ δέ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ' ἂν τυγχάνειν,
 ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ
 ἐκάστη σίτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ ἢ τοῖς δεσ-
 πόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποιεῖτε· καὶ
 τᾶλλα δὲ πάντα ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει ἔτοιμα

ποιεῖτε, ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι ἂν
 κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἐκπλεῶ ἔχειν πάντα τάπι-
 τήδεια. εὐ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμ-
 πτως δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἀκού- 38
 σαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἔκραττον·
 ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξίαρχους ἐλέξε τοιάδε.
 Ἄνδρες φίλοι, γιννώσκω μὲν ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν
 προτέροις ἀπόντων τῶν συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν
 καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις καὶ σίτοις καὶ πο-
 τοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἀρι-
 στον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπι-
 μελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἢ εὐωχία ἰσχυροτέ-
 ρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς
 συμμάχους προθύμους ποιῆσθαι. εἰ δὲ τῶν νῦν 39
 διακόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πο-
 λεμίους καὶ μαχομένων, εἰ τις ἐναντιοῦται, τούτων
 δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι πῶς
 πράττουσιν ἠρισθηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ
 μὲν φανόμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀπο-
 ροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ ποιούντων
 ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τάπιτήδεια ἔξουσιν,
 αὕτη ἂν ἡμᾶς ἢ θοίνῃ πλείω εὐφρανεῖεν, ὡς ἐγώ
 φημι, ἢ τὸ παραχορῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοή- 40
 40 σατε δ', ἔφη, ὡς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν,
 οὐδ' ὡς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πῶ οὔτε
 μέθης· οὐ γάρ πῶ διαπέπρακται ἡμῖν ἂ βουλόμεθα,
 ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα.
 ἔχομεν γάρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλα-
 σίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὗς καὶ
 φυλάττεσθαι ἴσως ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως
 ὧσι καὶ οἱ ποιήσουσιν ἡμῖν τάπιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἰπ-
 πεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἰσι· κἂν

- 41 ἔλθωσιν, εἰ παραμενοῦσιν. ὥστ', ὧ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σῖτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ τοιοῦτον ποτὸν ὅποσον ἂν τι συμφορώτατον εἴη πρὸς
- 42 τὸ μῆτε ὑπνου μῆτε ἀφροσύνης ἐπιμίπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ οὐκ ἄγνωσθ' ὅτι δυνατὸν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγκατελιηφόσι νοσφίσασθαι ὁπόσα ἂν βουλάμεθα· ἔλλ' οὗ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δικαίους φαινομένους ἐκείνους τούτῳ πειραῖσθαι ἔτι
- 43 μᾶλλον ποιεῖν ἢ νῦν ἀσπάξεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δ' ἔμοιγ', ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Τροκανίοις καὶ Τιγρᾶνι ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι μεῖον ἡμῖν δάσανται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ
- 44 κέρδη ἦδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλιγοχρόμιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παρᾶσχοι· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦτο, ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀεναώτερον ἡμῖν δύναται ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ οἴκοι ἡμᾶς τούτου ἕνεκα ἀσκεῖν καὶ γαστρὸς κρείττους εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων, ἴν', εἰ ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδειξάμεσθ' ἂν τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐχ
- 46 ὄρω. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. συνέειπε δ' αὐτῷ Ἰστάσπας ἀνήρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων ὧδε· Δεινὸν γὰρ τὰν εἶη, ὧ Κύρῳ, εἰ ἐν θήρῳ μὲν πολλὰκίς ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησάμεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὄλοι πειρωμένοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιησάμεθα γενέσθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρόποντα ἡμῖν δοκοῦν
- 47 μὲν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ἰστάσπας οὕτως εἶπεν· οἱ

δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήγουν. ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιούτες, οὓς μὲν ἂν ὄρωσι προσύνοντας τὰπιτήθεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὡς δεσπότηται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν.

Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προ-III. αρωμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέφαντες προσήλανον μεστὰς ἂν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γησιῶν, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριαρωμένων, ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ 2 ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστον ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Ὁ δὲ Κύρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ 3 Τροκανίων ὥσπερ κατεμέμετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτάσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀρροτέρῳ χώρῳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ ἢ ἦγον πάλιν ἀπήλαννον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσι ἐφασαν τετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κύρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὁμῶς κατεχώριξε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξίαρχους, καὶ στάς ὅπον αὐτοῦ ἐμελλον ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.

Ὅτι μὲν, ὧ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νυν 4

προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασιν Πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πράττεται, πάντες οἶμαι γινώσκετε· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γιγνώμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκείον ἵππικόν Πέρσαις 5 τοῦτο ἐγὼ οὐκέτι ὀρώ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ὄπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς πολεμίους ὁμοσεῖς ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι ποίους ἵππεας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἢ ἀκοντιστάς ἄνευ ἵππων ὄντες δυναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ κατακτανεῖν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακοῦν ἢ τοξόται ἢ ἀκοντισταὶ ἢ ἵππεις, εὖ εἰδότες ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι πα- 6 θεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων; εἰ δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, εὐδήλον ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἵππεις νομίζουσι πάντα τὰ ὑποχείρια γινόμενα ἐαντῶν εἶναι οὐχ ἥττον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ 7 μᾶλλον. νῦν μὲν οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δ' ἡμεῖς ἵππικόν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, οὐ πᾶσιν ἡμῖν καταφανὲς ὅτι τούτους τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσαπερ νῦν σὺν τούτοις, τούτους τε ἔχομεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας; ὁπότε γὰρ παρῆναι καὶ ἀπιέναι βούλοιντο, ἥττον ἂν ἡμῖν μέλοι· καὶ γὰρ ἂν 8 ἄνευ τούτων ἀρκοῦμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἶεν· ταῦτα μὲν δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγινωμονήσειε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι οἰκείον ἵππικόν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθιστάναι ἵππικόν, τί 9 ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίνος ἐνδεῖ; οὐκοῦν ἵπποι μὲν οὐτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατελιγμένοι καὶ χαλινοὶ οἷς πείθονται καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ ἵπποις ἔχουσι

χοῖσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ ἄνδρα ἵππεά χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρωμέθ' ἂν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν δεῖ. οὐκοῦν 10 τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί', οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ἐπισταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο. ἀλλ' εἴποι ἂν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πό- 11 τερα παῖδες εἰσι φρονημώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν μάθωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπουεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν 12 ὄση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ· προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦτο· ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν 13 οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἵππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἠδίαν ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπουδῇ οὐχ ἠδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παραγευέσθαι; εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δὲ οὐχὶ εὐπετέες τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἵππον τοῦτο συμφέρειν; οὐκοῦν ταῦτό γ' ἐστὶν ἔχειν 14 τε καὶ φέρειν. ὃ γε μὴν μάλιστ' ἂν τις φοβηθείη, μὴ εἰ δεήσει ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κᾶπειτα μήτε πεζοὶ ἐτι ὤμεν μήτε πω ἵππεις ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τούτα ἀμήχανον· ὅπου γὰρ ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν 9*

πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι· οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπο-
15 μαθησόμεθα ἵππεύειν μανθάνοντες. Κῦρος μὲν οὕ-
τως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συναγορεύων αὐτῷ ὧδε
ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν
μαθεῖν ὡς νομίζω, ἢν ἵππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπος
16 πτηνὸς γενέσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἐργαζέμεθα ἢν γ'
ἐξ ἴσου τῷ θεῖν ὀρμηθεῖς ἀνθρώπων μόνον τῇ κε-
φαλῇ πρόσχω, κἂν θηρίον παραθέον ἰδῶν δυνα-
σθῶ διατεινόμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύ-
σαι πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἢν δ' ἵππεὺς
γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους
καθαιρεῖν· δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐν
χειρὸς παίειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ
ἐστηκότε· καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὅμως ἐὰν
πλησίον γίνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐστηκότε ἐσται.
17 ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ζῆσον, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἵππο-
κενταύρους, εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν
ἀνθρώπου φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλα-
μᾶσθαι, ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύιν, ὥστε τὸ
μὲν φεῦγον αἰρεῖν, τὸ δ' ὑπομένου ἀνατρέπειν, οὐκ-
οῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἵππεὺς γενόμενος συγ-
18 νομίζομαι πρὸς ἑμαυτόν. προνοεῖν μὲν γε ἔξω πάν-
τα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὀπλοφο-
ρήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐναντίον ἀνα-
τρέψω τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ, ἀλλ' οὐ συμπεφυκῶς
19 δεδήσομαι ὥσπερ οἱ ἵπποκένταυροι· οὐκοῦν τοῦτο
γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἵππο-
κενταύρους οἶμαι ἐργαζέμεθα πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν
ἀνθρώποις ἠύρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χορήσθαι,
πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκῶτων ἠδέων πᾶς ἀν-
20 τῶν χρητῶν ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ ἢν ἵππεύειν μάθω, ὅταν

μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἵπποκενταύρου
δήπουθεν διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω
καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄν-
θρώποι· ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἵπποκένταυρος
καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε 21
πλεονεκτήσω τοῦ ἵπποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν
ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο καὶ δυοῖν ὤτοιμα ἤκουεν· ἐγὼ
δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ
ὤσιν αἰσθῆσομαι· πολλὰ γὰρ φασὶ καὶ ἵππον ἀν-
θρώπου τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν, πολλὰ
δὲ τοῖς ὤσιν ἀκούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν,
ἔφη, γράφε τῶν ἵππεύειν ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ
τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ 22
τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα
ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιη-
σαίμεθα αἰσχροῦ εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω,
ἢν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἢν τε πολλὴν
ἢν τε ὀλίγην ὁδὸν δέη διελθεῖν; ἵνα καὶ παντάπασιν
ἵπποκενταύρους ἡμᾶς οἴωνται ἄνθρωποι εἶναι. ὁ 23
μὲν οὕτως ἐπήρετο, οἱ δὲ πάντες συνήνεσαν· ὥστ'
ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου χρῶνται Πέρσαι οὕτω, καὶ
οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἐκῶν ὀφθείη Περ-
σῶν οὐδαμῇ πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖς
λόγοις ἦσαν.

Ἡνίκα δ' ἔξω μέσου ἡμέρας ἐγένετο, προσήλανον IV.
μὲν οἱ Μῆδοι ἵππεῖς καὶ Ἰορκάσιοι, ἵππους τε ἄγον-
τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρ-
εδίδοσαν, οὐ κατέκτανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶ- 2
τον μὲν αὐτῶν ἐπνυθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σωθεῖεν πάν-
τες αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα τί
ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὡς ἀν-
δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκουέ τε ἠδέως 3

πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπήνε-
 σεν αὐτοὺς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δήλοί τοι, ἔφη, ἔστε ὅτι
 ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐρένεσθε· καὶ γὰρ μελζους φαίνεσθε
 4 καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ
 τούτου ἐπυρθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ ὀπόσῃ ὁδῶν διή-
 λασαν καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ
 πολλὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἰκοῖτο καὶ μεστή εἴη
 5 πάντων ἀγαθῶν. Ἄνοιϊν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν
 εἶη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν αὐτὰ ἐχόντων
 καὶ ὅπως οὗτοι μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα
 πολλοῦ ἄξιον κτήμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὕσα ἐρήμη
 6 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομέ-
 νους, ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες·
 τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παρα-
 διδόντας αἰχμαλώτους ἠγάγετε· οὓς εἰ ἀφείημεν,
 τοῦτ' αὐτὸ σύμφορον ἄν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν
 7 πρῶτον μὲν γὰρ νῦν οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυ-
 λάττειν ἡμᾶς τούτους θεοί, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τού-
 τοις· οὐ γὰρ λιμῶ γε δήπου κατακανοῦμεν αὐτούς·
 ἔπειτα δ' αὖ τούτους ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρη-
 8 σόμεθα. ἦν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν
 οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦντες αἰχμαλῶτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ
 τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας μενοῦσιν οἱ
 ἄλλοι καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι.
 ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιννώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμει-
 9 νον, λεγέτω. οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποι-
 εῖν. οὕτω δὲ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους
 10 λέγει τοιαύδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπέθεσθε τὰς
 ψυχὰς περιποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἦν οὕτω
 ποιῆτε, οὐδ' ὀτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν ἄλλ' ἢ οὐχ ὁ
 αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκήσετε δὲ

τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ
 γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παιδῶν τῶν ὑμε-
 τέρων ἄρξετε ὥσπερ νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε
 οὐδὲ ἄλλω οὐδενί· ἠνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς 11
 ὑπὲρ ὑμῶν μαχοῦμεθα. ὅπως δὲ μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μη-
 δεις ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὄπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσασθε·
 καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν
 ἀδόλως· ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν
 ὄπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἐάν 12
 δέ τις ὑμῶν καὶ ἰῶν ὡς ἡμᾶς εὐνοικῶς καὶ πράττων
 τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τούτου ἡμεῖς ὡς εὐεργε-
 τὴν καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα
 οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴστε καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε.
 ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεί- 13
 θωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ὑμεῖς
 ἐκείνων, μὴ ὑμεῖς ὑπ' ἐκείνων ἄρχησθε. ὁ μὲν δὲ
 ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύκνον τε καὶ ὑπισχυοῦντο
 ταῦτα ποιήσειν.

Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὁρα δὴ, V.
 ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρε-
 σκεύασται δὲ ὑμῖν τὰπιτήθεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα
 ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιη-
 μένου σίτου τὸν ἡμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πε-
 ποιῆται ὄψου δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πειν· ἱκανὰ γὰρ
 ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς 2
 δέ, ὦ Ἰρράνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς,
 τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ,
 τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐ-
 τοὶ δὲ δειπνεῖτε ὅπου περ ἠδιστον ὑμῖν· σὴ μὲν γὰρ
 ὑμῖν καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ
 ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφό- 3
 τεροι ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν,

τὰ δ' ἐν ταῖς σιχηταῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε καὶ τὰ ὄπλα εὐ τί-
 4 θεσθε· οἱ γὰρ ἐν ταῖς σιχηταῖς οὐπω φίλοι ἡμῖν. οἱ
 μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καί, ἦν
 γὰρ παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδεί-
 πνουν, καὶ οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον ἀπιτήθεια· καὶ τοῖς
 Πέρσαις δὲ ἐπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις· ὄφου
 δὲ οὐκ ἐπεμπον οὐδ' οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ
 Κύρον, ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κύρος
 ταῦτα ἔλεγεν ὄφου μὲν τὸν λιμόν, πλεῖν δ' ἀπὸ τοῦ
 5 παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν Κύρος δειπνίσας
 τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ συνεσιότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ
 κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε
 κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρυπτεῦν, νομίζων ἅμα
 μὲν φυλακῆν ἔσεσθαι, ἂν τις ἔξωθεν προσίη, ἅμα
 δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρήματα ἀποδιδράσκη, ἀλώσε-
 σθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕτω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπε-
 6 δίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κύρος τὰ μὲν
 χρήματα τοὺς λαβόντας εἰς ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώ-
 πους ἀποσφάξαι ἐκέλευσεν· ὥστε τοῦ λοιποῦ οὐδὲ
 βουλόμενος ἂν ἦρας ῥαδίως τὸν νύκτωρ πορευό-
 7 μενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διήρουν· οἱ δὲ Μῆ-
 δοὶ καὶ ἐπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἠύλοῦντο καὶ
 πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ καὶ τὰ
 τοιαῦτα ἦλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐργη-
 γορῶτας.

8 Ὁ δὲ Κναζάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἢ ἐξῆλθεν ὁ Κύρος αὐτὸς τε ἐμεθύσκετο μεθ'
 ὄνπερ ἐσκήνον ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ
 Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλί-
 γων, ἀκούων θόρυβον πολύν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπελθόντων, ἀνειμένως
 ἐπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυ-

ρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰλη-
 φότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς 9
 ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπε-
 δον ἤκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων,
 καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα
 δὴ ἐβριμούτο τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ κατα-
 λιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὥσπερ
 λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κε-
 λεύει τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι
 ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κύρον στρατεύμα καὶ λέγειν
 τάδε. Ὡμῆν μὲν ἔργω, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κύρε, περὶ 10
 ἐμοῦ οὕτως ἀπρονοήτως βουλευῆσαι, εἰ δὲ Κύρος οὕτω
 γιγνώσκου, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελήσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κύρος βού-
 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς τὴν ταχίστην πάρεστε. ταῦτα 11
 δὴ ἐπέστειλεν. ὁ δὲ ταττόμενος πορεύεσθαι ἔφη, Καὶ
 πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; Ὅπη δὲ Κύ-
 ρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο. Ὅτι
 νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφροσύνης τῶν πολεμίων Τρ-
 κανίους τινᾶς καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγουμέ-
 νους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κναζάρης πολὺ 12
 μᾶλλον ἐτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἐπεμπεν ἐπὶ τοὺς
 Μήδους, ὡς φιλώσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἐτι
 ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ
 πεμπομένῳ δὲ ἠπέλλει, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγ-
 γέλλου.

Ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαν- 13
 τοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς
 τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
 ρευόμενοι διασχιθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο, καὶ
 οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στρατεύμα πρὶν

ἐντυχόντες ἀποχωροῦσιν ἰσὶ τῶν Ἀσσυρίων ἠνάγκα-
 σαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ οὕτως ἀφικνουῦνται τὰ πυρα
 14 κατιδόντες ἀμφὶ μέσας πῶς νύκτας. ἐπεὶ δ' ἐγέ-
 νοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰ-
 ρημένον ἦν ὑπὸ Κῦρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ
 ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς
 μάγους καλέσας ὁ Κῦρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα
 ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ
 15 οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκάλεσας τοὺς ὁμο-
 τίμους εἶπεν, "Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ
 κἀγαθὰ· ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι
 ἐσμὲν ὡς ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὀπόσα ἂν
 προσεργασώμεθα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλ-
 λότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομεν τινὰς ἡμῶν αὐτῶν
 φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐ-
 16 δεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀναφανοῦμεθα. δοκεῖ οὖν μοι
 ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας καὶ διδά-
 σκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμ-
 πειν στρατεύματα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσιν Πέρσαι τὴν ἀρ-
 χὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι.
 17 Ἰθὶ μὲν οὖν σύ, ἔφη, ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἰὼν ταῦτα
 λέγε, καὶ ὅτι οὐδ' ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὴν
 ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τροφῆς αὐτοῖς.
 ἂ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὀρθῶς μὲν αὐτὰ, κρύπτε δὲ τού-
 των μηδέν, ὅ,τι δὲ τούτων ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας
 καλῶς καὶ νομίμως ποιήην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς
 θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινὸν τὰς
 ἀρχάς. πεμφάντων δὲ καὶ ὀπιτήρας ὧν πράττομεν
 καὶ φραστῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σύ μὲν, ἔφη, συ-
 σκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.
 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλε, καὶ ἅμα
 ὁ παρὰ τοῦ Κναξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν

πᾶσι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μή-
 δους ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέ-
 ναι Μήδους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται.
 οἱ μὲν οὖν Μήδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγη- 19
 σαν, ἀποροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν,
 φοβούμενοι δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως
 τε καὶ εἰδότες τὴν ἀμύθητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, 20
 "Ἄλλ' ἐγὼ, ὃ ἄγγελέ τε καὶ Μήδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυ-
 μάξω εἰ Κναξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν,
 ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅ,τι πράττομεν, ὄνειρε περὶ ἡμῶν
 καὶ περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴν δὲ αἰσθηται πολλοὺς μὲν
 τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλα-
 μένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἐπειτα
 γνώσεται, ὅτι οὐ νῦν ἔρημος γίγνεται, ἦνίκα οἱ φίλοι
 αὐτοῦ τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύσιν. ἀλλὰ μὴν 21
 μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖ-
 νον καὶ οὐδὲ ταῦτα αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν
 ἐκείνον πείσας ἔασαι με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελεθεῖν τάδε
 ποιῶ· ὑμεῖς δὲ οὐχ ὡς ἐπιθυμοῦντες τῆς ἐξόδου
 ἠρωτήσατε εἰ ἐξίετε καὶ νῦν δεῦρο ἦκατε, ἀλλ' ὑπ'
 ἐκείνου κελευσθέντες ἐξίεναι ὅ,τι ὑμῶν μὴ ἀχθόμε-
 νον εἶη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὐτῆ σάφ' οἶδα ὑπὸ τε τῶν
 ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι
 ἄπεισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, ὃ ἄγγελε, ἀνά- 22
 παυσαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε, ὃ Πέρσαι,
 ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἥτοι μαχομένους γε
 ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα·
 οὕτω γὰρ ὀρωμένους εἰκὸς πλέον προανύτειν ὧν
 ῥήξομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ἰρκανίων ἀρχων, ὑπό-
 μεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν
 ἐξοπλίξιν αὐτοὺς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Ἰρκα- 23
 νιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη, ὃ Ἰρ-

- κάνει, ἤδομαι αἰσθανόμενος ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπι-
δεικνυόμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι
ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτά δῆλον· ἐμοί
τε γὰρ πολέμοιο Ἀσσύριοι σοὶ τε νῦν ἐχθρόνές εἰσιν
24 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀφοτεροῖς βουλευτέον ὅπως
τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν
συμμάχων, ἄλλους δέ, ἐὰν θυνώμεθα, προσληφόμε-
μεθα. τοῦ δὲ Μήδου ἤμοιες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱπ-
πέας· εἰ δ' οὕτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ με-
25 νοῦμεν. οὕτως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀπο-
καλῶν οὗτος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται.
σὺ μὲν οὖν εὐρῶν σκηπὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα
διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὐτὸν πειράσομαι
αὐτῷ ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἤδιον πράξει ἢ
ἄπεισι· καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι
ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἦν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιή-
σας μέντοι αὐτὰ ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.
- 26 Ὁ μὲν δὴ Ἰρκαίνιος τὸν Μήδον ᾤχετο ἄγων ἐπὶ
σκηπὴν· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῆν συνεσκευασμέ-
νος· ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας
λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κνα-
ξάρη δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δὲ σοὶ
καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς
αὐτὰ ὁμολογῆς, ἐὰν τί σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν
δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.
- 27 Κῦρος Κναξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον
κατελίπομεν· οὐδεὶς γὰρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε
φίλων ἔρημος γίνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γε
σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναι· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον
ἀπέχομεν, τοσοῦτῳ πλεονᾷ σοὶ τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν
28 νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι
μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ'

- οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς
φίλους ἐν κινδύνῳ καθιστάσι. σκέψαι δὲ οἶω ὄντι 29
μοι περὶ σὲ οἶος ἂν περὶ ἐμὲ ἐπειτὰ μοι μέμψαι. ἐγὼ
μὲν γέ σοι ἤγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἐπεισας,
ἀλλ' ὀπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δὲ μοι
ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πείσαι δυνα-
σθεῖν· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα
ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. καὶ γὰρ οὖν τότε μὲν ἔμην 30
ἀφοτεροῖς ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ μ' ἀναγ-
κάξεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασιν
πειράσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι 31
ἔγωγε σοὶ ὅμοιος δύναμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν
πέμπων ἐπὶ στρατεύματι εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὀπόσοι
ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἦν τι σὺ αὐτῶν δέη πρὶν ἡμᾶς
ἔλθειν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ'
ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δὲ 32
σοὶ καίπερ νεώτερος ἂν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα
μὴ σοὶ ἀντὶ χαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλωται, μηδ' ὄντινα
βούλει πρὸς σὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπε-
σθαι, μηδὲ φάσκοντά ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπει-
λεῖν, ἵνα μὴ διδάσκησιν αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν.
ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρῆναι, ὅταν τάχιστα δια- 33
πραξώμεθα ἃ σοὶ τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέν-
τα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.
- Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἐρω- 34
τῶ, ἢ γέγραπται σύμφασι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω
σοὶ περὶ Περσῶν ἤπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως
εἶπε, καὶ δούς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντει-
λάμενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει
ταχὺ παρῆναι.
- Ἐκ τούτου δὲ εἴωρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάν- 35
τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ἰρκαίνιους καὶ τοὺς

ἀμφὶ Τυγράνην· καὶ οἱ Πέρσαι ἐξωπλισμένοι ἦσαν·
 ἤδη δέ τινες πλησιόχωροι καὶ ἵππους ἀπήγον καὶ
 36 ὄπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλιὰ ὅπουπερ τοὺς
 πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἕκαον οἷς τοῦτο
 ἔργον ἦν ὀπίσσω μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
 ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαρόντας ἕως ἂν
 τις σημήνη αὐτοῖς· τοὺς δ' ἀρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
 Ἰρκαρίων καλέσας τάδε ἔλεξεν.

37 Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι
 πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ
 παρόντα πολλὰ αὐτῶν ἐστὶν ἀσύντακτα· ἂ δ' ἂν
 ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα πλεῖστα πράγματα πα-
 38 ρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν
 πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς·
 διὰ δὲ τὸ μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου
 ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ
 αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐ
 πάνυ ἐστὶν ὄραν αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ ὅ,τι
 39 χορὴ ποιεῖν σχεδὸν πάντας. ὡς οὖν μὴ οὕτως ἔχη,
 διορίσατε αὐτά· καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν
 ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ
 στραμνὴν καὶ ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνὴ
 καλῶς στρατιωτικῇ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ
 προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὡς
 οἰκείων ἐπιμέλεσθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του
 κατεσκήνησε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι τὸ ἐλλείπον
 40 ἐκπλήσατε, πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιτὰ οἶδ' ὅτι ἔσται·
 πλεῖα γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶ-
 χον οἱ πολέμιοι. ἤλθον δὲ πρὸς ἐμὲ καὶ χορημάτων
 ταμίαι, οἳ τε τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων
 δυναστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίου εἶη παρὰ σφίσιν
 41 ἐπίσημον, δασμούς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν

κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς ὅπου ἂν καθ-
 ἔξησθε· καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιῶντι τὰ
 παραγγελόμενα· ὑμεῖς δὲ διάδοτε λαβόντες ἱππεῖ
 μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἦν
 τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου ἀνήσεσθε. τὴν δ' ἀγο- 42
 ρὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυξάτω μὲν
 ἤδη, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τοὺς κατή-
 λους ὅ,τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθε-
 μένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν τὸ στρατό-
 πεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἱ δὲ Μῆδοι 43
 καὶ Ἰρκαρίοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς
 ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανεμοίμεν ταῦτα; ὁ δ' αὖ 44
 Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· Ἡ
 γὰρ οὕτως, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γινώσκατε ὡς ὅ,τι ἂν
 δέη πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρ-
 εῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρχέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν
 ὅ,τι ἂν δέη, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
 πλεῖα μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοί-
 μεθα ἢ οὕτως; ἀλλ', ὁρᾶτε, ἔφη, [ὑμεῖς]· ἡμεῖς μὲν 45
 γὰρ διεφυλάξαμεν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πι-
 στεύετε καλῶς διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δέ γ' αὖ δια-
 νείματε, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν ὑμῖν καλῶς διανε-
 νημέναι. καὶ ἄλλο δέ τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα 46
 κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ
 πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεσιν, οἱ δὲ προσάγου-
 ται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐάσομεν ἀναμβάτους, ὠφε-
 λήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρεξουσιν
 ἐπιμέλεσθαι· ἦν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν,
 ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξόμεθα καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐ-
 τοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν οὖν ἄλλους ἔχετε οἷστι- 47
 σιν ἂν δολῆτε αὐτούς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε
 ἥδιον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ

μέντοι ἡμᾶς ἂν βούλοισθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν,
 48 ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἀνευ ἡμῶν προσε-
 λάσαντες ἐκινδυνεύετε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρ-
 εἴχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλᾳ δὲ αἰσχύνησθαι ἡμᾶς
 ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρήμεν ὄπουπερ ὑμεῖς· ἦν δὲ
 49 λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐφόμεθα ὑμῖν. κἂν μὲν δο-
 κῶμεν ὠφελεῖν πλεον ἐπ' αὐτῶν συναγωνιζόμενοι,
 οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείφομεν· ἦν δὲ πεζοὶ γε-
 νόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρῆναι, τὸ κατα-
 βῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα·
 τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοίημεν.
 50 ὁ μὲν οὕτως ἐλέξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' ἡμεῖς
 μὲν, ὃ Κῦρος, οὐτ' ἀνδρας ἔχομεν οὓς ἀναβιβάσαι-
 μεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἴχομεν, σοῦ
 ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἠροῦμεθα.
 καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν ποιεῖ ὅπως ἄρι-
 51 στόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἄλλὰ δέχομαι τε, ἔφη, καὶ
 ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
 λοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
 ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
 Κναξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα
 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναικᾶς
 ἐξαιρετέον εἴη. Γυναϊκᾶς τε τοῖνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη,
 καὶ ὅ,τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέ-
 λητε, τοὺς ἐμοί, ὃ Ἰρκάνιοι, ἐθελουσίους τούτους
 ἐπισπομένους ἀμέμπτους πάντας ποιεῖτε εἰς δύναμιν
 53 ὑμεῖς δ' αὖ, ὃ Μῆδοι, τοὺς πρώτους συμμάχους
 γενομένους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλεύσθαι
 ἠγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων
 τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κναξάρου ἦκοντι αὐτῷ τε καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε,
 ὡς ἐμοὶ τούτου συνδοκοῦντος· ἵνα καὶ Κναξάρῃ μάλ

λον εἰδὼς περὶ ἐκάστου ἀπαγγεῖλη τὰ ὄντα. Πέρσαις 54
 δ', ἔφη, τοῖς μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται
 ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρξέσει· καὶ
 γὰρ, ἔφη, μάλᾳ πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμ-
 μεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγε-
 λάσαιτε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη, ὥσπερ, ἔφη,
 οἶδ' ὅτι πολὺν ὑμῖν γέλωτα παρεξομεν καὶ ἐπὶ τῶν
 ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κα-
 ταπίπτοντες.

Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλᾳ 55
 ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξίαρχους κα-
 λέσας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν
 ἵππων σκευὴ καὶ τοὺς ἱπποκόμους ἀριθμήσαντας λα-
 βεῖν, κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὖ- 56
 θις δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ
 Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ
 δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτρίων ἢ Καρῶν ἢ
 Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος,
 ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμε- 57
 νοι πολλοὶ προουφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν
 τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐ-
 τοὺς ὄντας δεήσει ὄπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς δι-
 δῶσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἔχουσιν ἔφη αὐτῷ μελή-
 σειν. καὶ εὐθύς ἄγων πρὸς τοὺς ταξίαρχους συνέ- 58
 στησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τὰ τε γέγρα καὶ τὰς
 ψιλὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες τοῖς
 ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ
 τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς
 θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων
 ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατήρχεν, ἐπὶ δὲ
 τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθι-
 στάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

VI. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρούας δ' ἐν
 τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου
 σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐπίπικαν
 ὄπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὄπλα παραλαμβάνειν
 τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστά, ὅπως
 κατακόοιεν ὥσπερ τάλλα. ὁ δὲ Γωβρούας εἶπεν ὅτι
 Κῦρον προῶτον βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς
 μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρού-
 2 **αν** ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὡς εἶδε τὸν Κῦρον,
 ἔλεξεν, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύ-
 ριος· ἔχω δὲ καὶ τείχος ἰσχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχω
 πολλῆς· καὶ ἵππου ἔχω δισχιλίαν τριακοσίαν, ἣν τῷ
 τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν
 ἐκεῖνο ὡς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν
 ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ὁ ἐκεῖνου τὴν
 ἀρχὴν ἔχει ἐχθιστος ὢν ἐμοί, ἦκω πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης
 προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμ-
 μαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἐμοὶ γενέσθαι· καὶ
 3 **παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιῶμαι· ἅπαις δ' εἰμι**
ἀρρένων παίδων. ὅς γάρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς
 ἀγαθός, ὦ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν
 ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τοῦ-
 τον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσσαντος τοῦ τότε βα-
 σιλέως, πατρός δὲ τοῦ νῦν, ὡς δάσωντος τὴν θυγα-
 τέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμφάμην μέγα φρο-
 νῶν ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὄφοιμην τὸν
 ἐμὸν υἱὸν γαμέτην, ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν
 αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνείς αὐτῷ θηρᾶν ἀνά κρά-
 τος, ὡς πολὺ κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς ἠγούμενος εἶ-
 ναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἀρχτοῦ
 διακόντες ἀμφοτέροι, ὁ μὲν νῦν ἀρχων οὗτος ἀκου-
 τίσας ἤμαρτεν, ὡς μήποτε ὠφελεν, ὁ δ' ἐμὸς παῖς

βαλῶν, οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἀρχτον. καὶ 4
 τότε μὲν δὴ ἀνιαιθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευ ὑπὸ σκό-
 του τὸν φθόνον· ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος
 ὁ μὲν αὖ ἤμαρτεν, οὐδὲν θαναμαστὸν οἶμαι παθῶν,
 ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὐτίς τυχῶν κατειργάσατό τε τὸν
 λέοντα καὶ εἶπεν, Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ κατα-
 βέβληκα θήρα ἑκατερᾶκις, ἐν τούτῳ δὲ οὐκέτι κατ-
 ἴσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον, ἀλλ' αἰχμὴν παρά τι-
 νος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέφρα
 τὸν μόνου μοι καὶ φίλου παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν.
 κἀγὼ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην 5
 καὶ ἔθαψα τηλικούτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν
 ἀριστον παῖδα τὸν ἀγαπητόν· ὁ δὲ κατακτανὼν ὥσ-
 περ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε μεταμελόμενος πώποτε
 φανερός ἐγένετο οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς
 τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὁ γε μὴν πατήρ αὐτοῦ
 καὶ συνφάτισέ με καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μοι τῇ
 συμφορᾷ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε 6
 ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ· πολλὰ γὰρ φι-
 λικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα ἐκεῖνο· ἐπεὶ
 δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ περιήκει,
 οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην εὖνους γενέσθαι,
 οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἂν ποτε ἠγήσαιο.
 οἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω καὶ ὡς πρόσθεν
 παιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρημος ὢν καὶ διὰ
 πένθους τὸ γῆρας διάγω. εἰ οὖν σύ με δέχει καὶ 7
 ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδί τιμωρίας ἂν τι-
 νος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν πάλιν δοκῶ
 μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην οὔτε ἀποθνή-
 σκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕτως 8
 εἶπε· Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἀλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρούα,
 καὶ φρονῶν φαίνῃ ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχο-

μαί τε ἐκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ παιδὸς σὺν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τεύχη σε ἔχειν εἰώμεν καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν δύναμιν ἥνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑψηρετήσεις; ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τεύχη, ὅταν ἐλθῆς, οἰκόν σοι παρέξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ ἀποιῶ καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμου ἤδη ὠραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὦμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἡ θυγάτηρ πολλὰ ροσμένη ἐκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φονεῖ, ἐγὼ τε ἄσάντως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλευῶν περὶ σὲ φαίνομαι. οὕτω δὲ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμι σοὶ τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπῆναι τε κελεύει τὸν Γωβρόαν ἔχοντα τὰ ὄπλα καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἶη, ὡς ἤξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν αὖριον ἴης πρῶ, τῇ ἑτέρῃ ἂν ἀλλίχοιο παρ' ἡμῖν.

11 Οὕτω δὲ οὗτος μὲν ὦχετο ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ Μῆδοι παρήσαν, ἃ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κύρῳ δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὲ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μουσουργούς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύτερον δὲ Κυαζάρῳ τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὡς μηδενὸς δεόμενοι
12 στρατεύονται· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον

δὲ καὶ Ἰορκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κυαζάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιττὰς σκηνὰς ὅσαι ἦσαν Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συλληχθῆ, διαδώσειν· καὶ διέδωκαν.

[E.]

Οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κύ- I. ρος τὰ μὲν Κυαζάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάττειν οὓς ἤδει οἰκειωτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ δίδοτε, ἠδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμοσος δὲ τις τῶν Μῆδων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ, ὦ Κύρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἠδέως ἤκουσά τε κἂν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, καὶ δίδωμι σοὶ καὶ χάριν οἰμαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι ἐμὲ ἤτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κύρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν αὐ- 2 τῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδύς ἔδωκε τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγου εἰς Πέρσας ἀπῆει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξει αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν· ἣν δὲ αὐτὴ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ Σουσίου· ὅτε δὲ ἤλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὧν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτριῶν βασιλέα προεβύων ὦχετο· ἐπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ

συμμαχίας· ξένος γὰρ ὦν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρι-
 4 ὦν βασιλεῖ· ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυ-
 λάττειν τὸν Ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευό-
 μενος δὲ ὁ Ἀράσπας ἐπήρετο, Ἐόρακας δ', ἔφη, ὦ
 Κῦρε, τὴν γυναικα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ
 Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ ἔρωγα. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα
 ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν· καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσήλθομεν
 εἰς τὴν σκηπὴν αὐτῆς, τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν
 αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο καὶ αἱ θεράπαιναι
 πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις
 εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γυνῶναι βουλόμενοι ποῖα
 εἶη ἢ δέσποινα πάσας περιεβλέψαμεν, ταχὺ καὶ
 5 ἡμένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὄρωσα. ὡς δὲ
 ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν
 αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ' ἐνταῦθα
 πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ
 τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐστηκυῖα.
 δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα, τὰ μὲν
 κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς
 δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· καλὸν
 6 μὲν γὰρ κἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι·
 νῦν μέντοι ἐξαιροῦμεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε
 τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρον οὔτε τὴν γνώμην οὔτε δύ-
 ναμιν ἤττω ἔχοντι, ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἰ
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἀξιός ἐστι θαυμά-
 ζεσθαι, οὐ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὡς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμωαί.
 7 ἐν τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέξις καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
 ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
 καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ναὶ μὰ 8
 Δία, πολὺ γε ἦττον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
 Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοὺ
 ἀκούσας ὅτι καλὴ ἐστὶ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεα-
 σόμενος, οὐδὲ πᾶν μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα
 μὴ πολὺ θάττον ἐκείνη αὐτίς ἀναπέσῃ καὶ πάλιν
 ἐλθεῖν θεασόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας
 ὦν με δεῖ πρῶττειν καθήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελάσας εἶπεν, Οἶε γάρ, ἔφη, 9
 ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
 τὸν μὴ βουλόμενον πρῶττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
 μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκ-
 αζεν ὁμοίως. ὄρας, ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοί- 10
 ως κάει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν
 μὲν ἐρωῶσι τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελού-
 σιον γάρ, ἔφη, ἐστὶ, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὦν ἂν βούλη-
 ται. αὐτίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος
 δὲ ταύτης, οὐδὲ πατήρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης·
 καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἐρωτα κωλύειν. εἰ 11
 δέ γ', ἔφη, νόμος τεθείη μὴ ἐσθλιότητας μὴ πεινῆν
 καὶ μὴ πίνοντας μὴ διψῆν μηδὲ διγῶν τοῦ χειμῶ-
 νος μηδὲ θάλαπεςθαι τοῦ θέρονος, οὐδεὶς ἂν νόμος
 δυνηθείη διαπραξασθαι ταῦτα κείθεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ'
 ἐρᾶν ἐθελούσιόν ἐστίν· ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυ-
 τὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, 12
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελούσιόν ἐστὶ τὸ ἐρασθῆναι, οὐ
 καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ,
 ἔφη, ἐόρακα καὶ κλάοντας ὑπὸ λύπης δι' ἐρωτα,
 καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις καὶ μάλα κακὸν

νομίζοντας πρὶν ἔρᾶν τὸ δουλεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρα ἀνάγκη ἢ εἰ ἐν σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ' ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ, ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί· διόπερ οἶμαι καὶ εὐχονται μὲν αἰεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐπειδὴν τι ἀρπέσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὀργῆς ὅτι σὺ πρῶτος, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν, αἰτιᾶ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγι-
 14 γνώσκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσιν ἔρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, κἀπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ κἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι
 15 ὥστε μὴ ἄπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἑορακῶς καὶ πάνυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ παρὰ σοί εἰμι καὶ ἱππεύω καὶ
 16 τᾶλλα τὰ ἔμοι προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος· ἴσως θᾶπτον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὄσῳ χρόνῳ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἀνθρώπων. καὶ πρὸς γὰρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ εὐθὺς κἀεσθαι καὶ τὰ

ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ' ἐγῶγε οὔτε πρὸς ἐκῶν εἶναι ἄπτομαι οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἔαν τὴν ὄψιν διατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους κἀει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπρωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κύρε· οὐδ' ἔαν μηδέποτε 17 παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοῖνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω καὶ ἐπιμέλου αὐτῆς· ἴσως γὰρ ἂν πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἢ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διε- 18 λύθησαν.

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὄρῶν καλὴν τὴν γυναικα, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκἀγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπέυων αὐτὴν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπιμελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκετῶν ὡς καὶ εἰσιόντι εἶη τὰ δέοντα καὶ εἰ ποτε ἀσθενήσειεν, ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἠλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαναμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ Κύρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' 19 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόν- 20 τες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἔμοι ἐξήλθετε οὔτε Κναξάρη νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἔμοι βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἔμοι ἠθέλησατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν 21 ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ· ἀποδιδόναι δὲ οὐπω ἀξίαν

δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ' Ἐάν μύνητε παρ' ἐμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰσχρνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ἑμαυτὸν εἰοικέναι λέγοντι ταῦτα ἔνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, κἂν ἤδη ἀπίητε Κρυζάρῃ πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀραθόν τι πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν ὥστε καὶ ἐμὲ ὑμᾶς ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ Ἰοκαίους τοὺς ὄρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἃς ἔδωκα ἐμπεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδοὺς ἀλώσομαι, καὶ τῷ νῦν διδόντι Γωβρύα καὶ τεῖχη ἡμῖν καὶ χώραν καὶ δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελήσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ.

22 καὶ τὸ μέριστον δὴ, θεῶν οὕτω διδόντων περιφανῶς ἀραθὰ καὶ φοβούμεν ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχρνοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκὴ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε οὕτω καὶ

24 ποιεῖτε, καὶ ἐμοὶ εἶπατε ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν οὕτως εἶπε.

Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενῆς τοῦ Κύρου εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥττον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φνόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμῶν· ἐκείνῳ τε γὰρ αἱ μέλιτται ἐκοῦσαι μὲν πείθονται, ὅπου δ' ἂν μύνη, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἐάν δέ ποι ἐξίη, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις ἔρως αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐργίγνεται· καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως

25 πῶς οἱ ἄνθρωποι οὕτοι διακείσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σου ἀπελείφθη τὸ μὴ σοὶ ἀκολουθεῖν ἔσπευ Ἀστύαρχῆς ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθός

ἡμῖν ἀρμήθῃς, σχεδὸν αὐ' ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὐ' τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοὶ Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὐ' οὕτως ἔχομεν ὡς σὺν 26 μὲν σοὶ ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἰκαδὲ ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κύρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὁρῶντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τιγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 27 Κύρε, μήποτε θαναμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ· ἢ γὰρ ψυχὴ, ἔφη, οὐχ ὡς βουλευσούσα παρεσκευάσται ἀλλ' ὡς ποιήσουσα ὅτι ἂν παραγγέλλῃς. ὁ δὲ Ἰοκαῖος 28 εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλὴν εἶναι τὸ μὴ ἔασαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων τῶν πολεμίων ἀποτρέποιτο ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, [ὡς] ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἢ δεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ 29 πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κύρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἰκαδὲ ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κύρος ταῦτα ἀκούσας ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαι σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι με εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου 30 ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις προπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούσας· καὶ οὐ-

τω καταστήσασθαι ὅπως ποιούντες οἱ ἐν ταῖς σιγηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσiais καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχουσι, Πέρσiais δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκποιεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διήγον τὴν ἡμέραν.

II. Πρῶ δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν, Κύρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἵππεις γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρεα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τεταγμένη ἐπορεύετο. ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἴη ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τῇ τάξει ὄντων ἀλίσκεται, 2 κολασθήσεται. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὡς ἂν κρᾶτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρμινά προσ- 3 ηγμένα εἴρων. πέμψας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κύρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἢ πρόσδοδος εὐπετεστάτη, εἰσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, ὅτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. 4 οὕτω δὴ ὁ Κύρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἰ πον εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδῆς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλανε πάντοθεν, εἴωρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσελθεῖν· οὗς δ' ἐπέμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅτι τσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὡς σφίσι δο- 5 κεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὲ Κύρος ἐν φροντίδι ἦν ὅ,τι ποτ' εἴη ταῦτα, ὁ δὲ Γω

βρύας αὐτὸς τε ἐξῆι πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε φέροντας οἶνον, ἄλφιτα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἴγας, οἰς, σῦς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον ὡς δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὲ ἐπὶ τούτῳ 6 ταχθέντες διήγον τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιοῦν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες ἔξω ἦσαν, εἰσ-ἰεῖναι τὸν Κύρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίζοι ἀσφαλέςτατον. προεισπέμψας οὖν ὁ Κύρος προσκόπους καὶ δύναμιν αὐτὸς οὕτως εἰσήει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ἀναπεπταμένους τὰς πύλας ἔχων, παρεκάλει τοὺς φίλους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ δὲ 7 ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ θαυραῖους ἀμέτρους τινὰς καὶ πάντα καλὰ πολλὰ, τέλος τὴν θυγατέρα, δεινόν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενδικῶς δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ᾧδε εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κύρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δωροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι ὅπως ἂν σὺ βούλη· ἱκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι μὲν 8 καὶ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν· νῦν δέ σοι ὁρῶ ὀφείλων τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτη ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη, ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτη κάκεινῳ ὃς ἂν γῆμῃ αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ ἀνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλωνί, [ἐκεῖ πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὐ σύ μοι δεδώρησαι] ἢ διον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας 9

τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέ-
 γοι, οὕτως ἤρето· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Κῦρε;
 καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Γωβρύα,
 πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνθρώπους οἳ οὔτε ἀσεβεῖν
 ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες
 εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθέληκεναι προέσθαι
 μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννίδα μήτε τέλχη
 ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξιώραστα, ἀποθνήσκουσι πρότε-
 10 ρον πρὶν δῆλοι γίνεσθαι οἳ οἵ ἦσαν· ἐμοὶ δὲ σὺ νυνὶ
 καὶ τέλχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν καὶ δύ-
 ναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκτιστον ἐργασίας
 πεποιθήκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι
 οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὔτ' ἂν ἀδικεῖν
 11 χρημάτων ἕνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην ἐκὼν
 εἶναι. τούτων ἐγώ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος εἶ
 καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινώμαι ὑπ' ἀνθρώπων,
 οὔποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαι σε ἀντιτιμῆσαι
 12 πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῆ θυγατρὶ
 μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης· πολλοὶ γὰρ
 κάραθοι φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμεῖ ταύτην· εἰ
 μέντοι χρήμαθ' ἔξει τοσαῦτα ὅσα δίδως ἢ καὶ ἄλλα
 πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ μέν-
 τοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δίδως
 χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκά σε μᾶλλον θαν-
 μάξουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὐχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδείξασθαι ὡς πιστοὶ μὲν εἶ-
 σιν οὐδὲν ἤττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις
 ὡς οὔποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλά-
 πτοι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν
 τὰ Σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέ-
 13 λοντο· τοιοῦτους ἀνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθήμε-

ἔφη, ὦ Κῦρε, δεῖξον δὴ μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε
 τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ
 Κῦρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ'
 ἂν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι
 αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιὰν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύου 14
 καὶ ἀναστὰς ἐξῆι, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαν-
 τας· καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύου ἐνδον δει-
 πνεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει
 καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρελάβεν. ἐπὶ στι- 15
 βάδος δὲ κατακλιθεὶς ἤρето αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶαι σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκά-
 στω ἡμῶν στρώματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δί' εὖ
 οἶδ' ὅτι, ἔφη, καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι,
 καὶ οἰκία γε πολὺ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἳ γε
 οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν
 εἰσὶν ὀπόσαι εὐναὶ γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα
 δὲ νομίζετε οὐχ ὅσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ὅσα
 ὄρη τε καὶ πεδία ἀνήσι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδει- 16
 πνῶν αὐτοῖς ὁ Γωβρύας καὶ ὄρῶν τὴν φαυλότητα
 τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν
 ἐλευθεριωτέρους εἶναι αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν 17
 μετριότητα τῶν συσσίτων· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι
 οὐδὲ πάματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων οὔτ'
 ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε
 ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῷ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ
 μὴ ἐπὶ σίτῳ ἦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ διὰ τὸ μὴ τα-
 ράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων δύνανται ἅμα ἵππεύοντες
 καὶ ὄρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὔτω κάκεῖ-
 νοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι
 φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεννηθῆναι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ
 τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς ὑκὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ

- 18 εἶναι ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπρωτότων ἀλλήλους τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκαπτον οἷα σκαφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ· ἃ τε ἔπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὑβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν,
- 19 πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέριστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνοντων μηδεὸς οἰεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἠδίστην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὅτι
- 20 βελτίστους παρασκευάζειν. ἠνίκα δὲ Γωβρούας ὡς εἰς οἶκον ἀνιῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαναμάξω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσὸν ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελούμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείστα ἔσται, ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὡς
- 21 βέλτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, "Ἄγ", ἔφη, ὦ Γωβρούα, ὅπως πρῶ παρῆσαι ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χάρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἃ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια νομίζειν.
- 22 Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἐκάτερος ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρούας ἔχων τοὺς ἱππέας, καὶ ἦγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προῶν ἐπεσκοπεῖτο εἰ τι δυνατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν

23 ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ἰρκαῖνον καὶ τὸν Γωβρούαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναί μάλιστα ἂν αὐτὸς φέτο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη,

ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὡς πιστοῖς βουλευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτεόν ὅπως ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἰσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν 24 πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος ἀσύμφορον ἑαυτῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέρω κατὰ ταῦτα περαινέειν ὅτι μέλλει, ὡς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς ὅπη τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Ἀξέατε δὴ μοι, ἔφη, 25 ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη, ὁ Ἰρκαῖνιος, πολεμιώτατος μὲν εἰσιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σάκαι γε μὴν ὁμοροὶ ἡμῖν, οἱ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειράτο γὰρ κἀκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθ' ἂν 26 νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἠδέως ἂν ἐπιβῆναι μεθ' ἡμῶν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἂν, εἰ πῆ γε δύναιντο συμμῖξαι. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμῖξαι; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὐπερ νυνὶ πορεύει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, 27 Τί γάρ, ἔφη, ὦ Γωβρούα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου ὅς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλὴν τινα τοῦ τρόπου κατηγόρει; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωβρούας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ

28 καὶ εἰς ἄλλους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱόν, καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβῶν ἐξέτεμεν, ὡς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναικῆ ἐσεσθαι· ὡς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπέκρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύ-
 29 τησεν. Οὐκοῦν, ἔφη, οἷοι ἂν καὶ τοῦτον ἠδέσθαι ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ οἰοίτο ἑαυτῷ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὐ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν, ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκεῖνῳ συμμῖξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυ-
 30 λῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν ἂν δύναμιν ἐξ αὐτῆς πολλαπλασίαν ἢς σὺ ἔχεις νῦν· εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἤττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένῳ πορεύεσθαι.

31 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα τοιαύδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρύα, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιέσθαι. ἐγὼ οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἰέναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν, ὡς σὺ φῆς· εἰ δὲ θαρ-
 32 ροῦσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ

δροῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται ὡς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρρος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτον μείζον ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρθῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴσμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλάοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδηδεμένους ἂ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὐ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, ἵνα καὶ τοῦτ' 33 εἰδῆς, οἱ πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δεισῶσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ᾧσι, τοσοῦτον μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκμηται. ἐκ πολ- 34 λῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ἠϋξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν χρωμάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστηκότων προσώπων ἠθροίσται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ μεγέθους οὐ θάδιον αὐτόν ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσάγοντα πολεμίοις μένος ἐμβαλεῖν οὔτε ἀπαγαρόντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρεῖν παρακελεύῃ, τοσοῦτον ἐν δεινότεροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως 35 ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἰ νῆκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὀπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβεῖ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμὲν· εἰ μὲντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς εὐ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἰ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ γὰρ σὺν τοῖς θεοῖς πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῖν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις. ὡς δ' ἔτι μᾶλλον θαρ- 36

ρῆς, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμοιοι πολλοὶ μὲν ἐλάττονές εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἠττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολλοὶ δ' ἐλάττονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικῆκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ἠντυχήκαμεν· καὶ πλείονες δέ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαξες μηδὲ τοὺς σοὺς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσὶ· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὦ Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἕξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν μένοντες ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοὺ ταῦτα γιννώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθύ [τὴν ἐπὶ] Βαβυλωνος.

III. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τετραταῖοι πρὸς τοὺς ὁρίους τῆς Γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβῶν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἵππέων ὀπόσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ ἔχειν· τοὺς δ' ἄλλους ἵππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκου πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακενυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄρουρες. ὥς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν Τρκαυίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοίημεν λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσασθαι τῷ εὐθύς φανεροὶ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὐ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὐ ποιοῦντες;

ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάντες μὲν ἐπήρουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε· Πάνυ, ἔφη, ὦ Κύρε, τοῦτο ποιήσομεν· καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πτωχοὺς τινὰς ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἦκομεν οὐδὲ ἐκ χρυσῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσομεν, γνολή ἂν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ χρυσοῦ. Ἄγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τάλλα καλέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες ἐκείνοι ὅσα ἔδει τάλλα ἔδωσαν τῷ Γωβρύα.

Ἐκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμενος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ Ἀσσυριοὶ, ἐκέλευσεν ὁ Κύρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξιῶν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἄν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο· εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι κείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσήλασεν ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἰπεῖν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιᾶδε· Δεσπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐὰν βούλησθε, ἦκετε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω ἡμῖν σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἄλλὰ μήποτε σοὶ λήξειεν αὕτη ἢ μεταμέλεια· δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιω σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἢ μεταμέλεια ἔχει.

Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν εἶπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μὲντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶει

ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὐ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἰδέ-
 ναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε κάκεινος ἐπαρρησιασάμεθα
 9 πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν,
 πρὸς αὐτὸν πρόσιθι· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποιεῖ ὅπως
 ἂν αὐτὸς λέγῃ εἰδῆτε· ἐπειδὴν δὲ συγγένη αὐτῷ, ἔαν
 γνῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχαν-
 νᾶσθαι ὅπως λάθῃ φίλος ἂν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φί-
 λους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέ-
 μῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὔτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω τις
 10 βλάψειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν,
 ἔφη ὁ Γαβρύας, οἶδ' ὅτι κἂν πρίαιτο Γαδάτας τὸ
 μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ἀσσυρίων·
 ἀλλ' ὅ,τι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
 11 Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ
 τῆς χώρας, ὃ φατε Ἰρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτε-
 τευχίσθαι τῆδε τῆς χώρας πρόβολου εἶναι τοῦ πολέμου,
 ἄρ' ἂν, ἔφη, οἶει ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι
 τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γ', ἔφη
 ὁ Γαβρύας, εἶπερ ἀνύποπτος ἂν, ὥσπερ νῦν ἐστίν,
 12 ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν
 εἴη, εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ
 ὡς λαβεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκεῖνος ἀνά-
 κρατος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ
 κάκεινος ἡμῶν ἢ ἄλλους τινὰς ἢ καὶ ἀγγέλους πεμ-
 πομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους
 τῷ Ἀσσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι
 ἐπὶ στρατεύμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ
 φρούριον ἄζοντες, ὃ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιή-
 13 σαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ
 Γαβρύας εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρ-
 εἴη ἂν αὐτόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως
 ἀπέλθοις. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλ-

θοι, δύναται ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον;
 Εἰκόσ γοῦν, ἔφη ὁ Γαβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκεῖνου 14
 συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἐξώθεν σοῦ ἰσχυρότερα
 προσάγοντος. Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδά-
 ξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ
 ἂν μείζω οὔτ' εἰποις οὔτε δείξαις ἂν αὐτὸς σὺ τυγ-
 χάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφῶς.

Ἐκ τούτου ᾤχετο μὲν ὁ Γαβρύας· ἄσμενος δὲ 15
 ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ
 συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γαβρύας ὅτι
 πάντα δοκοῖτε ἰσχυρῶς τῷ εὐνοῦχῳ τὰ ἐπισταλέντα,
 ἐκ τούτου τῆ ὑστεραία προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπε-
 μάχετο δὲ ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἔπεμ- 16
 ψεν ὁ Κῦρος προειπῶν ἢ πορεύσονται, τοὺς μὲν
 εἰσεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρα-
 τεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὓς δ' ἔλαβε,
 βασιανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὡς ἠκουσεν ἐφ' ἃ ἔφα-
 σαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὡς ἐξαγ-
 γελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς 17
 βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον· καὶ τέως μὲν συμ-
 παρσκευάζεν ὅ,τι δύναται τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ
 ὁ Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργῶς
 ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κυρίου αἰχμαλώτους.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθύς ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον 18
 καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ
 προσκυνήσας εἶπε, Χαίρει, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ', 19
 ἔφη· σὺ γὰρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελύεις μόνον
 ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὐ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 ἐγὼ μέγα ποιούμαι φίλιον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐν-
 θάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὁ Γαδάτας,
 ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν, ὡς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι
 ἀφείλετο, οὐ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι

ἀπεστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεπολιῆσαι, οἳ σοι, ἐὰν θυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρονες βοηθοὶ παραστήναι ἢ εἰ παιῖδας ἐγκόνοους ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ἰσθῆμιος ἄρτι ἡσθημένος τὸ γεγενημένον προσθεὶ τῷ Κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, Ὡ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις Κύρῳ, ὡς πολλὴν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν ὅτι σοὶ με συνήγαγον. Ἴθι νῦν, ἔφη ὁ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὐπερ ἐνεκά με ἀσπάζει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὡς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φίλῳ πλείστου ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμαχοῖς, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τούτῳ, ὅς ἡμῖν αὐτὸ λαβῶν παραδίδωσι.

22 Τί οὖν; ἔφη ὁ Ἰσθῆμιος, ἐπειδὴν Καδοῦσιοι ἔλθωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ τοῦτον, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσήκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ;

23 ταῦτα μὲν οὕτω συνήρυσεν ὁ Κύρῳ· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἢ φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυριοῖς ἐπιτετειχισμένον εἴη. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ πλείους καὶ Καδοῦσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ Ἰσθῆμιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στρατεύματα Καδοσίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισμυρίους καὶ ἵππεῖς εἰς τετρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἵπποτοξόται εἰς χιλίους· καὶ Ἰσθῆμιοι δὲ πεζοὺς τε ὀπόσους ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἵππεας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἰκοὶ αὐτοῖς ἵππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδοῦσιοι καὶ Σάκαι τοῖς Ἀσσυριοῖς πολέμοιο ἦσαν. ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο

ὁ Κύρῳ ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία πολλοὶ μὲν ἀπήγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. ἐὰν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κύρῳ, τὰ τεῖχη ἂν πειραθῆην διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ 27 Κύρῳ εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης, πότε ἔσει οἰκοί; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρῳ. Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἷε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι πρόσω δοκεῖς ἀπεῖναι. Ἔργῳ δ', ἔφη ὁ Κύρῳ, πο- 28 σταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺ ἤδη, ὦ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρατεύμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείων ἢ ἐν ἕξ ἢ ἐπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκησιν. Σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κύρῳ, ἀπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας 29 ᾤχετο· ὁ δὲ Κύρῳ συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμαχῶν· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κύρῳ ταῦτα.

Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ πᾶ- 30 σιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὅτι οὖν ὑφ' ἡμῶν ἀγαθὸν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως κἀκεῖνο ἐννοεῖται ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν ὑπ'

ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχα οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ
 31 βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῦμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν,
 32 ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινόμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ
 33 μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμεν Γαδάτου, πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἠττώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιοῦντος τοσοῦτοι ὄντες ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμέ-
 34 νου; ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπῆρουν ταῦτα ποιεῖν.
 Ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποξυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμα ἕκαστοι τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδειοτάτους πορευέ-
 35 σθαι. Γαβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ', ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευόμεθα, τὰπιτήθεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασάμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσοῦτ' ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομεν τε καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν.
 36 νῦν δ', ἔφη, πορευόμεθα ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σὺ, Χρυσάντα, τοὺς θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξίαρχους ἔχων ἐν μετώ-

πῶ πάντας· ἢ δὲ τάξιν ἐκάστη ἐφ' ἐνὸς ἴτα· ἐθρόοι γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ' ἂν. τούτου δ' ἔνεκα, ἔφη, κελύω τοὺς θωρακοφό- 37 ρους ἡγείσθαι ὅτι τοῦτο βαρυντάτον ἐστὶ τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βαρυντάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ἄρδίας ἔπεσθαι πάντα τὰ θᾶπτον ἴοντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτί, οὐδὲν ἐστὶ θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδρά- 38 σκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μῆδων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτούχας Ἰορκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δατάμας Καδουσίους. ἀγόν- 39 των δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξίαρχους ἔχοντες, δεξιὸς δὲ τοὺς πελταστὰς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ 40 δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων ἐπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως συσκευασμένοι τε ὡς ἅπαντα πρὶν καθεύδειν καὶ πρῶ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν καὶ ὅπως κοσμίως ἐπῶνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις, 41 ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατοντάρχος τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα, ὡσπερ οἱ πέξαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ραμβάκας ὁ Μῆ- 42 δος ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱππαρχοὶ μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ δὲ τούτοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δὲ, ὡσπερ ἦλθον, Καδούσιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων ἀ-

τους ἐπιμέλου τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπισθεῶν
 και μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἰππέων γίνε-
 43 σθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ τοῦ σιωπῆ πορεύεσθαι οἱ τε
 ἄρχοντες και πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες· διὰ γὰρ
 τῶν ὄτων ἐν τῇ νυκτὶ ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν
 ὀφθαλμῶν ἕκαστα και αἰσθάνεσθαι και πράττεσθαι·
 και τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν τῇ νυκτὶ πολὺ μείζον ἔσται
 πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ και δυσκαταστατώτερον· οὗ
 44 ἕνεκα ἢ τε σιωπῆ ἀσκητέα και ἡ τάξις φυλακτέα
 ἀναστήσεσθαι, χρῆ ὡς βραχυτάτας και πλείστας ποι-
 εῖσθαι, ὡς μηδένα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγροπνία πολλῇ
 οὐσα λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ· ἡνίκα δ' ἂν ὦρα ἢ
 45 πορεύεσθαι, σημανεῖ τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἂ
 δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλωνία ὁδόν·
 ὁ δ' ὀρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρανὸν παρεγγυάτας
 ἔπεσθαι.
 46 Ἐκ τούτου δὴ ὄχοντο ἐπὶ τὰς σηνάς και ἅμα
 ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὡς μνημονικῶς
 ὁ Κῦρος ὀπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλ-
 47 λετο. ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελεῖα τοῦτο ἐποίη· πᾶν γὰρ
 αὐτῷ ἐδόκει θαναμαστόν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνασοι
 ἴσασι τῆς ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ
 ὀνόματα, και ὁ ἰατρός δὲ οἶδε και τῶν ὀργάνων και
 τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ
 δὲ στρατηγὸς οὕτως ἡλίδιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἴσοιτ
 τῶν ὑφ' ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη
 ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι και ὅταν καταλαβεῖν
 τι βούληται και ὅταν φυλάξαι και ὅταν θαρρῶναι
 και ὅταν φοβῆσθαι· και τιμῆσαι δὲ ὀπότε τινα βού-
 48 ρεύειν. ἐδόκουν δ' αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦν-

τες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος και τοῦ καλόν τι ποιῶντες
 ὀραῖσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι και τοῦ αἰσχρόν τι ποι-
 εῖν μᾶλλον προθυμείσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίδιον δὲ και 49
 τοῦτ' ἐδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ ὀπότε τι βούλοιο πρα-
 χθῆναι, οὕτω προστάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι δεσ-
 πόται προστάττουσιν, "Ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, Ξύλα τις
 σχισάτω· οὕτω γὰρ ταπτομένων εἰς ἀλλήλους τε ὀρᾶν 50
 πάντες ἐδόκουν αὐτῷ και οὐδεὶς περαινέειν τὸ προσ-
 ταχθῆν και πάντες ἐν αἰτία εἶναι και οὐδεὶς τῇ αἰτία
 οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὀμοίως διὰ τὸ σὺν
 πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὀνόμαζεν
 αὐτὸς ὅτ' αὐτῷ προστάττοι.

Και Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγγίνωσκεν. 51
 εἰ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες και φυλακῆς
 καταστησάμενοι και συσκευασάμενοι πάντα ἂ ἔδει
 ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμηνε 52
 τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι ἐπὶ
 τῇ ὀδῷ ὀπομενοῖη ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος
 ἐξῆει λαβὼν τοὺς ἅμφ' αὐτὸν ὀπηρέτας· βραχεῖ δὲ
 χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θα-
 53 ρακοφόρους. τούτῳ μὲν ὁ Κῦρος δὸς ἡγεμόνας
 τῆς ὀδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γὰρ
 πω ἐν ὀδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκώς ἐν
 τῇ ὀδῷ τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει,
 ἐπὶ δὲ τὸν ὕστερῶντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ 54
 πάντες ἐν ὀδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν ἰππέας
 ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν ὀδῷ ἦδη πάντες· ἄγε οὖν 55
 ἦδη θᾶττον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς
 τὸ πρόσθεν ἡσύχως κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. και οὗς
 μὲν ἴδοι εὐτάκτως και σιωπῆ ἰόντας, προσελαύ-
 νων αὐτοῖς τίνες τε εἴεν ἡρώτα και ἐπεὶ πύθιοιτο
 ἐπήγει· εἰ δὲ τινες θαρρομένους αἰσθοιτο, το

αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεννύει τὴν ταραχὴν ἐπειρατο.

- 56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προὔπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ Χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὡς ὠτακουστοῦντες καὶ εἰ πως ἄλλως δύναιτο αἰσθάνεσθαι σημαίνουεν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι ἄρχων δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμηε, καὶ τὸ μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνάχλει λέγων.
- 57 τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις κατέλιπεν, ὡς μὴδ' οὗτοι φιλοὶ ἱππέων ἴουεν· τοὺς δ' ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παραλαύνειν ἐπέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἰ τί που ἐναντιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὴν ἐν τάξει καὶ μάχοιτο, εἰ τέ τί που φεύγον ὀφθαίη, ὡς ἔξ ἐτοιμοτάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι οὓς τε διώκειν δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ 59 τὴν τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως ἦγε τὸ στρατεύμα· οὐ μέντοι αὐτὸς γε μιᾷ χώρῃ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῆ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ ἐπεμέλετο, εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὲ ἀμφὶ Κῦρον οὕτως ἐπορεύοντο.
- IV. Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυρίου, ἐνόμισεν, εἰ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὲ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ κελεύει τὸν ἴοντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου χώρῃ τὸ Ἀσσύριον στρατεύμα, λέγειν τῷ Ἀσ-

συρίῳ ὅτι εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσην τε 2 εἶχεν ὁ Γαδάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἢ προσιέναι μέλλοι. προσεπέστειλε δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μάλλον, καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτου χώρῃ παραδοῦναι τῷ Ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα· ἤξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφασκεν, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὡς σὺν τῷ Ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὃ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύ- 3 νων ὡς δυνατὸν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ἃ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθύς παρέλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας 4 ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὡς ἐγγὺς προσιόντας τοὺς διερευνητάς, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους ἤδη, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ προδιερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδίωκον καὶ τῷ Γαδάτῳ κατέσειον· καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἀλάσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν 5 ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἐφευγον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτῳ παῖει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἀμαρτάνει, τύπτει δὲ αὐτόν εἰς τὸν ἄμων καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς διαώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὲ σὺν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεὶ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὲ ἠλίσκοντο μὲν δῆλον ὅτι οἱ βραδυ- 6 τάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν ταχίστων· ἤδη

δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατατετρῦσθαι ὑπὸ
 τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεῖς καθορώσι τὸν Κύ-
 ρον προσιώντα σὺν τῷ στρατεύματι· δοκεῖν δὲ χρῆ-
 ἄσμενους καὶ ὡσπερ εἰς λιμένα χεიმῶνος προσ-
 7 φέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κύρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύ-
 μασεν· ὡς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες ἐναν-
 τίοι ἤλαννον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἦγε τὴν
 στρατιάν· ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρά-
 πουτο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κύρος διακείν ἐκέ-
 λευσε τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν
 8 τοῖς ἄλλοις εἶπετο ὡς ᾤετο συμφέρον. ἐνταῦθα δὴ καὶ
 ἄρματα ἠλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιό-
 χων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως,
 ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἠλίσκετο.
 καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παι-
 9 σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἱ
 ἔτυχον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ μὲν εἰς
 τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποστάν, οἱ δὲ
 φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην,
 ἐνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἱπποῖς καὶ τοῖς ἄρμασι κατ-
 ἔφυγεν ὁ Ἀσσύριος.

10 Κύρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ
 εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ
 τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψαιτο
 τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομέ-
 νῳ δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδηδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα
 ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κύρος ἤσθη τε καὶ εἶ-
 πεν, Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις.

11 Ἐγὼ δὲ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ
 ἐπαναθεασόμενος ἦα ὁποῖός τις ποτε φαίνει ἰδεῖν ὁ
 τοιαύτην ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔργω εἶ, τι νῦν
 ἐμοῦ δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα

πράξειν οὔτε εὖ πεπονθῶς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γὰρ τὸ ἴδιον
 οὐδ' ὀτιοῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἐδοξά σοι τι ὀνή-
 σαι, οὕτω μοι προθύμως ἐβοήθησας ὡς νῦν τὸ μὲν
 ἐπ' ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς 12
 θεοὺς, εἰ ἦν οἷος ἔφην ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παιδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παίδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺ πλείω ἤδη τὸν ἐαυτοῦ
 πατέρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ δύναται ἀνιάν. καὶ ὁ Κύρος 13
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὠδὲ· ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺ μείζον
 παρὲς θάυμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ'
 ἔστιν; ἔφη ὁ Γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη,
 Περσῶν ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων,
 τοσοῦτοι δὲ Ὑρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρ-
 μενίων καὶ Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας 14
 ἐπήνξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγα-
 θὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλείστα τῷ αἰτίῳ τοῦ καὶ τού-
 τους τοιοῦτους εἶναι. ὅπως μέντοι οὕς ἐπαινεῖς
 τούτους, ὦ Κύρε, ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τάδε ξέ-
 νια οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προῆγε πάμπολλα, ὥστε
 καὶ θύειν τὸν βουλόμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ
 στρατεύμα ἄξιως τῶν καλῶς πεπονημένων καὶ καλῶς
 συμβάντων.

Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθιφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε 15
 τῆς διώξεως· βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν
 Κύρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρ-
 μένοις δὲ τοῖς ἱπποῖς αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἱ κατέφυγε, συντηγχνάνει μάλα συν-
 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα. ὡς δ' ἔγνω 16
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδου-
 σίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον ἀφαιρεῖται. καὶ
 ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὐ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι
 ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρα-
 17 τόπεδον ἀμφὶ δαίλην οἱ πρῶτοι. Κύρος δὲ ὡς ᾔσθετο
 τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα
 ἴδιοι τετραμένον ἀναλαμβάνων τούτου μὲν ὡς Γα-
 δάταν ἐπεμπευ, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους
 συγκρατεσηνον καὶ ὅπως τάπιτήθεια ἔξουσι συν-
 επεμέλετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων
 συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιοῦτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπι-
 18 ποιεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆ-
 λος ἦν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων δεικνύοντων ἠλικία ὦρα
 ἦν, Κύρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς
 οὐδένα ἐκῶν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτό-
 πτης ἐφείρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανε-
 ρὸς ἦν τοὺς θεραπεύουστας.

19 Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ
 ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχον-
 τας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε.
 "Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον·
 τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι
 θαναταστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν τοῦ γεγεννημένου
 πράγματος τούτου ἀπολαῦσαι τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν
 μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὄλου δύναμιν ἀσθενεστέ-
 20 ραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὐ τοῦτο, ἔφη,
 λέγω ὡς οὐ δεῖ ποτε καὶ ἐλάττονι ἔτι μορῖφ ἰέναι,
 ὅπου ἂν δέη, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾤχετο· ἀλλ' εἴαν τις
 κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἰκανῷ βοηθήσαι, ἔστι μὲν
 ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι
 τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθό-
 των, ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοντα πράγματα τοῖς πολε-

μίους τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν
 οὐδ' ὁ χωρὶς ὦν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρθήσεται τῆς ἰσ-
 χύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος οὐδὲν
 διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ 21
 μὲν τούτου, ἔφη, εἰάν θεὸς θέλῃ, ἀμυνοῦμεθα τοὺς
 πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα
 ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο·
 καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ
 δεῖξομεν τοῖς πολεμίους ἐνθα κρατῆσαι νομίζουσιν
 ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἦν θεὸς θέλῃ· καὶ
 ὅπως γε μὴδὲ τὸ χωρίον ἠδέως ὀρώσιν ἐνθα κατέκα-
 νον ἡμῶν τοὺς συμμαχοὺς· εἰάν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι,
 καύσομεν αὐτῶν πᾶς κώμας καὶ δηώσομεν τὴν χώ-
 ραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρώντες εὐφραίνων-
 ται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ 22
 μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστάτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ
 Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν
 αὐτῶν ἔλεσθε ἢ περ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμε-
 λήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν, ἦν τι προσ-
 δέησθε· ἐπειδὴν δὲ ἔλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε
 πρὸς με τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπράξαν· 23
 ὁ δὲ Κύρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στρατεύμα, κατέστησεν
 εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέ-
 λευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν
 δυνώμεθα, ἀναθαρσύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὲ
 ἐπορευόντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδου-
 σίους, ἐδήουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα
 ἀπήλθον τάπιτήθεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν
 εἰς τὴν Γαδάτου.

Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες ὄν- 24
 τες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἦν μὴ αὐ-
 τὸς ἀεὶ παρῆ, οὕτως ὄσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει,

τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν ἕαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ κάκεινος βούλοιο ἕαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς 25 ἑαυτὸν ἀφρονηκῶτων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν καὶ δύνῃ καλύειν, ὀλίγους τινὰς καλύσεις· ὀλίγη γὰρ ἔστι χώρα ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφρονηκῶτων· ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι χώραν ἐσῶην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἕαν μὲν πόλεμος ἦ, ὁ ἐπικρατῶν οἶμαι καρπώσεται· ἕαν δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι σὺ. ἕαν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὄπλα ἀντικίρηται σοὶ ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὡς ἂν 26 δυνώμεθα ἑκάτεροι ἀμυνοῦμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρῳ ἐπεμψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα ἐποιοῦν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου 27 λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο συνθήμαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πό- 28 λεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ τῶν ἐργατῶν ὁ Κύρος· τὰς μέντοι νομάς τῶν κτηνῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν μέντοι τῶν πολεμίων λείαν ἤγον ὀπόθεν δύναιτο, ὅπως εἴη ἢ στρατεία ἢ θάλασσα τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπιτήθεια, ἢ δ' ἐκ τῶν πολεμίων τροφή κουφοτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κύρος ὡς ἀπιῶν, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους

δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἵππεων οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, 30 ἔλεξε τοιαῦτα. ὦ Κύρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἕαν δέη τι· νόμιξε δ' ἔφη, καὶ ἄλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κύρε, ὄμνυμι 31 σοι θεοῦς, οἱ καὶ ὀρώσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσεν τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

Καὶ ὁ Κύρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν 32 αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουστέροις δούς αὐτοὺς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς εἰκεν, ἐγὼ τε οὐδὲν παλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν θάπτον· ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἵππεάς· τὰ δ' ἄλλα χοήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε σοῦ μὴ ἠττάσθαι ἀντιδωροῦμενον· εἰ δὲ πλείω μοι διδούς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς 33 ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὀρῶ γὰρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέντοι ὄρα εἰ ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν 34 τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἐδόκει εἶναι ἢ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτήσις· τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλωνος ἐγγὺς οὕσα ὅσα μὲν ὠφελείσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλείσθαι, οἴκαδε δεῦρ' ἀπιόντες τούτων ἐκποδῶν ἦμεν· νῦν δ'

ἐπεὶ ἐχθροὶ ἔσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλεύσομεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτῶν ὀρώντες.

35 τάχ' οὖν εἶποι τις ἄν· τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοοῦ πρὶν ἀποστῆναι; ὅτι, ὦ Κύρε, ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργιζέσθαι οὐ τὸ ἀσφαλέςτατον σκοποῦσα διῆγεν, ἀλλ' αἰεὶ τοῦτο κνοῦσα, ἄρα ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοὺς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν ἀδικῆ, ἀλλ' ἐάν

36 τινα ὑποπτέυσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐάν δέ τις ἄρα καὶ βελτίον αὐτοῦ φανῆ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κύρε, οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τούτῳ ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἄν εἴῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ὀφθίως οἶμαι κρείττων ἔσται.

37 Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν· καὶ εὐθύς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῆ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως ἂν σοι σᾶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὁπότεν εἰς αὐτὰ ἴῃς· αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον; ὅ,τι δὴ ἡδύ σοι ὄραν τῶν σῶν ἢ ὅτῳ συνῶν χαίρεις, ἔχων σὺν ἑαυτῷ πορεύου. καὶ σὺ τ' ἂν ἐμοί, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάνν χρησίμος εἴης,

38 ἐγὼ τε σοὶ ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἄρ' οὖν, ἔφη, δυναμῆν ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γὰρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ. Ναὶ μὰ Αἰ', ἔφη, φθάσεις μέντοι.

ἐγὼ γὰρ ἐπισχῆσω ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω 39 δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν φύλαξι μὲν τὰ τείχη σὺν Κύρῳ ἀχυρώσατο, συσκευασάσατο δὲ πάντα ὀπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἤδετο καὶ ὢν ἠπίσται πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεμένους τούτοις κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν εὐθύς ὁ Κύρος ἐν τοῖς 40 περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ ὀδῶν φρασιτήρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὡς εἶη ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βυβυλω- 41 νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐτὸ τὸ τείχος φέρειν, καλέσας τὸν Γαβρούαν καὶ τὸν Γαδάταν ἠρώτα εἰ εἶη ἄλλη ὁδὸς, ὥστε μὴ πάνν ἐγγὺς τοῦ τείχους ἄγειν. καὶ ὁ Γαβρούας εἶπεν, Εἰσὶ μὲν, 42 ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη, ὧμην καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυτάτω τῆς πόλεως ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στρατεύμα σου ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ καλόν· ἐπειδὴ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τείχος καὶ ἐθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ παρεσκευασμένος τί ἐστίν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν ὅτι παρασκευάζοιτο ὡς μαχομένός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευότατα τὰ ἑαυτοῦ φανεύεται.

Καὶ ὁ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ Γω- 43 βρούα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ὧ χρόνῳ πολὺν μέλινα ἔχων στρατιαν ἤλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τείχος προσῆγον· νῦν δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ 44 τείχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶ προσάγειν καὶ παράγειν. προσάγουσι μὲν γὰρ πάντες

οὕτω ταξάμενοι ὡς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι· καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέςτατα, οὐχ ἢ 45 ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειργμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι.

16 ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτόν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται ἀθροοὶ ἐκ τοῦ τείχους προσπεσεῖν πη, ὅπη προσμίξιαν, πολὺ ἂν ἐρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῶν παριόντων

47 καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακρὰ καὶ αἰ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τὸ

48 ἐγγὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μη μείον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλήθος κατόψονται ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὄπλων πᾶς ὄχλος

49 δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπεξίωσί πη, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανόμεθα. μᾶλλον δέ, ὡς ἄνδρες, ἔφη, οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέη ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους

50 εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξε τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ ἦγεν ὁ Γαβρίας ὥσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰὲ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.

51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὤρητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρούρια, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τὰ δὲ δύο φρούρια φο-

βῶν μὲν Κύρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κναξά- V. ρην καὶ ἐπέστειλεν αὐτῷ ἦκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ἂν εἰλήφεσαν βουλευσάντο ὅτι χρῆσαιτο, καὶ θεασάμενος τὸ στρατεύμα καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅτι δοκοῖη ἐκ τούτου πράττειν· ἐὰν δὲ κελεύῃ, εἶπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκείνον ἱοίμι στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν ἄρ- 2 γελος ᾔχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, ἣν Κναξάρη οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τὰ γυναικεία εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργούς, ἅσπερ ἐξηρημέυη ἦσαν Κναξάρη. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν 3 Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κναξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στρατεύμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὐς μετεπέμψατο ὁ Κύρος ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὄρῶν οὖν καὶ τούτους σι- 4 νομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει ἦδιον ἀπαλλαγῆναι ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κναξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολήν εἰ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἦκουσε παρόντα Κύρον, ᾔχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στρατεύμα.

Ὁ δὲ Κναξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραία σὺν τοῖς 5 παραμεινάσιν ἰππεῦσι Μήδων· ὡς δ' ἦσθετο ὁ Κύρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν ἰππέας, πολλοὺς ἦδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάν-

τας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ἰρκαλίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐπιποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνύς τῷ Κνωξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κνωξάρης ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς κάραθους ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἀτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβάς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κνωξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ καὶ ἐφίλησε μὲν 7 οὗ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κύρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κνωξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοινικᾶς τινας, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος εἶπεν ὧδε.

8 Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζει καὶ τί χαλεπὸν ὄρω οὕτω χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κνωξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε, δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἑμαυτὸν μὲν ὄρω οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν 9 τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ' ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἡμιστά ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδύναμι ἡδίου ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελαῖντας ἐμοί. οὐ γὰρ ἄγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σύ μου μόνον μεί-

ζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρά- 10 τεῖτο ὑπὸ τῶν δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κύρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχῶν δὲ μικρὸν ἔλεξε τοιαῦτα ὁ Κύρος.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κνωξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ οὔτε ὀρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μηδους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σε θυμουσθαι οὐ θανατάω· εἰ 11 μέντοι γε ἀδίκως ἢ δικαίως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάχημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ἂν ἔνεκα, εὐ ἴσθι, ἐγὼ 12 οὐκ ἀπέπεμπον ἄνευ ἑμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος μὴ τι γένοιτο διὰ τὴν σῆν ὀργὴν ὅτι πάντας ἡμᾶς λυπήσοι. ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφαλῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι, τοῦτο ἐγὼ πάνν χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκήων ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν ἔπειτα τάναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῆ ἡμᾶς αὐτοὺς 13 αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφέστατα κατίδωμεν ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ ἀδικημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι· ἐὰν γὰρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκῶς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μὲντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν πεποιηκῶς μηδὲ βουλη-

14 θείς, οὐ καὶ σὺ αὐτὸ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπὲρ ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἄλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραχῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυμούμενος πράξαι ὡς ἐγὼ πλείστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν, ἔφη.

15 Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἕνα ἕνα. οὕτω γὰρ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθὸν ἔστι καὶ ὅ,τι κακόν. ἀρξάμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δήπου ἐπεὶ ἦσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρωμένους, εὐθύς ἐπεμπες πρὸς τε τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ δεόμενος πειραῖσθαι αὐτὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἠγούμενον, εἰ τινες Περσῶν ἴοιεν. οὐκοῦν ἐγὼ ἐπέισθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγενόμενον ἄνδρας ἄγων σοὶ

17 ὡς ἢ δυνατόν πλείστους τε καὶ ἀρίστους; Ἥλθες γὰρ οὖν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπέ ποτέρον ἀδικίαν τινά μου πρὸς σὲ κατέγνωσ ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Δῆλον, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὅτι ἐκ

18 γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ, ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμοιοι ἦλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνον ἀποστάντα ἢ τινος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐ μὲν δὴ. Τί γάρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων παρ' ἐκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν αὐτούς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἰ τι καλὸν κἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν τούτοις ἔχεις

20 τινά μου πλεονέξιν κατηγορηῖσαι; ὁ μὲν δὴ Κυαξάρης πρὸς τοῦτο εἰσίγα· ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὡδε· Ἄλλ' εἰ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἠδιόν σοι ἢ ἀποκρίνα-

σθαι, τότε γ', ἔφη, εἰπέ εἰ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας ὅτι ἐπεὶ σοὶ οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι δικάειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφήκα τοῦ κινδύνου, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμενον σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχητῶς ἐμαυτὸν σοὶ σύμμαχον, τοῦτ' αὐτὸ παρὰ σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω. ἐπεὶ

21 δ' αὐτὸ καὶ πρὸς τοῦτο εἰσίγα ὁ Κυαξάρης, Ἄλλ' εἰ μηδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τοῦντεῦθεν λέγε εἰ τι αὐτὸ ἠδίκουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένου ἐμοὶ ὡς οὐκ ἂν βούλοιο, εὐθυμουμένους ὄρων Μήδους, τούτου παύσας αὐτούς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἰ τι αὐτὸ σοὶ δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι σοὶ ἐπὶ τούτοις πάλιν ἤθουν σε οὐ ἤδειν ὅτι οὔτε σοὶ μείον δοῦναι οὐδὲν οὔτε ἴσον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν γὰρ βου-

22 λόμενον δήπου ἐπεσθαι ἤτησά σε δοῦναι μοι. οὐκοῦν τούτου τυχῶν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἤνυτον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. ἐλθῶν οὖν ἐπειθον αὐτούς καὶ οὐς ἐπεισα τούτους ἔχων ἐπορευόμενον σοῦ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅ,τι ἂν διδῶς, ὡς εἰοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν

23 ἐξωρομήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἤλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνήσκει πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ μὲν ὄπλων ἐστέρηται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀρόντων τὰ σὰ πρόσθεν νῦν ὄρας τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτὸ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ

24 πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν ἀύξανόμενον ὄρας, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα, τὰ

δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν
συγκρατασπασθέντα νῦν τάναντία σοὶ προσκεχωρη-
κότα· τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν
σοι μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν
εἴποιμι· ἀκούσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
25 ὅ,τι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. ὁ μὲν δὲ Κῦρος οὕτως
εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναξάρχης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κῦρε, ὡς μὲν ταῦτα ἂ σὺ πεποίηκας
κακὰ ἐστὶν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτ' ἐστὶν οἷα ὅσα
26 πλείονα φαίνεται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν
τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῆ
ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ
σοῦ ὄρᾳν οὕτως ἀύξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
ποιοῦντι καλά, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστὶ πη ταῦτα ἀτιμίαν φέ-
27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδίων σοι
δαρῆσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὡς σὺ ἐμοὶ
δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ μᾶλ-
λον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τοῖς
γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρὰ γε ἀδικουμένους ὑπὸ
28 σοῦ ἦττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὄρᾳν ὅτι μεγάλα
ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἀλλ'
εἰς σὲ τρέψας πάντα καταδέεσθαι οἷά σοι φαίνεται. τί
γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
σαντοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπεύων γνωρι-
μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
29 τούτῳ τῷ θεραπεύματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
εἶναι, ἐκείνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύου-
τας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
σαι, τούτους οὕτω διατιθεῖν ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ

σοὶ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, ὁ μάλιστα ἄνθρωποι 30
ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις
τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ
εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
δέου· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοῖη σε
τούτο ποιήσας. ἴνα δὲ εἴπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ 31
πάθει ἐμφορῆς, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες Πέρσας οὕτω
θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἡδίων ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολε-
μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ', 32
εἴ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμ-
βάνειν ὅποσα ἐθέλοι εἶτ' αὐτὸς τοῦτο ἀκούσας λαβῶν
οἴχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναίτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς
σοῖς πλουτοῖη, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι,
ἄρ' ἂν δύναίτο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν;
νῦν μέντοι ἐγὼ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33
ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις·
εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβῶν ὄχου πᾶ-
σάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ
νῦν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν
ἐμὴν χώραν αὐξέεις σὺν τῇ ἐμῇ δόμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ
οὐδὲν συναίτιος ὦν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἑμαντὸν
ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις
καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει,
ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετή- 34
ματ' εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐνήδου,
οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου ὡς ἀξιώ-
ματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλα-
τύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γὰρ τοι ἐγὼ
Μήδων ἤρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι,

ἀλλὰ μάλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιούν ἡμᾶς ἑαυ-
τῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

- 35 Καὶ ὁ Κῦρος ἐτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε,
Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεε, εἴ τι κἀγὼ σοι πρό-
τερον ἔχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἔμοι χάρισαι ἂν δεηθῶ
σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι·
ἐπειδὴν δὲ πείραν ἡμῶν λάβης πῶς ἔχομεν πρὸς
σέ, ἔαν μὲν δὴ σοι φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπρα-
γμένα ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου
τέ μοῦ σε ἀντασπάζου, εὐεργέτην τε νόμιζε, ἔαν
36 δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μὲν-
τοι, ἔφη ὁ Κναξάρης, καλῶς λέγεις· κἀγὼ οὕτω
ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε;
Εἰ σὺ βούλει, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέφει με ὥσπερ
ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν
αὐτόν.
- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ
ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ,τι ἐν τούτων ἔσοιτο, εὐ-
θύς ἤσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος
δὲ καὶ ὁ Κναξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἤγουν-
το, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κναξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦ-
ρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κῦρῳ
38 οἱ Πέρσαι, οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφί-
κοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κνα-
ξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σηνήν, οἷς μὲν ἐτέ-
τακτο παρεσκευάζουσαν τὰπιτήδεια τῷ Κναξάρῃ· οἱ
39 δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἤγουν
ὁ Κναξάρης ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ'
ἑαυτοῦς, οἱ δὲ πλείστοι ὑπὸ Κῦρου ἐγκέλευστοι, δῶ-
ρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόου καλόν, ὁ δ' ὄψο-
ποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, οἱ
δ' ἐκπώματα, οἱ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δὲ τις ὡς ἐπὶ

το πολὺ ἐν γέ τι ὦν εἰλήφει ἐδωρεῖτο αὐτῷ· ὥστε τὸν 40
Κναξάρην μεταγινώσκειν ὡς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη
αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὔθ' οἱ Μῆδοι ἤττόν τι αὐτῷ προσ-
εἶχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.

Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὄρα ἦν, καλέσας ὁ Κναξάρης 41
ἤξιον τὸν Κῦρον διὰ χρόνον ἰδόντα αὐτὸν συνδει-
πνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μῆ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κναξά-
ρη· ἢ οὐχ ὄρας ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάν-
τες ἐπαιρούμενοι πάρεισιν; οὐκ οὐν καλῶς ἂν πράτ-
τοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν
δοκοίην. ἀμελεισθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν
ἀγαθοὶ πολὺ ἀθυρότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ
πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ 42
ὁδὸν μακρὰν ἤκων δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τι-
μῶσιν, ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ
θαρρήσωσιν· ἐγὼ δ' ἀπιῶν ἐφ' ἄπερ λέγω τρέφομαι.
αὐριον δ', ἔφη, πρῶ δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρ- 43
έσονται οἱ ἐπικαίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες
σὺν σοὶ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῶν ἐμ-
βαλε παρῶν περὶ τούτου πότερον ἐτι δοκεῖ στρατεύε-
σθαι ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τού- 44
του ὁ μὲν Κναξάρης ἀμφὶ δείπνου εἶχεν, ὁ δὲ Κῦρος
συλλέξας τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν
καὶ συμπράττειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ἠϋξάμεθα, πάρεσσι
σὺν θεοῖς. ὅπῃ γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς
χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρωμεν μειουμέ-
νους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονας τε καὶ ἰσχυροτέρους
γυνομένους. εἰ δὲ ἡμῶν ἐτι ἐθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
γεγενημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῷ ἂν μάλλον
ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ
τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὡς πλείστοις συν-

δοκῆ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἔργον ἐμὸν
 46 ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ὅταν μά-
 χεσθαι δεῖ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
 δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν πείσαι δεῖ, ὁ πλεί-
 στους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας οὗτος δικαίως ἀν-
 λευτικώτατος καὶ πρακτικώτατος κρίνεται ἂν εἰ-
 47 ναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι οἶον ἂν
 εἴπητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς
 τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δηλοῦς ἐσομένους οἷς
 48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
 ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
 τάπιτήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύναμαι οἱ στρατιῶται πε-
 ρὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευόνται τούτου πειράσομαι
 ἐπιμέλεσθαι.

[5.]

I. Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ
 δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὕστερα αἶμα πρὸ ἡκον
 ἐπὶ τὰς Κναζάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἕως οὖν
 ὁ Κναζάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ
 ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆ-
 γον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ μένειν, οἱ
 δὲ Ἰρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις καὶ Γωβρούαν·
 Ἰστασπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον προσῆγε, δεό-
 2 μενον τοῦ Κύρου μένειν. ἐνθα δὴ ὁ Κύρος γινώ-
 σκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ φόβῳ μὴ
 λυθείη ἢ στρατιά, ἐπιγελᾶσας εἶπεν, ὦ Γαδάτα, δη-
 3 τα γινώσκεις ἂ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνατίνας

τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἢ μὴν μὴ ὑπὸ
 τοῦ Ἰστασπου πεισθεὶς ταῦτα γινώσκεις· ἀλλ'
 οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔρρει τὰ μὰ παντε-
 λῶς· διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τούτῳ ἐγὼ αὐτὸς διελεγό-
 μην, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῶ ἔχεις ὑπὲρ τῆς διαλύ-
 σεως τοῦ στρατεύματος ποιεῖν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, 4
 Ἄδικως ἄρα ἐγὼ, ὡς ἔοικεν, Ἰστασπου τοῦδε κατα-
 τιῶμαι. Ἄδικως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ἰστασπας, ὦ
 Κύρε· ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτῃ τῷδε τοσοῦτον
 μόνον ὡς οὐχ οἶόν τέ σοι εἶη στρατεύεσθαι, λέγων
 ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κύρος, Τί λέ- 5
 γεις; ἔφη· καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεργεῖν, εἴτ'
 ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· ὁρῶ γάρ
 σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελ-
 θεῖν καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω.
 ὁ δὲ Κύρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἰκαδε ἀπελ-
 θεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ἰστασπας, οὐδ' ἄπειμι γε,
 ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν
 τουτοῦ τοῦ Ἀσσυρίου δεσπότην.

Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλή- 6
 λους. ἐν δὲ τούτῳ Κναζάρης σεμνῶς κεκοσμημέ-
 νος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνον Μηδικῶν ἐκαθέζετο. ὡς
 δὲ πάντες συνῆλθον οὗς εἶδει καὶ σιωπῇ ἐγένετο, ὁ
 Κναζάρης ἐλέξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ
 παρῶν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς
 ἄρχειν με λόγου. νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς
 περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεύε-
 σθαι ἔτι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρα-
 7 τιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γι-
 γνώσκει. ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ἰρκάνιος,
 Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἰ τι δεῖ λό-
 γου ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάν-

8 *τες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμεῖν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὡς ἐκείνοις ἢ ἡδιστον, ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδοῦσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἰκαδὲ ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὁπότε γε οὐδὲ στρατευομένοις, ὡς ἔοικε, χωρῖζεσθαι συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον δίχα τοῦ ἡμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν ὡς καὶ 9 ἡμεῖς ἐπίστασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος ὁ ποτε φήσας εἶναι Κύρου συγγενῆς ἔλεξε τοιαῦτα· Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κναξάρη, τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι, ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρα- 10 τευόμεν· καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ περὶ τῶν φρουρίων ὡς ἐπιβουλευσομένων πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν· καὶ ταῦτ' ἔπραττον τὰ οἰκεία δαπανῶν. νῦν δ' ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι δὲ ἐκείνους, εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν οὔσαν, τάδε δὲ ἔορτήν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, 11 διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινω τὴν Κύρου δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δήλου ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην. 12 Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα,*

τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνεται ἂν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὄπλα ἀφήρηται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι καὶ ἐπιγενήσονται· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάνυ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνησονται. τί δῆτα 13 ἐγὼ Κναξάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εἴ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ ὅδε στρατευσόμεθα, οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρ- 14 χεται μὲν γὰρ δῆπου χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπουσιν οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου 15 μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὑφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμένοι εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθός 16 ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὅς λιμῶ καὶ ὄγει δύναται ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι χοῖναι ἐκόντας ἡμᾶς καταλύσαι τὴν στρατιάν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγὼ φημι χοῖναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα πειραῶσθαι τῶν μὲν ἐκείνων ὄχυρῶν ὡς πλείστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλείστα ὄχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσου- 16 ται δὲ ὁπότεροι ἂν ἥττους ᾶσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέ-

ρου τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια
 ἡμῶν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτρι-
 ώσει τὴν χώραν, ἡμῶν δ' ὑπ' εὐδίαν μᾶλλον πάντ'
 17 ἔσται. ὁ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει
 πόρρω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε.
 ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπέπερ καὶ ὡς οἰκοθεν ἀποδημοῦμεν,
 φρουρήσειν ὑμῶν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν
 πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσσα ὑμῶν αὐτοῖς τῆς
 18 Ἀσσυρίας ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ
 ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν φρουροῦντες δυνάμεθα σώ-
 ζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσσα
 αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἶμαι δυνήσονται τῶν ἐγγύς
 ἑαυτῶν κακῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσσα ὑμῶν
 ἐπιβουλεύειν.

19 Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστά-
 μενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κναξά-
 ρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος
 αὐτῶν, ἦν ἐπιτρέψασιν οἱ σύμμαχοι, τειχεῖσθαι
 ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρ-
 20 χειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄν-
 τας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν πε-
 ραίνειν βουλόμεθα ὅσα φαιμέν χρῆναι ποιεῖν, ὡς
 τάχιστ' ἂν δεοὶ γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαι-
 ρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῶν
 21 ὄχυρά πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου ὑπέσχετο ὁ μὲν Κνα-
 ξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρεξέειν, ἄλλην
 δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς
 22 δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ
 δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρ-
 εσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει·
 ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδείοτατοι εἶναι
 ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23
 τα, ἐκάθισε τὸ στράτευμα ἐνθα ἦτο ὑγιεινότατον
 εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι·
 ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο, ὡς ἐν
 ἀσφαλεῖ οἱ αἰεὶ μένοντες εἶεν, εἰ ποτε καὶ πρόσσα
 τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἔρω- 24
 τῶν οὖς ἦτο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν ὅποθεν ἂν
 ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς
 προνομίας, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ
 στρατιᾷ τάπιτήθεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν
 καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως
 ἐν ταῖς ἀργαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοντο. ὁ μὲν 25
 δὲ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν.

Ἐκ δὲ Βαβυλώνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλίσκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἶχοιτο ἐπὶ Λυδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλ-
 λα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος 26
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὡς ὑπεκτίθειτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γινώσκων ὅτι οἶχοι-
 το συστήσων εἰ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντι-
 παρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεήσον·
 ὥστ' ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τοὺς
 μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν
 φίλων λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων
 ἐδέχετο καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἰ τις ὄπλον δι-
 27 δοίη καλόν οὔτ' εἰ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ 27
 ἄρματα ἐκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἄρμάτων καὶ ἄλλοθεν
 ὅποθεν ἐδύνατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφροεῖαν
 πρόσθεν οὖσαν καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι καὶ νῦν
 ἄρματῆλασίαν κατέλυσε· τὸν γὰρ πρόσθεν χρό-
 νον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ
 πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς ἄρμασιν οὕτως ἐχρῶντο

28 ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲν μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίου, Ἴπποις δ' οὔτοι χρωῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἠνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὡς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ βέλτιστοι· ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίουσ οὔτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ὀτιοῦν τοὺς πολεμίουσ

29 βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν διαφορὰν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσασα ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥαδίως συντριβῆται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἠνίοχοις ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγώνων, ὡς δύνωνται ἠνιοχεῖσθαι οἱ Ἴπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἠνιόχους ἐθωράκισε

30 πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρᾶ ὡς διπήχη πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλούντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἄρμασιν. ὡς δὲ τότε Κύρος ταῦτα κατεσκευάσεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἄρμασι χρωῶνται οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χῶρα. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλοὶ παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Αὐδίας καὶ μαθεῖν ὅ,τι πράττει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὃ φυλάττων τὴν καλὴν γυναικᾶ. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγ-

κάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἢ 32 δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστῇ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κύρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν 33 ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπέιλησε τῇ γυναικὶ ὅτι εἰ μὴ βούλοιο ἐκοῦσα, ἄκουσα ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἢ γυνή, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκ ἔτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κύρον καὶ κελεύει λέξαι πάντα. ὃ δ' ὡς ἤκουσεν, 34 ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνοῦχῳ καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναικᾶ, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλ- 35 θῶν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν ἐλοιδόρησεν αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων τὴν γυναικᾶ, ἀσέβειαν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν θακρύνειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μὴ τι καὶ πάθοι ὑπὸ Κύρου.

Ὁ οὖν Κύρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν 36 καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνη δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοῦς τε ἀκούω ἔρωτος ἠττησθαι, ἀνθρώπους δὲ οἶδα καὶ μάλα δοκοῦντας φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐτὸς δ' ἔμαντοῦ κατέγων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συνῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἰτιὸς εἰμι· ἐγὼ γὰρ σε συγκαθεύροξα τούτῳ τῷ ἁμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας 37 ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κύρε, καὶ ταῦτα ὁμοῖος εἰ οἷόσπερ καὶ τᾶλλα, πρῶός τε καὶ συγγνώ-

μων τῶν ἀνθρωπίνων αμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. ὡς γὰρ ὁ θροῦς διήλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφῆδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδῶν ἔχειν ἐμαυτὸν, μὴ τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὐ τοίνυν ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτη τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, 38 ὅτι, ἐγὼ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην. Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὡς σὲ πεφευγῶς λόγον ἂν παρ- 40 ἔχοιμι. Ἐλθοὺς ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰδῶς τὰ τῶν πολεμίων· οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων κοινωνὸν ἂν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν, ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθῆναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναί. Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἤδη νυνί· καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως ἐν τῶν πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι πα- 41 θεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἡ καὶ δυνήσῃ ἀπολιπεῖν, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχᾶς· νῦν τοῦτο περιλοσόφηκα μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἐρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὔσα ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρᾶ καὶ ταῦτά ἅμα βούλεται τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δῆλον ὅτι δύο ἐστὸν ψυχᾶ, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πο- 42 νηρᾶ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρῆ ποιεῖν, ἵνα κακείνοις πιστότερος ἦς· ἐξάγγελέ τε αὐτοῖς τὰ παρ'

ημῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε ὡς ἂν αὐτοῖς τα παρὰ σοῦ λε- γόμενα ἐμποδῶν μάλιστα ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν. εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμ- βαλεῖν πον τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούοντες ἦττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοντο, ἕκαστός τις φο- βούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' 43 ἐκείνοις ὅτι πλείστον χρόνον· ἂ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ᾦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῖν εἰδέ- ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ- ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ ἄλ- λη μετατάττωνται ἐξ ὑπογύου, ταράσσονται. Ἀράσπας 44 μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτά- τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμφέ- ρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.

Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ἤσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν, 45 πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν γὰρ ἐμὲ ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέ- χομαι ἤξειν πολὺ Ἀράσπου πιστότερον φίλον· καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὀπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρέ- σται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχειρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων· ὑβριστήν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν πρὸς ἄνδρα οἶος σὺ εἰ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα 46 ὁ Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἐπεμ- ψεν. ὡς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τᾶλλα δὲ ἤσθετο ὡς εἶχεν, ἄσμενος πο- ρεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χι- λούς. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς,

- πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον εἰπὼν ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος
 47 εὐθύς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς
 δ' εἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὀσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοικίτισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαυτοῦ ὀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὁμοίος εἶναι περὶ ἐκείνον οἴοσπερ ἐκείνος περὶ σέ;
- 48 Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὡς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἄνθ' ἂν σὺ εὐπεποίησας ἡμᾶς, ὦ Κύρε, οὐκ ἔχω τί μείζον εἶπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσομαι γίνεσθαι ὡς ἂν
- 49 δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.
- 50 Ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνων· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν
- 51 ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρεσκευάζετο. συνεξέβητο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρομόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

51. Post ὀκτώ addebatur: ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσῶν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσῶν κράνος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια.

Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν 52 τὸ τετράρρομον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἶόν τε εἶη καὶ ὀκτάρρομον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτῶ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω ὀκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριώρογον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦν- 53 τες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρομούς καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δ' ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον ἄνδρας εἰκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει 54 αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγῶνιου πείραν· καὶ πολὺ ὄρων ἦγε τὰ ὀκτῶ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἰκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἰκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὀπλων, τούτων ἐγένετο ἕλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἐκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγῶνιον. ὡς δ' ἔγνω εὐπορον οὖσαν τὴν 55 ἀγῶνιν, παρεσκευάζετο ὡς ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἴν-Π. 56 δοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἴν-δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγὼ, ὦ Κύρε, ἤδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέη, μεταπέμπον. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύης. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν 2 ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσηνώκατε

φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἥδιον
 τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς
 παρὰ τοῦ Ἴνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τάκει μαθόν-
 τες ὅτι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαρ-
 γείλατε ἐμοὶ τε καὶ τῷ Ἴνδῳ· κἄν ταῦτά μοι καλῶς
 ὑπηρετήσητε, ἐτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου
 ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄροντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δού-
 λοις εἰκότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδό-
 τες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίτες
 ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμαν-
 3 θάνουσιν. οἱ μὲν δὲ Ἴνδοι ἠδέως ἀκούσαντες καὶ ξε-
 νισθέντες τότε παρὰ Κύρου, συσκευασάμενοι τῇ ὕστε-
 ραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα
 ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὡς δυ-
 νατὸν τάχιστα.

4 Ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρε-
 σκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν
 ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ἂν ἔδοξε
 τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλή-
 λους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ
 εὐοπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀνοντιστικώτατοι
 5 καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονῶτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειρ-
 γάζετο ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρα-
 τίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὖς ἐώρα ἐπι-
 μελομένους τούτου ὅπως οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται
 στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρῴξυνε καὶ
 6 χαριζόμενος αὐτοῖς ὅτι δύναιτο. εἰ δὲ ποτε θυσίαν
 ποιοῖτο καὶ ἐορτὴν ἄγει, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου
 ἔνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνας
 ἐποιεῖ καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου,
 καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν

ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν.
 καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἐκπλεῶ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς
 μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐ-
 τὸς κατεσκεύαζεν, ἐκπλεῶ ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε
 Ἀβραδάτας ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν
 ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἐκπλεῶ ἦν εἰς ἄλλα ἑκα-
 τόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπεύκει Κύρος Κνα- 8
 ξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τούτου μετασκευάσαι ἐκ
 τῆς Τρωικῆς καὶ Λιβυκῆς διφορείας· καὶ ἐκπλεῶ καὶ
 ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δε-
 τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ
 ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὡς
 ἤδη παντελῶς κενρατημῶς καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πο-
 λεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἴνδοι ἐκ τῶν 9
 πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κύρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ
 ἔλεγον ὅτι Κροῖστος μὲν ἠγεμῶν καὶ στρατηγὸς πάν-
 των ἠρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη
 πᾶσι τοῖς συμμαχοῖς βασιλεύσει πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκα-
 στον παρῆναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα,
 ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο καὶ
 δωρουμένους οἷς δέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους 10
 εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιοφόρους, Αἰγυπ-
 τίους δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα
 μυριάδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις,
 οἰάπερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ
 Κυπρίων στρατεύμα· παρῆναι δ' ἤδη Κίλικας πάν-
 τας καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Πα-
 φλαγόνους καὶ Καππαδόκους καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας
 καὶ σὺν τῷ Βαβυλωνῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ
 Ἴωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἑλλη-
 νας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἠγαγ-

- 11 κάσθαι ἔπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Λακεδαιμόνα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προιέναι δὲ υἱέλλειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω Συρίας, καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλλεται ἐνταῦθα κομιζέειν· σχεδὸν δὲ τούτοις ταῦτα ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλετο γὰρ καὶ τούτου ὁ Κύρος ὅπως ἀλίθουιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δού-
- 12 λους εἰκοτίας κατασκόπους ὡς αὐτομόλους· ὡς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ στρατὸς τῷ Κύρῳ, ἐν φροντίδι ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός, ἠσυχαιότεροί τε ἢ ὡς εἰώθεσαν διεφοίτων, φαιδροί τε οὐ πᾶν ἐφαίνοντο, ἐνκλουῦντό τε καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτῶντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.
- 13 Ὡς δὲ ἤσθετο ὁ Κύρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων καὶ πάντας ὀπόσων ἀθρυμούντων ἐδόκει βλάβη τις γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ἀφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκυσόμενος τῶν λόγων, μὴ καλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιαύδε.
- 14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκίλεσα ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐν τῶν πολεμίων, πᾶν εἰκοτίας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γὰρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ πλείους συνειλέμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσαμεθα νῦν ἢ
- 15 πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαροεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τί δήτα ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλον τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἂν-

τίπαλα ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἤκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ πρότερον νικῆσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἐρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢν τότε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις νῦν οὗτοι ἐρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ 16 οὗτοι ὀπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τὸτ' ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἵππεῖς προσέρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάσασιν, παλτῶν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕαστος λαβῶν προσελαύνειν διανενοῖται ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἐρχεται, ἃ οὐχ οὕτως 17 ἐστήξει ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς φυγὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἄρμασιν, οἱ τε ἠνίοχοι ἐν πύργοις ἐστᾶσι ξυλίνοις τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρᾶ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρομοι, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθύς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι κίμηλοι εἰσὶν 18 αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους προσίσασιν ἔχοντες ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες καλύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν 19 τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν ἤρηται τῶν πολεμίων στρατηγός, ὃς τοσοῦτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι μὲν μάχῃ ἠττηθέντες ἐφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἠττημένους ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμαχοῖς φευγῶν ὄχετο· ἔπειτα δὲ 20 διαγγέλλεται δήπου ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ καιοὶ ἤρουνται ὑμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ

μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφείναι εἰς τοὺς ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρόντες ὠφελοῦεν.

21 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἐλέξεν ὧδε. ὦ Κῦρε, μὴ θαυμάζε εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων· οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες ὥσπερ γε, ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσκειν ἐξαγγελθείη τι ἔργον ὃ ἀνάγκη εἶη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἴμαι ἤσθειη ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσκειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περιλοιπὸν ἔργον ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρώπασαμεν, οὐ φοβούμενοι, ἀλλὰ πεπονησθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βου-

22 λόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Αὐδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐόρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς μάλιστα, ἵνα θάπτον καὶ τούτων τῶν Αὐδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἤσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνώμεθα, ὅπου τάπι-
τήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θάπτον ἴωμεν, τοσοῦτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν ἀ-

τοῖς, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· 24
εἰ δέ τις ἄλλη πη γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ὄσῳ ἡμῖν, διδασκίτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρῶν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγον τοιοῦδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα 25
καὶ τὰ ὄπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τάπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τε-
τράποσι χρώμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλέον ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἔσομένην ὁδόν, ἐν ἣ ὁὐδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδίναντο. συσκευάζεσθαι 26
οὖν χρὴ σῖτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μά-
χεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἂν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἕκαστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἐστὶ ἐθίσαι ἡμᾶς αὐ-
τοὺς ὑδροποτεῖν· πολλὴ γὰρ ἐστὶ τῆς ὁδοῦ ἄοικος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολλὸν οἶνον συσκευασάμεθα, διαρκέσει. ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοικοι γενόμενοι νο- 27
σήμασι περιπίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδαρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις 28
ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμαγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκευάσται. μετὰ δὲ τὸν σῖτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ 29
καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπότοι γενόμενοι. ἢ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολὰς· διδά-

σκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἐκ τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλαπῃ ἐκ τε τοῦ θάλαππος εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χορὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προειδισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρους εἰς τάπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δεῖσθε ὡς οὐχ ἠδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιάσθε. ἐσθῆς μέντοι ὅτε ἔστιν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνουντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ.

30 ὄψα δὲ χορὴ συνσκευασθαι ὅσα ἔστιν ὀξεία καὶ θριμεία καὶ ἄλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτόν τε ἄρει καὶ ἐπὶ πλείστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σίτου λαμβάνειν, χειρομύλας χορὴ αὐτόθεν παρασκευασθαι αἷς σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιικῶν ὀργάνων.

31 συνσκευασθαι δὲ χορὴ καὶ ὧν ἀσθενούντες δέονται ἀνθρώποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἦν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δεήσει. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλείστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται· ὧν κατατριβομένων καὶ ὀγγυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἦν μὴ τις ἔχη περὶζυγα. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν

32 καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ ὄϊνον φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγγην ἀκονῶν ἐκείνος καὶ τὴν ψυχὴν τι παρακουᾶ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνῃ λόγγην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ξύλα περίπλευα καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πρά-

33 ξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορευόμενα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσουσιν ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆ-

σαι. ἔχειν δὲ χορὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ' ἅμαξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἄξινην καὶ θρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνονται. τὰ μὲν οὖν 35 εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παριέναι ὅτου ἂν τις τούτων δέηται· ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἂ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ 36 τῶν ὀδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους περὶ ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τούτων δὲ χορὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμινύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἀμαξῶν καθ' ἱλας πορεύεσθαι, ὅπως ἦν τι δέη ὀδοποιίας, εὐθύς ἐνεσθῶν ἦτε, καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χορὴσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν 37 τοῖς ὀργάνοις χαλκίας τε καὶ τέκτονας καὶ σκυτοτόμους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, ἂ δὲ ἐπίστανται, τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἦν δὲ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν τι 38 βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τάπιτήδεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκεται, πάντων στεργήσεται· ἐπειδὴν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ

τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τευ-
 39 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς
 ἐμπολήν, γνωστῆρας ἐμοὶ πρόσαγαγῶν καὶ ἐγγυητῆς
 ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν
 ἡμεῖς ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ
 τίς τι καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω.
 40 καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύ-
 σομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς
 ἔχη, σηματοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προ-
 ειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς
 41 τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν
 ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος πρὸς ἐμὲ πάν-
 τες συμβάλλετε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας κα-
 ταμάθῃτε.

III. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ἔ-
 δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ λεγὰ ἦν, ὥρμητο
 σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἔξε-
 στρατοπεδεύσατο ὡς δυνατόν ἐγγύτατα, ὅπως εἰ τίς
 τι ἐπιληψόμενος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἰ τίς τι ἐνδεό-
 2 μενος γνοίῃ, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κναζάρης
 μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενευ,
 ὡς μὴδὲ τὰ οἴκοι ἐρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο
 ὡς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἰππέας μὲν πρώτους ἔχων,
 καὶ πρὸ τούτων διερευνητῆς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβι-
 βάξων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τού-
 3 τους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολ-
 λούς ὄρμαθούς ποιοῦμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν
 σκευοφόρων· ὀπίσθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι
 τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιο, οἱ προστυγχάνοντες
 τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο ὡς μὴ κωλύοντο πορεύε-
 3 σθαι. ὅπου δὲ στενωτέρω εἴη ἢ ὁδός, διὰ μέσου ποι-
 οῦμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο

οἱ ὄπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίξοι, οἱ κατὰ ταῦτα γι-
 γνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο
 δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ
 σκευοφόρα· ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις
 κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν ἰέναι, εἰ μὴ τι ἀναγ-
 4 καιὸν ἀποκωλύοι. καὶ σημείον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξι-
 ἀρχου σκευοφόρος ἠγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ
 τάξεως· ὥστ' ἀθροοὶ ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε
 ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὡς μὴ ὑπολείποντο. καὶ
 οὕτω ποιοῦντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε
 παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν καὶ θᾶττον τὰ δε-
 οντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ 5
 ὄραν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
 καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
 καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐ' ἐφορῶντες ἐδόκουν
 καταμανθάνειν μετεωριζόμενον καπνὸν ἢ κοινορ-
 τόν, ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίνωσκον ὅτι εἴη
 6 που πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθύς οὖν
 πέμπει τινὰ ὁ σκόπαρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ.
 ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας
 ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅ,τι ἂν αἰεὶ καινὸν ὄρωσιν
 ἐξαγγέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἰππέων εἰς τὸ πρόσθεν
 καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ
 πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
 οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ 7
 ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευ-
 ἀσαιτο ὅσα ᾗτο χρῆναι πρὶν πάνν ὁμοῦ εἶναι. καὶ
 πρῶτον μὲν ἀριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας
 ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ δὲ 8
 ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἰππέων καὶ πεζῶν καὶ ἄρ-
 μάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ των

σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἀρμυμαξῶν· καὶ οὗτοι μὲν συνησαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδῖον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ συλληφθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακὰς· διὰ γὰρ 10 τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ Κύρος ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στρατεύμα; οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε ὡς ἔγγυς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, ἢ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ ἐπήρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον 11 ἐκεῖνοι, οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡμιῶντο Νῦν δ', ἔφη ὁ Κύρος, τί ποιούσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν· καὶ ἐχθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῦτό τοῦτ' ἔπραττον. Ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κύρος, τίς ἐστιν; οἱ δὲ ἔφασαν, Αὐτός τε Κροῖσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μὲν τοι ἐλέγετο φηγὰς εἶναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν ὡς ἐγὼ βούλομαι.

12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλάτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὐτῷ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαίνονται· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάσομεν ἐλαύνειν αὐτούς βουλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στρατεύμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνων-

ται, τὴν σκοπὴν· ἡμεῖς δ' ἐσμὲν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς. καὶ ὁ Κύρος ἐκέλευσε τῶν περὶ 13 αὐτὸν αἰεὶ ὄντων ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλους τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἢ ἡμετέρα λείπη τὴν σκοπὴν, ἔξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὡς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ὑστάσπα, τὴν χιλιόστων τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ οὐδαμῆ εἰς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἰ σκοπαί σοι διαμένωσιν ἐπιμεληθεῖς πάριθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατείναντές τινες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλλίως τοὺς ἀνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπη- 14 ρέται ἤλαινον εὐθύς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κύρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπη- 15 δήσας ἐκ τῆς ἔδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦτο· οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μῆδεν εἰδότες ἐκπεληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι, ἕως Κύρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἦκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἠττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο οὔτ' ἐμὲ φοβηθεῖς, ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθῶν τὰ τῶν πολεμίων σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἄ μὲν οὖν ἐγὼ σοι υπε- 16 σχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἀπαντας, ὦ ἄνδρες, τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσεν καὶ αἰτίαν ὑπέσχευ, ἢ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν 17

καὶ ἐδεξιούντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τούτων μὲν
 τοίνυν εἴη ἄλις, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτ',
 ἔφη, διηγού, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττου τοῦ ἀλη-
 θοῦς μηδὲ μείον τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ
 18 μείζω οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας ἰσ-
 χυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς
 ἂν ἀσφαλέςτατά γε εἰδείην ὀπόσον τὸ στρατεύμα
 ἐστὶν ἐποιοῦν· συνεξέταττον γὰρ παρῶν αὐτός. Σὺ
 μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κύρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα,
 ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί', ἔφη
 ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιείσθαι.
 Ἄλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κύρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπέ
 19 ἐν κεφαλαίῳ. Ἐνεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταρμέ-
 νοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βᾶθος καὶ περὶ καὶ ἵππεις πλὴν
 τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετραράκοντα στά-
 δια· πάννυ γὰρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε εἰδέναι ὀπό-
 20 σον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κύρος,
 πῶς εἰσι τεταρμένοι; ὅτι εἶπας Πλὴν τῶν Αἰγυπτίων.
 Τούτους δὲ οἱ μυριάρχοι ἔταττον εἰς ἑκατὸν παντα-
 χῆ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ
 οἴκοι νόμον ἔφρασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος
 μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς οὕτω τάττε-
 σθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλείστον ὑπερφαλαγγῆσαι
 τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δή, ἔφη ὁ Κύρος,
 τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ
 κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἄλλ' οὗτοι ἂν
 21 εἰδέειν εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθεῖεν. Ἄλλ' ἂ μὲν
 παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν· ὑμᾶς δὲ χρῆ,
 ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴν ἐνθένδε
 ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ
 ὑμῶν αὐτῶν ὄπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ
 ἀνηρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὔριοι

δὲ πρῶτ', ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρῆ ἀριστή-
 σαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅτι ἂν πράττειν
 αἰεὶ καιρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέη· ἔπειτα δὲ σύ,
 ἔφη, ὦ Ἀράσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις,
 καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ δὲ τοῦ
 ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους μετα-
 ξενγνῆναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λο-
 χαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας
 ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσι τέτ-
 ταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων, Καὶ δοκοῦμέν σοι, 22
 ἔφη, ὦ Κύρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσοῦτους τεταρμένοι
 πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Δί
 δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
 τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμι-
 οὺς βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν 23
 γὰρ, ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυ-
 ρίους ἂν μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν
 ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὧσων μέντοι ἐγὼ τὴν φά-
 λαγγα βαθυνῶ οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον
 ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ· ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θω- 24
 ρακοφόροις τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξό-
 τας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν πῶς ἂν τις τάττοι,
 οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομει-
 ναι ἐκ χειρός; προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους
 μενοῦσί τε, καὶ οἱ μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες,
 ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολε-
 μίους. ὅτι δ' ἂν κακουργῆ τις τοὺς ἐναντίους, δη-
 λον ὅτι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίξει. τε- 25
 λευταίους μέντοι στήσω τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους.
 ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ὄχυροῦ
 οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποιοούντων οὐδὲν ὄφελος, οὔ-

τως οὐδὲ φάλαγγας οὐτ' ἄνευ τῶν πρώτων οὐτ' ἄνευ
 τῶν τελευταίων, εἰ μὴ ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐ-
 26 δέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, ὡς παραγγέλλω τάττεσθε,
 καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡς-
 αὐτως τοὺς λόχους καθίστατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
 27 τῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δέ, ὃς τῶν ἐπὶ
 πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγ-
 γελλε τοῖς ἑαυτοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐ-
 τὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ θεόν ποιοῦσιν ἐπικελεύειν, τοῖς
 δὲ κακνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἦν δὲ τις στρέ-
 φηται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιούῃ. ἔργον
 γὰρ ἔστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τοὺς ἐπο-
 μένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶ-
 σι τεταγμένους πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς
 28 τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποι-
 εῖτε. σὺ δέ, ὦ Εὐφρατα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς
 μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς πύρ-
 29 ρους ἄγοντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ
 δ', ὦ Διουῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς
 πύρροις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ
 ὑπερέται σοῦ [τῶν ὄχλων] ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς
 30 προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺ δέ, ὦ Κα-
 ρούχα, ὃς ἄρχεις τῶν ἄρμαμαξῶν αἰ ἄγουσι τὰς γυ-
 ναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευ-
 οφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δό-
 ξαν παρέχει καὶ ἐνεδρεῦειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ
 τοὺς πολεμίους, ἦν κυκλοῦσθαι πειρωῖνται, μείζω τὴν
 περιβολὴν ἀναγκάσει ποιῆσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον
 χωρίον περιβάλλονται, τοσοῦτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθε-
 31 νεστέρους γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺ
 δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἐκάτε-
 32 ρος τῶν σὺν ἡμῖν πεζῶν ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σὺ,

ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἰππέων χιλι-
 οστὴν ἢς ἐκάτερος ἄρχει ὑμῶν μὴ συγκατατάττετε
 εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξο-
 πλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἐμὲ ἦκατε
 σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρε-
 σκευάσθαι ὡς πρώτους δεῖσον ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ 33
 δὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὀπισθεν
 τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκτάττου· ποιεῖ δ' ὅ,τι ἂν σοι παρ-
 αγγέλλῃ Ἀρταγέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγε- 34
 μόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς
 φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα κατα-
 στησάτω· αἱ δ' ἕτεροι ἑκατοστῆς τῶν ἁρμάτων, ἢ
 μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα
 ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἢ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυ-
 μον. Κῦρος μὲν οὕτω διέταττεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ σοι,
 Κῦρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς
 ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο δο-
 κεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀρασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
 ἐπήρето τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἡ καὶ
 ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ἀπε-
 κρίναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίσθαι, διεκλή-
 ρωσεν αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἡπερ ὑφί-
 στατο, καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν 37
 δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδει-
 πνοποιοῦντο καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ἐκοιμή-
 θησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸ Κῦρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ- IV.
 λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξω-
 πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ
 καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὦπλιζον δὲ καὶ ἵπ-
 πους προμετωπιδίοις καὶ προστεριυδίοις· καὶ τοὺς

νέν μονίπους παραμηριδίους, τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἄρμασιν ὄντας παραπλευριδίους ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ, ἦνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

2 Καὶ τῷ Ἀβραδάτα δὲ τὸ τετράρρονον ἄρμα καὶ ἵππων ὀκτώ παρακάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἐμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσοῦν καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδατῶν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. ταῦτα δ' ἐποίησατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησα-

3 μένη τὰ ἐκείνου ὄπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασε τε καὶ ἐπήρητο τὴν Πάνθειαν, Σὺ δῆπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὄπλα μοι ἐποίησω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὖν τὸν γε πλείστον ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἰόσπερ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδνε τὰ ὄπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.

4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὦν ἀξιόθιατος ὁ Ἀβραδάτας ὠπλίσθη τοῖς ὄπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηγιόχου τὰς ἡνίας παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.

5 ἐν δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας ἔλεξεν, Ἄλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μείζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἐν ἑκάστου λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα

6 παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δὲ

οὕτως ἔχουσα πρὸς σὲ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοὶ τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον ἢ ξῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαντῆν ἠξίωκα. καὶ Κύρω δὲ μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χά-7 ριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ οὔτε με ὡς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναικα λαβὼν. πρὸς δὲ καὶ 8 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἐάσεις πρὸς σὲ πέμψαι, ἦξιεν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγασθεὶς τοῖς 9 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπηύξατο, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ καὶ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἀρματείου δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δίφρου 10 ὁ ὑφηγιόχος, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν ἐτι ἄλλως ἀσπάσαιο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρου· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθούσα αὐτὸν συνεφέρειπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χεῖρε καὶ ἀπιθι 11 ἦδη. ἐκ τούτου δὲ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαινοι λαβούσαι ἀπήγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἀρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

- 12 Ὡς δ' ἐκεκαλλιεργήκει μὲν ὁ Κύρος, ἣ δὲ στρατιὰ
παρετέτακτο αὐτῷ ὡσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
οἱ θεοὶ ἡμῖν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησάμενοι ὧν
μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
14 ἀγῶνα ἰέναι. ἤσκηκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον
πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἢ ἢ χρόνον ἢ οἱ πο-
λεμιοὶ καὶ συννευικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
λεμίων οἱ πολλοὶ συνήτηνται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
ἀμάχητοι ἐκατέρωθεν οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
προδότας τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμαχοῖς ἀρή-
15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλή-
λοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
τας ἀναγκαῖον βουλευέσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
16 ἐκποδῶν γένοιτο. ἴσμεν δὴ, ὧ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πο-
λεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα
τὰ τῶν πολεμίων, ὡς δ' αὐτῶς καὶ ἵππεας καὶ ἵππους
ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
17 περὶ τοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε,
Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ
ὡς ποιεῖν τι καὶ ὄραν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν δῆλον
ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πάνυ ὀλί-
18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις
αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵπ-
πων ἰσχυριζομένῳ· ἦν δὲ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνη, πῶς
ἅμα θυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν καὶ
πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν

ἐπαρήξουσι, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμνηστέον
ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δὲ τινος ἐτι ἐνδε- 19
σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδε-
νὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται,
λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευ-
ξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ 20
ἕκαστος ὑμῶν ὑπομνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἄπερ
ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυ-
τὸν ἄξιον ἀρχῆς, ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ
πρόσωπον καὶ λόγους.

[Z.]

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς ἱ.
τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγ-
καν οἱ θεράποντες ἐμπιεῖν καὶ φαγεῖν ἐτι οὐσίην
ἀμφὶ τὰ ἱερὰ. ὁ δὲ Κύρος ὡσπερ εἶχεν ἐστηκὼς ἀπαρ-
ξάμενος ἡρόιστα καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομέ-
νῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἐπῆε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτη-
σάμενος Δία πατρῶν ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον
ἀνέβαινε ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευ-
σεν. ὀπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κύρον 2
τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὄπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι
χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις,
παλτῶ κρανεῖνῳ ἐνὶ ἕκαστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετω-
πιδίοις καὶ προστεφνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς·
τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηριδία ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ· το-
σοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὄπλα ὅτι τὰ μὲν
ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου

3 ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ
 ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βρογχὴ
 δεξιὰ ἐφθέρξατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐψόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ
 μέγιστε. καὶ ὠρᾶτο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν
 τὸν Ἰππαρχον καὶ τοὺς Ἰππείας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἄρ-
 4 σάμαν καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς
 τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι· ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον
 ἀετὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένους. καὶ
 νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ δια-
 μένει. πρὶν δὲ ὄρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς τρις ἀνέπανσε
 τὸ στρατεύμα.

5 Ἐπεὶ δὲ προελήλυθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους,
 ἦρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στρατεύμα ἀντιπροσ-
 ἰον παρορᾶν. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλή-
 λους ἐγένοντο καὶ ἐγνωσαν οἱ πολεμιοὶ πολὺ ἑκατέ-
 ρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φά-
 λαγγα, οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως κυλιοῦσθαι, ἐπέκαμπτον
 εἰς κύκλωσιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν
 6 τάξιν ποιήσαντες, ὡς πάντοθεν ἅμα μάχοντο. ὁ δὲ
 Κύρος ὄρῶν ταῦτα οὐδὲν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ'
 ὠσαύτως ἠγρεῖτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμ-
 πτήρα ἑκατέρωθεν ἐποίησαντο περὶ ὃν κάμπτοντες
 ἀνέτεινον τὰ κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα,
 ἐνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται; Πάνν γε, ἔφη ὁ Χρυ-
 σάντας, καὶ θαναμάξω γε· πολὺ γὰρ μοι δοκοῦσιν ἀπο-
 σπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ
 7 Δί', ἔφη ὁ Κύρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ
 τοῦτο; Δῆλον ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν
 γένηται τὰ κέρατα τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὐ-
 σης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἐπειτ', ἔφη ὁ Χρυσάντας,
 πῶς θυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἐτέρους οὕτω
 πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κύρος,

ὅτι ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ'
 ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος,
 στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσ-
 ἰασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχοῦμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη 8
 ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλευέσθαι; Πρὸς γε
 ἂ ὄρῳσι· πρὸς δὲ ἂ οὐχ ὄρῳσιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ
 κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἠγοῦ
 τῷ πεζῷ ἠρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὄρῳς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάν-
 τα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ Ἰππικὸν ἔχων συμπαρέπον. ἐγὼ
 δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχε-
 σθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα
 πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη 9
 ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γινώμεθα, παιᾶνα ἐξάρ-
 ξω, ὑμεῖς δὲ ἐπειγέσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρώ-
 μεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἶμαι
 ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὀρμήσεται δὲ τηρῖκαυτὰ Ἀβρα-
 δάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω
 γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεσθαι ἐχομένους
 ὅτι μάλιστα τῶν ἀρμάτων· οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς
 πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσοῦμεθα. παρέσομαι
 δὲ κἀγὼ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας,
 ἦν οἱ θεοὶ θέλωσι.

Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σω- 10
 τῆρ καὶ ἠγεμῶν ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἀρμάτων
 καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσ-
 βλέψειε τινὰς τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἂν,
 Ὡ ἄνδρες, ὡς ἦδ' ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τότε
 δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, Ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες,
 ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἔστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νί-
 κης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἦν νενικημάτε καὶ
 περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν προεῖπεν 11
 εἶπεν. Ὡ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδὲν ποτε ἔτι θεοῦς

αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε
 12 καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι· ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώ-
 μεθα· κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς
 τίνα ποτ' αὖ καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέ-
 σαιμεν ἢ εἰς τούδε; νῦν γὰρ ἕξιστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι
 13 γενομένοις πολλά κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν· κατ'
 ἄλλους δ' αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι
 νῦν ἅθλα πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παῖειν,
 κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέρους
 εἶναι, ἄρχειν· τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τάναντία τού-
 των· ὅστις οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω·
 ἐγὼ γὰρ κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι
 14 προσήσομαι· ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν
 πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς,
 ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν; ἐπίστασθε γὰρ οἶαν τε οἱ
 ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι καὶ οἶαν οἱ
 κακοί.
 15 Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάτα ἐγένετο, ἔστη·
 καὶ ὁ Ἀβραδάτας παραδούς τῷ ὑφηριόχῳ τὰς ἡνίας
 προσῆλθεν αὐτῷ· προσέειπε δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
 πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν·
 ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγενημένοις ἔλεξεν, Ὅ
 μὲν θεός, ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἤξῃς, συνηξίωσε
 σὲ καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμά-
 χων· σὺ δὲ τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνί-
 ζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἱ τε θεασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται
 καὶ οἱ ἐψόμενοι ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμιους ὑμᾶς
 16 ἀγωνίζεσθαι· καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν
 καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ
 τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέ-
 ρατα ἰσχυρὰ ὄρω ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παν-
 τοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀν-

τιτέτακται ἢ ἄρματα· ὥστ' ἐγὼγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον
 τήνδε τὴν τάξιν, ἤσχυρόμην ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω
 17 πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι· καὶ ὁ Κῦρος
 εἶπεν, Ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ
 ἐκείνων· ἐγὼ γὰρ σοὶ σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων
 τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω· καὶ σὺ μὴ πρότερον ἐμ-
 βαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύ-
 γοντας τούτους οὖς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἐμε-
 γαληρόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ'
 οὐ μάλα μεγαλήρορος ἦν· Ὅταν μέντοι ἴδῃς τούτους
 φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρα εἰς
 τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κα-
 κίστοις ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σεαυτοῦ ἀρίστοις·
 ἀλλ' ἔως ἔτι σοὶ σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρε- 18
 λάσας παρὰ τὰ σεαυτοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν
 σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαυρού-
 νων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων· ὅπως δὲ κρᾶτι-
 στοὶ φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐ-
 τοῖς ἐμβαλλε· καὶ γὰρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται,
 πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον
 ἀρετῆς· ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβὰς παρήλαυνε καὶ
 ταῦτ' ἐποίει.

Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριῶν ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐώ- 19
 νύμῳ, ἐνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν
 Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα,
 νῦν ὄρας ἔργον τῆς σῆς ταχυρείας· νῦν γὰρ εἰ φθά-
 σομεν τοὺς πολεμίους κατακάνοντες, οὐδεὶς ἡμῶν
 ἀποθανεῖται· καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλ- 20
 λὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ
 πλαγίου σὺν ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχο-
 λάξωσι· καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ
 αὐτὸς παρέρομαι· ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τότε μέμνησο,

ὄτω ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῶ, ἣν τί που μένη πο-
 21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ' εἰπὼν προήει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτη ἄρμάτων, πρὸς τοῦτου ἔλεξεν, Ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων ἀλλ' ὅποταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειράσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρω ἔσεσθε
 22 ἔξω γενόμενοι ἐνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τὴν τε τῶν πεξῶν χιλιοστὴν καὶ τὴν τῶν ἵππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στρατεύμα γίγνεται, φάλαγγα ἔχοντες, ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὄρατε, τῶν πολεμίων ἵππεις οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.
 23 Ὁ μὲν δὴ Κύρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἧ αὐτὸς ἐπορεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημειὸν μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στρατεύμα ὁρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι
 24 πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στρατεύμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τῷ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολλὸν φόβον παρεῖναι πάση

τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάντοθεν περιείχεται ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἵππεῦσι καὶ ὀπλίταις καὶ πελοπόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ ὁ Κύρος ἐπεὶ παρήγγει-
 25 λεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἠνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός· μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ
 26 ἐξανίσταται ὁ Κύρος, καὶ εὐθύς μετὰ τῶν ἵππέων λαβῶν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμοσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυ· οἱ δὲ πεξοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπτύσσοντο ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις.

Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κύ-
 27 ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεῖς τὰς καμήλους ὥσπερ Κύρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάντων πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἐκφρονες γιγνόμενοι ἔφρευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους
 28 ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταραττομένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἄρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες ὑπὸ τῶν ἄρμάτων ἠλί-
 29 σκοντο.

Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἐμελλεν, ἀλλὰ βοή-
 29 σας, Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάτων τῷ κέντρῳ
 συνεξώρησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρματα. καὶ τὰ
 μὲν ἄρματα ἐφευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
 30 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ
 δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπ-
 τίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ
 οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
 λοθι δῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
 ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ
 ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἐταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτρό-
 पेοὶ συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἠνίοχοι ὡς εἶδον
 ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
 ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
 31 το. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἢ μὲν ἐνέβαλλον, ἅτε οὐ
 δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μέ-
 νειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς
 τῇ ῥύμῃ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ
 πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὄπλα καὶ ἵππους
 καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρόπανα, πάντα
 32 βία διεκόπτετο καὶ ὄπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιη-
 γήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμά-
 των ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας
 καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐν-
 ταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατεκόπησαν καὶ
 ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεισπόμενοι, ἢ μὲν ο
 Ἀβραδάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ συνεισ-
 πεσόντες τεταραγμένους ἐφόρευον, ἢ δὲ ἀπαθεῖς ἐγέ-
 νοντο οἱ Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν
 ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις.

33 Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν
 καὶ μαχαιρῶν· ἐπλεονέκτου μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 πλήθει καὶ τοῖς ὄπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ

καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἶ τε ἀσπίδες πολὺ
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέροων καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ἀθρεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὤμοις οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 34 δας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν-
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέροα ἔχου-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιό-
 μενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι
 ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὐθις οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ
 τῶν πύργων· καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν
 οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνα-
 τεταμένοι τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν
 καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, 35
 πολὺς δὲ κτύπος ὄπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν,
 πολλὴ δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἀλλήλους,
 τῶν δὲ παρακαλουμένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπικαλου-
 μένων.

Ἐν δὲ τούτῳ Κύρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα- 36
 ραγίγνεται. ὡς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἐωσμένους, ἠλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπίσθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἔπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανθεν εἰς τὸ
 ὀπίσθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ἦσθον- 37
 το, ἐβόων τε ὅτι ὀπίσθεν οἱ πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις, πεπτωκῶς δὲ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ
 ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μα-
 χαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγὴν σφαδά-
 ζων ἀποσείεται τὸν Κύρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἂν τις ὅσον 38
 ἄξιον εἶη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν.

εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπεσόντες
 ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθούντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. κα-
 ταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου
 ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
 39 ὡς δ' ἀνέβη ὁ Κύρος, κατείδε πάντοθεν ἤδη παιο-
 μένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑστάσπας ἤδη παρ-
 ἦν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ
 τούτους ἐμβάλλει μὲν οὐκέτι εἰς εἰς τὴν φάλαγγα
 τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκουτίζειν
 ἐκέλευεν. ὡς δ' ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μη-
 χανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινα
 καὶ κατασκέψασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
 40 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατείδε μεστὸν
 τὸ πεδίον ἵππων, ἀνθρώπων, ἄρμάτων, φεγγόντων,
 διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ'
 οὐδαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδύνατο κατιδεῖν πληρὸν τῶν
 Αἰγυπτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν
 κύκλον ποιησάμενοι, ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ
 ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι,
 ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινὰ.
 41 Ἀγασθεῖς δὲ ὁ Κύρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι
 ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας
 τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἰς.
 πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν πότρεα βού-
 λονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων
 αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ
 δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθῆιμεν ἄνδρες
 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι; ὁ δὲ Κύρος πάλιν ἔλεγεν,
 Ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρώμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μά-
 χεσθαι ἐθέλοντας. Ἀλλὰ τούντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰ-
 γύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιῶντες σωθῆιμεν; καὶ
 ὁ Κύρος αὐτὸν πρὸς τοῦτο εἶπεν, Εἰ τῶν τε συμμαχο-

μένων μηδένα προδόντες σωθῆιητε, τὰ τε ὄπλα ἡμῶν
 παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις
 ὑμᾶς σῶσαι, ἔξοδον ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπή- 43
 ροντο, Ἦν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῶν ἀξιώσεις
 χρῆσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κύρος Εὐ ποιεῖν καὶ εὐ πάσ-
 χειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι τίνα εὐεργε-
 σίαν; πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ Κύρος, Μισθὸν μὲν ὑμῶν
 δοίην ἂν πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον
 πόλεμος ἦ· εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ
 ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δάσω καὶ πόλεις καὶ
 γυναικᾶς καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπ- 44
 τιοὶ τὸ μὲν ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφί-
 σιν ἐδεήθησαν· τούτῳ γὰρ μόνῳ γινώσκεσθαι ἔφα-
 σαν· τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ
 ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τε οἱ καταμείναντες τότε 45
 ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, Κύρος τε πό-
 λεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πό-
 λεις Αἰγυπτίων καλοῦνται, Λάρισαν δὲ καὶ Κυλλή-
 νην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν
 οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ
 Κύρος ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν
 Θυμβράοις.

Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι 46
 ἠὺδοκίμησαν τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν
 κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ
 ὄπλισις ἦν τότε Κύρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκευάσεν.
 ἠὺδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· 47
 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστή-
 ριον τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν 48
 μόνον τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαινον γε οἱ ἐπ'
 αὐτῶν ἱππεῖς, οὐδ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱπ-
 πέων· οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν 49

ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κάγαθός κάμηλον ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελετᾶν ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. οὔτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἐαντῶν σχῆμα ἐν τοῖς σκευοφόροις διαγροῦσι.

11. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μέντοι εὐθύς ἐπὶ Σάρδεων ἔφρευγε σὺν τῷ στρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φύλα ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθύς ἐπὶ Σάρδεις ἦγε Κῦρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ 2 τείχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδια-
 3 νῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἠγγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκῶς κατάβασιν εἰς τὸν πο-
 4 ταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὡς δ' ἐγένετο τοῦτο δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφρευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πόλεως. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν 5 καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδὲνα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροῖσου φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν, ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὄπλα ἔρημα, κατε-
 6 δεδραμήκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθύς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα. Οὐ

γὰρ ἂν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὄρων τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρεσκευαζόμεν ἔγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε ἢν τις καὶ ἀπιούσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἐδεισάν τε καὶ 7 ἐκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφυλάξασιν τὴν ἄκραν. ἦν γὰρ αἰσθάνονται οἱ ἄλλοι στρατιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτανκοὶ γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι οὕτως 8 ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τοὺς ἐαντοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπιτηθειότατον εἶναι τῆς πόλεως μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ 9 τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδασι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ 10 γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπεὶ περ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν ἀμφοτέρω. Ἄτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τι μοι ἐθελήσῃς συμβουλεύσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τι σοὶ εὔρειν· τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κάμοι γενέσθαι. Ἀκουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· 11 ἐγὼ γὰρ ὄρων τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας καὶ πολλὰ κενυθνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιώ ἀφελήθηται τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήφονται τῶν πόρων, οὐ

δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφείναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 12 τῇ ἀρπαγῇ εὐ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτῆ-
 ἔμέ, ἔφη, ἕασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Ἀυδῶν ἐθέλω
 ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν
 μηδὲ εἶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπε-
 σχόμεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Ἀυ-
 δῶν ἔσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν κἀγαθὸν ἐστὶν ἐν Σάρ-
 13 δεσίν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσασιν, οἶδ' ὅτι ἦξει σοι
 πᾶν ὅ,τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρῶν καὶ γυ-
 ναικῶν· καὶ ὁμοίως εἰς νέετα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν
 σοι πλήρης ἡ πόλις ἐσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ
 τέχναι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διε-
 14 φθαρμέναι ἔσονται. ἔξεσται δέ σοι ἰδόντι τὰ ἐλθόντα
 ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δ',
 ἔφη, ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμ-
 βανόντων οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων.
 ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος
 ὡσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.
 15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, Κροῖσε, λέξον πῶς σοι
 ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοὶ γὰρ
 δὴ λέγεται πάνυ γε τεθραπευῖσθαι ὁ Ἀπόλλων καὶ σε
 16 πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. Ἐβουλόμην ἂν,
 ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τὰναντία
 εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Ἀπόλλωνι.
 Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάνυ γὰρ παράδοξα
 17 λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν
 θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναίτο
 ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ ὅτι θεός, ἀλλὰ καὶ
 ἀνθρώποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὴν γινώσκω ἀπιστού-

μενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι 18
 ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος καὶ πρόσω Δελ-
 φῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ δέ 19
 μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὡς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἂν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιτο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσοιντο.
 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο, 20
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὠνήσαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὦν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φροαῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἂν
 ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι·
 ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο,

Σαυτὸν γινώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.
 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἤσθην· ἐνόμιζον γὰρ 21
 τὸ ἄσθτόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γινώσκω τοὺς μὲν οἶόν
 τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τιὰ
 ἐνόμιζον ἀνθρώπων εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπίσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθην μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δε οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἐμαυτὸν μὴ ἰκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπήλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπό τε πλοῦτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
 προστάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὦν ἐδίδουσαν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον

ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλωμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο
καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ
λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς εἶλοντό με πάντες οἱ κύ-
κλω βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην
τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι,
24 ἄγνοῶν ἄρα ἑμαυτὸν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς
ᾧμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγυῖται, ἔπειτα δὲ
διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν
ἀσχοῦντι· τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον
βασιλεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέ-
σθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δι-
25 κην. ἀλλὰ νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω μὲν ἑμαυ-
τὸν· σὺ δ', ἔφη, δοκεῖς ἐτι ἀληθεύσειν τὸν Ἀπόλλω
ὡς εὐδαίμων ἔσομαι γινώσκων ἑμαυτὸν; σὲ δὲ ἐρωτῶ
διὰ τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν
τῷ παρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

26 Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, ὦ
Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμο-
νίαν οἰκτεῖρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε
ἔχειν ἢν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γὰρ σοὶ
εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τρά-
πεξαν σὺν ὅλας ἐξῆτε· μάχας δὲ σοὶ καὶ πολέμους
27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖσος, σὺ
ἐμοὶ ἐτι βουλευόν ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαι-
μονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοὶ λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιή-
σης ἢ λέγεις, ὅτι ἢν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον
εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, ταύτην
28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχω διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ
ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶ-
πεν, ὦ Κῦρε· ἐκέλευε γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν
μαλακῶν καὶ εὐφοροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον με-
τεῖχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου

καὶ μάχης οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς
ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἢν ἐφίλουν μάλιστα
ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαρι-
στήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους 29
αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦρε δὲ τὸ λοιπὸν
ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι
νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως
ἠγούμενος.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ III.
καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἠγεμόνας τοῦ
στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς
παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὅποσα παραδοίη
Κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν
ὅποι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τᾶλλα χρήματα
παραδεχομένους ἐν ζυγίστροις στήσαντας ἐφ' ἀμα-
ξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κομί-
ξαι ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς
εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' 2
ἐποίησαν.

Ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρε-
τῶν, Εἰπάτέ μοι, ἔφη, ἐόρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν;
θαυμάζω γὰρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς
νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπε- 3
κρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ζῆ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέ-
θανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ'
ἄλλοι πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὡς φασιν,
ἐπεὶ τὸ στίσιος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε 4
ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἢ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ
ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧπερ αὐτὴ ὤχετο,
προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποιὸς τὸν Πακτω-
λὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θε- 5
ράποντας αὐτοῦ ὁρῶντιεν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θῆ-

κην τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς
κάθηται χαμαὶ κεκοσμηκνία οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν
6 κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκού-
σας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν καὶ εὐθύς ἀνα-
πηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἰππέας ἤλαυνεν
7 ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γαβρῦαν ἐκέλευσεν
ὅ,τι δύναιτο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ
καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις
εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας, καὶ βοῦς καὶ ἵππους
εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν ὅπου
ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγεῖν τῷ Ἀβρα-
δάτα.

8 Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ
τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ
εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἷζαι δὴ ἀπολι-
πὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα ἐδεξιούτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεικόνετο γὰρ κοπίδι ὑπὸ
9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε·
καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
Κύρου ἐφίλησέ τε καὶ πάλιν ὡς οἶόν τ' ἦν προσ-
10 ἤμοσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
δι' ἐμὲ οὐχ ἡμιστά ἐπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
Κῦρε, οὐδὲν ἦττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
κελευόμενι αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος
λόγον φανείη· αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
νόει ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν ποιήσας σοι χαρίζαιτο.
καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
δὲ ἐφθέγγατο, Ἀλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γυναῖ, ἔχει τὸ
κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτησε· σὺ δὲ λα-

βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμη αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμοῦ· παρῆν
δὲ ὁ Γαβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κό-
σμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνήμα πολλοὶ χώσουσιν
ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἐρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγώ 12
σε καὶ σωφροσύνης ἔνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
τιμῆσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐ-
τῇ ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὄν-
τινα χρήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἀλλὰ 13
θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐ μὴ σε κρύψω πρὸς ὄντινα
βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήει, 14
κατοικτεῖρων τὴν τε γυναῖκα οἴου ἀνδρὸς στέροιο
καὶ τὸν ἄνδρα οἴαν γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄφοιτο.
ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι,
ἕως ἂν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὡς βούλομαι· τῇ
δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπει-
δὲν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐτὴν τε καὶ τὸν ἄνδρα
ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἰκετεύουσα μὴ
ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσιν
ἑώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκη πάλαι παρ-
εσνευασμένη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ
στέρα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν.
ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω
ὡσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἦσθετο 15
τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγείς ἵεται, εἴ τι δύναιτο
βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον,
τρεις ὄντες σπασάμενοι κἀκείνοι τοὺς ἀκινάκας ἀπο-
σφάττονται ὡσπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐστηκότες. ὁ δὲ Κῦ- 16

17. Ante ὁ δὲ Κῦρος addebatur: καὶ νῦν τὸ μνήμα μέχρι
τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κελῶσθαι λέγεται· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἀνω

ρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει ἀγασθεῖς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυράμενος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἢ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη, ὡς φασιν.

- IV. Ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ Κῆρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκίσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κύρον. ὁ δὲ Κύρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὡς τῶν μὴ πειδομένων ἐρείψων τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσην καὶ τάλλα οὐκ ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν Καρίαν, στρατεύμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ 2 Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα οὐδ' ἐπέμψε πώποτε Πέρσην σατραπὴν οὔτε Κιλικίων οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ 3 στρατιᾶς ὅποτε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδούσιος ἄγων τὸ στρατεύμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρήσαν πρὸς αὐτὸν ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων· ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταῦτά ἐποίει· δικαιοτέρᾳ τε ἔφη λέγειν τούτους ὀποτέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς γενομένους, ὡς δὴ οὕτως αὖ μᾶλλον ἐπιπεσῶν ἀπαρασκευοῖς τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἤξιον γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κῆρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι 4 εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα

στήλη τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναῖκος ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγονται στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΡΧΩΝ.

δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἐκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τεῖχη καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἐκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους· οἱ δὲ ἰδόντες ἀλλήλους ἤχθέσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφοτέροι. ὁ μέντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιαύδε· Ἐγὼ ὑμῖν, 5 ὦ ἄνδρες, ὧμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολωῶ ὀποτέρους ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθῆναι Καρῶν· ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι. νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων· ἢν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις Κύρος τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6 ἀνεργημένοι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεστοὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων· ἐορτὰς δὲ κοινῇ ἤγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἤκον οἱ παρα 7 Κύρου ἐρωτῶντες εἰ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων· ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ παρουσίᾳ ἐξείη ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ στρατεύμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κῆρες ἐκέτενον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κύρον δεόμενοι πέμψαι Ἀδούσιον σφίσι σατραπὴν.

Ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἀπεστάλκει Ἰστάσπαν στρα 8 τεύμα ἄγοντα ἐπὶ Φουργίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἤκειν ὁ Ἀδούσιος, μετὰγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἤπερ ὁ Ἰστάσπας προφίχeto, ὅπως μᾶλλον πείθονται

- τῷ Ἰστιάσπῃ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσίον.
 9 οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ
 δόντες δῶρα διεπραΐξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρ-
 βάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρα-
 10 τεύειν ὅποι Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν
 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὡς καθέξων τὰ ἐρυμνά
 καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγειλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ
 ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὑπαρχοὶ καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ἰστιάσπῃ ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ἰστιάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἰππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐπέστειλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ἰστιάσπῃ
 τοὺς μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς
 ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τού-
 των ἀφελόμενους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδό-
 νας ἔχοντας πάντας κλεῦειν ἐπεσθαι.
 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Κῦρος δὲ ὠρμάτο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πέξῃν καταλιπὼν πολλὴν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστη
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ διδοὺς τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κύρε, εἶσει τὸν τέ σοι ὀρθῶς
 13 ἀποδιδόντα ἃ ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κῦρος ἔλεξεν,
 Ἄλλὰ σὺ μὲν καλῶς ἐποίησας, ὦ Κροῖσε, προνοῶν·
 ἔμοιγε μέντοι ἄξουσι τὰ χρήματα οἵπερ καὶ ἔχειν
 αὐτὰ ἄξιοι εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαυ-
 τῶν κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμ-
 ματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἶδειεν τῶν
 14 ἐπιτρόπων οἱ τε σὰ αὐτοῖς ἀποδιδόειν οἱ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Ἀνδῶν οὓς μὲν ἐώρα καλλωπιζομένους καὶ

ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους
 ποιεῖν ὅτι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν
 τοῖς ὅπλοις· οὓς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς
 μὲν ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσῃσι τοῖς πρώτοις
 συστρατευομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκλυσε· σφενδόνας
 δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἐπεσθαι. καὶ 15
 πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων
 σφενδονῶν ἠνάγκασε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὄπλον
 δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλᾳ
 ἔστιν ἐνθα ἰσχυρῶς ὠφελούσι σφενδονῆται παρόντες,
 αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆ-
 ται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ἴσχυοντες σὺν ὅπλοις
 ἀρχεμάχοις.

Προῖων δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16
 Φούγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ
 Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους.
 ἐξέπλησε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἰππέας
 οὐ μείων τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν
 αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ
 πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἰππέας
 ἔχων, παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφεν-
 δονήτας δὲ ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε V.
 μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς
 περιήλαυσε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαι-
 ρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τεῖχη, 2
 ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πό-
 λεως· ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθε-
 σθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα
 καταθεωμένοις γὰρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους
 ἀσθενῆς ἐδόκει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμα-
 στὸν ἦν οὕτως ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλου-

μένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν
 3 φάλαγγα. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, σὺν κατὰ
 μέσον τῆς αὐτοῦ στατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρ-
 ἡγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπίστας
 ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐστη-
 κὸς τοῦ στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ
 4 ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν
 ποιοῦντων οἱ τε μένοντες εὐθὺς θαρραλεώτεροι ἐρί-
 γνοντο ἐπὶ διπλασίῳ τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἱ τ'
 ἀπιόντες ὡσαύτως θαρραλεώτεροι· εὐθὺς γὰρ οἱ μέ-
 νοντες ἀντ' αὐτῶν πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐρίγνοντο.
 ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα,
 ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγεννημένοι, οἱ τε ἀκελληθότες
 διὰ τοὺς ἐμπροσθεν, οἱ τ' ἐμπροσθεν διὰ τοὺς ὀπι-
 5 σθεν προσγεγεννημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω
 τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι
 καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τε-
 τάχθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχε-
 σθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύ-
 γειν. καὶ οἱ ἰππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήτες οἱ ἀπὸ τῶν
 κεράτων ἀεὶ ἐγγύτερον ἐρίγνοντο τοῦ ἄρχοντος το-
 σοῦτα ὅσῳ ἡ φάλαγγ βραχυτέρα ἐρίγνετο ἀναδιπλου-
 6 μένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως
 μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
 ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στράφεντες, καὶ τὸ μὲν
 πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ'
 ἀσπίδα καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ
 προσωτέρω ἐρίγνοντο, τόσῳ δὲ μακρότερον μετεβάλ-
 λοντο. ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συνείρον
 ἀπιόντες, ἔστ' ἐπὶ ταῖς σκιναῖς ἐγένοντο.
 7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
 Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, ἄνδρες σύμ-

μαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλω τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ
 ὅπως μὲν ἂν τις τεύχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσ-
 μαχόμενος ἔλοι οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλείονες
 ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπεῖπερ οὐ μάχονται
 ἐξιόντες, τοσοῦτα ἂν θᾶττον λιμῶ αὐτοὺς ἠροῦμαι
 ἠλῶναι. εἰ μὴ τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν,
 τοῦτω πολιορκητέους φημί εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ 8
 Χρυσάντας εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ
 μέσης τῆς πόλεως ἔει πλάτος ἔχων πλείον ἢ ἐπὶ δύο
 στάδια; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ'
 ὡς οὐδ' ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐστη-
 κὸς τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι
 ἰσχυρότερα ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, 9
 Ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἐῷμεν ὅσα κρείττω
 ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ
 χορὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἐκάστου ἡμῶν ὀρύττειν τά-
 φρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλα-
 χίστων ἡμῶν τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὲ κύκλω δια- 10
 μετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσοσι με-
 γάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὥρυττειν ἐνθεν καὶ ἐνθεν
 τοῦ τεύχους τάφρον ὑπερμεγέθη καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλ-
 λον πρὸς ἑαυτούς. καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ 11
 ποταμῷ ἀκοδόμει, φοίνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ
 πλεθριαίους· [εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆ-
 κος πεφυκότες·] καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες
 ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καν-
 θήλιοι· [τούτους δ' ὑπετίθει τούτου ἕνεκα ὅπως ὅτι 12
 μάλιστα εἰκοὶ πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ, ὡς
 εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι
 τοὺς πύργους.] ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύρ-
 γους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλείστα φυλα-
 κτήρια εἶη. οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ 13

- τείχει κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰπιτή-
 δεια πλέον ἢ εἰκοσιν ἔτων. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κύρος
 τὸ στρατεύμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τοῦ
 14 ἐνιαυτοῦ ἕκαστον μέρος φυλάξον. οἱ δ' αὖ Βαβυ-
 λῶνιοι ἀκούσαντες ταῦτα πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέ-
 λων, ἐννοοῦμενοι εἰ σφᾶς Φοῦρες καὶ Λυδοὶ καὶ
 Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυλάξοιεν, οὓς σφίσι
 ἐνόμιζον πάντες εὐμενεστέρους εἶναι ἢ Πέρσαις.
 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ
 Κύρος ἐπειδὴ ἐορτὴν ἐν τῇ Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι,
 ἐν ἣ πάντες Βαβυλῶνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ
 κωμάξουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε,
 λαβῶν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους
 16 πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο, τὸ ὕδωρ
 κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ διὰ τῆς
 πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγί-
 17 γνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορεύετο,
 παρηγγύησεν ὁ Κύρος Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν
 καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρεῖναι
 πρὸς αὐτόν, τοὺς δ' ἄλλους συμμαχοὺς κατ' οὐρανὸν
 18 τούτων ἐπεσθαι ἢ περὶ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν
 δὴ παρήσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ πο-
 ταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε
 σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἶη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ.
 19 ἔπει δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἶη, ἐνταῦθα δὴ
 συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ ἱππέων
 ἔλεξε τοιάδε.
 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακε-
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες
 εἰσίσωμεν μηδὲν φοβούμενοι εἰσω, ἐννοοῦμενοι ὅτι
 οὗτοι ἔφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκείνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμαχοὺς πρὸς ἑαυτοὺς ἔχοντας καὶ ἐρη-

γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους
 καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς 21
 ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
 αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν
 δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἐνδον ὄντας, πολὺ ἔτι μᾶλλον
 ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγῆθαι. εἰ δέ 22
 τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
 εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλω-
 σιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρροῦτε· ἦν γὰρ
 ἀναβασί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεὸν
 Ἡφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοῖνικος
 μὲν αἱ θύραι πεπονημένοι, ἀσφάλτω δὲ ὑπεκκαύματι
 κεραιμένοι. ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν μὲν δαδα ἔχομεν, ἣ 23
 ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στουπ-
 πεῖον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγ-
 κην εἶναι ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ
 ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὄπλα· 24
 ἠγγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ᾧ
 Γαδάτα καὶ Γωβρούα, δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἴστε γὰρ·
 ὅταν δ' ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ
 βασίλεια. Καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρούαν, 25
 οὐδὲν ἂν εἶη θαυμαστὸν εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ
 τοῦ βασιλείου εἶεν· ὡς ἐν κώμῳ δοκεῖ [γὰρ] ἡ πόλις
 πᾶσα εἶναι τῆδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν
 πυλῶν ἐντευξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. Οὐκ
 ἂν μέλλειν δεοί, ἔφη ὁ Κύρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπα-
 ρασκειούσας ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐροῦντο, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26
 τῶντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παιόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον
 πάλιν εἰσω, οἱ δ' ἐβόων· οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρούαν
 συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
 ἰόντες ἢ ἐδύναντο τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐρέ-

27 νοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρόα καὶ Γαδάτα τετα-
 γμένοι κεκλειμένως εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασι-
 λείου· οἱ δ' ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
 28 πτουςιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς ὡς
 πολεμίοις ἐχρῶντο. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγί-
 γνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου, κελεύσαν-
 29 τος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέ-
 ουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γα-
 δάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλάσας, εἰσπίπτουσι καὶ
 τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἰς τὴν ἐφεπόμενον καὶ παίοντες
 ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
 τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι.
 30 καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτα καὶ Γωβρόα πολλοὶ
 ἐχειροῦντο· καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν
 προβαλόμενός τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δὲ γε καὶ ἀμυνό-
 31 μενος ὅτῳ ἐθύνατο. ὁ δὲ Κύρος διέπεμπε τὰς τῶν
 ἰππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν
 ἔξω λαμβάνοιεν κατακαίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις
 κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν
 εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο.
 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
 βρόας ἤκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνοιν, ὅτι
 τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
 Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέ-
 ρα ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλω-
 κυϊάν τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παρα-
 34 διδόασιν καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κύρος τὰς μὲν ἄκρας
 εὐθὺς παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρου-
 ροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θά-
 πτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύτ-
 τειν ἐκέλευσεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὄπλα Βαβυλω-

νίους· ὅπου δὲ ληφθείη ὄπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν
 ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο. οἱ μὲν δὲ ἀπέφε-
 ρον, ὁ δὲ Κύρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο,
 ὡς εἴη ἔτοιμα, εἰ τί ποτε δεοί χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' 35
 ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δο-
 ριαλώτου τῆς πόλεως οὕσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ
 τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας
 διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις οὕσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε
 τῶν καταπεπραγμένων· καὶ οὕτω διένειμεν ὥσπερ
 ἐδόδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἰοίτο
 μείον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε 36
 δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δα-
 σμούς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι
 αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν
 συμμαχῶν ὅσοι μένειν ἠροῦντο παρ' αὐτῷ ὡς δεσ-
 πότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κύρος ἤδη κατασκευά- 37
 σασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεὺς ἠγάγειτο πρέπειν, ἔδοξεν
 αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς ὅτι
 ἤμιστα ἂν ἐπιφθόνως σπᾶνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
 ὠδὲ οὖν ἐμνηχάτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
 ἐδόκει ἐπιτήθειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλόμενον
 λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπε. οἱ δ' ἄν- 38
 θρωποὶ ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἤκον ἀμήχανοι
 τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
 χανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπερήται ὡς ἐδί- 39
 ναυτο διακρίναντες προσέβησαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν
 φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων
 ὁ Κύρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
 γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως τὸν ὄχλον διω-
 σόμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. οἱ
 μὲν δὲ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ

πλείων ἐπέρρει, ἕωσπερ ἔφθασεν ἐσπέρα γενομένη
 πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι.
 40 οὕτω δὴ ὁ Κύρος λέγει, Ὁρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, δια-
 λυθῆναι· αὐρίουον δὲ πρῶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ βού-
 λομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοι ὄχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκό-
 τες ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.
 41 Τῇ δ' ὑστεραία ὁ μὲν Κύρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλείον πλῆθος περιει-
 στήκει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ
 οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κύρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παρ-
 42 ιέναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξε
 ὁ Κύρος αὐτοῖς τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ὅσα ἠύχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μὲντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγαλα πράττειν
 ὥστε μὴ οἶόν τ' εἶναι μῆτε ἀμφ' αὐτὸν σχολῆν ἔχειν
 μῆτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελύω. ἐνενοήσατε γάρ,
 ἔφη, καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὄρατε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρ-
 44 όντας ὡς πράγματα ἡμῖν παρεξόντας. εἰ οὖν τις
 τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν
 μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ ὑμῶν
 ἐμαντοῦ μὲντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν μοι μετέ-
 45 σται. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ
 γὰρ δήπου ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τούτων
 δὲ τῶν περιεστηκότων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὐ-

τοι πάντες παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς ἦν νικῶσιν
 ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότεροι ἂ βούλονται ὑμῶν παρ'
 ἐμοῦ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἡξίουν τοὺς τοιούτους,
 εἰ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμούς
 φίλους δεομένους προσαγωγῆς. Ἰσως ἂν οὖν εἶποι
 46 τις, τί δήτα οὐχ οὕτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλ-
 λα παρῆχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτὸν. ὅτι τὰ τοῦ πολέ-
 μου τοιαῦτα ἐρίγνωσθον ὄντα ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον
 τὸν ἄρχοντα μῆτε τῷ εἰδέναι ἂ δεῖ μῆτε τῷ πράττειν
 ἂν καιρὸς ἢ· τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγούς
 πολλὰ ἐνομίζον ὡς δεῖ πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ'
 47 ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονιάτατος πόλεμος ἀναπέπαιται,
 δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν
 τυγχάνειν. ὡς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅ,τι ἂν τύχοιμι
 ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν
 ἄλλων ἂν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμέεσθαι, συμβουλευέτω ὅ,τι
 τίς ὁρᾷ συμφορώτατον.

Κύρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀπίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ
 Ἀρτάβαζος ὁ συγγενῆς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν,
 Ἦ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κύρε, ἄρξας τοῦ λόγου.
 ἐγὼ γὰρ ἔτι νέον μὲν ὄντος σοῦ πάνυ ἀρξάμενος ἐπε-
 θυμου φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δὲ σε οὐδὲν δεόμενον
 ἐμοῦ κατᾶκνον σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχες ποτε
 49 καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους
 τὰ παρὰ Κυαξάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύ-
 μως σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκειὸς τέ σοι ἐσοίμην καὶ
 ἐξεσοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅπόσον χρόνον βου-
 λοίμην. κάκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν.
 50 μετὰ τοῦτο Ἰρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο
 καὶ μάλα πεινώσι συμμάχων· ὥστε μόνου οὐκ ἐν ταῖς
 ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ
 τοῦτο ἐπεὶ ἔαλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι

σχολή σοι ἦν ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίγνω-
 51 σκον. ἐκ δὲ τούτου Γαβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ
 ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτίς Γαδάτας· καὶ ἦδη ἔργου σοῦ
 ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γὰρ μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Κα-
 52 δούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένητο, θεραπεύειν εἰκότως
 ἦλθον ἐνθεν ὠρμηθήμεν, ὁρῶν σε ἀμφ'
 ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἄρματα, ἀμφὶ μηχανάς, ἡγού-
 μην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ'
 ἐμὲ ἔξειν σχολήν. ὥς γὰρ μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία
 τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι,
 ἐρίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα κα-
 λῶς γένοιτο, εὖ ἦδη ἐδόκουν εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο
 53 ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νε-
 νικήκαμεν τε τὴν μεγάλην μάχην καὶ Σάρδεις καὶ
 Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ Βαβυλῶνα ἠρώκαμεν
 καὶ πάντα κατεστράμμεθα, καὶ μὰ τὸν Μίδωρον ἐγὼ
 τοι ἐχθές, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύντευσα, οὐκ ἂν ἐδυ-
 νάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γὰρ μέντοι ἐδεξιώσω με
 καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἦδη περιβλεπτος ἦν,
 54 ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν
 εἰ μὲν ἔσται πῆ ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγεννημένοι
 πλείστον σου μέρος μεθεξομεν· εἰ δὲ μὴ, πάλιν αὖ
 ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ
 σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.
 55 Ἐπὶ τούτῳ ἐρέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί·
 Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄλλὰ
 τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σαν-
 τὸν παρεῖχες, δι' ἃ τε αὐτὸν εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς
 σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν
 αὐτῶν ἔνεκα παρήμεν· τὸ δὲ πλήθος ἔδει ἀνακτά-
 σθαι ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἦδιστα συμπονεῖν

καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ 56
 οὐ τοῦτο μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτάσθαι
 δύνασαι οὐς καιρὸς εἶη, ἦδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν
 ἄξιον· ἢ τί ἀπολαύσαις ἀν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοι-
 ρος εἶης ἐστίας, οὐ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀν-
 θρώποις οὔτε ἦδιον οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν;
 ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν οἶει καὶ ἡμᾶς ἀισχύνεσθαι, εἰ
 σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις
 εἴημεν καὶ σοῦ δοκοῖημεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυ- 57
 σάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα
 πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέροχεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ
 τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδο-
 σαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθε Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἐστία
 ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἰ τιμὴ ἄλλῳ θεῷ οἱ
 μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποιήσας δὲ ταῦτα τἄλλα ἦδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
 ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρῶγμα ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἄρχειν
 πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
 λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει
 αὐτῷ ὡς πολεμιοτάτη ἀν γένοιτο, ταῦτα δὴ λογίζο-
 μενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠγήσατο δεῖσθαι.
 γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰ- 59
 σιν ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ
 ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἀν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πι-
 στοτάτους ἔχει. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ
 πιστὸν ἀνθρώπον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς
 φυλακῆς δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ 60
 γυναῖκας συναρμοττούσας ἢ παιδικὰ ἔργα φύσει ἠναγκά-
 σθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους
 ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους ἠγήσατο τούτους
 ἀν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι οἵτινες δύνανται πλουτί-
 ξειν μάλιστα αὐτοὺς καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῦντο, καὶ

τιμὰς περιόπτειν αὐτοῖς· τούτους δ' εὐεργετοῦντα
 61 ὑπερβάλλειν αὐτὸν οὐδέν' ἂν ἠγείτο δύνασθαι. πρὸς
 δὲ τούτοις ἄδοξοι ἄντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις
 ἀνθρώποις καὶ διὰ τοῦτο δεσπότην ἐπικούρου προσ-
 δέονται· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν
 εὐνοῦχου πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρείττον
 ἀπειροῖ· δεσπότη δὲ πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει προ-
 62 τεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ' ἂν μάλιστά τις οἰη-
 θεῖη, ἀνάγκηδαι τοὺς εὐνοῦχους γίνεσθαι, οὐδὲ τοῦ-
 το ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων
 ζῶων ὅτι οἳ τε ὑβρίζονται ἵπποι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 δάκνουν καὶ ὑβρίζουν ἀποπαύονται, πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν
 ἦττον γίνονται, οἳ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν
 μέγα φρουεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται, τοῦ δ' ἰσχύειν
 καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται, καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύ-
 τως τοῦ μὲν ἀπολιπεῖν τοὺς δεσπότης ἀποπαύονται
 ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κα-
 63 κίους γίνονται. καὶ οἳ γε ἀνθρώποι ὡσαύτως ἡρε-
 μέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυ-
 μίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων,
 οὐδ' ἦττόν τι ἵππικοί, οὐδὲ ἦττόν τι ἀκουιστικοί,
 64 οὐδὲ ἦττον φιλότιμοι. κατὰ δὲ θηλοὶ δὲ γίνονται καὶ ἐν
 τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς θήραις ὅτι ἔσωζον τὸ φιλό-
 νικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ φθο-
 ρᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐδέ-
 νες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσπο-
 65 τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνοῦχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς
 τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος
 ἀμισοὶ τοὺς ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ.
 ταῦτα δὲ γινώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν
 πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτήρας
 ἐποίησατο εὐνοῦχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐκ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66
 ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκό-
 πει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασι-
 λείου φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι 67
 κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πευρίαν, ἐπιπουρότατα
 δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ
 αὐτουργούς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγα-
 πᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων 68
 μυρίους δορυφόρους, οἳ κύκλω μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέ-
 ρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη·
 ὁπότε δὲ ἐξίοι ποι, ἐνθεν καὶ ἐνθεν τεταγμένοι ἐπο-
 ρεῦντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλωνίους ὄλης φύλακας 69
 δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἰτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε
 καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς
 ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε
 παρέχειν, βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶ-
 ναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.

Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτὸν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βα- 70
 βυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα
 διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατ-
 ἔχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνετο, ἠγγήσατο τοὺς
 μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν
 ὑπηρώων εἶναι ὅσου ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀν-
 θρας ἐγίνωσκε συνεκτεῖν εἶναι, οἳπερ σὺν τοῖς θεοῖς
 τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνή-
 σουσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιπάτ- 71
 τειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γινόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα
 ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένειν τε καὶ ἐπιμέλειν τῆς
 ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπό-
 σοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι ἐδόκουν αὐτῷ
 κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συν- 72
 ἦλθον, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις ὅτι ἔδωσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομιζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν καὶ ἀγαθὴν καὶ οἴτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θροέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας καὶ ἐν ταύταις κατα-
73 σκευὰς. καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀιδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούνται πόλεις ἀλλήλων, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. οὐκ οὐκ ἀδικία γε ἔξετε ὅ,τι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπία οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἢν τι εἴτε ἔχειν αὐ-
74 τούς. τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω ὅτι εἰ μὲν τροφέμεθα ἐπὶ ῥαδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυνάθειαν, οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον· τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυνάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι
75 καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. οὐ γὰρ τοι τὸ ἀγαθὸς ἄνθρωπος γενέσθαι τοῦτο ἀρκεῖ ὥστε καὶ διατελεῖν, ἢν μὴ τις αὐτοῦ διὰ τέλους ἐπιμέληται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μέλουσ ἀξίαι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε τὰ εὖ ἔχοντα, ὅπο-
ταν τις αὐτὰ ἀνῆ ἐπὶ ῥαδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὅποταν τις αὐτῶν ἀνῆ τὴν ἄσκησιν, ἐκ
76 τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται. οὐκ οὐκ δεῖ ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἡδὺ προτένειν αὐτούς. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν καταπραΰσαι, πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλαίς τῶν τύλμαν μόνον παρασχο-
μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
77 ἀνευ σωφροσύνης οὐδ' ἀνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἀνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίνεσθαι. ἂν γὰρ γινώσκοντας

νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τὰδε τὰγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότες ὅτι ὅταν πλείστα τις ἔχη, τότε πλείστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως τε κἂν παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχη. τοὺς μὲν οὖν θεοὺς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλεύθεντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι με-
78 τὰ τοῦτο [κράτιστον ἡμῖν] αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρχειν ἄξιον. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι πειραῶσθαι δεῖ ἐν τούτοις πρῶτον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντάπασι οὐ
79 μεταδοτέον τούτοις, οὐστίνως ἐργάτας ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλόμεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τούτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γινώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὄπλα ἀφηρήμεθα, οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μή ποτ' ἐρήμους ὀπλων γίνεσθαι, εὖ εἰδότες ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐργυντάτα τῶν ὀπλων οὐσι τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἂν βούλωνται. εἰ δὲ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα
80 ἡμῖν ὄφελος καταπραΰσαι ἢ ἐπεθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκείνο δεῖ καταμαθεῖν ὅτι τοσοῦτῳ τὰγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπλή· οἱ γὰρ πόνοι ὕψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἀνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθεῖν ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποιο ἐπιθυμοῦσιν
81

ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύακεν, ὡς δ' ἂν ἥδιστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῶ ταῦτα παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτον πλεονεκτῆσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὡς πεινήσας τῶν ἥδίστων σίτων τεύχεται καὶ διψήσας τῶν ἥδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ἥδιστον ἀναπαύσεται.

82 ἂν ἕνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰγαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. ἐννοήσατε δὲ κακίῳ τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προσιοίμεθα κακίους ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἐπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιπρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτῆμεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἦν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσήκει αὐτὸν οὕτω πονηρὸν πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακειᾶς ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκῶν φύλακας καὶ τῶν σωμαμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὐ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτὸν τίνα καλὸν κάγαθὸν ὑπάρχειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ οὐδὲ

85 ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὡς ἄνδρες, ἐρῶ ἄλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι

διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ἐντίμους πάντας ἄπερ κακίᾳ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας εἰ ἐπιμελόμενος ἂν δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὐς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἷς ἂν ἡμῶν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἱ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥαδίως πονηροὶ γένοιτο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μῆτε ὁρῶντες μῆτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς κάγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

[H.]

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρῶ. I. πάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δή, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἀρχῶν ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατὴρ ἀγαθοῦ· οἱ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παιδῶν ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τε μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστα ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῦμεν· ὁ δὲ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλαῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ 2 δὴ τίς ἂν πόλις πολεμῆται ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίῃ· τίς δ' ἂν φίλιαι ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖη· ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στρατεύμα νίκης τύχοι· πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἠττῶντο ἄνθρωποι ἢ ἐπειδὴν ἄρχωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σω-

τηρίας βουλεύεσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθεῖν
 ὑπὸ μὴ πειθομένων· ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν
 οἰκήσειαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείησαν· πῶς δ' ἂν νῆες
 3 ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο· ἡμεῖς δὲ ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν
 διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι
 τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας
 ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγινόμεθα, ἀθροοὶ δὲ τῷ
 ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἤμεν, τῶν δ' ἐπι-
 ταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν
 μέριστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ κατα-
 πράττειν τάραθ'α, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο
 4 καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἂ δεῖ μέριστον ἀγαθὸν ἔστι. καὶ
 πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον μὲν οὐδενός,
 ἦρχοντο δέ· νῦν δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ
 παρόντες ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειό-
 νων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιῶσθε ἄρχειν τῶν ὑφ'
 ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη-
 τοσοῦτον δὲ διαφέρειν δεῖ τῶν δούλων ὅσον οἱ μὲν
 δούλοιο ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ'
 εἴπερ ἀξιούμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ
 πλείστου ἀξίον φαίνεται εἶναι. εὐρήσατε δ', ἔφη, καὶ
 ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς
 ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι ταύτην ἥμισυ τῶν
 5 πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακούειν. παρῶμέν τε
 οὖν, ὥσπερ Κύρος κελεύει, ἐπὶ τὸδε τὸ ἀρχεῖον,
 ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἂ
 δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ,τι
 ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ ὅτι οὐ μὴ δυνή-
 σεται Κύρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρῆσε-
 ται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπέειπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέροι
 καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.
 6 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλ-

λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι
 ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βού-
 ληται, ἕως ἀφείη Κύρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω
 καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ
 ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' 7
 ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κύρος καταστησάμενος εἰς τὸ
 διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα
 καὶ οἱ μετ' ἐκείνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ 8
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθα-
 ρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φαν-
 λότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ
 ἐντιμοὶ σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν
 πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκρατοσφραμμένων τὴν
 ἀρχήν.

Κύρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη- 9
 τὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν διαίταν ἐπιτηδείων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθ-
 ἴστη οὗς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὗς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ- 10
 δαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τούτους ὅπως ὡς
 βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λοις προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἦδει γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ
 τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον
 εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέριστοι κίνδυνοι· καὶ ταξιάρ-
 χους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίνωσκεν ἐκ τούτων
 καταστατέον εἶναι. εἰ δὲ θέοι καὶ στρατηγῶν που 11
 ἄνευ αὐτοῦ, ἦδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ

πόλεων δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατραπαις
 ἤδει ὅτι τούτων τισὶν εἴη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε
 τούτων τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἤγειτο
 12 εἶναι εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μη
 ὄντων μὲν οὖν ὄλων δεῖ δι' ὧν αἰ μέρισται καὶ πλεῖ-
 σται πράξεις ἐμελλον εἶναι, κακῶς ἤγειτο τὰ αὐτοῦ
 ἔξειν. εἰ δ' οὗτοι εἴεν οἴους δεῖοι, πάντα ἐνόμιζε κα-
 λῶς ἔσεσθαι. ἐνέδου μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην
 τὴν ἐπιμέλειαν ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκη-
 σιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἶόν τε εἶναι μὴ
 αὐτόν τινα ὄντα οἶον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ
 13 καλὰ καὶ τὰ γαθὰ ἔργα. ὥς δὲ ταῦτα διενεόηθη, ἤγη-
 σατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν
 κρατίστων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμε-
 λειν οὐχ οἶόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ
 καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ'
 αὐτὸ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτόν ἀεὶ
 ἔχειν ἤδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξοι τῆς τῶν ὄλων σωτη-
 14 ρίας ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε
 οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ
 πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ
 δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δε-
 καδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλι-
 ἀρχων, καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται, οὐδ'
 ἦν πάνυ πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων ᾧσι, καὶ ὅταν
 ὁ στρατηγὸς βούληται χρῆσασθαι τι τῆ στρατιᾷ, ἀρκεῖ
 15 ἦν τοῖς μυριάρχοις παραγγεῖλη· ὥσπερ οὖν ταῦτ'
 ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκο-
 νομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις
 διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν·
 καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἤγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς
 οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελούμενος. οὕτω δὴ κατα

τησάμενος τὰ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν
 ταύτη τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16
 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι
 οἴους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες
 ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρῆεν ἐπὶ
 τὰς θύρας, τούτους ἐπεξήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 ὄντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐ-
 δὲν πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ
 διὰ τὸ εἰδέσθαι ὅτι ὄρῳντ' ἂν ὅ,τι πράττειεν ὑπὸ τῶν
 βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρῆεν, τούτους ἤγειτο ἢ ἀκρα-
 17 τεία τινὴ ἢ ἀδικία ἢ ἀμελεία ἀπειναί. τοῦτο οὖν πρῶ-
 τον διηγησόμεθα ὡς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους
 παρῆναι. τῶν παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν
 ἂν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμ-
 βάνειν τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἦκον ἂν
 εὐθύς οἱ στερόμενοι ὡς ἡδικημένοι. ὁ δὲ Κῦρος πο-
 18 λὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιοῦτοις ὑπακού-
 εῖν· ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλ-
 λετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἤγειτο προσ-
 εθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν, ἥττον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ
 αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρῆναι. εἰς μὲν τρόπος 19
 διδασκαλίας ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρῆναι· ἄλλος δὲ
 τὸ τὰ φᾶστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προσ-
 τάττειν· ἄλλος δὲ τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν·
 ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τις τού- 20
 των μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τούτου ἂ ἔχοι
 ἄλλῳ ἐδίδου ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρ-
 εῖναι· καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρησῖμος ἀντὶ
 ἀχρηστόν. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς, ἦν τις
 ἀπῆ οἷς παρῆναι καθήκει.

Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο. τους 21

δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ κάραθὰ ἐπαίρειν, [ἐπεὶπερ ἄρχων αὐτῶν ἐνόμιζε δικαίως εἶναι,] εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον 22 τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ 23 ὄρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυ ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστήθησαν οἱ μάγοι, ὕμνει τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ ἔθυσεν ἂν ἑκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοὺς εἴποιεν. 24 οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσσεσθαι, ἣν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὦν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἠγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. 25 ὁ δὲ Κύρῳ τὴν τῶν μεθ' αὐτοῦ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο ὡς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἴεν, ἦττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ 26 ἑαυτὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὄρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ὥστ' ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι, διὰ τοῦ δι- 27 καίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἠγε-

το μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη πάντας οὕτως αἰδοῦμενος ὡς μήτ' εἰπεῖν ἂν μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχυρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως 28 ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναικας δὲ ἄς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὄρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο 29 ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθόμενους φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει. καὶ 30 σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνύς μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὄρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἱ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποι- 31 οῦντες φανεροὶ εἶναι. διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῆδε, ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχυρὰ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεί. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο 32 ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὦν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς 33 θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνων δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλῳτι, ἀλλὰ ἰδῶν ἂν αὐτοὺς ἠγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὄρῶντες ἐπὶ θύραις 34 διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὓσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην

ἡγούμενος καὶ ὅπως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἰ-
 35 ναι, καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεσιτάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους
 ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὐτὴ μάλιστα ἀποδείκνυσι
 διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν
 ἵππων ἐνεργοὺς αὐτὴ μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν
 36 τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν· καὶ τὴν
 ἐγκράτειαν δὲ καὶ πόρους καὶ ψύχην καὶ θάλην καὶ
 λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα
 προσεΐθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς
 καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλεία ταῦτα ποιοῦντες διατε-
 37 λούσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾔετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρ-
 χῆς ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς
 προειρημένοις πᾶσι δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκαῶν τοὺς
 περὶ αὐτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπώνει καὶ τὴν ἐγκρά-
 τειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας.
 38 καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξήγειν, ὁπότε μὴ
 μένειν ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ ὁπότε ἀνάγκη εἴη,
 οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τροφόμενα·
 καὶ οὗτ' αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρᾶσαι δεῖπνον ἤρεϊτο
 οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σίτον ἐνέβαλλε· συμπαρα-
 κάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν
 39 σκηπτούχους. τοιγαροῦν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν
 πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ
 τὴν αἰεὶ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιούδε ἑαυτὸν
 παρείχετο. πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὕστινας
 μάλιστα ὁρῶν τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώ-
 ροις καὶ ἀρχαῖς καὶ ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέγραψεν·
 ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως
 ἕκαστος ἀριστος φανείη τῷ Κύρῳ.
 40 Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὡς οὐ τούτῳ
 μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων
 διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

γοιτεύειν ᾗετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο
 τὴν Μηδικὴν αὐτὸς τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύ-
 την ἐπεισεν ἐνδύεσθαι· αὐτὴ γὰρ αὐτῷ συγκρούπτειν
 ἐδόκει εἰ τίς τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλί-
 στους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας.
 καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα 41
 λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μεί-
 ζους εἶναι ἢ εἰσὶ. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 προσέτετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοντο ἢ εἰσὶ, καὶ
 ἐντροβέσθαι, ὡς εὐχροώτεροι ὄρωντο ἢ πεφύκασιν.
 ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μῆτε πτόντες μῆτε ἀπομυτιό- 42
 μενοι φανεροὶ εἶεν, μὴδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θεῶν
 μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα
 ᾗετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνε-
 σθαι τοῖς ἀρχομένοις.

Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾗετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω 43
 κατεσκεύασε καὶ μελέτη καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι
 αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν,
 τούτους οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόρων οὐδένα
 παρώρμα οὔθ' ὄπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο
 δὲ ὅπως μῆτε ἄσιτοι μῆτε ἄποτοι ποτε ἔσοιντο ἐλευ-
 44 θερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν
 τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον
 εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐ-
 δενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἤγειν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα
 ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὦρα εἴη ἀρίστου,
 ἀνέμευεν αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιέν τι, ὡς μὴ βουλι-
 μιῶν· ὥστε καὶ οὕτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ πα-
 τέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν ὅπως ἀναμφιλό-
 γως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

Τῇ μὲν δὴ ὅλη Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν 45
 κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-

στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν *εἰ* ἰσχυρῶς ἐθάρασι·
καὶ γὰρ ἀνάγκη εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντά-
κτους ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε
46 τούτων οὐδεὶς αὐτῶ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς
δὲ κρατίστους τε ἠγείτο καὶ ὀπλισμένους καὶ ἀθρόους
ὄντας ἑώρα, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἰσπέων ἠγεμόνας
ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρο-
νήματα ἔχοντας ἠσθάνετο ὡς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν·
καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὔτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
καὶ αὐτῶ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλὰκις συνε-
μίγνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, εἴ τι καὶ χοῦσαι ἐμελλεν
αὐτοῖς· ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μά-
47 λιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν
ὅπως ἂν αὐτῶ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο,
τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους
ποιῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἠγούμενος καὶ κα-
τάλυσιν τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσ-
έσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρ-
48 χὴν ἠγγήσατο πολέμου· ἔν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων
ἔγνω καὶ κρατίστον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν
καὶ κάλλιστον, εἰ δύνατο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους
ἑαυτῶ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φι-
λεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διη-
γήσασθαι.

II. Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰὲ τοῦ χρόνου φι-
λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφά-
νιζεν, ἠγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾶδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς
μισεῖν δοκοῦντας οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακόνοις, οὔτω
καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ
ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἠγουμε-
2 νων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργε-
τεῖν, τῶ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῶ προπο-

νεῖν καὶ τῶ συνηθόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανε-
ρὸς εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις
ἐπειρᾶτο θηροεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῶ ὥστε
χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν
ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν
ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ
ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὔτω νομίσας πρῶτον 3
μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐ-
τὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια αἰὲ παρατίθειτο
αὐτῶ ἱκανὰ παμπόλλους ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατε-
θείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδει-
πνοι χρῆσαιντο, διεδίδου οἷς βούλοιο τῶν φίλων
μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε
δὲ καὶ τούτοις οὓς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν
θεραπείαις ἢ ἐν αἰστισινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινό-
μενος τοῦτο ὅτι οὐκ ἂν λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βου-
4 λόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέ-
ζης ὁπότε τινα ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σίτου
τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰό-
μενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο
εὐνοίαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν
φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέ-
ζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρώσι πεμπόμενα ἀπὸ
τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες θεραπεύουσι
μᾶλλον, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκα-
νοὺς διαπράττειν, ἦν τι θέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τού-
των μόνον ἔνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμ-
πόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῶ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ
διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο 5
μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ γὰρ
καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλας πό-
λεσιν ἐξεργασμένα εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ

τὰ παρὰ βασιλεῖ σίτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλί-
νην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς
οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἣν καὶ οὕτως ἱκανοὺς
αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη· ἀδύνατον οὖν
πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν.
ἐν δὲ ταῖς μεγάλας πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς ἐκάστου
δεῖσθαι ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι·
πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ
μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑπο-
δήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ
σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δέ γε τού-
των οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεῖς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν
τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρέβοντα τοῦτον καὶ ἄριστα
6 διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-
πουθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς
κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα
ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὡς ἂν ἕκα-
στον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον
ἐνὶ ἔψειν κρέα, ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθυῶν ἔψειν,
ἄλλῳ ὀπτᾶν, ἄλλῳ ἄροτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους
παντοδαπούς, ἀλλ' ἀρκεῖ ἕαν ἕν εἶδος εὐδοκιμοῦν
παράσχη, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ
διαφερόντως ἐξεργάσθαι ἕκαστον.

7 Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιῶν
πολὺ ὑπερεβάλλετο πάντας· ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
πάσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγήσο-
μαι· πολὺ γὰρ διενεργῶν ἀνθρώπων τῷ πλείστας
προσόδους λαμβάνειν πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ
πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τού-
του Κύρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἢ
8 πολυδωρία. τίμη μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες

φανερὸν ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον
φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνας
δὲ δῶρα γιννώσκειται ὥσπερ ἕνια τῶν βασιλέως, ψέ-
λια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ
ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς 9
δ' ἄλλος λέγεται δῶρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐ-
τὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντι πατέρων καὶ ἀντι παί-
δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολ-
λῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεὺς;
τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχο-
μένων πατῆρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κύρος; τοῦτο
δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως 10
καλούμενους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὄντα οὐκ ἄλ-
λως ἐκτῆσατο ἢ τῷ δωρεῖσθαι τε καὶ τιμᾶν· τοὺς γὰρ
ἀπαγγελλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἰη πεπύσθαι με-
γάλως εὐεργετῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
ὑτακουστῆν καὶ διοπτέειν τί ἂν ἀγγείλαντες ὠφε-
λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθη- 11
σαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὄντα. εἰ δὲ τις οἶε-
ται ἕνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς
οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσεις· καὶ
τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἰη,
εἰ ἐνὶ τούτῳ προστεταγμένον εἰη· πρὸς δὲ καὶ ὅτινα
γιννώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδειεν ὅτι
φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φά-
σκοντος ἀκούσαι τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς
βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὄντα, 12
πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβοῦνται παν-
ταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ
ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ
παρόντος. οὐκ οὖν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε

πρὸς τινὰ περὶ Κύρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν οὕτως ἕκαστος διέκειτο. τοῦ δὲ οὕτω διακείσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ,τι ἂν τις αἰτιάσασθαι μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργεταῖν.

- 13 Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δῶρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυρθεὶς ἠττώμενος
- 14 ὡς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται ὡς λέγει παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονα πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπεία περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κύρος ἐπιδειξάμενος Κροῖσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους ἐνὶ γῆ ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι· καὶ τὸν Κύρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πόσα ἂν ἤδη οἶμι μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινὰ ἀριθμόν. καὶ τὸν Κύρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ἰστάσπᾳ τούτῳ ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ἰστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσοῦ πρὸς πρᾶξιν τινὰ· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε αὐ-

τοὺς ὁποῖα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα γράψαντας καὶ κατασημηγμένας δοῦναι τὴν ἐπιτολήν τῷ Κροῖσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ ὅσα 17 ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηγμένος ἐδίδου τῷ Ἰστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας καὶ Ἰστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσου θεράπων τὰς ἐπιτολάς, ὁ δὲ Ἰστάσπας εἶπεν, ὦ Κύρε βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρεμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κύρος 18 εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυροὺς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῖω καὶ λόγισαι πόσα ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα, ἢν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὐρεῖν ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγε. ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κύ- 19 ρος, Ὁρᾶς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἶσι καὶ ἐμοὶ θησαυροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν· ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ 20 σοι ἔρω· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πάντας πένητας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἀπληστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρημάτων· τῆδέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν 21 πλείστων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὴ τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσονται, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸν κατορύττουσι, τὰ δὲ κατασῆπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ

ἰσάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι, καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω ἢ δύναται φέρειν, διαφραγεῖν γὰρ ἄν, οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύναται φέρειν, ἀποπνιγεῖν γὰρ ἄν, ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσι.

22 ἔγὼ δ' ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων· ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τὰς τ' ἐνδείας τῶν φίλων ἐξακοῦμαι καὶ πλουτίζω καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπων εὐνοίαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασῆπεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμáινεται, ἀλλὰ ἢ εὐκλεία ὅσα ἂν πλείων ἢ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται, πολλὰκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται.

23 ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείεστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείεστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τεῖχῃ φυλάττοντες οὕτως ἂν εὐδαιμονεστάτοι εἴησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείεστα δύνῃται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαι τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονεστάτον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πράττων.

24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελεῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔξουσι τἀπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνόντων δίαιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένους ἐώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, τοὺς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συννεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν, καὶ

ὅποσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δὲ 25 τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὅποτε τις ἰασαίτο τινα τοῖς παρ' ἐκείνου λαμβάνων.

Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς 26 τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευε τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προντίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἐπαινον παρεῖχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μὲντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ 27 νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοι τι ἀμφοτέρω τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνηι, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν, ὥστε χάριν οὐδενὶ ἠγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28 ειν δὲ βουλόμενοι φίλᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον, ὥσθ' οἱ πλείους ἐκποδῶν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε III. Κύρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελά-

σεως ἢ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς στολάς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικῆν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τὰδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι ἐλάσαιο βούλοιο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρημέυηται καὶ 2 θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδὴν, ἔφη, ἐγὼ ἠγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἢ δ' ἄρα τιτὶ δοκῆ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκῆτω με· ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῆ εἶ- 3 ναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολάς, παμπόλλας γὰρ παρσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνύων οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων· νεύμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἐκάστῳ τῶν ἠγεμόνων ἐκέλευσεν αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φί- 4 λους, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κύρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποιαν ἂν ἔχω τυγχάνω στολῆν, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. 5 οὕτω δὴ οἱ μὲν ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμου ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κύρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ

φιλόκαλον καὶ εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενεῖσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοποῦντοιν ταῦτα συνέδοξεν, 6 ἐκέλευσε τὸν Φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὐρίον ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἰρηκα δέ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοὶ περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξέλασει τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβῶν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἠγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐπιπίλους τοῖς τῶν ἱππέων ἠγεμόσι δός, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἠγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ ἠγε- 7 μόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, Μέγας δὴ σύγε, ὦ Φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἂν δέη ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας, οὐ μόνον γε, ὡς εἰκεν, ἀλλὰ καὶ σκευορορήσω· νῦν γοῦν φέρω τῶδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ ὁ μὲν λαμ- 8 βάνων τὸν κασᾶν τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο, εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμβάνοι· ὁ δὲ συμβουλευσας ἂν ὁπότερος βελτίων εἴη καὶ εἰπών, Ἦν μου κατηγορήσης ὅτι αἴρεσίν σοι ἔδωκα, εἰς ἀνθις ὅταν διακονῶ, ἐτέρῳ μοι χρήσει διακόνῳ, ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχθη εὐθὺς ἐπεμέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὡς κάλλιστα ἕκαστα ἔξοι.

Ἦνικα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα 9 πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς

μέλλη ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν
 μὴ τετιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν οἱ
 ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοῖη. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν
 δορυφόρων εἰς τετραμισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυ-
 10 λῶν εἰς τέτταρας, δισχίλιοι δ' ἐκατέρωθεν τῶν πυ-
 λῶν. καὶ οἱ ἵππεις δὲ πάντες παρήσαν καταβεβηκότες
 ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν
 κανθύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι διείρουσιν, ὅταν ὄρᾳ
 βασιλεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλ-
 11 λοι σύμμαχοι ἔξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεια ἐκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετάν-
 νυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ
 Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων
 θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἴονται Πέρσαι
 12 χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
 σθαι ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἤγοντο
 θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευ-
 κὸν χρυσοῦργον ἐστεμμένον Διὸς ἱερὸν· μετὰ δὲ τοῦ-
 το Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ
 τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξή-
 13 γετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
 περὶ τοῦτο ἡδὴ αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προφαινετο ὁ Κύρος ἐφ' ἄρματος ὀρθὴν ἔχων τὴν
 14 τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλενον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλενον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν
 ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς, καὶ κἀνδρὸν ὀλοπόρφυρον.
 εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῆς τιάρας· καὶ οἱ συγγενεῖς
 δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν
 εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μειῶν
 δ' ἐκείνου εἴτε καὶ τῷ ὄντι εἴτε καὶ ὀπωσοῦν· μεί-

ζων δ' ἐφάνη πολὺ Κύρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 ἐκύνθησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἴτε
 καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δοῦναι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κύρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 οὐδεὶς Κύρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆι τὸ τοῦ 15
 Κύρου ἄρμα, προηροῦντο μὲν οἱ τετραμισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτούχοι ἐφ'
 ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τρια-
 16 κοσίους. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρ-
 ἤγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπε-
 πταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δισ-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἵππεις οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἤγειτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἵππεις τεταγμένοι ὡσαύτως, ἤγειτο δ'
 αὐτῶν Ὑστάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὡσ-
 αὐτως, ἤγειτο δ' αὐτῶν Λατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις
 ἄλλοι, ἤγειτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τούτοις 18
 Μῆδοι ἵππεις, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Ὑρζάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδούσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἵππείας ἄρματα
 ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα, ἤγειτο δ' αὐτῶν Ἀρταβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένου δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πτούχων τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρω-
 19 θεν τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλ-
 λειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο,
 διδάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὅτι τις βούλοιο, ἐκέ-
 19 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δὴ ἀπίοντες

εὐθύς κατὰ τοὺς ἰππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλευόντο
 20 τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κῦρος οὐς ἐβούλετο μά-
 λιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕνα ἕκα-
 στον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι
 τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ
 ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν
 21 δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 κοινῇ βουλευόμενοι διακράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ
 ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπή-
 κουνον, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κῦρῳ καὶ ἐνδει-
 κνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθονται· Δαιφέρνης δὲ τις
 ἦν σολοικότερος ἀνθρώπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ
 22 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθό-
 μενος οὖν ὁ Κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν
 καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ὑποπέμφας τινὰ τῶν σκηπτού-
 χων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο·
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς
 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κῦρος καὶ ἵπ-
 πον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν
 σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύ-
 σειε. τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμὸν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι,
 καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀν-
 θρώπων.
 24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ
 καὶ ὀλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἥλιῳ καὶ
 ὀλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῆ σφάζαντες ὡς
 ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χω-
 ρίου ἔδειξε τέραμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίῳ χωρίου, καὶ
 εἶπε κατὰ φύλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς
 ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ

ἐνίκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ Ἰππικῆς·
 Μήδων δὲ Ἀρτάβαζος ἐνίκα· Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἔδεδῶκε· Σύρων δὲ ὁ προστατῶν Ἀρμενίων
 δὲ Τυρράνης· Τρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἰππάρχου·
 Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς
 26 ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἐνθα
 δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ δεῖξαι
 ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι
 ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἄνδρὸς
 ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, 27
 Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαι σοι ἐθέλω ἐνθα κἂν μύτων βάλῃς,
 οὐκ ἂν ἀμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάντως τοίνυν,
 ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτη τῇ βῶ-
 λῳ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐ- 28
 τῷ ὅπου ἦσαν πλείστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ καταμύων
 ἴησι τῇ βῶλῳ καὶ παρελάνοντος Φεραύλα τυγχάνει·
 ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακτὸς παρὰ
 τοῦ Κῦρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη, ἀλλ' ᾤχετο
 29 ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας ἐρωτᾷ τί-
 νος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐδενὸς τῶν παρ-
 ὄντων. Ἄλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε
 ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Κῦρος, σύγε ἐκείνου
 τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον.
 Καὶ πῶς, ἔφη, οὐ μεταστρέφεται; καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, 30
 Μαινόμενος γὰρ τίς ἐστιν, ὡς ἔοικεν. ἀκούσας ὁ
 νεανίσκος ᾤχετο σκεψόμενος τίς εἴη· καὶ εὗρίσκει τὸν
 Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος·
 ἐροῦν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς θινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσ· 31
 ἦλθεν, ἤρωτο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ὡς
 ὄρα· Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον τὸν ἵππον.
 ὁ δ' ἐπήρωτο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ διηγείτο ὁ Σά-
 κας τὸ πρῶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ οἶμαί γε οὐχ

- 32 ἤμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἄλλα πλουσιωτέρω μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεάς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐτίς δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίαν δὲ ἐνίκα Ῥαθίνης.
- 33 ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον· τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλα ἐδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτοῦ τὴν ἐκ τοῦ
- 34 βασιλείου ἔλασιν διατάξει. οὕτω δὴ ἢ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἢ βασιλείας ἔλασις, πλὴν τὰ Ἰσραῖ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας, οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον ἐξένιξε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἂ ἔλαβε πα-
- 36 ρὰ Κύρου ἐμπιμπλὰς προῦπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἢ καὶ οἰκοὶ τῶν
- 37 πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβιάτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παιδῶν παιδείαν γλίσχρωσ αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν· ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς
- 38 ἀργὸν ἀπαργῶν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ

ἀντέτρεφον ἐκείνον, ἕως ἔξη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα μικρὸν γῆδιον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων δικαιοτάτον· ὅτι γὰρ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν· ἤδη δὲ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν. οἰκοὶ μὲν οὖν οὕτως ἐργαζέων· νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἂ ὁρῶς Κύρος μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸ 39 τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γερένησαι· πολὺ γὰρ οἶμαί σε καὶ διὰ τοῦτο ἤδιον πλουτεῖν ὅτι πεινήσας χρημάτων πεπλούτηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ 40 γὰρ οὕτως, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν τοσοῦτῳ ἤδιον ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτι οὖν νῦν ἤδιον ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστί, τοσοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλείονων δὲ ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰ- 41 κέται σίτον αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατρῶν θέονται· ἤκει δέ τις ἢ τῶν προσβάτων λελυκωμένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκορημισμένα ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, Ἄλλα ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σᾶ ἢ 42 πολλὰ ὁρῶν πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Οὔτοι, ὦ Σάκα, ἠδύ ἐστί τὸ ἔχειν χρήματα ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεις ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀργυρνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὄψει οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβα- 43

44 νότων τι νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἰδοῖς ὑφ' ἠδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· εἰ γὰρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὡσπερ τὸ λαμβάνειν ἠδὺ ἦν, πολὺ ἂν διεφερον εὐδαιμονία οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἔστιν, ἔφη, ὦ Σάκκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἤδεται, εὖ ἴσθι τοῦτου
45 καὶ δαπανῶντα ἰσχυρῶς ἀνιάσθαι. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκκας· ἀλλ' οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμι, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δα-
46 πανᾶν. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα εὐδαιμόνων ἐγένου καὶ ἐμὲ εὐδαιμόνα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέντησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδέε ἄλλο ἢ ὡσπερ ξένον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἀρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων
47 μετέχειν. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκκας. καὶ ὁ Φεραύλας ὁμῶσας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῆ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρατεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ ἕαν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλείονων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοὶ τέ σε οἶ-
48 μαι πολλὰ καὶ Κύρω χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω φηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποιοῦν. καὶ ὁ μὲν ἠγείτο εὐδαιμόνων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἤρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξει, σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἠδὺ ἦ.

Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
θεραπεύειν οὐδὲν ἠδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ' ἀφελίμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζῶων ἠγείτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἐώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὓς γνοίεν εὐνοικῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτούς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους, καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζῶων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐρίγνωσκον εἶναι. οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας ὑπερήδετο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ 50
ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας ἀπὸ τοὺς φίλους ἔχειν, ὁ τε Σάκκας ὅτι ἐμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰεῖ· ὁ δὲ τὸν Σάκκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἠθέλε καὶ αἰεὶ πλείονων ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρείχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ ὁ Κύρος καὶ νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε IV.
τῶν φίλων οἱ μάλιστα· αὐτὸν αὖξιν τε βουλόμενοι φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοικώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὀρκάνιον ἵππαρχον καὶ Γαβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἤρχεν 2
αὐτῷ, καὶ ἢ ἐκεῖνος διεκόσμησεν ἢ πᾶσα ἔνδον διαίτα καθειστήκει· καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῦντινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει· ἦδετο γὰρ αὐτῷ συνῶν· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ
XENOPH. CYROP. 19

3 Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων. ὡς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅπου ἐτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστεράν χειρά, ὡς εὐπιβουλευτοτέρας ταύτης οὐσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὄσιν, ὡσαύτως. 4 σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα διὰ τοῦτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται ἀνθρώποι τὸν κρατιστεύοντα μῆτε κηρυχθήσεσθαι μῆτε ἄθλα λήψεσθαι, δηλοῖ εἶσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κρατιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμώτατα φανεροί 5 εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κύρος δὲ οὕτως ἐσαφήνισε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς ἀρχάμενος ἐξ ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μὲντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ εἰ τις ἄρα διουργοίη, ἀναχωρήσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρα ἡσχύνετο μὴ οὐ πλείστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρον γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα.

6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνου, ἐδόκει τῷ Γωβρύα τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστόν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἀρχόντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράττοντα, εἰ τι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μὴδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν δεόμενον τούτου κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔστιν οἷς εἴωρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς 7 ἦσθεῖς τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήμασαν καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κύρος ἀπὸ τῆς τρα-

πέξης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἄλλ' ἐγώ, ὦ Κύρε, πρόσθεν μὲν ἠγούμην τούτῳ σε πλείστον διαφέρειν ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν φιλαθροπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κύρος· καὶ 8 μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἡδίου φιλαθροπίας ἢ στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ δὲ εὖ. ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, 9 ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κύρε, ἀχθεσθεῖς μοι, εἰ σε ἐροίμην ὃ βούλομαι σου πυνθέσθαι; Ἀλλὰ καὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, τούναντίου τούτου ἀχθοίμην ἂν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφήμει, ἔφη ὁ Κύρος. Ἄλλ' ὑπακούωσαν σχολῇ ὑπήκουσα; Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθέν δέ τι ἤδη σοι οὐκ ἔπραξα; Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὅ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅ,τι πώποτε οὐ προθύμως ἢ οὐκ ἠδομένως πράττοντά με κατέγνωσ; Τοῦτο δὴ πάντων ἡκιστα, ἔφη ὁ Κύρος. Τίνος μὴν ἕνεκα, ἔφη, 10 πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κύρε, Χρυσάνταν ἐγραψας ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδουθῆναι; Ἡ λέγω; ἔφη ὁ Κύρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ σὺ αὖ οὐκ ἀχθεῖς μοι ἀκούωσαν τάληθῆ; Ἡσθήσομαι 11 μὲν οὖν, ἔφη, ἦν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικούμαι. Χρυσάντας τοίνυν, ἔφη, οὐτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλησιν ἀνεμενευ, ἀλλὰ πρὶν καλεσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα· ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δεῖ εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθοῖτο βουλούμενον μὲν εἰδέναι τοὺς

συμμάχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχυρόμενον περὶ ἑμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὕτως λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥστ' ἐν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν αἰεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ αἰεὶ φανερός ἐστι σκωπῶν τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς κα-

12 τοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται καὶ ἡδέεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τὴν Ἥραν, ὦ Κῦρος, ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. Τί μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν· ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δηλὸς χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρε ἢ γελᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρτάβαξος εἶπεν, Ὁρχεισθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρούαν ἐπήρτετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρούα, νῦν ἂν δοκεῖς ἡδίου τῶνδ' ἐν τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρούας, κἀγὼ τ' ἀληθῆ λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ψεύδους γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. Εὐ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἡδιον. Ἡ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ

14 Κῦρος, εἰπεῖν διότι; Ἔρωγε. Λέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ ὀρῶ αὐτοὺς τάραθ' ἀσφρόνως φέροντας. δοκεῖ δὲ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τάραθ' ἀ καλῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύ-

15 νην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἦκουσας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρούου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἔαν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἔαν ἐκπώματα

πολλὰ ἐπιδεικνύῃ. Ἡ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρούας, πολλὰ 11 γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοὶ οὐ φθουρήσω, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς· τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνεται, οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν σου ὑφήρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ 17 Ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγῃτε· ὅταν τις ὑμῶν γαμῆν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι. καὶ ὁ Γω- 18 βρούας εἶπεν, Ἦν δὲ τις ἐκδοῦναι βούληται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; Πρὸς ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάννυ γὰρ, ἔφη, δεινὸς εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποῖαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ γινῶναι ὁποῖ- 19 ος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν ποῖαν τινά μοι γυναῖκα οἶε συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, ἔφη, μι- 20 κρᾶν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην γαμῆς, ἢν ποτε βούλη αὐτὴν ὀρθῆν φιληῆσαι, προσάλλεσθαι σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὀπωστιοῦν ἀλτικὸς εἰμι. Ἐπειτα δ', ἔφη, σιμῆ ἂν σοὶ ἰσχυρῶς συμ- 21 φέροι. Πρὸς τί δὴ αὐ τοῦτο; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστ' ἂν προσαρμόσειε. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὐ δεδειπνηκότι ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἀδειπνος ἂν συναρμότοιοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ γίννεται, τῶν δὲ ἀδειπνῶν σιμῆ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, Φυχεῖ δ' ἂν βασιλεῖ 22 πρὸς τῶν θεῶν ἔχοις ἂν εἰπεῖν ποῖα τις συνοίσει; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὁ τε Κῦρος ἐξεγέλασε καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελόντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας, Πολύ 23 γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ζηλώ ἐν τῇ

βασιλεία. Τίνος; ἔφη ὁ Κύρος. Ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Ἐπειτα οὐκ ἂν πρῖαιό γε παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰρησθῆαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ' εὐδοκίμειν βούλει ὅτι ἀστειὸς εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.

- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιργράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάζω δὲ χρυσοῦν ἐκπωμα, τῷ δ' Ἐρκανίω ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδώρησατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρῦά, δώσω 25 ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ἐρτάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. Ἡ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κύρος, οὐσία ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νῆ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κύρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὄπουπερ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρῦας, καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιάν Δίδου, ἔφη, ὦ Κύρε, δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κύρος λαβὼν τὴν τοῦ Ἐρτάσπου δεξιάν ἐδωκε τῷ Γωβρῦά, ὁ δ' ἐδέξατο. ἐν δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωκε δῶρα τῷ Ἐρτάσπῃ, ὅπως τῇ παιδί πέμψειε. 27 Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρταβάζος εἶπε, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κύρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἐκπωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρето ἐκεῖνος Πότε; Εἰς τριακοστὸν, ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμεινοῦντος, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανομένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἔληξεν ἡ σιγή· ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κύρος καὶ συμπροῦπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας. 28 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε-

ρομένους ἀπέπεμψεν οἴκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἴκειν ἐβούλοντο παρ' αὐτῷ· τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ἐρκανίων· τοῖς δ' ἀπιούσι δωρησάμενος πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπέπεμψατο. ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ 29 τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα ὅσα ἐν Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρεταῖς ἐξαίρετα ἐδίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστω δὸς τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἔδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρή- 30 ματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευτάτα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω ἔδοσαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὲ 31 εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἦπου αὐτὸς γε πολλὰ ἔχει, ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστω τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δὲ τινες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοιοῦτος οἷος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτάμενος ἦδεται.

Αἰσθανόμενος δὲ ὁ Κύρος τούτους τοὺς λόγους 32 καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν ὧδε.

Ὡ ἄνδρες φίλοι, εὐρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οὐ βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπαλι οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι· τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν

τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελούντα τοὺς φίλους ἀνε-
 33 λευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη,
 οἱ λεληθῆναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν
 καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ
 τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι οὐκ ἐπαγ-
 γέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλὰ τητῶνται.
 34 ἀπλουστάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν
 φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ κα-
 λοκάγαθίας. κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν
 οἷόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ
 35 οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδεί-
 κνυ πολλά καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ
 36 ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν διηγεῖτο· τέλος δ' εἶπεν ἄδῃ· Ταῦτα,
 ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ
 ἠρεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερά· ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίσω
 οὐθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὐθ' ὅπως αὐτὸς
 κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ
 τε αἰεὶ καλὸν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἢν
 τις ὑμῶν τινος ἐνδείσθαι νομίση, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν
 λάβῃ οὐ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν οὐ-
 τως ἐλέχθη.
 V. Ἦνίκα δὲ ἦδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν
 Βαβυλῶνι ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς
 Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ
 δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὦν ᾧτε δεήσεσθαι, οὕτω δὴ
 2 ἀνεξεύρνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὡς πολὺς στό-
 λος ὦν εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο καὶ πάλιν ἀνε-
 σκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου δέοι. ὅπου γὰρ
 ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεὺς, σκηναὶ μὲν δὴ ἔχοντες
 πάντες οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ
 3 χειμῶνος. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω
 βλέπουσαν ἵστασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε προ-

του μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυ-
 φόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν
 χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὄψοποιοῖς δὲ τὴν ἀρι-
 στεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλ-
 λοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τᾶλλα δὲ διετέτακτο ὥστε
 εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρον καὶ
 4 τόπον. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκα-
 στος σκευὴ οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ'
 αὐ' ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἐρ-
 χονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα
 δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω
 δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνη-
 γῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. 5
 καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τάπιτήδεια πάντα ἐν
 καιρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἕκαστοις τὰ ποιητέα· καὶ
 διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι
 πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τάπιτήδεια θεράπον- 6
 τες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ
 οἱ ὀπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε
 εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἕκαστῃ ἐπιτηδείαν, καὶ ἤδεσαν
 ταύτην ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες
 κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἠρεῖτο ὁ Κῦρος καὶ 7
 ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδεύμα τὴν εὐθημοσύνην· ὅταν
 γὰρ τίς του δέηται, δηλὸν ἐστὶν ὅπου δεῖ ἐλθόντα
 λαβεῖν· πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρα-
 τιωτικῶν φύλων εὐθημοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι
 οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζω τὰ
 σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ
 τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων πλείστον ἄξια τὰ κτή-
 ματα ἑώρα γιγνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα
 οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθημοσύνης μάλιστα.
 καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο 8

τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης· ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ εἰώθει περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τούτων δ' ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἰπ-
 9 πέας τ' εἶχε καὶ ἀρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυ-
 ρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι οἷς μάχονται ὄπλοις οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ
 10 μέλλουσι χρησίμως ἔξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἰππέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξο-
 τῶν δ' αὖ χώρα ἢ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τε
 11 καὶ τῶν ἰππέων. ὀπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέγραφα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν ὥσπερ τείχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἰππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθό-
 12 πλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῶ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλι-
 ται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευ-
 ασμένοι εἰσὶ παῖν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἰ τινες προσίοιεν, ἔξ ἐτοί-
 13 μου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξενόιεν ὑπὲρ τῶν ὀπλιτῶν.
 εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς ση-
 ναῖς· οἱ δ' ὑπῆρται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σῶφρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκῆσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς
 στρατοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἠπί-
 σταντο οἱ Κύρου ὑπῆρται καὶ τὰ σημεῖα ἐρίγνωσκον ἅ ἐκάστοις ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κύρος, οὐκ ἐξήτουν,
 14 ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑκαστον ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα εἶναι πολὺ μᾶλλον ἢ δηλα καὶ ὁπότε τις εὐτακτοῖη καὶ εἰ τις μὴ πράττει τὸ προσ-
 τατιτόμενον. οὕτω δὲ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἰ τις καὶ ἐπί-
 θηιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς το

στρατοπέδου τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ 15
 τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἰ τις ἐκτεῖ-
 ναι φάλαγγα εὐπόρως δύναιτο ἢ βαθῦναι ἢ ἐκ κέ-
 ρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστε-
 ρᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων ὀρθῶς ἐξελεῖται,
 ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δέοι τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ
 τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου μάλιστα ἐν ὠφε-
 λείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθάσαι δέοι,
 πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμι-
 ζεν εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων ὁμοίως. καὶ 16
 ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπίπτου ἀεὶ διατάτ-
 των ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ
 ὥσπερ εἰρηται κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, 17
 τρέπεται ὁ Κύρος πρὸς Κναζάρην. ἐπεὶ δὲ ἤσπασαντο
 ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κύρος εἶπε τῷ Κναζάρῃ
 ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλωνί καὶ ἀρ-
 χεῖα, ὅπως ἔχη καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεία κατὰ-
 γεσθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ
 καὶ καλά. ὁ δὲ Κναζάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέ- 18
 πεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν
 καὶ ψέλια φέρουσαν καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδι-
 κὴν ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἔστε- 19
 φάνου τὸν Κύρον, ὁ δὲ Κναζάρης εἶπε, Αἰδῶμι δέ
 σοι, ἔφη, ὦ Κύρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν
 οὐσάν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔργημε τὴν τοῦ
 ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου· αὕτη δ'
 ἐστὶν ἡν σὺ πολλάκις παῖς ὦν ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα
 ἐτιθηνήσω· καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶν αὐτὴν τίμη γαμοῦ-
 το, ἔλεγεν ὅτι Κύρω· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερ-
 νὴν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρη παῖς
 γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κύρος ἀπεκρίνατο, 20

Ἄλλ', ὦ Κνωξάροη, τό τε γένος ἐπαινῶ καί τήν παῖδα καί τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καί τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὅμως δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδωρήσατο ὅποσα ἔφετο Κνωξάροη χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

21 Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὀρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στρατεύμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγρεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καί τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν· ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιον ὅσαπερ καὶ νῦν ἐτι δίδωσιν ὅτανπερ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρ-
22 σας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὖνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκω δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ
23 μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στρατεύμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἠγοούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμους δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ τῶν δὲ συστρατευσαμένων τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε· τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφήν παρεσκεύακεν· Ἰππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε
24 Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰ-

τιοὶ ἀλλήλοισ ἐσεσθε· εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεῖς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολλῖται, φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως καταλύειν πειράσεσθε τούτου τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδῶν ἀλλήλοισ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐσεσθε. ὡς οὖν μὴ ταῦτα 25 γίνηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἦν τις ἐπιστρατεύηται χώρα Περσίδι ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειράται, βοηθήσειν παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἦν τις ἢ ἀρχῆς Κῦρον ἐπιχειρῆ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κῦρῳ καθ' ὅ,τι ἂν ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γίγνεται ἢ ἐν Πέρ- 26 σαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κῦρου, ἐὰν ζῇ, καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τούτου θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἄπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἐκδημος ἦ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοῖη. ταῦτα εἰπόν- 27 τος Καμβύσου συνέδοξε Κῦρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυράμενοι οὕτω καὶ νῦν ἐτι διαμένουσι ποιῶντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεὺς. τούτων δὲ πραχθέντων ἀπῆει ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ 28 καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κνωξάρου θυγατέρα, ἧς ἐτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλῃς γενομένης. γήμας δ' εὐθύς ἀνεξεύγνυ.

28. Post γενομένης addebatur: ἐμοὶ δὲ τῶν λογοποιῶν λεγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἢ παῖς.

VI. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μὲν-
 τοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους
 τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλον ἢ ἑαυτοῦ
 ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωράτο ἐννοῶν ὅπως
 εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλοῦτου καὶ πλήθους ἀν-
 θρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι,
 2 εὐθύς ἀντιπάλους ἔχει ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βου-
 λόμενος πράξει ἐγὼ συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπι-
 καιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἶδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν
 οἱ ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἂν αὐτούς·
 ἐπεὶ δὲ κατασταίῃ τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα,
 χαλεπῶς ἂν ἐδόξουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δὲ ἑαυ-
 3 τῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὲ συλλέξας
 λέγει αὐτοῖς τοιαῦτα.

Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις
 πόλεσι φρουροὶ καὶ φρουράρχοι, οὓς τότε κατελίπο-
 μεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν
 μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχῃ διασώζειν. τού-
 τους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς δια-
 πεφυλάχασιν τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σατράπας
 πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρχουσι τῶν ἐνοικούντων
 καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώ-
 4 σουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ
 δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ
 πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα
 τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δα-
 σμοφορῆται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε,
 5 εἰς οἰκεῖα ἔχουσι καταγεσθαι. ταῦτα εἶπε καὶ ἔδωκε
 πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας
 πόλεις οἴκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τοῖς
 ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χώραι καταμένουσαι

ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῆ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ.
 Δεῖ δέ, ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς 6
 χώρας τοιοῦτους ἡμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ
 γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο
 ἀποπέμπειν, ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν
 πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί που
 δευρὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν 7
 τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίνωσκε
 τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι,
 ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους
 εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν μὲν Μεγάβυζον,
 εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν
 μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν Χρυ-
 σάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδοσίον, ὅνπερ ἤτοῦντο,
 εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ Αἰολίδα
 Φαρουῶνον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Παφλαγό- 8
 νων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδό-
 κουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μὲντοι
 συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὡς δὲ τότε Κύρος 9
 κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν
 ταῖς ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν
 ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπο-
 γεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις 10
 σατράπαις, ὅσα αὐτὸν ἐώρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖ-
 σθαι· πρῶτον μὲν ἵππείας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπι-
 σπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων καὶ ἀρματηλάτας·
 ὅποσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν
 τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ σωφροσύνης ἐπιμελο-
 μένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἦν
 τι δέηται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνομένους παῖδας
 ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῷ· ἐξάγειν δ' ἐπὶ τὴν
 θῆραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν αὐ-

- 11 τόν τε καὶ τοὺς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά. Ὅς δ' αἰ ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλείστα μὲν ἄρματα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἰππέας ἀποδεικνύη, τοῦτον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστω δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἐμοὶ οἱ ἀριστοὶ προτετιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδίδουσι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν
- 12 καλόν τι ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πόνου σίτον παραθήσθε μήτε ἵπποις ἀγυμνάστοις χόρτον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασῶζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ' ὑμῶν ἐμοὶ
- 13 συμμάχους εἶναι. βουλοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάτω· ἂ δ' ὑμᾶς φημι χοῖναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρωῖμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεῦω ἐμὲ μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.
- 14 Ταῦτα δὲ Κύρου οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἀριστοὶ τῶν παρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις ὀλί-

γοὺς ἐπιστάταις. ταῦτα δὲ εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκά- 15
στους καὶ δύναιμι ἐκάστῳ προσθεῖς ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρασκευάζεσθαι ὡς εἰς νέετα στρα-
τείας ἐσομένης καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὀπλων καὶ ἵππων καὶ ἀρμάτων.

Κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαν- 16
τος, ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ
κατ' ἐναντιὸν αἰεὶ στρατεύμα ἔχων, ὡς ἦν μὲν τις τῶν
σατραπῶν ἐπικουρίας δέηται, ἐπικουρῆ, ἦν δὲ τις
ὑβρίζῃ, σωφρονίζῃ, ἦν δὲ τις ἡ δασμῶν φορᾶς ἀμελῆ
ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς ἢ ὅπως ἢ χάρα ἐνεργὸς ἢ ἢ
ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπη, ταῦτα πάντα
κατευτρέπιζῃ· ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγ-
γέλλῃ· ὁ δὲ ἀκούων βουλευέται περὶ τοῦ ἀτακτοῦν-
τος. καὶ οἱ πολλακίς λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς
καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός,
καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι τῶν ἐφόδων εἰσὶν·
ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς
κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς 17
τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἠσθάνετο καὶ τὰ
πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ πόσῃ
ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος
ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἵππωνας τοσοῦτον διαλεί-
ποντας καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπι-
μελομένους τούτων, καὶ ἄνδρα ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τόπων
ἔταξε τὸν ἐπιτήθειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα
γράμματα καὶ παραδίδουσι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς
ἀπειρηκῶτας ἵππους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμ-
πειν νεαλεῖς· ἔστι δ' ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασίν ἴστα- 18
σθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω

τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνο-
μένου φασί τινες θάπτον τῶν γεράνων ταύτην τὴν
πορείαν ἀνύτειν· εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε
τῶν ἀνθρωπίνων περὶ πορείων αὕτη ταχίστη, τοῦτο
εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμε-
νον ὡς τάχιστα ἐπιμέλεισθαι.

- 19 Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν
εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα
μὲν ἱσπέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα θρεπα-
20 νηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ
ταῦτα συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρα-
τείαν ἐν ἣ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα
Συρίαν ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ
δὲ ταῦτα ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι
21 καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν
ἀρχὴν ὠρίζεν αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα,
πρὸς ἄρκτον δὲ ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἑσπέραν δὲ
Κύπρος καὶ Αἴγυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία.
τούτων δὲ τὰ πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλασσαν, τὰ δὲ διὰ
ψῦχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνδρίαν δυσοίη-
22 τα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμε-
νος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βα-
βυλῶνι ἑπτὰ μῆνας· αὕτη γὰρ ἀλεινή ἢ χῶρα· τὸν δὲ
ἀμφὶ τὸ ἕαυ τρεῖς μῆνας ἐν Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν
τοῦ θεοῦ δύο μῆνας ἐν Ἐκβατάνοις· οὕτω δὴ ποι-
οῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ θάλαπαι καὶ ψύχει
23 διάγειν αἰεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρω-
ποι ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ Κύρῳ
πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χῶρᾳ ἢ φύοιτο ἢ
τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως, πᾶς δὲ
ιδιωτὴς πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἰ τι Κύρῳ χαρί-
σαιτο· καὶ γὰρ ὁ Κύρῳ λαμβάνου παρ' ἑκάστων ὧν

ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζον-
τας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκός, μάλα δὴ πρὸς VII.
ἑβύτης ὧν ὁ Κύρῳ ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδο-
μον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μή-
τηρ πάλαι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήμασαν αὐτῷ· ὁ
δὲ Κύρῳ ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ
ἠγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι
διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ 2
ὄναρ εἶδε τοιούδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθῶν κρείττων
τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κύρε·
ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξη-
γέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἢ τελευ-
τῆ παρείη. εὐθύς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθνε Δί τε πα- 3
τροφῷ καὶ Ἥλῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἐπὶ τῶν ἄκρων,
ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατροῦε
καὶ Ἥλιε καὶ πάντες θεοί, θέξεσθε τάδε καὶ τελεστή-
ρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι
ἐσημῆνατέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημεῖοις
καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἅ
οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίνωσκον
τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς
εὐτυχίαις ὑπερ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ'
ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις
καὶ πατριδὶ εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ οἷόνπερ αἰῶνα δε-
δάνατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοι- 4
αῦτα ποιήσας καὶ οἰκαδὲ ἐλθὼν ἔδοξεν ἠδέως ἀνα-
παύσεσθαι καὶ κατεκλίνῃ. ἐπεὶ δὲ ὦρα ἦν, οἱ
τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον.
ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἠδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τε-
ταγμένοι, ἐπεὶ ὦρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ
δὲ ἡ ψυχὴ σῆτον μὲν οὐ προσίετο, διψῆν δ' ἐδόκει,

5 και ἐπιεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραία συνέβαινε
αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας·
οἱ δ' ἔτηχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες
ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς
Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε
λόγου.

6 Παῖδες ἐμοὶ καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν
τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σα-
φῶς γιγνώσκω· ὑμᾶς δὲ χρῆ, ὅταν τελευτήσω, ὡς περὶ
εὐδαιμόνος ἐμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ
γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ
κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός
τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε
προτόντι ἀεὶ συναξανομένην ἐπιγυγνώσκω ἐδόκουν
καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦμὸν γῆρας οὐδε-
πώποτε ἠσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γι-
γνόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθνήσας οἶδα
7 ὅτου ἠτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπειδὸν δι' ἐμοῦ
εὐδαιμόνας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἐμοῦ
δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύου-
σαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὦν
τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν
μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ἠϋ-
χόμην· φόβος δὲ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ
ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἰδοίμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλε-
8 σθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, κατα-
λείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας οὗσπερ ἔδοσάν μοι
οἱ θεοὶ γενέσθαι· καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους
εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μα-
9 καριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι, δεῖ
δὲ καὶ τὴν βασιλείαν σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὡς

10 ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παρά-
τρη. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως,
ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡρεῖσθαι ἐφ'
ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προ-
τέρῳ γενομένῳ καὶ πλείονων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπεῖρω.
ἐπαιδευθῆν δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς
11 τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις οὐ μόνον
ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θάκων καὶ
λόγων ὑπέκειν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀφ-
ρῆς ἐπαιδεύων, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν, τῶν
δὲ νεωτέρων προτετιμηθῆναι· ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰ-
δισμένα καὶ ἐννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχε-
σθε. καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε,
12 θεῶν τε διδόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ
Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ
Ἀρμενίων καὶ τρίτων Καδουσίαν· ταῦτα δὲ σοὶ δι-
δούς νομίζω ἀρχὴν μὲν μεῖζω καὶ τοῦνομα τῆς βασι-
λείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ
ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύ-
13 νης ἐπιθεῆς ἔσαι οὐχ ὀρθῶ· ἀλλὰ πάντα σοὶ τὰ δοκοῦν-
τα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκατα-
πρακτοτέρων τε ἐρᾶν καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν καὶ τὸ
μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς
πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ
τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ
μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σάφ' ἴσθι τοῦ εὐφραίνε-
σθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ
14 σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ
τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι
σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστα-
τον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύεσθαι ἀνθρώπους·
πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνονται, ὥσπερ καὶ τᾶλ-

λα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται· ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἢ δὲ κτήσις αὐτῶν ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν
 14 τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμ-
 φύλακας τῆς βασιλείας ποιείσθαι μηδαμόθεν πρό-
 τερον ἄρχου ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμοῦθεν γενομένου. καὶ πολί-
 ται τοὶ ἄνθρωποι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσι-
 τοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος
 φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφεύτες καὶ ἐν
 τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀυξήθεντες καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων
 ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πα-
 15 τέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειό-
 τητα ἀδελφοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε, ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα
 εὐθύς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ οὕτως ἀεὶ
 ἀνυπέροβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι
 κήδεαι ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίμη γὰρ ἄλλω ἀδελφὸς
 μέγας ἂν οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος τιμή-
 σεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὡς ἀδελφός;
 τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος
 16 οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θάττον μηδεὶς σοῦ
 τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω· οὐ-
 δὲν γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δει-
 νὰ ἢ σοί. ἐννοεῖ δὲ καὶ τάδε· τίμη χαρισάμενος ἐλπί-
 σαις ἂν μειζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίμη δ' ἂν βοηθήσας
 ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχιον μὴ
 φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προ-
 τιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνου τοι, ὦ Καμβύση, πρω-
 τεύοντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ
 17 τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῶων,
 ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἰ τι καὶ τοῦ ἔμοι χαρίζε-
 σθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου τοῦτο γε σαφῶς δοκεῖ-

τε εἶδέναι ὡς οὐδὲν εἰμι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρω-
 πίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν
 ψυχὴν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν
 ὡς οὔσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων 18
 ψυχὰς οὐπω κατενοήσατε οἷους μὲν φόβους τοῖς μι-
 αιφύνοις ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμναίους τοῖς
 ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς
 διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἰ ψυχὰς
 κύρια ἦσαν; οὗτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώ- 19
 ποτε ἐπίσθην ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ἦ, ἢ ἔῃ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρᾷ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρό-
 νου ἢ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων 20
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμα· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰ-
 κὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ
 ἔστιν ἕκαστα ἀπίοντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς
 ψυχῆς· αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιούσα
 ὁρᾶται. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν 21
 ἀνθρωπίνων θανάτῳ οὐδὲν ἔστιν ὕπνου· ἢ δὲ τοῦ
 ἀνθρώπου ψυχὴ τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται
 καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ· τότε γάρ, ὡς
 ἔοικε, μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει 22
 ταῦτα ὡσπερ ἐγὼ οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ
 σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἂ
 ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν
 τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεοῦς γε τοὺς ἀεὶ
 ὄντας καὶ πάντ' ἐφορῶντας καὶ πάντα δυναμένους,
 οἳ καὶ τῆνδε τὴν τῶν ὄλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῆ
 καὶ ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ
 μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι μηποτε

· ἀσεβῆς μηδὲν μηδὲ ἀνόσιον μήτε ποιήσητε μήτε βου-
 23 λεύσητε. μετὰ μέντοι θεοῦς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν
 γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνώμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκό-
 τῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῆ πάσιν
 ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἢ ἦν μὲν καθαρὰ
 καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶ-
 σιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἀδικόν-
 τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιοπίστοι
 εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἐτι πιστεῦσαι δύ-
 ναιτο ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικού-
 24 μενον τὸν μάλιστα φίλῳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν
 ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρὴ πρὸς ἀλλήλους
 εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαν-
 θάνετε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ
 πολλοὶ διαγεγνήθηται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ
 ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἦδη δὲ τινες τούτων καὶ ἐναντία
 ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέρους ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ
 πραχθέντα συννευγόντα, ταῦτα δὴ αἰρούμενοι ὀρ-
 25 θῶς ἂν βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἦδη αἴσις.
 τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν
 χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί,
 ἀλλὰ τῇ γῆ ὡς τέχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μα-
 καριώτερον τοῦ γῆ μιχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλὰ,
 πάντα δὲ τὰ γαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως
 φιλλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἠδέως ἂν μοι δοκῶ
 26 κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. ἀλλὰ γὰρ
 ἦδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὄθενπερ, ὡς
 εἴποιε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἰ τις οὖν ὑμῶν
 ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν
 ζῶντος ἐτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· ὅταν δ' ἐγὼ
 ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἐτ'
 ἀνθρώπων τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς.

Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνη- 27
 μα τοῦμόν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἐμοὶ ὅτι
 ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἦδη ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἐτι κακὸν πα-
 θεῖν, μήτε ἦν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν
 ἐτι ὦ ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες
 ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ 28
 τοῦτο, ἔφη, μέμνησθέ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους
 εὐεργετοῦντες καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν.
 καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγ-
 γέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες
 καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάν-
 τας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ οὕτως ἐτελεύ-
 τησεν.

[Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ VIII
 ἢ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὐτῇ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρί-
 σθη γὰρ πρὸς ἑῷ μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρ-
 κτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ
 καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τσαύτη
 δὲ γενομένη μὲν γνώμη τῇ Κύρου ἐκνβερονᾶτο, καὶ
 ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα 2
 τε καὶ ἐθεράπευεν, οἱ τε ἀρχόμενοι Κύρου ὡς πατέρα
 ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κύρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν
 αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη
 ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὡς δ'
 ἀληθῆ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα
 γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ
 τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ὄρκους ὁμόσειαν,
 ἠμπέδουν, εἴτε δεξιᾶς δοῖεν, ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ 3
 τοιοῦτοι ἦσαν καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ὥσπερ οὐδὲ
 νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἐτι, ἐπεὶ ἐγνωσται ἡ ἀσε-
 βεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν
 σὺν Κύρῳ ἀναβάντων στρατηγῶν· νῦν δὲ τῇ πρό-

σθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλεία ἀπετημήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων 4 ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε χεῖρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπραΐσειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδούς, καὶ ἦν τις ὥσπερ Ρεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ὄρκους παραβὰς βασιλεὶ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, 5 οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὅποιοι τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ᾧσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτη γεγένηται.

6 Εἰς γε μὴν χρήματα τῆδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδικηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἦτιον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδικηκότων φοβούνται· καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν 7 στρατιάν θαρροῦσι. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοῦ ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινώμμαι ταύτη τῷ παντὶ χείρους νῦν ἢ τὰ παλαιὸν αὐτῶν.

Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό- 8 σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς μῆτε πτύειν μῆτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι ταῦτα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμισαν, ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονο- 9 σιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χορῶντο καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμένει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἠνίκασπερ οἱ προβαίτατα ἀριστῶντες μέχρι τούτου ἐσθίουντες καὶ πίνοντες διάγουσιν ἔσπεπερ οἱ ὄψιατάτα κοιμώμενοι.

Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει- 10 σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἦτιον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλειν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει, τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθοῦμενοι ἐξιέναι.

Ἄλλα μὴν κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11 πορευομένους μῆτε ἐσθίειν μῆτε πίνειν μῆτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιούντας φανεροῦς εἶναι· νῦν δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὡς μηδὲν ἂν ἔτι θαναμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ἄλλα μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις 12 ἐξῆσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὕτ' αὐτοὶ ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας·

ἀλλὰ καὶ εἴ τινες φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσι θαμὰ θηροῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

- 13 Ἀλλὰ τοὶ καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διακίμεναι· τὸ μὲντοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκίμοιεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας ἐδόκουν μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας
- 14 ὁπότεροι ἂν πλείον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φρονημένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ εἰκόασιν ταῦτα διδασκόμενοις, ὅπως ὅτι πλείστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὐτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.
- 15 Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θούρην αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλιπῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντρείδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέικωσιν αἱ δάπιδες καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὐρηγο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἀλλὰ τε αἰεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὡσαύτως· καὶ γὰρ καινο-
- 17 ποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας

ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὔθ' αἱ τῶν δένδρων οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρας σκιάς ἀνθρώποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστάσι. καὶ μὴν ἐκπῶματα ἦν μὲν ὡς πλείστα 18 ἔχουσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἦν δ' ἐξ ἀδίκου φανερώς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται· πολὺ γὰρ ἠϋξῆται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια.

Ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ 19 ὁρᾶσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι· νῦν δὲ σιτώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἱππῶν ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται. τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως 20 νῦν τῷ παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἱ δὲ καὶ ἐστρατεύοντο, τοὺς δὲ φρουροῦντας πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοπολοῦς καὶ τοὺς ὄψοποιούς καὶ οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναιροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κοσμητὰς, οἱ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρέβουσιν αὐτοὺς καὶ τᾶλλα ὀυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱππείας οἱ δυνάσται πεποιήμασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλήθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ 21 μὲντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον· δῆλοι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γινόμενα· κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν ἕξου οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ 22 δὴ ὁ Κύρος τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θω-

ρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους καὶ ἐν παλτῶν ἐκά-
 στῶ δοὺς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο· νῦν
 δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες
 23 μάχονται. καὶ οἱ περὶ ἔχουσι μὲν γέροα καὶ κοπίδας
 καὶ σαγάρεις ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμε-
 24 νοι· εἰς χεῖρας δὲ λέναι οὐδ' οὔτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ
 γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ
 Κύρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς ἀξήσας
 τοὺς ἡμιόχους καὶ ἀραστοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς εἰς τὰ
 ὄπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς
 ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἴονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνασκή-
 25 τούς τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν
 δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν,
 οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡμιόχων γιγνόμενα τὰ
 ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολε-
 26 μίους ποιεῖ. ἐπεὶ μὲντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν οἷα
 σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐ-
 δεῖς ἔτι ἄνευ Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται,
 οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν οὔτε ὅταν οἱ Ἑλλη-
 νες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τού-
 τούς ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποι-
 εῖσθαι.
 27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἄπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι.
 φημι γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβεστέ-
 ρους περὶ θεοῦ καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς καὶ
 ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους
 τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι.
 εἰ δέ τις τὰναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν
 ἐπισκοπῶν εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς
 λόγοις.]

INDEX NOMINUM.

- A**bradatas, Susiorum rex, maritus Pantheae, mittitur legatus ad regem Bactriorum de societate belli V. 1, 1. 2. ab uxore arcessitus fit socius Cyri fidelissimus VI. 1, 45. Cyri rem curulem adiuvat 48. praeest centum curribus, et in pugna cum Croeso sortitur locum periculosissimum contra Aegyptiorum phalangem VI. 3, 36. ornatur et excitatur a coniuge carissima VI. 4, 2. cadit in pugna VII. 1, 32. eius cadaver misere concisum defertur a coniuge ad Pactolum amnem VII. 3, 4. 10. iugetur a Cyro VII. 3, 6. 8. 11. 13. qui ei parentat 17.
 Adusius, Persa, redigit dolo ad concordiam Cares dissidentes VII. 4, 1. adiuvat Hystaspam in subigenda Phrygia 8. fit satrapa Cariae VIII. 6, 7.
 Aegyptii, Croesi socii, utuntur clypeis magnis longisque hastis VI. 2, 10. aciem altissimam instruunt VI. 3, 20. fortiter pugnant VII. 1, 29. occidunt Abradatam 32. repellunt Persas 34. a Cyro tandem pedem referre coguntur et caeduntur 36. pacto se dedunt Cyro 41.
 Aegyptus subigitur a Cyro I. 1, 4. VIII. 6, 20.
 Aeolis refertur ad satrapiam Phrygiae maioris VIII. 6, 7.
 Aeoles Croesi socii adversus Cyrum VI. 2, 10.
 Aethiopia, terminus imperii Persici meridiem versus VIII. 6, 21. 8, 1.
 Aglaïtadas, Persa morosus, qui improbat iocos II. 2, 11.
 Alceunas, dux Cadusiorum V. 3, 42.
 Andamyas, Medus, praeest Medorum peditibus V. 3, 38.
 Apollo vaticinatur Croeso VII. 2, 15.
 Arabes subiiciuntur ab Assyriis I. 5, 2. adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16. 5, 14.
 Aragdus Assyriorum socius II. 1, 5.
 Araspas, Medus, Cyri aequalis et familiaris, donatus a Cyro veste Medica, fit custos Pantheae V. 1, 1. contendit amorem esse in hominis potestate V. 1, 8. sed captus amore formosae Pantheae 17. conatur vim inferre ei 32. mittitur tanquam transfuga ad Croesum VI. 1, 36. inde redit et hostium exponit statum VI. 3, 14. praeest cornu dextro in proelio cum Croeso 21.
 Aribaeus, Cappadocum rex,

Assyrios adiuvat adversus Medos II. 1, 5. in fuga occiditur ab Hyrcaniis IV. 2, 31.

Artiobazanes, proditus a filio VIII. 8, 4.

Armenii, finitimi Medis II. 1, 6. ab Astyage Medorum rege bello victi tributum pendere sunt coacti III. 1, 10. Horum rex deficit a Medis II. 4, 12. capitur a Cyro III. 1, 6. subit capitis iudicium 8. defenditur a Tigrane filio 14. et mittit Cyaxari tributum copiasque 42. occidit filii magistrum innocentem III. 1, 38.

Arsamas, Persa, dux peditum Persarum VII. 1, 3, 8.

Artabatas, Persa, praest curribus in pompa VIII. 3, 18. satrapa Cappadociae 6, 7.

Artabazus, Medus, cupidus osculandi Cyrum I. 4, 27. suadet Medis ut Cyrum sequantur IV. 1, 23. et cum Cyro maneat V. 1, 24. suadet bellum esse continuandum VI. 1, 9. mittitur a Cyro ad Araspam, ne hic vim inferat Pantheae VI. 1, 34. in oratione repetit summam rerum a Cyro gestarum VII. 5, 48. equo donatur a Cyro VIII. 3, 25. vocatur ad convivium a Cyro VIII. 4, 1. iocatur 12. donatur aureo poculo 24.

Artabazus, Persa, ducit Persarum cetratos et sagittarios V. 3, 38.

Artacamas, Phrygiae magnae princeps II. 1, 5. satrapa Phrygiae magnae VIII. 6, 7.

Artagersas, chiliarchus peditum VI. 3, 31. VII. 1, 22, 27.

Artaozus VI. 3, 31.

Artaxerxes, Mnemon, vino dedit venandi studium negligere coepit VIII. 8, 12.

Artuchas, Hyrcaniorum dux V. 3, 38.

Asiadatas, chiliarchus equitum VI. 3, 32.

Asiatici cur secum in bellum ducant uxores et res pretiosissimas IV. 3, 2. utuntur in bello curribus Cyrenaicis VI. 1, 27.

Assyriorum rex infert bellum Medis I. 5, 3. cum viginti millibus equitum, ducentis curribus et ingenti peditum vi II. 1, 5. hortatur suos ante proclium III. 3, 44. victus a Cyro et Cyaxare repellitur in castra III. 3, 63. cedit in proelio IV. 1, 8. Assyrii noctu castra relinquunt ibid. castrorum metandorum ratio III. 3, 26. novus rex parat sibi socium Croesum VI. 1, 25. a Gadata et Gobrya confoditur in regia VII. 5, 30.

Astyages Medorum rex, avus Cyri maternus I. 2, 1. Armenios subigit bello III. 1, 10. moritur I. 5, 2.

Babylon, urbs Asiae opulentissima V. 2, 8. VII. 2, 11. moeniibus altis et latis VII. 5, 7. capitur a Cyro repente, Euphrate in fossam derivato VII. 5, 15. in eius agro sunt multae palmae et procerae VII. 5, 11. Babylone, ob coelum tepidum, Cyrus septem menses hibernos degit VIII. 6, 22. Babyloniorum rex II. 1, 5. VII. 5, 29.

Bactriorum rex, hospes Abradatae Susiorum regis, invitatur ab Assyrio ad societatem belli V. 1, 2. Bactrii parent Cyro I. 1, 4. tentantur ab Assyriis I. 5, 2. Bactrii in exercitu Assyriorum IV. 5, 56.

Cadusii, gens magna et belli cosa, infensa Assyriis V. 2, 25. fiunt Cyri socii V. 3, 22. temere excurrentes clade afficiuntur V. 4, 15. novum ducem sibi creant V. 4, 22.

Cambyses, Cyri pater, Persarum rex ex gente Persidarum I. 2, 1. revocat Cyrum domum I. 4, 25. deducit eundem, et egregie disserit de imperatoris summi officio I. 6, 2. seqq. stabilit regnum Persarum Cyro VIII. 5, 23.

Cambyses, Cyri filius natu maior, constituitur a patre moriente heres imperii paterni VIII. 7, 11.

Cappadoces socii regis Assyrii I. 5, 3. Croesi socii VI. 2, 10. subiguntur a Cyro I. 1, 4. VII. 4, 16, 5, 14. accipiunt satrapam Persam VIII. 6, 7.

Cares sollicitantur frustra ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. dissidentes ad concordiam rediguntur ab Adusio VII. 4, 1. quem a Cyro petunt satrapam VII. 4, 7. VIII. 6, 7.

Caruchas praest carpentis mulierum VI. 3, 30.

Caystrius campus, ubi rex Phrygiae minoris congregat copias II. 1, 5.

Chaldaei finitimi Armeniae III. 1, 34. a Cyro coguntur pacem facere cum Armeniis III. 2, 1. sunt bellicosi et mercede militant apud Indos III. 2, 7. apud Cyrum ipsum, a quo ob praedandi libidinem castigantur VII. 2, 5.

Chrysantas, Persa *ὀμότιμος*, corpore nec magnus nec robustus, sed animo fortis et prudens II. 3, 5. suadet pro sua cuiusque dignitate praemia esse distribuenda II. 2, 19, 3, 5. mittitur ad montes Armeniae celeriter et clam occupandos II. 4, 22. laudatur a Cyro ob fortitudinem et facilem obedientiam IV. 1, 3. fit ex centurione chiliarchus 4. probat Cyri consilium de equitatu Persico con-

XENOPH. CYROP.

stituendo IV. 3, 15 ducit loricatoros V. 3, 36. adiuvat Cyrum in pavore exercitus sedando VI. 2, 21. praest equitatu VII. 1, 3. suadet eadem quae Cyrus maxime expetebat VII. 5, 55. VIII. 1, 1. est myriarchus VIII. 3, 16. laudatur a Cyro eximie VIII. 4, 11. fit Lydiae Ioniaeque satrapa VIII. 6, 7.

Cilices frustra tentantur ab Assyrio adversus Medos I. 5, 3. II. 1, 5. sed adiuvant Croesum VI. 2, 10. liberi sine satrapa relinquuntur VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Croesus, Lydorum rex, adest Assyrio adversus Medos cum ingenti vi peditum equitumque I. 5, 3. II. 1, 5. fugit cum ceteris sociis domum IV. 1, 8, 2, 29. eligitur summus dux sociorum adversus Cyrum VI. 2, 9. habet socios belli plurimos VI. 2, 10. mittit Lacedaemonem de societate VI. 2, 11. conatur Cyri exercitum multitudine cingere VII. 1, 23. sed repellitur 25. equitatus eius fugatur metu camelorum VII. 1, 27. ipse fugit Sardes VII. 2, 1. captis Sardibus se dedit Cyro VII. 2, 5. dissuadet urbis direptionem 12. exponit de Apollinis oraculis, et se stultitiae damnat 15. clementer et benigne habetur a Cyro VII. 2, 26. tradit thesauros VII. 3, 1, 4, 12. monet Cyrum non nimis sit liberalis VIII. 2, 15.

Cyaxares, Astyagis filius et avunculus Cyri, vituperat Cyrum I. 4, 9. ignavus I. 4, 22. succedit Astyagi patri I. 5, 2. contra Assyrios auxilium petit a Persis I. 5, 4. timidus queritur de paucitate Persarum II. 1, 7, 8. recenset hostium copias II. 1, 5. reprehendit Cyrum, quod non splendida veste Medica sit in-

ditus II. 4, 5. proficiscitur cum Cyro adversus Assyrios III. 3, 25. intemptiva eius cum hoste configendi cupiditas refutatur a Cyro III. 3, 29. ob livorem et ignaviam non vult Cyrum persequi hostes IV. 1, 13. in castris captis Assyriorum indulget vino et ignorat Medos abire cum Cyro IV. 5, 8. re comperta tandem ira percitus minuitur, furit frustra et mittit qui Medos revocet ibid. delectatur formosis mulieribus IV. 5, 52. arcessitus a Cyro in castra V. 5, 1, queritur graviter de Cyro V. 5, 8. sed tandem reconciliatus deducitur in tabernaculum egregie instructum 37. ubi genio, more suo, indulget 44. apud eum fit consultatio de bello continuando VI. 1, 6. ipse, dum Cyrus proficiscitur contra Croesum, domi remanet cum tertia Medorum parte VI. 3, 2. offert Cyro filiam et Mediam dotis loco VIII. 5, 19.

Cyllene VII. 1, 45.

Cyme VII. 1, 45.

Cyprus est terminus imperii Persici occidentem versus VIII. 6, 21, 8, 1. Hinc dicuntur

Cyprii socii Croesi VI. 2, 10. cur ad eos non mittatur satrapa VII. 4, 2. VIII. 6, 8.

Cyrenaicus currus VI. 1, 27, 2, 8.

Cyrus, Cambysis ex Mandane Astyagis filius I. 2, 1. annos 12 natus cum matre proficiscitur ad avum I. 3, 1. orat matrem ut ipsum relinquat I. 3, 13. narrat iudicium a se puero exercitum 17. benevolos sibi reddit aequales I. 4, 1. amat et colit avum 2. cur paulo loquacior ab initio fuerit 3. studet aemulari praestantiores 4. equitare discit ibid. venatione delectatur 5.

mittitur venatum cum Cyaxare I. 4, 7. cum Astyage ipso exit venatum 14. annos 16 natus specimen artis imperatoriae edit I. 4, 16. redeuntem in Persidem deducunt Medi 25. mittitur cum exercitu auxilio Cyaxari I. 5, 5. milites hortatur 7. disserit cum patre de officio imperatoris 6, 1 ss. nova arma suos capere iubet II. 1, 11. meditationes campestris instituit II. 1, 20. arcessitus a Cyaxare dat responsum legatis Indorum II. 4, 8. Armeniorum regem capit III. 1, et amicum sociumque fidelem reddit 31. Chaldaeos Armeniis amicos et sibi socios reddit III. 2. legatum mittit ad Indum de pecunia III. 2, 28. cum Cyaxara educit copias contra Assyrios III. 3, 20. quos victos in castra fugat III. 3, 60. castra illa occupat IV. 1, 9. Cyaxarem, qui negat hostes esse persequendos, dolo deludit 19. ad eum deficiunt Hyrcanii IV. 2, 9. equitatum Persicum instituit IV. 3, 3. novum militem arcessit ex Perside IV. 5, 16. Cyaxari Medos avocanti litteras mittit 27. non vult videre Pantheam V. 1, 7. efficit ut Medisecum maneant 18. proficiscitur ad Gobryam V. 2, 1. Assyriam denuo vastat V. 3, 1. ducit exercitum ad Babylonem et provocat frustra Assyrium ad pugnam 5. auxilium fert Gadatae 29. cur nominatim appellet duces 46. liberat Gadatam V. 4, 7. ulciscitur cladem Cadusiorum 23. pactum inquit cum Assyrio de parcendo agricolis 24. cur nolit exercitum reducere prope Babylonem 41. tribus castellis potitur 51. arcessit Cyaxarem V. 5, 1. ei obviam procedit 5. eius irae et invidiae medetur 37. de hibernorum ratione

disserit VI. 1, 12. currus falcatos invenit 27. turres rotatas aedificat 52. sedat pavorem exercitus VI. 2, 14. parat expeditionem adversus Croesum 23. quomodo aciem instruxerit VI. 3, 21. hortatur duces ante proelium VI. 4, 12. eius arma VII. 1, 2. hortatur milites 10. excutitur ab equo vulnerato 37. capit Sardes et Croesum VII. 2, 1. quem clementer habet 26. luget mortem Abradatae VII. 3, 2. cum Croeso eiusque thesauris profectus Sardibus, in itinere Phrygius, Cappadocibus, Arabibusque subactis, petit Babylonem VII. 4, 12. adit Babylonem VII. 5, 1. fossam ducit 9. turres exstruit 12. Euphrate in fossam derivato urbem opprimit 15. regiam intrat 57. eunuchos eligit corporis custodes 58. satellites regiae et urbis praesidium instituit 66. munera palatina inducit VIII. 1, 9. cum Croeso disserit de utilitate liberalitatis VIII. 2, 15. pompam ducit VIII. 3, 1. eius tiara recta et reliquis vestitus regius 13. adoratur 14. excipit amicos convivio VIII. 4, 1. proficiscitur in Persidem ad parentes VIII. 5, 1. devertit apud Cyaxarem, quem invitat Babylonem 17. ducit Cyaxaris filiam 28. satrapas mittit VIII. 6, 1. equos per stationes disponere coepit 17. imminente vitae fine agit diis gratias VIII. 7, 3. habet orationem ad filios 6. moritur 28.

Cyrus, minor, Artaxerxis frater VIII. 8, 3.

Daiphernes tarde obedit Cyro VIII. 3, 21.

Datamas, dux Cadusiorum V. 3, 38.

Datamas, myriarchus VIII. 3, 17.

Dauchus, praefectus fabrum VI. 3, 29.

Delphicum oraculum VII. 2, 15.

Ecbatana, hic ob coelum frigidius Cyrus duos menses aestivos degit VIII. 6, 22.

Embas ducit Armeniorum pedites V. 3, 38.

Enyalus VII. 1, 26.

Euphratas, praefectus turrium rotatarum VI. 3, 28.

Euphrates, amnis per mediam Babylonem fluens, latus et profundus VII. 5, 8.

Europa habet gentes liberas I. 1, 4.

Euxinus pontus, terminus regni Persici septentriones versus VIII. 6, 21, 8, 1.

Gabaedus, rex Phrygiae minoris, auxilio est Assyriis adversus Medos II. 1, 5. fugit domum, victis Assyriis IV. 2, 30.

Gadatas cur eunuchus sit factus V. 2, 28. deficit ab Assyrio, et tradit Cyro castellum dolo captum V. 3, 15. eius terram invadit Assyrius V. 3, 26. illapsum in insidias et vulneratum a perfido servat Cyrus V. 4, 1. cum suis recipitur in Cyri exercitum 29. eius regio est prope Babylonem 34. interficit regem Assyriorum VII. 5, 30. praefectus eunuchis VIII. 4, 2.

Gobryas, Assyrius, vir opulentus, deficit ad Cyrum IV. 6, 1. privatus filio a rege Assyriorum 4, se, filiam et omnia sua permittit fidei Cyri ibid. recipit Cyrum in castellum munitissimum V. 2, 6. admiratur Persarum coenam frugalem 14. occidit regem Assyriorum in regia VII. 5, 30. laudat amicos Cyri VIII. 4, 7. locat nuptum filiam Hystaspae 25.

Graeci Asiatici an socii Assyriorum futuri sint adversus Medos incertum II. 1, 5. sed adiuvant Croesum adversus Cyrum VI. 2, 10. tributum pendere coguntur Cyro VII. 4, 9. I. 1, 4.

Hyreanii finitimi Assyrii IV. 2, 1. subiguntur ab Assyrii I. 5, 2. deficiunt ad Cyrum IV. 2, 1. V. 3, 24. illis praest Artuchas V. 3, 38.

Hystaspas, Persa nobilis, narrat morositatem cuiusdam convivae II. 2, 2. probat Cyri consilium de praeda IV. 2, 26. praest dimidiae parti equitum Persicorum VII. 1, 19. subigit Phrygiam minorem VII. 4, 8. queritur quod Cyrus praeferat Chrysantam VIII. 4, 9. ducit in matrimonium filiam Gobryae 25.

Ilyrii aliis gentibus non imperant I. 1, 4.

Indi parent Cyro I. 1, 4. sollicitantur ab Assyrii adversus Medos I. 5, 3. auro abundant III. 2, 25. eorum legati adveniunt ad Cyaxarem II. 4, 7. Cyrus ad eos mitit legatum de pecunia III. 2, 25. legati Indorum afferunt pecunias Cyro VI. 2, 1. mittuntur a Cyro ad rostem speculandi causa 2. redeuntium narratio terret Cyri exercitum VI. 2, 12.

Ioniae et Lydiae satrapa fit Chrysantas VIII. 6, 7. Iones sunt socii Croesi VI. 2, 10.

Iuno I. 4, 12. VIII. 4, 12. Iupiter patrius I. 6, 1. VIII. 7, 3. rex III. 3, 21. VII. 5, 57. II. 4, 19. Iovi mactat Cyrus tauros VIII. 3, 11. 24.

Lacedaemonem mittit Croesus de belli societate VI. 2, 11. Larisa VII. 1, 45.

Libyei currus VI. 2, 8. Lycaones sunt Croesi socii VI. 2, 10.

L Lydia ferax vini ficorum, olei aliorumque bonorum VI. 2, 21. Lydorum magnam multitudinem secum abducit Cyrus VII. 4, 14. 5, 14.

Madatas, Persa, ducit Persarum equites V. 3, 41.

Magadidae I. 1, 4. Mandane, Astyagis filia, mater Cyri I. 2, 1. proficiscitur cum Cyro ad Astyagem I. 3, 1. inde redit I. 4, 1.

Media, finitima Assyriae I. 4, 17. Persidi II. 1, 1. et Armeniae II. 4, 20. Medi solent oculos pingere, capillis adsciticiis et vestitu exquisito uti I. 3, 2. stola et calcei Medorum VIII. 1, 40, 41. III. 1, 8, 15. reguntur solo regis nutu 18. numerus copiarum II. 1, 6.

Megabyzus, Arabiae satrapa VIII. 6, 7.

Mithras, Persarum deus, per quem jurabant VII. 5, 53.

Mithridates, patris proditor VIII. 8, 4.

Pactolus, circa quem cogit copias Croesus VI. 2, 11.

Panthea, uxor Abradatae, capta in Assyriorum castris, mulier omnium Asiaticarum formosissima, seligitur Cyro IV. 6, 11. traditur custodienda Araspae V. 1, 1. a quo tentata rem defert ad Cyrum VI. 1, 33. accessit maritum 45. ornatum eum et hortatur VI. 4, 3. occisum fert ad Pactolum amnem VII. 3, 4. et ibi mortuo moritur ipsa 14. eius sepulchrum 17.

Paphlagonas, ab Assyrii sollicitati adversus Medos, non parent I. 5, 3. II. 1, 5. sed Croesi socii VI. 2, 10. cur non regantur a satrapa Persico VIII. 6, 8.

Persis regio finitima Mediae II. 1, 1. montana I. 3, 3. aspera VII. 5, 67.

Persae victu et habitu viliori utuntur I. 5, 2. VII. 5 67. solent cognatos osculari I. 4, 27. 28. eorum leges instituta, arma, frugalitas, forma civitatis et multitudo I. 2. coena parca V. 2, 16. iocandiliberitas 18. sunt curiosi et religiosi in sacris VIII. 3, 11. uti coeperunt stola Medica VIII. 3, 1. a Cyri institutis deficiunt VIII. 8. sine Graecorum auxilio non audent bellum suscipere VIII. 8, 26.

Perseus I. 2, 1. et Persidae, posteri Persei, e quibus erant Persarum reges I. 2, 1.

Persica saltatio 8, 4, 12.

Pharnuchus chiliarchus equitatus VI. 3, 32. VII. 1, 22. satrapa Phrygiae minoris et Aeoliae VIII. 6, 7.

Pheraulas, Persa plenus, Cyri familiaris, vir fortis, suadet ut Cyrus fiat praemiorum iudex II. 3, 7. curatur pompae VIII. 3, 2. 6. donatur equo a Saca quodam 31. concedit Sacae bona sua 35. laudatur 49.

Phoenices sunt Croesi socii VI. 2, 10. subacti a Cyro I. 1, 4.

Phrygia minor II. 1, 5. Phrygia ad Hellespontum: subigitur bello ab Hystaspa VII. 4, 8. satrapa eius est Pharnuchus VIII. 6, 7.

Phrygia magna subigitur a Cyro VII. 4, 16. eius satrapa fit Artacamias VIII. 6, 7.

Phyrges utriusque socii Assyrii I. 5, 3. Croesi VI. 2, 10. Cyri VII. 5, 14.

Rhambacas, Medus. ducit equitatum Medorum V. 3, 42.

Rhathines, Cadusius, victoriam reportat in certamine equestri VIII. 3, 32.

Rheomithres, Persa, homo perfidus VIII. 8, 4.

Rubrum mare terminus impe-

rii Persici orientem versus VIII. 6, 20. 21.; 8, 1.

Sabaris, Armeniae regis filius natu minor III. 1, 2.

Sacae, finitimi Hyrcaniis vexantur ab Assyrii V. 2, 25. sunt Cyri socii V. 3, 22. Horum pedites ducit Datamas 38.

Sacas, pocillator Astyagis I. 3, 8. contemnitur a Cyro puero 11.

Sacas, homo plebeius, equum praemii loco accipit VIII. 3, 25. quem donat Pheraulae 31. a quo fit particeps omnium bonorum 35.

Sambaulas, centurio Persa, adolescentem deformem amat II. 2, 28.

Sardes, urbs opulentissima Asiae secundum Babylonem VII. 2, 11. capitur a Cyro VII. 2, 3. ibi praesidium Persicum relinquatur VII. 4, 12.

Seiridae Lacedaemoniorum IV. 2, 1.

Scythae, gens magna I. 1, 4. Soli sacrificat Cyrus equos VIII. 3, 12. 24. Conf. VIII. 7, 3.

Susis degit Cyrus tres menses vernos VIII. 6, 23.

Syrina (Assyria) V. 4, 51. VI. 1, 27. 2, 19. VIII. 3, 24. VIII. 6, 20. ferax frumenti, ovium, palmarum fructiferarum VI. 2, 22. barbari infra Syriam VI. 2, 11. Syri ab Assyrii, Persis, Arabibus, Phoenicibus et Babylonibus distinguuntur I. 1, 4. V. 2, 12.

Tanaoxares, Cyri filius natu minor constituitur a patre moriente satrapa Medorum, Armeniorum et Cadusiorum VIII. 7, 11.

Terra, ei sacrificat Syrus VIII. 3, 24.

Thambradas praest Sacarum peditibus V. 3, 38.

Thymbrara VI. 2, 11. VII. 1, 45.

Tigranes Armeniorum regis
filius natu maior III. 1, 7. patris
causam agit 14. amat uxorem
36. amatur ab eadem 41. uxore
secum ducta, praestit Armeniis
in exercitu Cyri 42. V. 3, 42. se
Cyro addictum fatetur V. 1, 26.

victoriam in certamine equestri
reportat VIII. 3, 25. vocatur ad
coenam a Cyro VIII. 4, 1. eius
uxor donatur a Cyro 24.

Troianus currus VI. 1, 27.
2, 8.

Vesta I. 6, 1. VII. 5, 57.